

Комісія з журналістської етики

**ЖУРНАЛІСТСЬКА
ЕТИКА:**

**ПОСІБНИК ДЛЯ ПІДГОТОВКИ
ДО ДЕРЖАВНОГО ІСПИТУ**

*За редакцією
Володимира Мостового та Володимира Різуна*

Київ
2014

ВГО «Комісія з журналістської етики»

ЖУРНАЛІСТСЬКА ЕТИКА

*Посібник
для підготовки до державного іспиту*

За редакцією
*Володимира Мостового
та Володимира Різуна*

*Це видання опубліковано в рамках проекту Ради Європи
«Впровадження європейських стандартів в українському
медійному середовищі», що фінансується Урядом Канади.*

*Погляди, висловлені у публікації, належать авторам
і не обов'язково відображають позицію Ради Європи»*

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

**«Впровадження
європейських стандартів
в українському
медійному середовищі»**

Canada

**Київ
2014**

УДК 070:17(075.8)
ББК 76:87.7
Ж-92

*Рекомендовано до друку
Навчально-методичною комісією з журналістики та інформації
Міністерства освіти та науки України
(протокол № 23 від 21 жовтня 2014 року)*

Авторський колектив: Валерій Іванов (науковий керівник), Євген Маслов, Володимир Павлів, Сергій Рачинський, Юрій Фінклер, Сергій Штурхецький (відповідальний секретар)

Рецензенти:

Демченко В.Д., професор, доктор філологічних наук;
Тріщук О.В., професор, доктор наук із соціальних комунікацій;
Корнєєв В.М., доцент, кандидат філологічних наук

*Видання здійснено в рамках реалізації Проекту Ради Європи
«Впровадження європейських стандартів в українському медійному
середовищі» за фінансування уряду Канади*

Ж-92 **Журналістська етика: Посібник для підготовки до державного іспиту** [Текст] / Авт. кол. – За ред. В.П. Мостового та В.В. Різуну. – Київ, ТзОВ «ЗН УА», 2014. – 224 с.

ISBN 978-966-97376-2-5

У навчальному посібнику містяться методичні рекомендації та матеріали для проведення підсумкової атестації студентів, які здобувають ступінь бакалавра за спеціальністю «Журналістика», у формі державного комплексного іспиту. У посібнику публікуються нормативні документи саморегульованих журналістських організацій України та світу, а також вперше в такому обсязі – ситуативні завдання з європейської журналістської практики та ключі для їхнього розв'язку.

Для студентів та викладачів вищих навчальних закладів. Навчальний посібник може бути використаний і журналістами-практиками для підвищення свого фахового рівня.

УДК 070:17(075.8)
ББК 76:87.7

© ВГО «Комісія з журналістської етики», 2014
© В.Мостовий, В.Різун – редакція, 2014
© ТзОВ «ЗН УА», 2014

ISBN 978-966-97376-2-5

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА (Мостовий В.П., Різун В. В., Іванов В. Ф.)	5
Методичні вказівки до підсумкової атестації	9
РОЗДІЛ 1. ЖУРНАЛІСТСЬКІ ЕТИЧНІ КОДЕКСИ	13
Декларація принципів поведінки журналістів Міжнародної федерації журналістів (МФЖ)	14
Міжнародні принципи журналістської етики	15
Парламентська асамблея Ради Європи. Резолюція 1003 (1993) «Про етичні принципи журналістики»	18
США. Кодекс професійної етики Товариства професійних журналістів (SPJ)	24
США. Декларація принципів Американського товариства редакторів газет (ASNE)	28
Україна. Кодекс етики українського журналіста	30
Україна. Журналістські стандарти: нормативна довідка	33
Україна. Рекомендації щодо висвітлення виборів засобами масової інформації та захисту права на приватне життя	34
Німеччина. Публіцистичні засади (Пресовий кодекс)	41
Німеччина. Принципи поведінки для преси, радіо, телебачення та поліції	43
Великобританія. Редакційні настанови Бі-Бі-Сі (BBC)	46
Польща. Кодекс журналістської етики Асоціації польських журналістів (SDP)	48
Чехія. Кодекс етики журналіста	51
Росія. Кодекс професійної етики російського журналіста	55
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ ПРИКЛАДИ З ЖУРНАЛІСТСЬКОЇ ЕТИКИ	58
Україна (ситуації №№ 1-16)	59
Великобританія (ситуації №№ 17-25)	71
Німеччина (ситуації №№ 26-81)	78
Польща (ситуації №№ 82-92)	116
Чехія (ситуації №№ 93-107)	122
Росія (ситуації №№ 108-116)	129

РОЗДІЛ 3. КЛЮЧІ ДО ВИРІШЕННЯ СИТУАЦІЙНИХ ЗАВДАНЬ	138
Україна (ситуації №№ 1-16)	139
Великобританія (ситуації №№ 17-25)	161
Німеччина (ситуації №№ 26-81)	166
Польща (ситуації №№ 82-92)	191
Чехія (ситуації №№ 93-107)	196
Росія (ситуації №№ 108-116)	204
СЛОВНИК ТЕРМІНІВ	212
ІНТЕРНЕТ-ДЖЕРЕЛА	216
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	218
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	220

ПЕРЕДМОВА

Журналістика – професія суспільно-відповідальна. Головне завдання журналіста – задоволення інформаційних потреб аудиторії. Це визначає не тільки його особливі права, але й особливі обов'язки. У своїй діяльності він повинен утримуватися від упередженості, адже ангажований журналіст передає викривлену інформацію. На жаль, чимало медіа дають політично або економічно ангажовану інформацію, у якій, за старими традиціями радянської пропаганди, світ поділений на «правих» і «неправих», «гарних» і «поганих». Ця упередженість призвела до того, що більшість читачів, глядачів, слухачів, вмикаючи телевізор чи радіоприймач, розгортаючи газету, знають, за кого агітуватиме те чи інше медіа, а кого буде ганити. Звісно, це не має нічого спільного з традиціями якісної журналістики. Журналісти таких мас-медіа брутально нехтують принципом збалансованості інформації, не подають основних точок зору на проблему, намагаються бути своєрідними інформаційними суддями, які вирішують: хто правий, а хто винний, чию точку зору має знати аудиторія, а чию їй знати зайве.

Особливо небезпечно, коли журналісти виступають простими ретрансляторами позицій влади, служать тільки своєрідними «підставками для мікрофонів». В демократичних країнах вважається аксіомою те, що журналісти є природними опонентами політиків, що для них не може бути «доброї», або «своєї» влади. Вони представляють інтереси громади і їхнім завданням є пильно слідкувати за діями тих, хто цією громадою керує. Журналіст має висвітлювати як позитивні, так і негативні моменти дій влади. З позитивом, як правило, жодних проблем немає. Влада зацікавлена в тому, щоб давати про себе позитивну інформацію і робить це, користуючись бонусом привілейованого доступу до ефіру та газетних шпальт, через прес-служби, журналістські пули тощо. Збирати і передавати аудиторії негативну інформацію про дії влади складніше. Тут виникають перепони на всьому шляху від збирання та перевірки інформації до її дистрибуції. Але негативна інформація про дії владних структур ще важливіша, ніж позитивна.

Влада має можливість керувати громадою, тому громада повинна знати про всі прорахунки в діях влади, щоб мати змогу вплинути на неї. Без суспільного контролю (а без медіа такий контроль просто неможливий) будь-яка влада скочується до авторитаризму, віри у власну непогрішність та божественну місію.

Журналіст має постійно відчувати відповідальність за своє слово. Бо слово журналіста може стати зброєю. Воно може вбивати, роз'єднувати народи і країни, а може відігравати позитивну роль, об'єднувати зусилля людей навколо вирішення важливих проблем. В Україні як поліетнічній країні особливо важливо бути обережним при висвітленні проблем, пов'язаних з національними питаннями. Крім того, відповідальні журналісти мають приділяти особливу увагу тому, щоб їхнє слово об'єднувало країну, а не створювало додаткових бар'єрів, підкреслюючи часто уявну різницю між Сходом і Заходом.

Особливо обережним необхідно бути у разі оприлюднення інформації, яка належним чином не перевірена або якщо джерело інформації зацікавлене в її висвітленні певним чином. Зазвичай оприлюднення при цьому не допускається, а у виняткових випадках (суспільна значущість інформації) аудиторія має право знати про всі сумнівні моменти.

Соціальна відповідальність журналіста полягає в тому, що всі його судження, вся інформація мають бути достовірними та повними, що він надає можливість висловитися основним фігурантам подій, забезпечуючи аудиторії можливість бути повністю поінформованою з питань, які мають актуальний суспільний інтерес.

Журналістика просто не потрібна, якщо вона не інформує аудиторію про всі актуальні проблеми, що трапилися у суспільстві, не відстежує правильні та помилкові кроки влади, а тільки підспівує їй. Організація суспільної дискусії передбачає те, щоб аудиторія могла почути не тільки голос влади, а й думки діячів опозиції, а також, що теж дуже важливо, голос представників громадськості.

Варто зауважити, що поняття «журналістської відповідальності» аж ніяк не обмежується відповідальністю перед редактором, виданням, власником, владою та іншими подібними інституціями. Це цілком професійна дефініція, яка полягає у відповідальності конкретного журналіста або цілого медіа перед суспільством та аудиторією. В авторитарній країні журналіст несе відповідальність насамперед перед владою, бо вона є верховним авторитетом у такому суспільстві. Він є провідником ідей влади, тобто слухняним інструментом в її руках.

Норми етики мають універсальний характер. Не можна використовувати одні норми для одних ситуацій (чи, припустімо, скрутних часів), а інші – для інших. Журналіст завжди має діяти відповідно до норм професійної моралі.

Важливою також є думка журналістського середовища. Корпоративна журналістська солідарність – дуже важлива. Але не менш важливе принципове ставлення до порушень професійної етики з боку колег. Журналістика за своєю суттю – професія публічна. Тому слід принципово ставитися до всіх спроб «приватизувати» цю професію, принизити її авторитет.

Мас-медіа є майданчиком для суспільної дискусії, тобто єдиного, за Гегелем, механізму формування громадської думки. У цій дискусії має лунаєти голос не тільки переважної більшості, але й суспільних меншин. Така дискусія є не лише запорукою того, що голос кожної суспільної групи буде почутий, а й механізмом проти застою та загнивання, стимулом розвитку.

Таким чином, мас-медіа виконують свою інформаційну та комунікативну функції. Обидві мають однаково важливе значення. Суспільство має право знати інформацію про себе і про все, що може вплинути на нього. При цьому особливо важливе значення має те, щоб ця інформація була правдивою, щоб віртуальна картинка дійсності адекватно відображала реальну. Замовчування справжнього стану речей відіграє таку ж негативну роль, як і пряма дезінформація.

Абсолютними табу для журналістів є брехня, маніпуляція свідомістю громадян та пропаганда. Причому два останні є більш небезпечними, ніж пряма брехня. У наш час диверсифікації інформаційних потоків приховати правду на тривалий період просто неможливо. А от скомпрометувати правду, змікшувати правду з брехнею таким чином, що не буде зрозуміла істина, наполегливо просувати якусь ідею в суспільство – це журналіст може зробити і цим завдати великої шкоди. Журналіст не є і не може бути пропагандистом, агітатором чи PR-менеджером. Ці спеціальності несумісні з журналістською діяльністю.

На сучасному етапі розвитку України відповідальність журналіста ще більше зростає. І проблема не тільки в тому, що країна переживає болісний період військового протистояння, а й у тому, що ми доволі часто перебуваємо під впливом стереотипів життя в суспільстві, де цензурування і маніпуляція словом були нормою.

Журналіст повинен пам'ятати, що маніпулювати інформацією легко, але він за жодних обставин не має права цього робити. Для нього головним мірилом професійної діяльності має бути Його Величність Факт.

Журналістська етика: посібник для підготовки до державного іспиту

Журналістика – це не інформаційна зброя. Вона не повинна вбивати та калічити. Завдання цього суспільного інституту зовсім інше: служити інформуванню та комунікації членів тієї чи іншої спільноти.

Норми та стандарти журналістської професії закріплені у міжнародних та національних етичних кодексах. Ці норми не виникли одночасно, вони були вироблені професійною спільнотою протягом всього періоду існування журналістики як професії. Пропонуваний вашій увазі посібник дає змогу порівняти підходи різних організацій та країн до етичних стандартів, переконавшись в їхній подібності. У цих документах виділено основні норми журналістської професії, за якими працюють наші колеги в усьому світі.

У пропонованому посібнику зібрано як провідні кодекси журналістської етики, так і практичні приклади, які розглядалися органами професійної саморегуляції. Практичні приклади подано таким чином: спочатку власне сама ситуація, а наприкінці книги ключі для самоперевірки.

Володимир Мостовий,
голова Комісії з журналістської етики

Володимир Різун,
*голова Науково-методичної комісії
з журналістики та інформації
Міністерства освіти та науки України,
докт. філол. н., проф.*

Валерій Іванов,
*президент Академії української преси,
докт. філол. н., проф.*

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ПІДСУМКОВОЇ АТЕСТАЦІЇ

Дані методичні вказівки стосуються окремих положень проведення підсумкової атестації осіб, які здобувають ступінь бакалавра за спеціальністю «журналістика», у формі державного комплексного іспиту. За рекомендацією Навчально-методичної комісії з журналістики та інформації Міністерства освіти та науки України, одне з трьох питань (завдань) підсумкового іспиту – це питання з журналістської етики у формі ситуаційних завдань.

Відповідно до статті 5 Закону України «Про вищу освіту», перший (бакалаврський) рівень вищої освіти відповідає шостому кваліфікаційному рівню Національної рамки кваліфікацій і передбачає здобуття особою теоретичних знань та практичних умінь і навичок, достатніх для успішного виконання професійних обов'язків за обраною спеціальністю.

Саме тому важко переоцінити важливість освоєння студентами вже на цьому кваліфікаційному рівні знань із журналістської етики, вміння застосовувати правила саморегуляції професійної спільноти та «звіряти» з ними свою практичну діяльність.

Державний іспит

Вищий навчальний заклад на підставі рішення екзаменаційної комісії присуджує особі, яка успішно виконала освітню програму на певному рівні вищої освіти, відповідний ступінь вищої освіти та присвоює відповідну кваліфікацію.

Згідно з чинним законодавством, атестація осіб, які здобувають ступінь молодшого бакалавра, бакалавра чи магістра, здійснюється екзаменаційною комісією, до складу якої можуть бути включені представники роботодавців та їхніх об'єднань, відповідно до положення про екзаменаційну комісію, затвердженого вченою радою вищого навчального закладу (ст. 6 Закону України «Про вищу освіту»). За існуючою ж донедавна практикою, Державна атестація проводиться згідно з діючим у вищому навчальному закладі «Положенням про державну атестацію випускників на всіх освітньо-кваліфікаційних рівнях», розробленим на основі чинного «Положення про порядок створення та організацію роботи державної екзаменаційної комісії у вищих навчальних закладах України» (затвердженого наказом № 584 Міністерства освіти і науки України від 24.05.2013).

Не вдаючись до розгляду існуючих наразі нормативних невідповідностей (вони, на нашу думку, стосуються скоріше назв, ніж означуваних сутностей), зазначимо, що підготовка усіх необхідних документів до атестації є важливою запорукою об'єктивного оцінювання знань студентів.

Так, згідно з вищезгаданим Положенням, при складанні державних екзаменів з окремих дисциплін або комплексного екзамену до державної комісії додатково подаються:

- програма державного екзамену з окремих дисциплін або комплексного екзамену;
- критерії оцінювання усних або письмових (тестових) відповідей студентів;
- комплект екзаменаційних білетів, комплексних завдань або письмових контрольних робіт;
- варіанти правильних відповідей (при тестовій формі); перелік наочного приладдя, матеріалів довідкового характеру, технічні й дидактичні засоби та обладнання, що дозволені для використання студентами під час підготовки та відповідей на питання у ході державного екзамену.

Розробники даного посібника мали на меті допомогти як викладачам, так і студентам, тому його і структура, і наповнення повністю підпорядковані завданню спростити імплементацію новітнього компоненту з журналістської етики в структуру державного іспиту.

Критерії оцінювання

Оскільки запропонований формат ситуаційних завдань із практики вітчизняної та світової журналістської діяльності може виявитися непростим для оцінювання, подамо авторські рекомендації щодо оцінювання відповідей.

Загальна оцінка за підсумковий комплексний іспит складатиметься з оцінок за кожне завдання (питання), і критерії оцінювання розробляє сам вищий навчальний заклад. Що ж стосується компоненти із журналістської етики, то рекомендуємо (за умови 100-бальної шкали оцінювання) користуватися такими критеріями:

- правильна розгорнута відповідь – «відмінно» (90-100 балів) – надається відповідь, використовуючи прямі посилання на Кодекс журналістської етики, міжнародні норми, нормативно-правові акти; аналізується ситуація, наводяться аналогічні випадки, посилається на існуючі рішення Комісії з жур-

налістської етики (саморегульовані організації інших країн), наводяться визначення термінів і понять, які зустрічаються при розгляді ситуації;

- розгорнута правильна відповідь – «добре» (76-89 балів) – надається відповідь, використовуючи прямі посилання на Кодекс журналістської етики, міжнародні норми, нормативно-правові акти; аналізується ситуація;
- коротка правильна відповідь – «задовільно» (60-75 балів) – надається відповідь, використовуючи пряме посилання на Кодекс журналістської етики;
- неправильна відповідь – «незадовільно» (0-60 балів) – надається неправильна відповідь, немає посилання на Кодекс чи інші нормативні акти або ці посилання є неправильними.

У випадку, якщо відповідь неправильна (не збігається з рішенням органу саморегуляції), але аргументована, а також студент наводить правильну відповідь, але піддає рішення органу саморегуляції аргументованій критиці, можлива оцінка до 80 балів залежно від глибини аргументації.

Журналістська етика – не точна наука, де можливе застосування формул і незмінних впродовж тривалого періоду нормативів. Суспільство, як і журналістська спільнота, поступово, з розвитком людства, професії та засобів комунікації – уточнює або й переглядає деякі етичні норми поведінки з інформацією. Зрештою, чи не завжди під час розгляду конфліктної ситуації дві сторони мають свої аргументи, з якими залишаються і після певного рішення (на їхню чи не на їхню користь). Тож для об'єктивізації ситуаційних завдань розробники Посібника підібрали і описали лише ті ситуації, за результатами розгляду яких є вже рішення вітчизняної чи національних саморегульованих організацій. При цьому ми не можемо стверджувати, що ці рішення є істиною в останній інстанції або що саморегульовані організації ніколи не помиляються. Разом із тим будь-які рішення є аргументованими і підкріплені чіткими посиланнями на етичні кодекси, які визнаються журналістською спільнотою в даній країні, в Європі чи в цілому світі. Тому саме ці рішення саморегульованих організацій визнаються як «правильне» вирішення ситуації, і звірка з цим «еталонним» рішенням і є підставою для оцінювання студентської відповіді. Водночас розробники Посібника пропонують уможливити і такий варіант оці-

Журналістська етика: посібник для підготовки до державного іспиту

нювання відповіді, коли вона відповідає всім критеріям для оцінки «відмінно» (посилання, аналіз, аргументація, приклади), однак має у своєму висновку хибне твердження (точніше, відмінне від рішення відповідної саморегульованої організації). У такому разі рекомендується надати можливість отримати позитивну оцінку (про «відмінно», звісно, не йдеться).

Порядок роботи з довідковими матеріалами

Розробники Посібника далекі від думки, що всі наявні у книзі кодекси, рекомендації та настанови будуть уважно вивчені напам'ять студентами – майбутніми журналістами. Власне, й потреби у цьому немає – кодекси змінюють, доповнюють, уточнюють... Незмінним залишається одне – величезна відповідальність журналіста перед оточуючими його людьми, суспільством, в якому він живе. І гідною відповіддю на цю відповідальність стане постійне професійне самовдосконалення, постійна «звірка» власної практичної діяльності із світовими, європейськими, зразками та нормативами. Тому звернення студентів і журналістів-практиків до чинних етичних кодексів і настанов не вбачаємо за потрібне обмежувати, навіть у день підсумкового іспиту.

РОЗДІЛ 1

ЖУРНАЛІСТСЬКІ ЕТИЧНІ КОДЕКСИ

Декларація принципів поведінки журналістів МФЖ*

Ця міжнародна декларація проголошується як стандарт професійної поведінки журналістів, які займаються збиранням, передачею, розповсюдженням і коментуванням новин та інформації, висвітленням подій**.

Повага до істини та права громадськості на правду – перший обов'язок журналіста.

Виконуючи цей обов'язок, журналіст має завжди захищати принципи свободи під час чесного збирання і публікації новин та право на правдивий коментар і критику.

Журналіст зобов'язаний подавати інформацію, посилаючись на факти, походження яких він/вона знає. Журналіст не має ігнорувати суттєву інформацію чи фальсифікувати документи.

Журналіст має використовувати лише чесні методи для отримання новин, фотографій та документів.

Журналіст має робити все можливе, щоб виправити будь-яку опубліковану інформацію, що виявилася згубно неточною.

Журналіст зобов'язаний зберігати професійну таємницю щодо джерела інформації, отриманої конфіденційно.

Журналіст має усвідомлювати небезпеку дискримінації, якій сприяють засоби масової інформації, та повинен робити все можливе, аби уникнути поширення такої дискримінації, що базується, крім усього іншого, на расових, статевих, сексуально-орієнтаційних, мовних, релігійних, політичних чи інших поглядах, на національному або соціальному походженні.

Журналіст має розцінювати як серйозні порушення:

- плагіат;
- зловмисне введення в оману;
- наклеп, наговор, дифамацію, безпідставні звинувачення;

*МФЖ – Міжнародна федерація журналістів (англ. – *International Federation of Journalists, IFJ*). Найбільша у світі організація професійних працівників ЗМІ, яка була заснована у 1926 році й на сьогодні об'єднує понад 500 тисяч членів із понад 100 країн світу

**Міжнародна декларація прийнята на II Всесвітньому конгресі Міжнародної федерації журналістів (МФЖ), який відбувся у Бордо 25-28 квітня 1954 р., зі змінами, прийнятими на 18-му Всесвітньому конгресі МФЖ (Хельсінгьор, 2-6 червня 1986 р.)

– отримання хабара у будь-якій формі, враховуючи публікацію чи приховування інформації.

Журналісти, які гідні так називатися, мають вважати своїм обов'язком чесно дотримуватися вищезазначених принципів. У межах основного закону кожної країни журналіст має визначати в професійних питаннях сферу компетенції колег, за винятком кожного виду втручання урядами тощо.

Джерело:

IFJ Declaration of Principles on the Conduct of Journalists // <http://www.ifj.org/about-ifj/ifj-code-of-principles/>

Міжнародні принципи журналістської етики*

Принцип I. Право людей на отримання правдивої інформації

Народи і люди мають право отримувати об'єктивне висвітлення дійсності шляхом точної й вичерпної інформації, а також право вільно висловлювати свою точку зору за допомогою різних форм культури й комунікації.

Принцип II. Вірність журналіста об'єктивній реальності

Головне завдання журналіста – гарантувати аудиторії отримання правдивої і достовірної інформації шляхом чесного відображення об'єктивної реальності. Журналіст викладає факти правдиво, зберігаючи їхній справжній смисл, не допускаючи викривлення. Він максимально використовує свої творчі здібності для того, щоб громадськість отримала достатньо матеріалу, який дозволить їй сформулювати точне уявлення про подію.

*Міжнародні принципи професійної етики в журналістиці були підготовлені на консультативних зустрічах низки міжнародних і регіональних організацій (загальна кількість членів – 400 тисяч працюючих журналістів) у період з 1978 по 1983 рік. Це Міжнародна організація журналістів (JOI-МОЖ), Міжнародна федерація журналістів (IFJ-МФЖ), Міжнародний католицький союз преси (UCIP), Латиноамериканська федерація журналістів (FELAP), Латиноамериканська федерація працівників преси (FELATRAP), Федерація арабських журналістів (FAJ), Союз африканських журналістів (UAJ), Конфедерація журналістів АСЕАН (CAJ). Міжнародна федерація журналістів не брала участі в заключній зустрічі в Парижі в листопаді 1983, де були прийняті дані міжнародні принципи.

Принцип III. Соціальна відповідальність журналіста

У журналістиці інформацію розуміють як суспільне благо, а не як предмет споживання. Це означає, що журналіст розділяє відповідальність за передану інформацію. Він відповідає не тільки перед тими, хто контролює засоби масової інформації, але й перш за все перед широкою громадськістю, враховуючи різноманітні соціальні інтереси. Суспільна відповідальність журналіста вимагає дотримуватися морально-етичних принципів своєї масово-інформаційної діяльності.

Принцип IV. Професійна чесність журналіста

Суспільна роль вимагає від журналіста високої професійної чесності, яка передбачає його право утримуватися від роботи, яка суперечить його переконанням. Професійна чесність не дозволяє журналісту приймати будь-які подачки від зацікавлених осіб, а також виражати приватні інтереси, які суперечать суспільному благополуччю. В етичні принципи журналіста входить повага до інтелектуальної власності, недопустимість плагіату.

Принцип V. Загальнодоступність засобів масової інформації й участь громадськості в їхній роботі

Характер професії вимагає, щоб журналіст сприяв загальнодоступності в роботі засобів масової інформації. Це передбачає обов'язок виправлення помилки і право на відповідь.

Принцип VI. Повага приватного життя і людської гідності

Норми професійної моралі вимагають від журналіста поважати гідність людини та її права на приватне життя, згідно з вимогами міжнародних прав людини, і захищати її репутацію від ображень, наклепів, брехливих обвинувачень.

Принцип VII. Повага громадських інтересів

Професійні норми вимагають від журналіста поваги інтересів суспільства, його демократичних інститутів, суспільної моралі.

Принцип VIII. Повага суспільних цінностей і багатоманітності культур

Справжній журналіст захищає загальні цінності гуманізму, перш за все – мир, демократію, соціальний прогрес, права лю-

дини і національне визволення. Він з повагою ставиться до відмінних особливостей, цінностей і достоїнств кожної національної культури, а також до права народів вільно обирати і розвивати свою політичну, соціальну, економічну і культурну системи. Таким чином, журналіст бере активну участь у соціальних перетвореннях, спрямованих на розширення демократії.

За допомогою діалогу журналіст сприяє створенню в міжнародних відносинах клімату довіри. Професійна етика зобов'язує журналіста бути в курсі відповідних міжнародних домовленостей, декларацій і резолюцій.

Принцип IX. Запобігання війні та іншим негативним подіям, що перешкоджають розвитку людства

Моральний обов'язок поважати загальнолюдські цінності гуманізму вимагає від журналіста утримуватися будь-яких форм виправдання агресії, насилля, ненависті й дискримінації, зокрема расизму й апартеїду. Діючи таким чином, журналіст може усувати непорозуміння між народами, пробудити співчуття і розуміння потреб народів інших країн, забезпечити повагу прав і гідності всіх націй і народів незалежно від статі, раси, мови, національності, релігійних поглядів і філософських переконань.

Принцип X. Сприяння новому міжнародному устрою в галузі інформації

У сучасному світі журналіст діє в межах руху за встановлення нових міжнародних відносин загалом і нового міжнародного інформаційного устрою зокрема. Цей новий устрій, який розглядається як невід'ємна частина нового міжнародного економічного устрою, спрямований на деколонізацію і демократизацію в галузі інформації й комунікації (як в національному, так і в міжнародному контексті) на базі мирного співіснування народів і повної поваги їхньої культурної самобутності. Обов'язок журналіста – сприяти процесу демократизації міжнародних відносин у галузі інформації і комунікації, зокрема, охороняти й зміцнювати мирні й дружні відносини між народами і державами.

Джерело:

International Principles of Professional Ethics in Journalism // http://ethicnet.uta.fi/international/international_principles_of_professional_ethics_in_journalism

**Парламентська асамблея Ради Європи.
Резолюція 1003 (1993)
«Про етичні принципи журналістики»**

Асамблея підтверджує наведені нижче етичні принципи журналістики і вважає, що вони мають застосовуватися для цієї професії в усій Європі.

Повідомлення та міркування.

1. На додаток до законних прав і обов'язків, викладених у відповідних правових нормах, ЗМІ мають моральну відповідальність перед громадянами й суспільством, що слід підкреслити саме зараз, коли інформація та комунікація відіграють дуже важливу роль у формуванні особистих позицій громадян і в розвитку суспільства та демократичного життя.
2. Професія журналіста передбачає права й обов'язки, свободи та відповідальність.
3. Основним принципом будь-якої етичної засади журналістики є те, що повідомлення та міркування слід чітко розділяти, змішувати їх недопустимо. Повідомлення – це інформація про факти й події, тоді як міркування – це висловлення поглядів, ідей, вірувань або оціночних суджень з боку медіакомпаній, видавців і журналістів.
4. Поширення повідомлень має базуватися на принципі достовірності, що забезпечується відповідними засобами перевірки й доказів, а також на неупередженості подання, опису й розповіді. Чутки не повинні бути складовою повідомлень. Заголовки та виклад повідомлень мають відображати сутність представлених фактів і даних якомога точніше.
5. Висловлення міркувань може включати думки або коментарі стосовно загальних ідей чи зауваження відносно повідомлень, що стосуються поточних подій. Хоча міркування обов'язково є суб'єктивними, а тому не можуть і не повинні відповідати критерію вірогідності, слід вимагати, щоб вони висловлювалися чесно й відповідно до етичних засад.
6. У міркуваннях, що набувають форми коментарів подій або дій окремих осіб чи установ, не варто намагатися заперечувати реальні факти або події чи приховувати їх.

Право на інформацію як основне право людини. Видавці, власники й журналісти.

7. Робота, яку виконують ЗМІ, – це одна з форм посередництва й надання інформаційних послуг, а права, які мають ЗМІ в зв'язку зі свободою інформації, залежать від одержувачів (цих послуг), тобто громадян.
8. Право на інформацію – одне з основоположних прав, якому надається велике значення в практиці Європейської комісії та Європейського суду з прав людини; воно закріплено й у статті 9 Європейської конвенції про транскордонне телебачення, а також в усіх демократичних конституціях. Власником права є громадянин, котрий також має право вимагати, щоб інформація, яку надають журналісти, подавалася правдиво, якщо мова йде про повідомлення, та чесно, якщо йдеться про міркування, без зовнішнього втручання з боку органів державної влади або приватних осіб.
9. Органам державної влади не слід вважати, що вони є власниками інформації. Представницький характер цих органів забезпечує їм правовий базис для діяльності, спрямованої на гарантування плюралізму в ЗМІ та його поширення, забезпечення необхідних умов для здійснення свободи вираження поглядів і права на інформацію, а також запобігання цензурі. Втім, Комітет міністрів свідомий цього, про що свідчить його Декларація про свободу вираження поглядів та інформації, ухвалена 29 квітня 1982 року.
10. Коли йдеться про журналістику, слід пам'ятати, що вона спирається на ЗМІ, котрі є частиною корпоративної структури, в рамках якої потрібно розділяти видавців, власників і журналістів. Тому треба не тільки гарантувати свободу ЗМІ, а й забезпечити свободу всередині ЗМІ, уникаючи внутрішнього тиску.
11. Інформаційним організаціям слід розглядати себе як особливі соціально-економічні агенції, підприємницькі завдання яких варто обмежити умовами, що забезпечать доступ до основного права.
12. Інформаційні організації мають демонструвати прозорість у питаннях власності та управління засобами масової інформації, даючи громадянам можливість чітко визначати особи власників та ступінь їхніх економічних інтересів у ЗМІ.

13. В інформаційній організації видавці й журналісти мають співіснувати, пам'ятаючи, що законна повага до ідеологічної спрямованості видавців і власників обмежена абсолютною вимогою щодо достовірності повідомлень і моральності міркувань. Це важливо, якщо ми збираємося поважати основоположне право громадян на інформацію.
14. Згідно з цими вимогами, потрібно посилити гарантії свободи вираження для журналістів, оскільки саме вони, в кінцевому підсумку, мають виступати як останнє джерело інформації. Для цього нам слід законодавчо розкрити й зробити більш прозорою сутність положення про свободу совісті та професійну таємницю відносно конфіденційності джерел завдяки гармонізації національних законодавчих положень з цього питання таким чином, щоб їх можна було застосовувати в демократичній Європі в ширшому контексті.
15. Ні видавцям, ні власникам, ні журналістам не слід думати, що вони є хазяями повідомлень. Інформаційні організації мають ставитися до інформації як до основоположного права громадянина, а не як до товару. Відтак засобам масової інформації не треба експлуатувати якість чи зміст повідомлень чи міркувань задля збільшення кількості читачів або глядачів і, відповідно, прибутків від реклами.
16. Якщо ми маємо забезпечити, щоб до інформації ставилися з етичної точки зору, її цільову аудиторію слід розглядати як окремих осіб, а не як масу.
Функції журналістики та її етична діяльність.
17. Інформація та комунікація, які передаються журналістами за допомогою засобів масової інформації та за могутньої підтримки нових технологій, мають вирішальне значення для розвитку людини й суспільства. Вони потрібні для демократичного життя, оскільки якщо демократія має розвиватися й далі, вона повинна гарантувати громадянам участь у громадських справах. Досить сказати, що така участь була б неможливою, якби громадяни не одержували інформацію про суспільні справи, якої вони потребують та яку ЗМІ мають їм надавати.
18. Важливість інформації, зокрема, радіо- й теленовин, для культури й освіти було висвітлено в Рекомендації Асамблеї 1067. Її вплив на громадську думку є беззаперечним.

19. Було б неправильно, виходячи з важливості цієї ролі, зробити висновок про те, що ЗМІ справді репрезентують громадську думку, або про те, що вони мають взяти на себе конкретні функції органів державної влади чи її установ освітнього або культурного характеру, наприклад, шкіл.
20. Це призвело б до перетворення ЗМІ й журналістики на владу або антивладу (медіакратію), навіть якби вони не були представниками громадян чи об'єктом такого самого демократичного контролю, як органи державної влади, й не володіли б спеціальними знаннями відповідних культурних або освітніх закладів.
21. Отже, журналістика не повинна змінювати правдиву й неупереджену інформацію або чесні думки, використовувати їх на користь ЗМІ, намагаючись створити чи сформулювати громадську думку, оскільки законність журналістики ґрунтується на ефективній повазі основоположного права громадян на інформацію як складовій поваги демократичних цінностей. Тому журналістика, пов'язана із законними розслідуваннями, обмежується достовірністю й чесністю інформації та думок і є несумісною з журналістськими кампаніями, що проводяться на підставі заздалегідь випрацюваних позицій і спеціальних інтересів.
22. У журналістиці інформація та міркування мають поважати презумпцію невинуватості, зокрема, коли йдеться про справи, що перебувають у провадженні, й утримуватися від проголошення рішень.
23. Слід поважати право людини на приватне життя. Особи, які перебувають на державній службі, мають право на захист свого приватного життя, за винятком випадків, коли воно може впливати на публічне життя. Той факт, що людина обіймає державну посаду, не позбавляє її права на повагу до її приватного життя.
24. Намагання встановити баланс між правом на повагу до приватного життя, закріпленим у статті 8 Європейської конвенції з прав людини, і свободою вираження поглядів, гарантованою в статті 10, добре проілюстровано практикою останніх років Європейської комісії і Європейського суду з прав людини.
25. У журналістській професії мета не виправдовує засобів, тому інформацію слід одержувати правовими та етичними способами.

26. На вимогу зацікавлених осіб ЗМІ, що спеціалізуються на новинах, повинні точно, автоматично, швидко й з використанням усієї належної інформації виправляти будь-яку новину або міркування, яке вони повідомили, а воно виявилось неправдивим чи помилковим. Національне законодавство має передбачити відповідні санкції і, якщо необхідно, відшкодування.
27. З метою гармонізувати застосування й здійснення цього права в державах-членах Ради Європи слід впровадити в життя резолюцію (74) 26 «Про право на відповідь – стан особи відносно преси», ухвалену Комітетом міністрів 2 липня 1974 року, а також відповідні положення Європейської конвенції про транскордонне телебачення.
28. З метою забезпечити високоякісну роботу й незалежність журналістів їм необхідно гарантувати пристойну оплату, належні умови й засоби для діяльності.
29. У відносинах, які журналіст має підтримувати з органами державної влади або з економічними колами під час виконання своїх обов'язків, він повинен уникати будь-яких компромісів, що можуть вплинути на його незалежність і неупередженість.
30. У журналістиці не можна змішувати дискусійні або сенсаційні теми з фактами, про які важливо дати інформацію. Під час здійснення професійних обов'язків журналісти не можуть ставити собі за головну мету здобуття престижу й особистого впливу.
31. З огляду на складність процесу забезпечення інформацією, який все більше залежить від застосування нових технологій, швидкості й стислості, від журналістів слід вимагати відповідної професійної підготовки.
- Правила керування редакційним колективом.
32. В інформаційних агенціях мають співіснувати видавці, власники й журналісти. З цією метою для редакційних колективів слід розробити правила, які регулюватимуть професійні стосунки між журналістами, видавцями й власниками ЗМІ, окремо від звичайних вимог, що регулюють робочі відносини. У таких правилах можна передбачити створення редакційних рад.

Конфліктні ситуації та випадки спеціального захисту.

33. Ситуації тиску й конфлікту виникають іноді в суспільстві під впливом таких факторів, як тероризм, дискримінація меншин, ксенофобія або війна. За таких обставин ЗМІ мають моральне зобов'язання захищати демократичні цінності – повага людської гідності, розв'язання проблем мирними засобами й у душі терпимості – та, відповідно, протистояти насильству і мові ненависті й конфронтації, а також знищувати всі форми дискримінації, що ґрунтуються на питаннях культури, статі або релігії.
34. Ніхто не повинен залишатися осторонь питань захисту демократичних цінностей. Для цього ЗМІ мають відігравати головну роль у запобіганні напруженості, а також сприяти взаєморозумінню, терпимості та довірі між різними громадами в регіонах, де панують конфлікти, як це зробив Генеральний секретар Ради Європи, заохочуючи до запровадження заходів довіри в колишній Югославії.
35. Зважаючи на дуже специфічний вплив ЗМІ, зокрема телебачення, на позиції дітей і молоді, слід уникати транслявання передач, повідомлень чи зображень, що пропагують насильство, насаджують секс і споживацькі настрої або навмисно використовують невідповідну мову.
- Етика та саморегулювання в журналістиці.
36. Зважаючи на наведені необхідні умови й основні принципи, ЗМІ мають взяти на себе зобов'язання підкоритися жорстким етичним нормам, які гарантують свободу вираження поглядів і здійснення основного права громадян на одержання правдивої інформації та чесних міркувань.
37. З метою проведення моніторингу за впровадженням цих принципів потрібно утворити органи або механізми саморегулювання, до яких залучити видавців, журналістів, об'єднання користувачів ЗМІ, експертів з академічних кіл і суддів. Вони відповідатимуть за видання резолюцій щодо поваги правил етики в журналістиці, заручившись попереднім зобов'язанням ЗМІ публікувати відповідні резолюції. Це допоможе громадянину, який має право на одержання інформації, робити або позитивні, або негативні висновки про роботу журналіста й рівень довіри до неї.

38. Органи або механізми саморегулювання, об'єднання користувачів ЗМІ та відповідні факультети університетів могли б щороку публікувати дослідження, здійснені постфактум, про достовірність інформації, що поширюється ЗМІ, порівнюючи новини з реальними фактами. Це слугуватиме показником довіри, який громадянин зможе використовувати як дороговказ щодо етичного стандарту, досягнутого кожним окремим засобом масової інформації, або кожним його підрозділом, чи навіть кожним окремим журналістом. Відповідні коригуючі механізми одночасно зможуть допомогти фахівцям ЗМІ поліпшити спосіб виконання журналістських обов'язків.

Джерело

http://www.medialaw.kiev.ua/laws/laws_international/62/

США. Кодекс професійної етики* Товариства професійних журналістів (SPJ)**

Преамбула

Члени Товариства професійних журналістів вважають, що освіченість громадськості – це передумова справедливості й основа демократії.

Обов'язок журналіста – сприяти реалізації цих цілей шляхом пошуку істини і забезпечення об'єктивного та всебічного висвітлення подій і проблем. Журналісти, незалежно від їхньої спеціалі-

*Ухвалено Товариством професійних журналістів США 21 вересня 1996 року (перша версія Кодексу була запозичена в Американського товариства редакторів газет у 1926 році). Останні зміни вносили 6 вересня 2014 року. Як відзначають самі підписанти Кодексу, – «це не набір правил, а керівництво, яке закликає всіх, хто займається журналістикою, взяти на себе відповідальність за інформацію, яку вони надають, незалежно від виду медіа. Кодекс повинен бути прочитаний як ціле – окремі принципи не повинні бути вирвані з контексту.

**Товариство професійних журналістів (The Society Professional Journalists, SPJ) – найбільш представницька і розгалужена міжнародна журналістська організація, яка була заснована у 1909 р. Основними цілями SPJ є: формування середовища, в якому журналістська діяльність може здійснюватися найбільш вільно і повноцінно; стимулювання високих професійних стандартів і дотримання етичних норм у професійній журналістській діяльності; розвиток свободи преси.

зації і від того, який засіб масової інформації вони представляють, повинні сумлінно і чесно служити суспільству. Професійна чесність – це наріжний камінь довіри до журналіста. Членів Товариства поєднує готовність дотримуватися етичних принципів професійної поведінки. Вони приймають цей Кодекс для того, щоб заявити про принципи і норми діяльності Товариства.

Шукайте істину і повідомляйте про неї

Журналісти повинні бути чесними, безсторонніми і сміливими під час збирання, викладу й коментування інформації. Журналісти повинні:

- перевіряти вірогідність інформації, що надходить з будь-яких джерел, і виявляти обережність, щоб уникнути ненавмисних помилок. Спеціальне перекручування фактів неприпустиме за жодних обставин;
- докладати максимум зусиль для зустрічі з особами, про яких повідомлялося в інформаційних репортажах, щоб надати їм можливість привселюдно відповісти на обвинувачення в нібито скоєному;
- вказувати, якщо можна, джерела інформації. Суспільство має право на одержання якнайповнішої інформації про достовірність джерел;
- завжди з'ясовувати мотиви джерел інформації перш ніж обіцяти їм анонімність. Повністю і детально обумовлювати обіцянки, які даються в обмін на інформацію, виконувати їх;
- прагнути до того, щоб заголовки, гострі повідомлення, які можуть спровокувати відповідну реакцію, а також матеріали пропагандистського характеру, фото-, відео- й аудіоматеріали, графіка, короткі заяви і цитати відповідали дійсності. Вони не повинні надмірно спрощувати події чи висвітлювати їх поза контекстом;
- ніколи не спотворювати змісту фото- і відеоматеріалів. При цьому завжди допустиме посилення образу як технічний прийом для його повнішого розкриття. Обов'язково супроводжувати змонтовані матеріали і фотоілюстрації текстовими позначками;
- уникати показу інсценівок подій, що відбулися раніше, аби не вводити в оману людей. Якщо для повноцінної розповіді необхідна подібна інсценівка, то матеріал обов'язково повинен позначатися відповідним текстовим повідомленням;

- уникати прихованих та інших таємних методів збирання інформації, за винятком випадків, коли традиційні відкриті методи не забезпечують життєво важливої для суспільства інформації. Необхідність застосування подібних методів треба окремо пояснювати в самому матеріалі;
- ніколи не займатися плагіатом;
- сміливо говорити про всі позитивні й негативні сторони людської природи, навіть коли не всім це подобається;
- цінувати власні культурні цінності й уникати нав'язування їх іншим;
- уникати упередженого ставлення до людей через їхню расову, статеvu, релігійну, етнічну і географічну належність, сексуальну орієнтацію, фізичні вади, зовнішність чи соціальний статус;
- підтримувати вільний обмін думками, навіть коли ці думки на чийсь погляд видаються неприйнятними;
- надавати трибуну тим, хто зазвичай не має можливості публічно висловитися. Не проводити межі між офіційними і неофіційними джерелами інформації;
- розмежовувати захист яких-небудь поглядів й інформаційні повідомлення;
- чітко позначати аналіз і коментарі, які не повинні спотворювати факти чи контекст;
- чітко відокремлювати інформацію від реклами й уникати гібридів, що стирають різницю між першим і другим;
- вважати своїм особливим обов'язком забезпечення гласності під час обговорення і вирішення проблем, що безпосередньо торкаються інтересів суспільства і доступу до офіційних документів.

Зводьте шкоду до мінімуму

Журналісти, що дотримуються правил професійної етики, ставляться до джерел інформації, до героїв своїх репортажів і колег як до людей, гідних поваги. Журналісти повинні:

- завжди пам'ятати про тих, кому може бути завдано шкоди внаслідок публікації;
- виявляти особливу чуйність і тактовність щодо дітей та неповнолітніх, які є джерелами інформації чи героями репортажів;
- під час збирання інформації або публікації бути чуйними до тих, кого торкнулися трагедія чи горе;

- усвідомлювати, що збирання і публікація інформації можуть заподіяти шкоди і спричинити неприємності: пошук новин не є підставою для вседозволеності;
- усвідомлювати, що прості громадяни мають більше прав на контроль інформації, яка стосується їх безпосередньо, ніж посадові особи чи ті, хто прагне влади, впливу і громадської уваги. Лише крайня необхідність, продиктована суспільними інтересами, може виправдати вторгнення в чийсь приватне життя;
- виявляти почуття міри і смаку. Не потурати нездоровому інтересу до сенсації;
- не розкривати імен неповнолітніх підозрюваних чи жертв сексуальних злочинів;
- ретельно зважувати всі «за» і «проти» перш ніж привселюдно називати імена підозрюваних у скоєнні злочину до офіційного пред'явлення їм обвинувачення;
- зберігати баланс між правом обвинувачуваних у здійсненні злочинів на справедливий суд і правом громадськості бути поінформованою.

Будьте незалежні

Журналісти повинні бути незалежними від будь-яких інтересів, за винятком права громадян бути поінформованими. Журналісти повинні:

- уникати чинника особистої зацікавленості під час виконання своїх професійних обов'язків;
- не вступати в організації й не здійснювати діяльність, якщо це може скомпрометувати професійну чесність і завдати шкоди професійній репутації;
- відмовлятися від подарунків, послуг, грошових винагород, безкоштовних поїздок, особливого ставлення, уникати роботи за сумісництвом, політичної діяльності, державних посад і роботи в органах місцевого самоврядування, якщо це може скомпрометувати їхню репутацію невідкупних журналістів;
- розкривати неминучі конфлікти, що загрожують суспільству;
- виявляти пильність і сміливість щодо притягнення до відповідальності осіб, які перебувають при владі;
- відмовляти в наданні особливих переваг окремим рекламодавцям і групам, які мають специфічні інтереси. Протидіяти тиску, який вони чинять з метою вплинути на висвітлення подій;

- бути надзвичайно обачними під час спілкування з джерелами, які пропонують інформацію за послуги чи гроші, не вступати в торги за інформацію.

Будьте підзвітні

Журналісти підзвітні своїм читачам, слухачам, глядачам і одне одному. Журналісти повинні:

- роз'яснювати і коментувати інформацію, бути готовими до діалогу з громадськістю з питань журналістської етики;
- заохочувати громадськість до висловлення критичних зауважень на адресу засобів масової інформації;
- визнавати свої помилки й охоче виправляти їх;
- привселюдно викривати порушення журналістами і засобами масової інформації професійної етики;
- дотримуватись тих же високих стандартів, дотримання яких вони вимагають від інших.

Джерела:

SPJ Code of Ethics //

<http://www.spj.org/ethicscode.asp>

Кодекс поведінки Товариства професійних журналістів США //

<http://pdp.org.ua/legislation/bills-foreign/278-125-14->

США. Декларація принципів*

Американського товариства редакторів газет (ASNE)**

Преамбула

Перша поправка до Конституції США, що захищає свободу слова від втручання держави, надає пресі конституційні привілеї, які накладають на працівників газет певні обов'язки.

**Внутрішній документ про принципи ASNE був спочатку прийнятий в 1922 році як «Канони журналістики». Документ був переглянутий і перейменованій в «Заяву про принципи» у 1975 році.*

***Американське товариство редакторів газет (The American Society of News Editors – ASNE) є організацією для редакторів, продюсерів і медіа-менеджерів, деканів і викладачів факультетів журналістики та керівників, пов'язаних зі ЗМІ фондів і навчальних організацій. Засноване у 1922 році.*

У результаті журналістика вимагає від тих, хто їй служить, не тільки ретельності й знань, а й прихильності принципу цілісності особистості, відповідно до зобов'язань, прийнятих журналістом.

У зв'язку з цим Американське товариство редакторів газет пропонує таку Декларацію принципів як зразок найвищого етичного і професійного поведіння.

Стаття I. Відповідальність

Головною метою збирання і поширення новин та думок є служіння загальному благу шляхом інформування людей і надання їм можливості сформулювати судження з актуальних питань. Працівники газет, що зловживають своїм професійним становищем у корисливих інтересах чи з не вартою уваги метою, зневажають довіру товариства.

Американська преса стала вільною не тільки для інформування людей чи надання їм дискусійної трибуни, а й для незалежного нагляду за керуючими структурами суспільства, у тому числі за поведінкою державних органів на всіх рівнях.

Стаття II. Свобода преси

Свобода преси належить народу, її необхідно захищати від нападок і зазіхань з будь-якого боку: чи то з боку держави, чи то з боку приватного бізнесу.

Журналісти повинні постійно стежити за тим, щоб важливі для суспільства питання вирішувалися в присутності публіки. Вони повинні давати відсіч тим, хто використовує пресу в корисливих інтересах.

Стаття III. Незалежність

Журналісти повинні уникати непорядних вчинків чи таких, що мають вигляд непорядних, а також конфлікту інтересів або ситуацій, що схожі на конфлікт інтересів. Вони не повинні приймати презентів, здійснювати діяльність, що може завдати шкоди чи здатися такою, яка завдає шкоди цілісності їхньої особистості.

Стаття IV. Правда і точність

Основою справжньої журналістики є довіра читачів. Варто робити все можливе для забезпечення точного змісту новин, їхньої неупередженості й недвозначності, справедливого викладу позицій усіх сторін. Редакційні й аналітичні статті та коментарі повинні дотримуватись таких самих стандартів точної відповідності фактам, що і новини.

Виправлення суттєвих фактичних помилок у змісті повинні публікуватися негайно і на видному місці.

Стаття V. Неупередженість

Неупередженість не означає, що преса не повинна сумніватися чи утримуватися від висловлення редакційної позиції. Правильним однак є чітке відокремлення викладу новин від коментарю. Читач повинен розрізняти статті, що містять думку або особисту інтерпретацію подій.

Стаття VI. Порядність

Журналісти повинні поважати права людей, що фігурують у новинах, дотримуватися загальних норм пристойності й визнавати за суспільством право перевіряти чесність і точність їхніх матеріалів.

Привселюдно обвинувачені особи мають право на відповідь.

Зобов'язання зберігати в таємниці джерело інформації не повинне порушуватися в жодному разі, тому такі зобов'язання не повинні висловлюватися легко. Джерела інформації повинні називатися, за винятком випадків недвозначної необхідності зберігати їх у таємниці.

Ці принципи необхідні для збереження, захисту та зміцнення взаємної довіри і поваги між американськими журналістами й американським народом, тісний зв'язок між якими необхідний для підтримання свободи, що дарована їм засновниками держави.

Джерело:

Statement of principles //

<http://asne.org/content.asp?pl=24&sl=171&contentid=171>

Україна. Кодекс етики українського журналіста*

1. Свобода слова та висловлювань є невід'ємною складовою діяльності журналіста.

2. Служіння інтересам влади чи засновників, а не суспільства, є порушенням етики журналіста.

3. Журналіст має з повагою ставитися до приватного життя людини. При цьому не виключається його право на журналістське

**Ухвалений 24 квітня 2004 року на З'їзді журналістів-підписантів Кодексу, останні зміни внесені 4 жовтня 2013 року на З'їзді підписантів Етичного кодексу українського журналіста в Києві. Кодекс затверджено 12 грудня 2013 року на пленумі Національної спілки журналістів України (НСЖУ) та місяцем раніше – рішенням Комітету Незалежної медіа-профспілки України (НМПУ)*

розслідування, пов'язане з тими або іншими подіями і фактами, що мають громадське звучання і покликані захищати інтереси суспільства та особи.

4. Висвітлення судових процесів має бути неупередженим щодо звинувачених. Журналіст не може називати людину злочинцем до відповідного рішення суду.

5. Журналіст не розкриває своїх джерел інформації, окрім випадків, передбачених законодавством України.

6. Повага до права громадськості на повну та об'єктивну інформацію про факти та події є найпершим обов'язком журналіста. Журналісти та редактори повинні здійснювати кроки для перевірки автентичності усіх повідомлень, відео- та аудіоматеріалів, отриманих від представників загалу, фрілансерів, прес-служб та інших джерел.

7. Інформаційні та аналітичні матеріали мають бути чітко відокремлені від реклами відповідною рубрикацією.

8. Редакційна обробка матеріалів, включаючи знімки, текстівки, заголовки, відповідність відеоряду та текстового супроводу тощо не повинні фальсифікувати зміст. Необхідно повідомляти аудиторію про подання відрепетируваних та реконструйованих новин.

9. Факти, судження та припущення мають бути чітко відокремлені одне від одного. Неприпустимим є розповсюдження інформації, що містить упередженість чи необґрунтовані звинувачення.

10. Точки зору опонентів, у тому числі тих, хто став об'єктом журналістської критики, мають бути представлені збалансовано. Так само мають бути подані оцінки незалежних експертів.

11. Не допускається таке вибіркоче цитування соціологічних досліджень, яке призводить до викривлення змісту. Журналістські опитування громадян не повинні фабрикуватися з метою отримання наперед визначеного результату.

12. Журналіст зобов'язаний зробити все можливе для виправлення будь-якої поширеної інформації, якщо виявилось, що вона не відповідає дійсності.

13. Журналіст не повинен використовувати незаконні методи отримання інформації. Журналіст при зборі інформації діє в правовому полі України і може вдатися до будь-яких законних, в тому числі судових, процедур проти осіб, які перешкоджають йому в зборі інформації. Використання негласних прийомів збирання новин допускається лише тоді, коли це необхідно для забезпечення до-

стовірності або точності матеріалу. Такі прийоми можуть бути виправдані лише у разі, коли іншими способами зібрати інформацію неможливо.

14. Плагіат несумісний із званням журналіста.

15. Ніхто не може бути дискримінований через свою стать, мову, расу, релігію, національне, регіональне чи соціальне походження або політичні уподобання. Вказувати на відповідні ознаки особи (групи людей) слід лише у випадках, коли ця інформація є неодмінною складовою матеріалу. Необхідно утримуватися від натяків або коментарів, що стосуються фізичних недоліків чи хвороб людини, уникати вживання образливих висловів, ненормативної лексики.

16. Журналіста не можна службовим порядком зобов'язати писати чи виконувати будь-що, якщо це суперечить його власним переконанням чи принципам. Необхідно протистояти проявам зовнішнього втручання в контент – як безпосередньому тиску, так і діям, що мають непрямі ознаки такого втручання.

17. Незаконне отримання журналістом матеріальної винагороди чи будь-яких пільг за виконаний чи невиконаний журналістський матеріал є несумісним із званням журналіста. Журналіст не повинен використовувати службове становище в особистих цілях, з метою наживи, самореклами, у кар'єристських цілях та керуючись прагненням догодити певним силам чи особам. Журналіст не має права використовувати фінансову інформацію до її оприлюднення з метою власного збагачення.

18. Журналіст має бути особливо обережним при висвітленні питань, пов'язаних із дітьми. Журналіст та редактор повинні мати обґрунтовані підстави для висвітлення приватного життя неповнолітньої особи (осіб) та дозвіл на це від її батьків чи опікунів. Неприпустимим є розкриття імен неповнолітніх (або вказування ознак, за якими їх можна розпізнати), які мали відношення до протизаконних дій, стали учасниками подій, пов'язаних із насильством.

19. Свідоме порушення норм журналістської етики є абсолютно несумісним з професійною журналістикою, піддається громадському осуду, може бути підставою для позбавлення прес-карти чи членства в професійних спілках та НСЖУ. Розгляд конфліктних ситуацій етичного та професійного характеру здійснює Комісія з журналістської етики.

Джерело:

<http://www.cje.org.ua/documents/47/>

Україна. Журналістські стандарти: нормативна довідка

Основними журналістськими стандартами, якими керується журналіст у своїй професійній діяльності, є: баланс думок і точок зору, оперативність, достовірність (посилання на джерела), відокремлення фактів від коментарів, точність, повнота представлення фактів та інформації по проблемі.

Головними нормативними джерелами, де відображені дані стандарти, є Кодекс етики українського журналіста, Декларація принципів поведінки журналістів Міжнародної федерації журналістів та інші міжнародні стандарти і принципи журналістської етики.

Баланс думок і точок зору

Відповідно до п. 10 Кодексу етики українського журналіста, точки зору опонентів, у тому числі тих, хто став об'єктом журналістської критики, мають бути представлені збалансовано. Так само мають бути подані оцінки незалежних експертів.

Оперативність

Пункт 1 Кодексу етики українського журналіста визначає, що головний обов'язок журналіста – сприяти забезпеченню права громадян на одержання оперативної інформації.

Достовірність (посилання на джерела)

Пункт 6 Кодексу етики українського журналіста визначає, що найпершим обов'язком журналіста є повага до права громадськості на повну та об'єктивну інформацію про факти і події.

Міжнародна декларація принципів поведінки журналістів закріплює, що журналіст зобов'язаний подавати інформацію, посилаючись на факти, походження яких він/вона знає.

Відокремлення фактів від коментарів

Пункт 9 Кодексу етики українського журналіста встановлює, що факти, судження та припущення мають бути чітко відокремлені одне від одного.

Точність

Міжнародна декларація принципів поведінки журналістів закріплює, що повага до істини та права громадськості на правду – перший обов'язок журналіста.

Повнота представлення фактів та інформації по проблемі

Згідно з п. 6 Кодексу етики українського журналіста, будь-яка тема потребує максимально повного набору фактів і думок. Тому завдання журналіста все це знайти в компетентних джерелах.

Україна. Рекомендації щодо висвітлення виборів засобами масової інформації та захисту права на приватне життя*

Преамбула

1. Свобода журналістської діяльності є невід'ємною частиною права на свободу вираження поглядів та свободу інформації, що гарантується статтею 10 Європейської конвенції про права людини** та статтею 34 Конституції України. Це право лежить в основі демократичного суспільства і є обов'язковою умовою його прогресу та розвитку кожної особи. З огляду на критичну роль виборів у системі демократичного врядування, ЗМІ мають право і обов'язок забезпечувати виборців всебічною та збалансованою інформацією про кандидатів (тим самим надаючи виборцям можливість належно оцінити, на який рівень довіри такі особи заслуговують та їхню придатність до роботи на виборній посаді), а також про осіб, що беруть участь у виборчому процесі.

Наведені далі Рекомендації мають на меті сприяти справедливому висвітленню виборчих кампаній національного та місцевого рівня засобами масової інформації, тобто пресою, радіо- і телевізійними мовниками та новими медіа (особливо – блогерами). Термін *справедливе* означає, що в ході висвітлення виборів ЗМІ знаходять баланс між, з одного боку, правом громадян отримувати

*Дані рекомендації були підготовлені експертами Ради Європи та доопрацьовані за підсумками обговорення 1 жовтня 2012 року за участі представників журналістських об'єднань, асоціацій засобів масової інформації, інших громадських організацій, експертів тощо.

**ETS [Серія європейських договорів] № 5, далі – «Конвенція».

ти інформацію, необхідну для здійснення вільного і добре поінформованого вибору, правом і обов'язком журналістів викривати порушення у ході виборчого процесу та, з іншого боку, – законним правом осіб, що беруть участь у виборчому процесі, на невтручання у своє приватне життя.

2. У Рекомендаціях йдеться не тільки про розкриття засобами масової інформації аспектів приватного життя, але також і про використання втручальних прийомів і потайних методів для збирання особистої інформації. В обох випадках слід керуватися загальними стандартами захисту приватності, зокрема, принципом точної, пропорційної і прозорої обробки персональних даних (див. статтю 8 Конвенції, Конвенцію Ради Європи № 108 про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних і статтю 32 Конституції України).

Водночас згідно з усталеною практикою Європейського суду з прав людини публічним діячам слід очікувати на менший ступінь захисту свого приватного життя; як зазначив Суд, «надання публічним діячам можливості цензурувати пресу та суспільну дискусію, прикриваючись захистом своїх особистих прав, було б фатальним для свободи вираження поглядів у царині політики»***.

3. Центром уваги Рекомендацій є висвітлення засобами масової інформації приватного життя кандидатів – як офіційно зареєстрованих, так і осіб, що, ймовірно, подадуться на реєстрацію, – та посадових осіб виборчого процесу (членів виборчих комісій або інших органів з адміністрування виборів, працівників виборчих дільниць), а також інших осіб, причетних до організації і проведення виборів, наприклад, спостерігачів, учасників виборчих кампаній або осіб, що перебувають на виборчих дільницях. Рекомендації стосуються як самих кандидатів, так і інших осіб, причетних до організації та проведення виборів, якщо у тексті не вказується інше.

4. Право на відповідь, як воно викладено в Рекомендації (2004) 16 Комітету міністрів Ради Європи про право на відповідь у новому медійному середовищі, є повністю доречним для виборчих кампаній, оскільки воно дає можливість швидко оприлюднити заперечення на факти, що оспоруються.

*** «Társaság a Szabadságjogokért проти Угорщини», рішення від 14.04.2009, заява № 37374/05, §37.

5. Зосереджуючи увагу саме на питаннях приватності, ці Рекомендації не враховують інші ключові питання висвітлення виборів, на кшталт рівного ставлення до політичних партій, опитування громадської думки або політичної реклами. Відсутність рекомендацій з цих питань не слід сприймати так, ніби належна безсторонність у цих темах має меншу вагу.

6. Нарешті, ці Рекомендації не суперечать Кодексу професійної етики українського журналіста 2002 року. Навпаки, вони доповнюють цей засадничий текст у конкретній сфері висвітлення виборів та захисту приватності. Відтак механізм відповідальності, що передбачений за порушення Кодексу етики, є цілком застосовним до порушень цих Рекомендацій.

Рекомендації

А. Загальні принципи

A1. Під час виборів існує велика потреба в прозорості та підзвітності кандидатів і посадових осіб виборчого процесу. Відтак ЗМІ мають право втручатися у приватне життя кандидатів і посадових осіб виборчого процесу тоді, коли існує суспільний інтерес, що має перевагу та легітимізує розкриття інформації перед суспільством. Проте проста цікавість або пошук сенсацій ніколи не можуть виправдати порушення права на приватність.

A2. Коли йдеться про знаходження балансу між доводами на користь розкриття особистої інформації та доводами проти цього, варто належним чином брати до уваги право виборців на повну поінформованість про поведінку та особу кандидата, а також про будь-які можливі порушення будь-якою особою виборчого законодавства.

A3. Під час виборчих кампаній перевага суспільного інтересу виправдовує прискіпливу увагу ЗМІ до такої інформації про кандидатів:

- незаконні дії чи бездіяльність, зокрема, порушення у сфері належного державного управління, наприклад, корупція, привласнення коштів;
- обман, махінації та будь-які інші порушення під час виборчого процесу;
- професійна некомпетентність або недбалість;
- суперечності між політичними заявами і діяльністю та поведінкою у приватній обстановці.

Стосовно посадових осіб виборчого процесу або інших осіб, причетних до нього, перевага суспільного інтересу виправдовує увагу до такої неналежної поведінки:

- порушення виборчого законодавства;
- упередженість на користь політичних партій або кандидатів, якщо це суперечить обов'язку особи зберігати безсторонність (наприклад, члени виборчих комісій, міліція) або професійній етиці (журналісти),
- будь-яка інша поведінка, що може неналежним чином вплинути на результати виборів або перешкодити вільному та добре поінформованому голосуванню.

Будь-яке втручання в основоположні права на приватність, навіть якщо воно є виправданим з огляду на право громадськості знати, повинно бути пропорційним і не виходити за межі того, що є суворо необхідним для задоволення правомірного суспільного інтересу.

A4. З метою захисту демократії, особливо під час виборів, журналісти мають важливий обов'язок поширювати відомості про корупцію, у тому числі проводити розслідування щодо доброчесності кандидатів та посадових осіб виборчого процесу. Відтак розголошення інформації про фінанси та майно з тим, щоб підтвердити або спростувати корупційні підозри, є правомірним суспільним інтересом, що переважає право на захист приватного життя.

A5. Відповідно до принципу справедливості, ЗМІ повинні надавати кандидату або особі, що причетна до виборчого процесу, швидку можливість заперечити твердження про порушення або недбалість. Якщо це можливо і не поставить під загрозу майбутню публікацію, журналістам слід зв'язатися з такою особою та вислухати її перш ніж оприлюднювати матеріал; бачення такої особи слід викласти належним чином. Врешті-решт рішення про публікацію матеріалу без попереднього заслуховування такої особи відноситься до сфери відповідальності редакційних органів (редакційна рада, головний редактор тощо) видання/засобу масової інформації.

A6. Хоча кандидати на виборах мають меншою мірою «право бути забутим», ЗМІ не варто нагадувати про давні випадки неналежної поведінки або про одноразові правопорушення (особливо, якщо правопорушення було вчинено кандидатом у неповнолітньо-

му віці), якщо така інформація не має вирішального значення для оцінки кандидата.

A7. Засоби масової інформації можуть повторно опублікувати особисті дані кандидатів чи посадових осіб виборчого процесу без їхньої згоди, якщо такі дані свідомо були оприлюднені самими кандидатами або посадовими особами виборчого процесу. Це включає відомості, надані раніше іншим засобам масової інформації, а також дані або фотографії, які були оприлюднені в Інтернеті, зокрема, широкодоступних профілях соціальних мереж. Навіть якщо доступ до профілю такої особи є обмеженим, передрук може виправдовуватися правомірним суспільним інтересом, якщо кандидат явно використовує цей профіль у виборчих/агітаційних цілях. Якщо відомості про кандидата були публічно розголошені іншими особами, ЗМІ повинні обережно ставитися до повторної публікації та вдаватися до неї тільки тією мірою, якої цього вимагає переважний суспільний інтерес.

A8. ЗМІ, в яких допускається пряма публікація коментарів аудиторії он-лайн, мають перевіряти, чи виправдує переважний суспільний інтерес оприлюднення особистих даних у таких коментарях. Якщо коментар цю перевірку не пройшов, ЗМІ має якнайшвидше видалити такий контент із загальнодоступного сайту за власною ініціативою або за вимогою особи. При цьому ЗМІ має забезпечити просту і максимально доступну процедуру подання скарги.

A9. Журналісти ведуть досьє з особистими даними для довідок і для своїх (майбутніх) розслідувань. Вони повинні вживати такі організаційні та технічні заходи безпеки, які вони вважають доречними для запобігання витоку даних або їхнього перехоплення/несанкціонованого доступу до них.

Б. Рекомендації стосовно методів журналістських розслідувань

B1. ЗМІ повинні збирати відомості про приватне життя кандидатів та інших осіб, причетних до виборчого процесу, у відкритий спосіб та в обсязі, необхідному для висвітлення виборів. Записування у публічних місцях, включно з виборчими дільницями та відкритими засіданнями органів, відповідальних за організацію виборів, дозволяється без згоди присутніх осіб. Приховане записування і таємні розслідування, що ведуться або засобом масової інформації самостійно, або за допомогою інших, повинні вико-

ристовуватися лише тоді, коли не існує іншої розумної альтернативи, яка передбачає менше втручання для збирання доказів серйозних порушень.

B2. Таємне ведення запису (за допомогою прихованих камер або мікрофонів, або спеціального обладнання) або таємне розслідування може бути використано тільки після ретельного вивчення обставин справи, зокрема, її вагомості для виборців, а також наявності методів для збирання тих самих відомостей, що передбачають менше втручання. Рішення про застосування прихованих методів журналістського розслідування повинно прийматися на найвищому рівні керівництва ЗМІ.

B3. Необхідно чітко дотримуватися таємниці телекомунікацій; відповідно, ЗМІ слід утримуватися від перехоплення або несанкціонованого доступу до телефонних або текстових повідомлень, незалежно від того, робить це ЗМІ самостійно чи за допомогою інших.

B4. Недоторканність приватних приміщень має поважатися за будь-яких обставин; зокрема, представникам ЗМІ належить негайно залишити територію приватної власності, якщо цього вимагає власник, та утримуватися від вторгнення до помешкання.

B5. «Поява на порозі»**** застосовується, тільки якщо особа неодноразово і безпідставно відмовляється дати інтерв'ю або відповіді під відео- чи аудіозапис, а відповідна інформація є важливою.

В. Окремі рекомендації щодо оприлюднення особистих відомостей про кандидатів

B.1 Для запобігання нав'язливим зазіханням або прямим загрозам недоторканності особи точна адреса помешкання кандидата або його родини не повинна розголошуватися без його згоди. Те ж саме стосується номерних знаків транспортних засобів або номерів приватних телефонів. Такі відомості винятково можуть публікуватися, якщо вони переконливо свідчать про правопорушення або суперечливу поведінку особи, і лише тією мірою, яка є суворо необхідною для доведення таких підозр.

**** «Поява на порозі» – це прийом, коли журналіст несподівано з'являється в дверях, записуючи або намагаючись записати інтерв'ю для його оприлюднення, або попереджає, що телефонна розмова записується з метою її оприлюднення, коли співрозмовник не очікує, що його будуть інтерв'ювати для оприлюднення розмови, оскільки жодних домовленостей про це не існує (див. Редакційні правила ВВС, підпункт 7.4.30).

B2. Публікація фотографій помешкання (постійного або тимчасового) кандидата без його згоди допускається, тільки якщо вони були зроблені з загальнодоступного місця і не розкривають засоби безпеки, спрямовані на охорону помешкання від вторгнення.

B3. Інформація про стан здоров'я або лікування, що за звичайних обставин вважається надзвичайно чутливою, може бути оприлюднена як виняток, якщо вона свідчить про фізичну чи психічну неспроможність кандидата обіймати посаду.

B4. Інформація про релігійні переконання кандидата не повинна оприлюднюватися без його згоди, крім випадків, коли така інформація раніше відкрито оприлюднювалася самим кандидатом або за його згодою, або якщо вона стосується переконань, що суперечать громадському порядку.

B5. Інформація про стиль життя кандидата може розкриватися лише за умови, якщо вона переконливо доводить, що кандидат намагається видати себе зовсім не за того, ким він є насправді. Це, зокрема, стосується ситуацій, коли:

- політичні заяви кандидата не відповідають його публічним діям;
- його поведінка в особистому або сімейному житті суперечить його публічній позиції та діяльності;
- його стиль життя не відповідає його офіційним доходам або він володіє статками, походження яких не може пояснити.

B6. Неприйнятну поведінку родичів кандидата, а також його близьких друзів або колег по роботі не слід приписувати кандидату або асоціювати з ним, окрім випадків, коли кандидат взяв у ній участь, прямо чи непрямо потурав такій поведінці або намагався її приховати. Крім того, такі особи, оскільки самі не є кандидатами або публічними діячами, мають вищий ступінь захисту приватного життя; це особливо стосується дітей або вразливих родичів кандидата.

B7. Інформація про значне рухоме (наприклад, транспортні засоби або акції підприємств) чи нерухоме майно (земельні ділянки чи житло), що належить близьким родичам або друзям кандидата, може бути оприлюднена виключно для доведення того, що вигоду від користування цим майном насправді отримує кандидат.

Джерело:

<http://www.medialaw.kiev.ua/Analytics/346/>

Німеччина. Публіцистичні засади (Пресовий кодекс)*

Преамбула

Гарантована Основним Законом ФРН свобода преси охоплює незалежність та свободу інформації, висловлення думки та критики. Видавець, відповідальний редактор і журналісти у своїй роботі мають усвідомлювати відповідальність перед громадськістю та свій обов'язок дбати про авторитет преси. Вони виконують своє публіцистичне завдання згідно зі своїми знаннями та сумлінням, незалежно від особистого інтересу та сторонніх мотивів.

Публіцистичні засади конкретизують професійну етику преси. Вона охоплює обов'язок в рамках Конституції та конституційних законів дбати про авторитет преси і захищати свободу преси.

Норми щодо захисту даних у редакціях поширюються на пресу, якщо вона збирає, опрацьовує або використовує особисті дані для журналістських і редакційних цілей. Під час журналістських розслідувань, при редагуванні, публікації, документуванні та архівуванні цих даних преса поважає приватне життя, інтимну сферу та право на інформаційне самовизначення людини. Професійна етика забезпечує кожному право подати скаргу на пресу. Скарги є обґрунтованими, якщо наявне порушення професійної етики.

Стаття 1. Повага до правди, повага до людської гідності та правдиве інформування громадськості є найвищими заповідями преси.

Стаття 2. Призначені для публікації певні новини та інформація в словах та образах мають бути перевірені на істинність і залежно від обставин – ретельно. Їхній сенс не повинен бути ані перекрученим, ані сфальшованим через опрацювання, напис чи підпис під фото. Документи мають бути відтворені точно за змістом. Непідтверджені повідомлення, чутки та припущення слід такими й позначати. Фотографії-символи мають як такі бути розпізнаваними або позначуваними.

Стаття 3. Опубліковані новини чи твердження, передусім особистого характеру, які пізніше виявились неправдивими, орган,

*Ухвалила Німецька пресова рада у співпраці з пресовими спілками та передано Федеральному президентові Густаву Ф. Гайнеманну 12 грудня 1973 року в Бонні. У редакції від 20 червня 2001 року.

який їх опублікував, повинен негайно та з власної ініціативи виправити в адекватний спосіб.

Стаття 4. При одержанні даних, новин, інформації та зображень, що стосуються особи, не застосовувати недобросовісні методи.

Стаття 5. Зasadничо слід дотримуватись домовленої конфіденційності.

Стаття 6. Кожна особа, зайнята у пресі, дбає про авторитет та достовірність ЗМІ, а також про професійну таємницю, користується правом відмови свідчити і не викриває інформантів без їхнього чіткого дозволу.

Стаття 7. Відповідальність преси перед громадськістю вимагає, щоб на редакційні публікації не справляли впливу приватні чи ділові інтереси третіх осіб або ж особисті економічні інтереси журналістів. Видавці та редактори повинні відкидати подібні спроби та зважати на чітке відмежування редакційного тексту від публікацій рекламного характеру.

Стаття 8. Преса поважає приватне життя та інтимну сферу людей. Якщо ж приватна поведінка зачіпає публічні інтереси, то в окремих випадках вона може ставати предметом розгляду у пресі. При цьому слід зважати на те, щоб публікація не порушувала особисті права незалучених осіб. Преса поважає право на інформаційне самовизначення та забезпечує редакційний захист особистих даних.

Стаття 9. Журналістській етиці суперечить публікація необґрунтованих тверджень і звинувачень, особливо якщо вони ображають честь.

Стаття 10. Публікація текстів і зображень, які можуть відчутно вразити моральні або релігійні почуття певної групи осіб за формою та змістом, несумісна з відповідальністю преси.

Стаття 11. Преса відмовляється від неадекватного сенсаційного зображення насильства та брутальності. У повідомленнях слід враховувати захист дітей і молоді.

Стаття 12. Нікого не можна піддавати дискримінації за ознаками статі чи належності до певної расової, етнічної, релігійної, соціальної або національної групи.

Стаття 13. Повідомлення про розслідування, кримінальні провадження та інші формальні процедури треба робити неупереджено. Від початку та протягом усього перебігу таких проваджень

преса має уникати преюдиціальних оцінок у текстах і заголовках. Поки не виголошено судове рішення, підозрюваного не можна зображувати винним. Без дуже поважних причин про судові рішення не слід повідомляти до їхнього проголошення.

Стаття 14. У повідомленнях на медичні теми слід уникати неналежного сенсаційного зображення, котре могло б викликати у читача необґрунтовані побоювання або надії. Результати досліджень, що перебувають на ранній стадії, не слід представляти як завершені або майже завершені.

Стаття 15. Отримання та надання привілеїв будь-якого виду, які можуть негативно вплинути на свободу ухвалення рішень видавництва та редакції, несумісні з репутацією, незалежністю та завданнями преси. Той, хто бере хабарі за поширення чи непоширення новин, діє безчесно та всупереч професійним засадам.

Стаття 16. Засадам чесного інформування відповідає публікація доган, які публічно виголосила Німецька пресова рада, передусім у друкованих органах, яких вони стосуються.

Джерело:

Der Pressekodex //

<http://www.presserat.de/pressekodex/pressekodex/>

Німеччина. Принципи поведінки для преси, радіо, телебачення та поліції*

Для уникнення перешкод при виконанні завдань поліції та вільного поширення повідомлень.

Основний Закон, закони про пресу федеральних земель, закони про радіо та телебачення і державні договори у цій сфері, кримінально-процесуальне право та законодавство про поліцію визначають права преси, радіо і телебачення (ЗМІ) та поліції.

До інформаційних завдань засобів масової інформації належить інформування громадськості про події, які викликають її інте-

**Ухвалила Конференція міністрів внутрішніх справ 26 листопада 1993 року та Німецька пресова рада, асоціації видавців, газет і журналів, телекомпанії АРД, ЦДФ, Асоціація приватних теле- і радіокомпаній та телекомунікації, професійні об'єднання журналістів.*

рес, зокрема, великі заходи, нещасні випадки, демонстрації, акти насильства або сенсаційні кримінальні справи, на основі безпосередніх знань та спостереження цих подій. Засоби масової інформації на власну відповідальність вирішують, в якому обсязі та в якій формі вони подають повідомлення.

Завдання поліції полягає у відверненні загроз та переслідуванні злочинців. У полі напруги між діяльністю журналістів та поліції можуть виникати ситуації, коли одна зі сторін відчуває, що друга сторона їй заважає.

Подальші принципи мають допомогти засобам масової інформації та поліції у відповідних випадках завжди поводитись так, щоб по можливості було забезпечено безперешкодне виконання завдань кожною стороною.

1. Регулярні контакти між засобами масової інформації та поліцією створюють найкращі умови для уникнення непотрібних конфліктних ситуацій. При цьому кожна сторона повинна намагатись виробити розуміння роботи іншої сторони та виявляти його.

2. Саме у випадках, які привертають найбільшу увагу, необхідні ділові, довірчі, відкриті та надійні взаємини сторін між собою.

3. Для засобів масової інформації та поліції корисно, що поліція через свої прес-служби та інформаційні пункти (можливо, й на місцях) встановлює та підтримує прямий контакт зі ЗМІ. Як засвідчує досвід, безпосереднє спілкування допомагає уникнути непорозумінь.

4. Навіть у складних ситуаціях поліція має інформувати засоби масової інформації на ранньому етапі, широко та зрозуміло, якщо цьому не суперечать вимоги права. Під час розслідування кримінальних справ поліція повинна враховувати повноваження прокуратури щодо керівництва та надання вказівок.

5. За нещасних випадків, катастроф і проявів найтяжчої злочинності засоби масової інформації мають зважати на те, що такі правові блага, як життя та здоров'я людей мають пріоритет перед правом громадськості на отримання інформації. У випадках найтяжчої злочинності подробиці щодо тактичних заходів поліції (наприклад, заходів з розшуку або захоплення) не можна оприлюднювати без узгодження з відповідальними керівниками поліції, які у разі необхідності узгоджують це з прокуратурою.

6. Журналісти зображують перебіг подій та їхні причини, однак не повинні перетворюватись на інструмент злочинців. Під час

злочинних дій вони не мають права давати злочинцям можливість публічно презентувати себе. У подібних випадках спосіб роботи кореспондентів не має створювати перешкод для виконання завдань поліції.

7. Для висвітлення діяльності поліції пресою перша має створити спеціальну, чітко позначену та мобільну прес-службу, по можливості якомога ближче до місця подій. У разі необхідності роботу преси узгоджують з прокуратурою. Якщо поліційна операція передбачувана, поліція має своєчасно інформувати про неї засоби масової інформації.

8. Пресове посвідчення єдиного для всієї ФРН зразка дозволяє поліції перевірити, хто працює кореспондентом. Слід брати до уваги рішення Конференції міністрів внутрішніх справ від 14 травня 1993 року.

9. Фотографування та фільмування поліцейських операцій не підлягають правовим обмеженням взагалі. Фотографування чи фільмування кількох чи окремих поліціантів також загалом допустимі під час операцій, які викликають особливу увагу. ЗМІ поважають законні інтереси зображених та особливою мірою дотримуються норм закону про авторські права у сфері мистецтва при публікації кіно- та фотоматеріалів.

10. Під час своїх операцій, зокрема, у разі захоплення заручників або демонстрацій, поліція надає підтримку засобам масової інформації в отриманні інформації. З іншого боку, представники ЗМІ не повинні перешкоджати проведенню акцій поліції. На них також поширюються розпорядження поліції, наприклад, щодо перекриття території чи її звільнення, хіба що будуть допущені винятки.

11. Щоб забезпечити докази, поліція може використовувати створений нею фото-, кіно- та звуковий матеріал. Відповідний матеріал засобів масової інформації може бути вилучений та конфіскований лише у тому випадку, якщо це допускає актуальна правова ситуація з урахуванням співмірності.

Джерело:

*Ministerialblatt für das Land Nordrhein-Westfalen
Nr. 23 від 31 березня 1994.*

Великобританія. Редакційні настанови Бі-Бі-Сі (BBC)*

Бі-Бі-Сі вбачає свій обов'язок у забезпеченні найвищих редакційних та етичних стандартів своїх програм і послуг як у Великобританії, так і в усьому світі.

Ми прагнемо досягнення балансу між нашими правами на свободу висловлювання та інформації й нашими обов'язками – наприклад, поважати недоторканність приватного життя і захищати дітей.

Редакційні настанови Бі-Бі-Сі представляють собою виклад цінностей і стандартів, напрацьованих нами для власних потреб упродовж багатьох років. Вони також систематизують найкращі методи практичної роботи, на які ми сподіваємося від творців і виробників усіх матеріалів Бі-Бі-Сі незалежно від того, робить її сама Бі-Бі-Сі чи якась незалежна компанія, що працює на Бі-Бі-Сі, а також від того, чи призначена вона для:

- радіо;
- телебачення;
- Інтернету;
- мобільних пристроїв;
- інтерактивних послуг;
- друкованого слова.

Мірою розвитку різноманітних технологій ці настанови стосуються наших матеріалів незалежно від того, хто їх виробляє і яким чином їх одержують.

Цінностей і стандартів, окреслених у цих настановах, необхідно дотримуватися незалежно від місця. Значна частина продукції Бі-Бі-Сі в наш час може бути отримана в будь-якій країні світу. Продюсери матеріалів, які працюють над продуктами для Великобританії, повинні пам'ятати, що вироблений ними матеріал може бути переданий у ту країну, якої він стосується.

Правдивість і точність

Ми прагнемо бути точними і правдиво висвітлювати події. Точність має більше значення, ніж швидкість, і часто це не просто питання достовірності фактів. Щоб дістатися правди, ми зважуємо всі відповідні факти та інформацію. Результат нашої роботи має

**Бі-Бі-Сі – Британська Телерадіомовна Корпорація (англ. British Broadcasting Corporation, або BBC) – британська телерадіомовна компанія, заснована у 1922 році. За кількістю слухачів – найбільша телерадіомовна компанія у світі. У штаті корпорації працює більш ніж 26 000 осіб у всьому світі, в тому числі і в Україні.*

ґрунтуватися на надійних джерелах, твердих доказах, ретельній перевірці і подаватися зрозумілою і точною мовою. Ми маємо бути чесні і відверті щодо того, що нам невідомо, й уникати необґрунтованих припущень.

Безсторонність і багатоманітність думок

Ми прагнемо бути справедливими й відвертими і відображати всі значні думки через дослідження діапазону і конфліктів різних точок зору. Ми маємо бути об'єктивними і безсторонніми у своєму підході до предмета. Там, де це доречно, ми маємо надавати професійні судження, але ніколи не підтримувати окрему думку щодо суперечливих питань публічної політики або щодо політичних чи трудових суперечностей.

Редакційна чесність і незалежність

Бі-Бі-Сі не залежна від інтересів як держави, так і різних партій. Наша аудиторія може бути впевненою в тому, що на наші рішення не впливають політичний чи комерційний тиск або будь-які особисті інтереси.

На службі суспільних інтересів

Ми прагнемо висвітлювати значні події. Ми маємо бути енергійні з метою дійти суті кожного матеріалу і добре поінформовані при його поясненні. Досвід і знання фахівців додають авторитету й аналізу до погляду на складний світ, у якому ми живемо. Ми маємо звертатися із запитаннями по суті до людей, що обіймають державні посади, і забезпечувати всеосяжний форум для публічних дискусій.

Справедливість

Результати нашої роботи ґрунтуються на справедливості, відкритості і прямоті. До учасників програм потрібно ставитися справедливо і з повагою.

Недоторканність приватного життя

Ми маємо поважати недоторканність приватного життя і не порушувати її без достатніх на те підстав, хоч би в якій частині світу ми працювали. Поведінка в побуті, листування і бесіди не повинні ставати надбанням громадськості, якщо тільки тут немає чіткої суспільної зацікавленості.

Заподіяння шкоди і образ

Ми намагаємося відображати світ таким, як він є, охоплюючи всі аспекти людського досвіду та реалій живого світу. Проте ми врівноважуємо своє право на передачу і публікацію нової і суперечливої інформації зі своєю відповідальністю стосовно захисту вразливих людей.

Діти

Ми завжди прагнутимемо до збереження благополуччя дітей і молоді, які беруть участь і показані в наших матеріалах, незалежно від того, де у світі ми працюємо. Ми також маємо ставити на належні місця в розкладі матеріали, що можуть не підходити для дітей.

Підзвітність

Ми відповідальні перед своєю аудиторією і поводитимемося з нею справедливо й відверто. Постійна довіра цієї аудиторії до і-Бі-Сі є ключовим аспектом наших відносин. Ми маємо бути відверті, визнаючи свої помилки, і заохочувати культуру готовності навчатися з цих помилок.

Будь-яку пропозицію вийти за межі цих настанов слід обговорювати з розпорядчим редактором редакційної політики.

Джерело:

Редакційні настанови Бі-Бі-Сі.

Повністю: <http://www.bbc.co.uk/editorialguidelines>

Польща. Кодекс журналістської етики Асоціації польських журналістів (SDP)*

Асоціація польських журналістів (SDP), поділяючи принципи Етичного Медійного Статуту** та Декларації Міжнародної феде-

**Асоціація польських журналістів (польською – Stowarzyszenia Dziennikarzy Polskich – SDP) – найстаріша та найбільш авторитетна організація журналістів у Польщі. SDP має досвід захисту прав журналістів та свободи слова і під час випробувань і в 1956 році, і в 1980-1981 роках. Сьогодні бере активну участь в ініціативах, спрямованих на створення правової держави і громадянського суспільства. На сьогодні налічує понад 2700 членів, має 16 філій у великих містах Польщі.*

***Етичний Медійний Статут (польською – Karta Etyczna Mediów) – розроблений з ініціативи Асоціації польських журналістів документ, який було підписано 29 березня 1995 керівниками найбільших польських медіа-організацій, медіа-профспілок, засобів масової інформації та інформаційних агентств. Підписанти Статуту заснували Раду з етики ЗМІ (REM), яка представлена організаціями журналістів, видавців, працівників радіо і телебачення. Завдання Ради – стежити за дотриманням правил Статуту, тлумачити його положення. Підписанти також зобов'язалися дотримуватися змісту Статуту, визнавати право скаргитися до Ради і негайно публікувати рішення Ради.*

рації журналістів (МФЖ), визнає, що:

- головним завданням журналіста є ретельно і об'єктивно передавати інформацію і різносторонні думки, а також створювати умови для публічних дискусій;
- свобода слова та висловлювань повинна бути рівнозначною з відповідальністю за публікацію в пресі, на радіо, телебаченні або в Інтернеті;
- інтереси читачів, слухачів і глядачів, а також публічний інтерес повинні бути найважливішими для автора, редактора, видавця або продюсера.

I. Інформація та думки

Перше. Інформацію потрібно чітко відмежовувати від інтерпретації думок (коментарів).

Друге. Інформація повинна бути зваженою і точною, щоб адресат міг відрізнити факт від версій та пліток, які потрібно представляти у відповідному контексті, й вони повинні базуватися на (по можливості) найбільш достовірних джерелах.

Третє. Думки можуть бути однобічними, але не можуть спотворювати фактів або бути результатом зовнішнього пресингу.

Четверте. Помилки потрібно якомога швидше виправляти, навіть якщо це не провина автора або редактора, і навіть якщо ніхто не зажадає спростування.

II. Збір та обробка матеріалу

П'яте. Збираючи інформацію не можна використовувати методи, які суперечать законодавству та етиці; виняток тут – слідча журналістика, тобто секретне розслідування для суспільної користі – з відома і за згодою керівництва – злочинів, корупції чи незаконних дій влади.

Шосте. Не можна порушувати конфіденційність і особисту сферу; винятком може бути, за обґрунтованих обставин, діяльність у сфері слідчої журналістики, у тому числі – і щодо публічних осіб.

Сьоме. Журналіст зобов'язаний зберігати в таємниці джерело інформації, особу і зовнішність інформатора, якщо той цього вимагає, і таємниця ця може бути відкрита – з інформуванням про неї – лише власному керівництву.

Восьме. Обробка чи скорочення інформації, інтерв'ю або коментарю не може спотворювати змісту і основної думки матеріалу; архівні матеріали та реконструкції подій, представлені в електронних ЗМІ, повинні бути відповідно позначені.

III. Журналіст, його співрозмовники і адресати

Дев'яте. Співрозмовників потрібно проінформувати, яким чином будуть використані їхні висловлювання; авторизація обов'язкова, якщо цього захоче співрозмовник; висловлювання дітей можна використовувати тільки за згодою їхніх батьків або опікунів.

Десяте. Журналіст зобов'язаний ставитися з повагою до старших, незважаючи на їхні погляди, культурний або соціальний зріз, що не означає згоди з їхніми поглядами.

Одинадцять. Потрібно звертати увагу на те, щоб не образити людей з фізичними або психічними вадами, літніх, хворих або людей з життєвими проблемами.

Дванадцять. Особливо обережно потрібно ставитися до інформації про нові методи лікування, які не були ще досить протестовані й мають експериментальний характер, а ворожіння і гороскопи не можна представляти як достовірну інформацію або інструкцію.

Тринадцять. Мова висловлювання повинна бути коректною, потрібно уникати вульгаризмів і образливих висловлювань.

IV. Злочини і виняткові ситуації

Чотирнадцять. Розкриваючи злочин і викриваючи людей, підозрюваних в них, потрібно бути дуже обережним, уникати описів, які могли б спровокувати антигромадські вчинки, і не визначати винних, поки не буде оголошено офіційний вирок.

П'ятнадцять. У репортажах з «гарячих точок», з маніфестацій або демонстрацій журналісти повинні зберегти позицію незалежного спостерігача, щоб не стати предметом маніпуляції.

Шістнадцять. Не можна показувати крупним планом сцени смерті, а криваві наслідки катастроф і війни, як і прояви брутальності, можна описувати і показувати лише за умови збереження рівноваги між точністю розповіді і рівнем уразливості адресатів, особливо – сімей жертв і їхніх близьких.

V. Конфлікт інтересів

Сімнадцять. Об'єктивність і незалежність журналіста не допускає отримання подарунків, використання безкоштовних поїздок або тестування цінних пристроїв.

Вісімнадцять. Журналісту не можна піарити або брати участь в рекламі – за винятком суспільно-соціальних та благодійних акцій; редакційні матеріали повинні бути чітко відмежовані від реклами.

Дев'ятнадцять. Суворо заборонена прихована реклама і втаємничення інформації на власну користь.

Двадцять. Журналіст не може використовувати у власних інтересах неопубліковану інформацію, отриману службовим шляхом, особливо це стосується економічної та фінансової тематики.

Двадцять перше. Журналіст, який займається активною політичною чи партійною діяльністю, перебуває у конфлікті інтересів. Таке поєднання неможливе, це стосується і отримання офіційної посади в публічній адміністрації та партійних організаціях.

VI. Працівники та керівництво

Двадцять друге. Відносини між співробітниками повинні бути партнерськими, не можна допускати нечесної конкуренції і привласнювати собі чужі роботи або навіть ідеї.

Двадцять третє. Керівництво і видавці зобов'язує журналістська лояльність, але вони не можуть наказувати журналісту, а журналіст має право відмовитись виконувати накази, що суперечать законодавству, професійній етиці або власним переконанням.

VII. Відповідальність і покарання

Двадцять четверте. За порушення Кодексу журналістської етики відповідає як автор публікації – в пресі, на радіо, на телебаченні або в Інтернеті, так і редактор, видавець і продюсер.

Двадцять п'яте. Покарання визначають журналістські суди, відповідно до характеру і міри порушення: зауваження, догана, тимчасове призупинення членства в Асоціації журналістів, виключення з членів Асоціації журналістів; Вищий суд журналістів може вимагати опублікування вердикту у ЗМІ.

Джерело:

Kodeks Etyki Dziennikarskiej SDP

<http://www.sdp.pl/s/kodeks-etyki-dziennikarskiej-sdp>

Чехія. Кодекс етики журналіста*

Декларація міністрів держав, що брали участь у 4-й Європейській конференції з політики засобів масової інформації і яка відбулася в Празі в грудні 1994 року, визнала у пункті 11, що «журналісти мають право приймати власні саморегульовані стандарти, наприклад, у вигляді Кодексу етики».

**Кодекс етики журналіста прийнятий Загальними зборами Синдикату журналістів 18 червня 1998 року та оновлений радою директорів Комісії з етики Синдикату журналістів 25 листопада 1999 року. Переклад неофіційний.*

У Резолюції конференції вказано також, що кодекси поведінки мають бути «добровільно прийняті та реалізовані добровільно» і що «здійснення журналістської професії на основі фундаментального права на свободу вираження поглядів, гарантоване статтею 10 Європейської конвенції з прав людини».

Кодекси поведінки для журналістів, які були прийняті в деяких європейських демократичних країнах, намагаються у різні способи примирити права і свободи журналістів і права та свободи громадян. Це робиться для того, щоб журналісти не вступали в конфлікт із гарантованими правами і свободами громадян, а також – щоб встановити відповідальність журналістів за свої дії.

Синдикат журналістів Чеської Республіки на основі вивчення міжнародних і національних документів склав Кодекс етики, який є обов'язковим для членів організації. Синдикат журналістів також закликав усіх чеських і моравських журналістів, незалежно від їхнього членства в Синдикаті, до добровільного дотримання даного Кодексу.

1. Право громадян на своєчасну, точну і об'єктивну інформацію. Громадяни демократичної держави без огляду на їхній соціальний статус мають невід'ємне право на інформацію, оскільки таке право міститься у статті 17 Хартії прав і свобод, яка є частиною Конституції Чеської Республіки. Журналісти реалізують своє громадянське право вести свою діяльність. По суті, вони несуть повну відповідальність за забезпечення того, щоб інформація, передана громадськості, була своєчасною, повною, справедливою і неупередженою. Громадяни мають право на об'єктивну картину реальності.

Тому журналісти зобов'язані:

- a) публікувати тільки інформацію, походження якої відомо, або, в іншому випадку, – супроводжувати необхідні застереження,
- b) поважати правду, незважаючи на наслідки, які це може мати, щоб отримати інформацію, яка служить спільним інтересам, незважаючи на перешкоди,
- c) здійснювати чітке розмежування між фактами та особистими думками,
- d) захищати свободу преси і свободу інших засобів масової інформації,

- e) не відхилятися істотно від істини навіть у коментарі через власну упередженість,
- f) не допускати, щоб припущення було представлено як перевірений факт і матеріали були деформовані через приховування важливих даних,
- g) відхиляти будь-яку пропозицію або спробу примусу до публікації неправдивої або тільки частково достовірної інформації,
- h) відхиляти будь-яке втручання органів державної влади, яке могло б вплинути на достовірність матеріалу,
- i) виконувати завдання, що відповідають журналістській професійній гідності,
- j) не використовувати нечесні засоби, щоб отримати інформацію, фотографію або документ.

2. Вимоги до професіоналізму в журналістиці. Природа журналістської професії передбачає звітність для громадськості. Таким чином, необхідною умовою для цієї діяльності є високий професіоналізм.

З цієї точки зору, журналіст зобов'язаний:

- a) брати на себе особисту відповідальність за всі свої опубліковані матеріали,
- b) виключити будь-які обставини, які могли б призвести до конфлікту інтересів,
- c) не приймати будь-які цінні подарунки або переваги, які можуть бути пов'язані з його журналістською діяльністю, особливо з причин публікування або приховування будь-якої інформації,
- d) не зловживати професією журналіста для роботи в рекламній кампанії і не приймати жодних прямих або непрямих компенсацій від потенційних рекламодавців, відмовитися від участі у публікації прихованої реклами,
- e) не підписувати своїм іменем комерційну або фінансову рекламу,
- f) не приймати гроші на державній службі або в приватному підприємстві, де його журналістська посада може дати підстави для зловживання,
- g) не зловживати привілеями, що випливають з професії журналіста, щоб вирішувати свої особисті інтереси,

- h) не зловживати потенційними вигодами від членства Синдикату журналістів для задоволення особистих потреб.
3. Порядність і збільшення довіри до засобів масової інформації.
- З цієї точки зору, журналіст зобов'язаний:
- i) не мати жодного виправдання неточності або публікації недоведеної інформації, будь-яка опублікована інформація, яка виявиться неточною, повинна бути негайно виправлена,
 - j) якщо джерело інформації бажає залишитися в таємниці, журналіст зобов'язаний підтримувати професійні секрети, навіть якщо це спричинить виникнення труднощів,
 - k) поважати приватне життя окремих осіб, особливо дітей і людей, які не в змозі зрозуміти наслідки своїх свідчень,
 - l) суворо дотримуватися принципу презумпції невинності та не ідентифікувати родичів злочинців і потерпілих без їхньої чіткої згоди,
 - m) розглядати дифамації, необґрунтовані звинувачення, перекручування документів, фактів і давати тим самим підставу для виникнення серйозних професійних помилок,
 - n) незаперечно керуватися міркуваннями суспільного інтересу, за винятком випадків, коли журналістська діяльність може нашкодити людині,
 - o) журналіст не повинен використовувати для себе вигоду від своєї інформації, отриманої в ході його роботи, перш ніж ця інформація буде опублікована,
 - p) не створювати публікації, які будуть підбурювати до дискримінації за ознакою раси, кольору шкіри, релігії, статі, сексуальної орієнтації,
 - q) при відтворенні будь-який текст повинен бути наданий у вигляді, наданому автором, відповідним обсягом до опублікованого матеріалу,
 - r) плагіат принципово заборонений.

Джерело:

Etický kodex novináře //

<http://www.syndikat-novinaru.cz/etika/kodex/>

Росія. Кодекс професійної етики російського журналіста*

Журналіст завжди зобов'язаний діяти, виходячи з принципів професійної етики, зафіксованих у цьому Кодексі, прийняття, схвалення і дотримання якого є неодмінною умовою для його членства в Спілці журналістів Росії.

Журналіст дотримується законів своєї країни, але в тому, що стосується виконання професійного обов'язку, він визнає юрисдикцію лише своїх колег, відкидаючи будь-які спроби тиску і втручання з боку уряду або кого б то не було.

Журналіст поширює і коментує лише ту інформацію, в достовірності якої він впевнений і джерело якої йому добре відоме. Він докладає всіх зусиль до того, щоб уникнути заподіяння шкоди кому б то не було її неповнотою або неточністю, навмисним приховуванням суспільно значущої інформації або розповсюдженням завідомо неправдивих відомостей.

Журналіст зобов'язаний у своїх матеріалах чітко розмежувати факти, про які розповідає, і те, що становить думки, версії чи припущення, в той же час у своїй професійній діяльності він не зобов'язаний бути нейтральним.

При виконанні своїх професійних обов'язків журналіст не вдається до незаконних і недостойних способів отримання інформації. Журналіст визнає і поважає право фізичних та юридичних осіб не надавати інформацію і не відповідати на поставлені запитання – за винятком випадків, коли обов'язок надавати інформацію визначено законом.

Журналіст розглядає як тяжкий професійний злочин навмисне перекручування фактів, наклеп, отримання за будь-яких обставин платні за поширення неправдивої або приховування істинної інформації; журналіст взагалі не повинен приймати ні прямо, ні побічно жодних винагород або гонорарів від третіх осіб за публікацію матеріалів і думок будь-якого характеру.

Переконавшись у тому, що він опублікував помилковий або спотворений матеріал, журналіст зобов'язаний виправити свою помилку, використовуючи ті ж поліграфічні та (або) аудіовізуальні засоби,

*Кодекс схвалений Конгресом журналістів Росії 23 червня 1994, м. Москва.

які були застосовані при публікації матеріалу. При необхідності він повинен принести вибачення через свій засіб інформації.

Журналіст відповідає власним ім'ям і репутацією за достовірність всякого повідомлення і справедливість всякого судження, поширених за його підписом, під його псевдонімом чи анонімно, але з його відома і згоди. Ніхто не має права заборонити йому зняти свій підпис під повідомленням або судженням, яке було хоча б частково спотворено всупереч його волі.

Журналіст зберігає професійну таємницю щодо джерела інформації, отриманої конфіденційним шляхом. Ніхто не може примусити його до відкриття цього джерела. Право на анонімність може бути порушено лише у виняткових випадках, коли є підозра, що джерело свідомо спотворило істину, а також, коли згадка імені джерела є єдиним способом уникнути тяжкої і неминучої шкоди для людей.

Журналіст зобов'язаний поважати прохання інтерв'ююваних ними осіб не розголошувати офіційно їхнього висловлювання.

Журналіст повністю усвідомлює небезпеку обмежень, переслідування та насильства, які можуть бути спровоковані його діяльністю. Виконуючи свої професійні обов'язки, він протидіє екстремізму та обмеженню громадянських прав за будь-якими ознаками, включаючи ознаки статі, раси, мови, релігії, політичних або інших поглядів, так само як соціального чи національного походження.

Журналіст поважає честь і гідність людей, які стають об'єктами його професійної уваги. Він утримується від будь-яких зневажливих натяків або коментарів щодо раси, національності, кольору шкіри, релігії, соціального походження чи статі, а також щодо фізичної вади або хвороби людини. Він утримується від публікації таких відомостей, за винятком випадків, коли ці обставини безпосередньо пов'язані зі змістом повідомлення, що публікується. Журналіст зобов'язаний безумовно уникати вживання образливих висловів, які можуть завдати шкоди моральному і фізичному здоров'ю людей.

Журналіст дотримується принципу, що будь-яка людина є невинною доти, доки судом не буде доведено зворотне. У своїх повідомленнях він утримується називати імена родичів і друзів тих людей, які були звинувачені або засуджені за скоєні ними злочини, за винятком тих випадків, коли це необхідно для об'єктивного викладу питання. Він також утримується називати ім'я жертви злочину і публікувати матеріали, що ведуть до встановлення особи цієї жертви. Особливо суворо дані норми виконують, коли журналістське повідомлення може торкнутися інтересів неповнолітніх.

Тільки захист інтересів суспільства може виправдати журналістське розслідування, що припускає втручання в приватне життя людини. Такі обмеження втручання неухильно виконують, якщо мова йде про людей, що перебувають у медичних та інших подібних установах.

Журналіст вважає свій професійний статус несумісним із зайняттям посад в органах державного управління, законодавчої чи судової влади, а також у керівних органах політичних партій та інших організацій політичної спрямованості.

Журналіст усвідомлює, що його професійна діяльність припиняється в той момент, коли він бере в руки зброю.

Журналіст вважає негідним використовувати свою репутацію, свій авторитет, а також свої професійні права та можливості для поширення інформації рекламного або комерційного характеру, особливо якщо про такий характер не свідчить явно і однозначно сама форма такого повідомлення. Саме поєднання журналістської і рекламної діяльності вважається етично неприпустимим.

Журналіст не повинен використовувати в особистих інтересах або інтересах близьких йому людей конфіденційну інформацію, якою може володіти в силу своєї професії.

Журналіст поважає і відстоює професійні права своїх колег, дотримується законів чесної конкуренції. Журналіст уникає ситуацій, коли він міг би завдати шкоди особистим або професійним інтересам свого колеги, погоджуючись виконувати його обов'язки на умовах, свідомо менш сприятливих в соціальному, матеріальному або моральному плані.

Журналіст поважає і змушує поважати авторські права, що впливають з будь-якої творчої діяльності. Плагіат неприпустимий. Використовуючи будь-яким чином роботу свого колеги, журналіст посилається на ім'я автора.

Журналіст відмовляється від завдання, якщо виконання його пов'язано з порушенням одного зі згаданих вище принципів.

Журналіст користується і відстоює своє право користуватися всіма передбаченими цивільним і кримінальним законодавством гарантіями захисту у судовому та іншому порядку від насильства чи загрози насильства, образи, моральної шкоди, дифамації.

Джерело:

Кодекс професійної етики російського журналіста // http://www.ruj.ru/about/code_of_professional_ethics_of_the_russian_journalist.php

РОЗДІЛ 2

ПРАКТИЧНІ ПРИКЛАДИ З ЖУРНАЛІСТСЬКОЇ ЕТИКИ

УКРАЇНА

1. Практичний приклад

Україна, листопад 2013. ЗМІ розповсюдили заяву Олени Шкоди, адвоката Вадима Тітушка: «У Тітушка вже є посвідчення однієї з телестудій. У 2014-му ми зможемо побачити його на екранах в якості ведучого відразу двох передач – спортивної та соціальної спрямованості». За уточненою інформацією, п. Тітушко отримав посвідчення № 027 репортера продакшн-телестудії «Діалог».

Раніше, під час мітингів 18 травня 2013 року, група спортивних молодих людей, серед яких був і Вадим Тітушко, напала на журналістів, які знімали їхню бійку з опозиціонерами на вулиці Великій Житомирській. Молодика та його поплічників звинуватили в хуліганстві. У вересні 2013 року Шевченківський райсуд Києва засудив його до трьох років позбавлення волі з відтермінуванням покарання на два роки.

Наскільки виправданими з погляду журналістської етики є дії керівництва продакшн-студії, які видали журналістське посвідчення п. Тітушку?

2. Практичний приклад

Україна, вересень 2002 року. У країні спостерігається загострення суспільно-політичної кризи, тривають акції протесту. У той же час медійні експерти відзначили деякі особливості висвітлення протестних акцій центральними телеканалами (як державним, так і комерційними). Так, зокрема, відзначалося:

- замовчування діяльності опозиційних сил, ненадання слова опозиції для пояснення своїх вимог, відверта блокада публічних заяв лідерів партій та блоків (за політичні сили, що брали участь в акції, в березні 2002 року віддали свої голоси понад 55% громадян);
- в ефір семи найпопулярніших каналів вийшли абсолютно ідентичні сюжети про позицію виконавчої влади щодо маніфестацій;
- заниження кількості учасників акцій у Києві як шляхом озвучення неправильного числа маніфестантів, так і завдяки використанню спеціально відібраного відеоряду;
- вирвані з контексту частини виступів лідерів акції не дали глядачам жодного уявлення про справжні наміри учасників акції, їхні цілі і засоби їхнього досягнення;

- майже повна відсутність інтерв'ю з рядовими учасниками маніфестацій;
- наведення в ефірі заяв керівників силових відомств про акції протесту та їхні можливі наслідки без спроби перевірити ці заяви або збалансувати їх позицією організаторів акцій;
- наголос на професійності й коректності правоохоронних органів під час проведення маніфестацій при повній відсутності інформації про перешкоджання цими ж органами рухові маніфестантів до Києва з інших регіонів України.

? *Надайте обґрунтування щодо відповідності нормам професійної етики вказаних експертами особливостей висвітлення подій українськими телеканалами.*

3. Практичний приклад

Україна, жовтень 2013. Газета «Молода Галичина» на своїх шпальтах опублікувала 9 та 15 жовтня 2003 року статті «Реквієм по Миколці Чекистову» та «Уся Савельєва рать?», авторами яких було зазначено Савелія Газетного та Мартина Нечиталюка відповідно.

Журналісти, чії імена приховані псевдонімами «Газетний» та «Нечиталюк», нав'язують читачеві власну точку зору, не підтверджену будь-якими доказами. Більше того – вдаються до брутальних образ свого колеги, журналіста «Львівської газети» Миколи Савельєва, точку зору якого, до речі, у статтях не було репрезентовано. Відомо, що між «Молодою Галичиною» та «Львівською газетою» існують протиріччя, пов'язані з різними підходами до редакційної політики та наявністю ідеологічних розбіжностей.

? *Проаналізуйте з погляду дотримання журналістських стандартів дії редакції газети «Молода Галичина».*

4. Практичний приклад

Україна, травень 2006 року. Михайло Свистович, керівник виборчого штабу кандидата у міські голови м. Ірпеня Київської області Мирослави Свистович звернувся до Комісії з журналістської етики з проханням надати оцінку професійній діяльності журналістів «5 Каналу», які в біжучій стрічці новин 6 квітня 2006 року подали інформацію, що не відповідає дійсності. На підтвердження своїх слів заявник подав відеозапис та матеріали, які доводять його правоту.

Робоча група Комісії з журналістської етики вивчила надані матеріали, зустрілася із шеф-редактором новин «5 Каналу» Михайлом Кукіним та з'ясувала таке:

- помилка в інформації біжучої стрічки справді мала місце;
- спростування інформації, незважаючи на звернення в той же день Михайла Свистовича, не відбулось;
- в організаційній структурі телеканалу формування біжучої стрічки відбувається окремим відділом, а не безпосередньо інформаційною службою;
- після інциденту з біжучою стрічкою інформаційна служба «5 Каналу» продовжувала працювати з інформацією, яка надходила від Свистовичів, упередженості в подачі цієї інформації не було.

? *Чи порушили журналісти етичні норми професії? Які рекомендації у зв'язку з даною ситуацією ви б надали редакції телеканалу?*

5. Практичний приклад

Україна, грудень 2008 року. Служба моніторингу УНІАН виявила збільшення випадків несанкціонованого використання інформаційної продукції агентства FM-станціями та електронними ЗМІ.

Як зазначив Олег Наливайко (на той час – генеральний директор УНІАН), «мова йде про привласнення продукції УНІАН, яка є власністю агентства – юридичної особи. І навіть посилання на УНІАН при несанкціонованому використанні інформаційної продукції не дає підстав на таке використання. Адже відповідно до статті 26 Закону України «Про інформаційні агентства», право власності на продукцію інформаційного агентства охороняється чинним законодавством. Про це, до речі, ми нагадуємо спеціальним написом на нашому сайті і спеціально розісланими листами до редакцій, які дозволяють собі несанкціоноване використання».

За словами гендиректора УНІАН, «не будучи передплатниками, вищезгадані редакції подають у своєму ефірі тексти УНІАН майже «один до одного», навіть не маскуючись». «Деякі станції навіть посилаються на УНІАН, а на претензії відповідають сумнівним аргументом про те, що новинна інформація не є суб'єктом авторського права. Тут використовується явна підміна понять. Новина не є суб'єктом авторського права і запозичення власне новини не може називатися плагіатом. Але в даному випадку мова і не йде про плагіат, бо інформаційні повідомлення агентства не підпи-

суються авторами, і автори наших інформаційних заміток (фізичні особи) не претендують на авторство», – повідомляє О.Наливайко.

Зокрема, керівництво Радіо «Шансон» (м. Київ), незважаючи на подібні роз'яснення, стверджувало, що їхня редакція нібито має право використовувати продукцію УНІАН самовільно та безкоштовно і збирається це робити в майбутньому. Інші редакції не відповіли на листи інформагенції.

? *На основі норм професійної етики та чинного законодавства надайте моральну та юридично-експертну оцінку неправомірним, на думку керівництва УНІАН, діям їхніх колег-журналістів.*

6. Практичний приклад

Україна, лютий 2008 року. Знімальна група «Нового каналу» організувала інсценоване пограбування у відділенні одного з банків у Києві. Метою журналістського експерименту було перевірити готовність банків до справжнього пограбування. Виконавці псевдопограбування – учасники так званого «Товариства придурків» – надягнули на себе шарфи і шапки, склали руки у формі пістолета, увірвалися у відділення з криком: «Це аморальне пограбування! Всім на шпагат!» і пробувши в приміщенні приблизно секунд 10, під загальний шок касирів і вереск кількох відвідувачок, вибігли геть, не взявши грошей. Їхні дії фіксувала камера журналістів.

Про те, що пограбування Ощадбанку виявилось лише інсценуванням, правоохоронці з'ясували за всіма правилами оперативно-розшукової діяльності: у місті було оголошено план «Перехоплення», після чого знайшли машину псевдограбіжників, яка належить «Новому каналу».

Як відзначив випусковий редактор «Нового каналу» Олег Величко: «Наші дії відповідали базовому завданню журналістики – відображати реальність. Журналісти знімали, а це – їхній прямий обов'язок, за який їм платять гроші. Наша знімальна група не порушувала громадський спокій, а те, що це робили інші люди – це вже проблема цих людей, а не «Нового каналу»». Наступного дня після виходу сюжету Олега Величка, Володимира Павлюка (шеф-редактора новин) та знімальну групу телеканалу допитала міліція; було порушено кримінальну справу.

? *Оцініть дії знімальної групи журналістів «Нового каналу» при підготовці сюжету щодо безпеки банків з погляду дотримання етичних стандартів.*

7. Практичний приклад

Україна, вересень 2009. Міліціонери затримали п'ятьох осіб, які підозрюються у вчиненні тяжких злочинів. Один з учасників групи – Філатов – до затримання дав інтерв'ю, яке було показано в сюжеті з циклу «Жесть мундира» під назвою «Небізнесова історія», підготовленому журналістом «1+1» Жаном Новосельцевим, який вийшов в ефір 21 вересня 2009 р. в програмі ТСН.

Однак виявилось, що це інтерв'ю надійшло до журналіста в записаному вигляді, його знімали не оператори каналу, а сторонні особи, найняті інтерв'ююваним. Повідомлення про це в ефірі не було, і глядачі мали підстави вважати, що сюжет був повністю підготовлений журналістами каналу «1+1». Сам Жан Новосельцев пізніше мотивував свої дії тим, що не хотів підставляти під удар оператора, який знімав людину, що переховується від міліції.

Також журналіст подав слова джерел щодо недопуску адвокатів до затриманих, вилучення гранати «у задній кишені», вилучення без належного оформлення автомобілів. При цьому перевірки даної інформації журналіст не провів.

? *Оцініть дії журналіста під час підготовки телесюжету з огляду на журналістські стандарти.*

8. Практичний приклад

Україна, травень 2009. До журналіста телеканалу ICTV Олексія Кутєпова, як до кореспондента, звернувся громадянин Олександр Гончаров з повідомленням про незаконний видобуток піску, що ставить під загрозу екологічний стан Жукового острова в м. Київ. Крім того, 22 травня О. Гончаров звернувся з письмовою заявою до прокуратури Голосіївського району, в якій наголошує, що йому і його сім'ї погрожують розправою. Наступного дня О. Кутєпов провів відеозйомку, взяв інтерв'ю у п. Гончарова та викликав правоохоронців, які зафіксували порушення. А наступного дня після зйомок О. Гончарова було вбито. За три дні з'явилося повідомлення на сайті «Телекритика», підготовлене журналісткою Н. Даньковою, в якому керівник відділу публіцистичних програм ICTV О. Соколова пов'язувала загибель О. Гончарова з непрофесійними діями О. Кутєпова. П'ятого червня керівництво міліції м. Київ повідомило про затримання замовника вбивства О. Гончарова. У той же час керівництво телеканалу висловилося щодо не-

бажаності подальшої роботи з журналістом, і 10 червня О. Кутєпов звільнився з телеканалу.

Як видно з робочого відеозапису, зробленого О. Кутєповим, О. Гончаров добровільно виступив як джерело інформації, просив оприлюднення інформації про незаконний видобуток піску та погрози фізичної розправи над ним та його родиною. Також він повідомив про те, що його звернення до правоохоронних органів з цього приводу не отримували належної реакції. Під час запису інтерв'ю з О. Гончаровим журналіст самостійно викликав міліцію, яка припинила незаконний видобуток. Після вбивства О. Гончарова з'явилася публікація, в ліді якої говорилося про те, що «Оксана Соколова пов'язує загибель пенсіонера – героя сюжету «Максимум в Україні» – з непрофесійними діями журналіста Олексія Кутєпова». Тобто в лід статті було винесено не фактичні слова О. Соколової, а те, як журналістка їх зрозуміла.

? *Обґрунтуйте, наскільки професійно діяв журналіст О. Кутєпов під час підготовки сюжету і наскільки його дії відповідають нормам журналістської етики.*

9. Практичний приклад

Україна, жовтень 2009 року. Головний редактор газети «Популярная» Андрій Богатирьов опублікував у своєму виданні серію авторських матеріалів, які стосуються викладацької діяльності вчителів ЗОШ №9 Кіровського району м. Дніпропетровська С. Петькова та І. Петькової. Вказані вчителі наполягали на порушенні редактором норм етики і розповсюдженні наклепів.

Андрій Богатирьов не заперечив конфлікту інтересів під час підготовки публікацій. Більше того, він вказав, що описаний конфлікт, однією стороною якого є заявники, стосується його дружини – директора ЗОШ №9 Тетяни Богатирьової. Головний редактор газети «Популярная» підтвердив, що має особисту неприязнь до С. Петькова та домагається його звільнення зі школи, як це вже зроблено щодо І. Петькової. Надані А. Богатирьовим документи частково підтверджують факти, викладені ним у своїх публікаціях.

Однак виявлено, що при підготовці публікацій журналіст свідомо ігнорував документи, якими обґрунтовує свою позицію родина Петькових, тенденційно ставився до свідчень на їхню користь. Редактори деяких місцевих ЗМІ також розмістили публікації А. Бога-

тирєова, водночас не надавши можливості викласти свою позицію іншій стороні.

?

Визначте відповідність професійним етичним стандартам дій редактора А. Богатирьова, а також те, чи є достатнім для надання аудиторії повної, об'єктивної та збалансованої інформації відверте зазначення автором у публікаціях наявного у нього конфлікту інтересів. Визначте, чи редактори інших ЗМІ, які передрукували публікацію свого колеги А. Богатирьова, діяли відповідно до норм журналістської етики.

10. Практичний приклад

Україна, грудень 2010 року. Міністерство юстиції зареєструвало нову інформаційну агенцію «ЮАінформ». На сайті агенції станом на початок 2011 року було розміщено оголошення про комерційний набір і навчання бажаючих стати журналістами, надання таким особам журналістських посвідчень, проведення журналістських розслідувань на замовлення.

Так, наприклад, на сайті агенції пропонували всім бажаючим стати незалежним журналістом. Для цього потрібно пройти інформаційний курс «Основи журналістики», після чого можна буде отримати посвідчення журналіста. Вказана і вартість – 1260 гривень (без ПДВ). Посвідчення видається на рік з можливістю продовження. За ці гроші ви отримаєте «посвідчення, бейдж журналіста, електронний курс «Основи журналістики», письмові відповіді на офіційні запити структур про те, що журналіст числиться в агентстві», – йшлося на сайті.

У розділі «замовити розслідування» було перераховано послуги, які надає Інформаційне агентство незалежних журналістських розслідувань «ЮАінформ»: виявлення фактів подружньої невірності з наданням фото/відеозвітів, виявлення контактів спостережуваної особи, виїзд за місцем відпочинку або робочої поїздки об'єкта, проведення інших заходів особистого характеру; надання допомоги батькам у спостереженні за підлітком, встановлення його кола спілкування, аналіз поведінки підлітка з метою запобігання негативним наслідкам (втеча з дому, скоєння правопорушень, наркоманія, алкоголізм тощо); збір інформації про осіб; зовнішнє (приховане) спостереження (пішохід, авто); негласний

супровід осіб, що перебувають на відпочинку на курортах України, Росії та далекого зарубіжжя; приховане зовнішнє спостереження; інші конфіденційні послуги.

? *Визначте, наскільки відповідає вказана діяльність інформгентства нормам журналістської етики.*

11. Практичний приклад

Україна, січень 2010 року. До Комісії з журналістської етики звернувся голова Національної експертної комісії (НЕК) України з питань захисту суспільної моралі Василь Костицький з проханням дати оцінку діяльності каналу СТБ, який, на думку пана голови, подає інформацію про діяльність НЕК у викривленому вигляді. А саме, взявши у нього коментарі на 40 хвилин, подають у сюжетах всього декілька речень, до того ж виривають їх з контексту.

Члени комісії переглянули низку сюжетів (автори – журналісти С.Андрушко, К.Кнутова, Г.Суряднова, К.Чумакова, Н.Соколенко, О.Омельчук, І.Віссаріонова), в яких йшлося про діяльність НЕК щодо регулювання питань суспільної моралі в Україні і які оскаржувалися Костицьким. Діяльність НЕК має значний суспільний інтерес, і, як встановили члени Комісії, журналісти висловили різні точки зору на діяльність НЕК. У тому числі, була представлена і точка зору його керівництва. Аналіз матеріалів інтерв'ю дає можливість зробити висновок, що журналісти не спотворили зміст викладених Костицьким відомостей, а скорочення бліц-інтерв'ю викликане форматом телевізійних новин, який не передбачає дослівного викладу повного і тривалого запису інтерв'ю.

? *Визначте, чи мало місце порушення професійних стандартів з боку журналістів СТБ щодо висвітлення діяльності Національної експертної комісії України з питань захисту суспільної моралі.*

12. Практичний приклад

Україна, січень 2011 року. У тижневику «Юридичний вісник України» опубліковано статтю Любові Дорофєєвої «Ахтунг! Німці знову в Хотянівці!», в якій автор критикує подружжя Ярмоленко-Вайц, яке, на її думку, незаконно здійснює підприємницьку діяльність з продажу будматеріалів, чим завдає шкоди здоров'ю людей та довкіллю, а також сільського голову, який, як вона вважає, по-

турає цій діяльності. При цьому жодного коментарю чи пояснень від критикованих у статті осіб немає. У свою чергу, підприємець Л.Ярмоленко вважає, що її сусідка по селу Л.Дорофєєва зловживає своїми журналістськими повноваженнями і порушує норми журналістської етики.

Як вказує журналістка Л.Дорофєєва, її висновки щодо діяльності підприємців у статті базуються на офіційних даних відповідних установ, ухвалі Апеляційного суду Київської області, «згідно з якою виробничо-комерційна діяльність, що проводить ФОП Ярмоленко Л.М. на належній їй земельній ділянці, чинить негативний вплив на природні властивості землі, повітря, рослини, життя та здоров'я людей, які проживають поряд із її садибою».

У січні 2012 року рішенням Вишгородського районного суду виробничо-комерційну діяльність Ярмоленко Л.М. визнано порушенням правил добросусідства.

Уривок із статті (початок). *«Голову Хотянівської сільської ради німці повісили наприкінці вересня 1941-го, через кілька днів після окупації Києва, згадує баба Палашка, одна з останніх корінних жительок села, яка пережила війну, відбудову, перебудову та розбудову...*

Бабі Палашці і в поганому сні не могло наснитися, що в Хотянівку через 70 років знову придуть німці та завдадуть, м'яко кажучи, неабиякого клопоту її мешканцям. Щоб володарювати в Хотянівці, вони привезли з собою не змашений зашморг, а товстий гаманець з грішми. Тому, мабуть, теперішній сільський голова Грищенко В.П. не сховався про вся випадок в очеретах, а розпростяг обійми «дорогим» гостям. А може, Володимиру Петровичу додало впевненості те, що ці німці були не зовсім справжні – на відміну від тих, що повісили його колегу у 41-му, а такі собі... саморобні. Бо мали постійне місце проживання в Німеччині, а пуповини їхні зариті в Україні.

Цим новітнім прибульцям – подружжю на прізвища Ярмоленко та Вайц, так само, як і їхнім попередникам, моторошну згадку про яких зберегла пам'ять баби Палашки, потрібен був «свій» голова... Зміцнивши «тили», які завзято заходився прикривати очільник місцевого самоврядування, та здобувши почесні звання фізичних осіб-підприємців, Ярмоленко з Вайцем відчули, що відтепер ніщо не завадить робити їм в Хотянівці що заманеться.

До речі, з тими окупантами, що хазяйнували в селі з 1941-го по 1943 рік, нових друзів Грищенка пов'язувало те, що в Німеччині вони мусили суворо дотримуватись Закону і Порядку, а в Україні цих понять для них не існувало...»

? *Визначте, наскільки відповідають дії журналістки Л. Дорофєєвої нормам журналістської етики.*

13. Практичний приклад

Україна, жовтень 2012 року. Журналіст телеканалу «Інтер» Р.О. Бочкала 22 жовтня 2012 р. при виконанні редакційного завдання в приміщенні Броварської РДА звернувся до заступника голови Броварської РДА М.П. Миронця. Він представився і попросив дати коментар, але М.П. Миронець штовхнув його в плече, в результаті чого журналіст впав і покотився по східцях. Підвівшись, Р.О. Бочкала знову звернувся до М.П. Миронця, проте той вийшов у двір.

Як повідомив сам журналіст Роман Бочкала, він отримав редакційне завдання на проведення журналістського розслідування інциденту, що стався між місцевими журналістами та особами, які забезпечували візит голови Партії регіонів, прем'єр-міністра України М.Я. Азарова напередодні, 21 жовтня 2012 р. Оскільки візит організувала місцева влада, то журналіст звернувся до приймальні голови Броварської РДА. Там він упізнав одного з тих, хто нападав на журналістів та вибив з рук однієї з журналісток телефон, і звернувся до нього із запитаннями. Після цього за деякий час з кабінету вийшов заступник голови Броварської РДА М.П. Миронець, який теж був під час інциденту 21 жовтня 2012 р. Журналіст представився і попросив коментар подій. Але чиновник мовчки попрямував до сходів. Журналіст йшов поруч та наполягав на коментарі. Тоді М.П. Миронець штовхнув журналіста так, що той впав та покотився по сходинках вниз. Але і це не зупинило чиновника, який зник, нічого не пояснюючи. Журналіст надав відео, зроблене оператором каналу «Інтер», яке повністю підтверджує його слова.

? *На прохання слідчого СВ Броварського МВ ГУ МВС України в Київській області Р.Л. Яремчука надайте оцінку діям журналіста Р.О. Бочкали з погляду професійної етики.*

14. Практичний приклад

Україна, березень 2014. В ефірі «Громадського.tv» від 31 березня ведуча під час інтерв'ю двічі згадала про причетність до каналу «112» колишнього міністра МВС Захарченка. В одному випадку – у формі запитання «Чи знаєте ви, що канал належав міністру МВС Захарченку», в іншому – у формі твердження «Канал тісно пов'язаний із Захарченком».

Представники каналу «112» стверджують, що висловлювання ведучої є свідомим нехтуванням Кодексу етики українського журналіста, порушують ділову репутацію ТОВ ТРК «112-TV» та є несумісними з професійною журналістикою.

Відомо, що раніше у ЗМІ з'являлася інформація, яка вказувала на тісний зв'язок п. Захарченку із деякими бізнес-структурами, у тому числі й телеканалу «112». Водночас прямого твердження про те, що канал належав экс-міністру МВС, не наводилося. Наприклад, у журналістському розслідуванні «Лабіринт Захарченка» від 27 січня 2014 року (проект «Наші гроші») містяться аргументи на користь твердження про причетність п. Захарченка до телеканалу «112», але не міститься цього прямого твердження. Як вказують самі автори розслідування, «...ми не стверджуємо, що та чи інша структура насправді на сто відсотків належить тій чи іншій людині. Мало того, в процесі роботи над масивом інформації ми переконались, що багато структур, які впливають на економіку України, насправді мають корпоративне управління».

? *Визначте на основі аналізу дотримання норм професійної етики, наскільки обґрунтованими є претензії представників каналу «112».*

15. Практичний приклад

Україна, березень 2014 року. Громадська організація «Телекритика», вважає, що результати моніторингових досліджень, проведених нею у період між 21 листопада 2013 року та 21 лютого 2014 року, свідчать про порушення стандартів журналістики в інформаційних програмах «Підсумки дня» та «Підсумки тижня», а також низці програм та спецпроектів державного Першого національного телеканалу (НТКУ).

Експерти «Телекритики» зауважують, що, на їхню думку, НТКУ порушувала усі ключові стандарти: баланс думок, оперативність, повнота, достовірність, відокремлення фактів від коментарів, точ-

ність. У цілому висвітлення подій було неповним та маніпулятивним. Непропорційно велика увага у випусках новин та підсумкового тижневика Першого національного приділялася діям влади, що оцінювались виключно позитивно та некритично. Однак найбільшою проблемою новин Першого національного стало системне замовчування суспільно важливих подій, наслідком чого стало дезінформування суспільства та радикалізація настроїв мешканців Півдня та Сходу України.

У відповідь т.в.о. генерального директора НТКУ Олександр Пантелеймонов заявив, що «поки діє система державного замовлення, держава має прямий вплив на програмну політику» і «поки НТКУ фінансується з державного бюджету, гроші будуть лише в разі схвальної оцінки з боку головного замовника – держави». Справді, Законом України «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації» встановлено державне замовлення на висвітлення діяльності органів влади, для фінансування якого обов'язково передбачаються кошти у державному бюджеті України.

?

Вкажіть на основі поданої інформації, чи державний телеканал допускав у вказаний період (листопад 2013 – лютий 2014), по-перше, порушення норм журналістської етики; по-друге – порушення чинних нормативно-правових актів.

16. Практичний приклад

Україна, березень 2014 року. Ток-шоу «Говорить Україна» на тему «Доля невизнаних держав» вийшло в ефір на телеканалі «Україна» 18 березня 2014 року. У програмі брали участь представники азербайджанської сторони (трое), а також представник Придністров'я та інші. В ній проводилися паралелі між кримськими подіями і Придністров'ям, Абхазією, Південною Осетією, Нагірним Карабахом. Ведучий під час програми жодного разу не оголошував, що редакція запрошувала до участі у ній і вірменських представників, але вони не прибули.

Ток-шоу викликало звинувачення творчої групи телеканалу в упередженості, тенденційності та маніпулятивності у тій частині програми, що була присвячена темі Нагірного Карабаху (НКР), від Бориса Навасардяна, президента Єреванського прес-клубу.

Зокрема, за словами Навасардяна, у програмі взяли участь представники тільки азербайджанської сторони. По-друге, у програмі викривлено факти: в епізоді, що стосується розміру пенсій та у відеодовідці про конфлікт, яка, на думку скаржника, є «вільною інтерпретацією подій». Зокрема, автор сюжету стверджує, що НКР визнала тільки Вірменія, тоді як Вірменія цього не робила. До того ж, як вважає п. Навасардян, під час випуску програми було завдано образ на адресу вірменського народу, і ніхто не зміг відповісти на ці образи, в тому числі й ведучий.

Прес-служба каналу «Україна» пояснила, що згадана програма не була присвячена безпосередньо Нагірно-Карабахському конфлікту. «Для нас було важливим донести позицію етнічних азербайджанців, яким довелося покинути Нагірний Карабах. Безумовно, ми хотіли почути позицію і вірменів, які залишилися жити на цій території, але, на жаль, ніхто із запрошених представників діаспори не зміг бути присутнім на програмі» – цитата. Щодо викривлення фактів (стосовно розміру пенсій), то, за словами прес-служби каналу, «ця теза прозвучала з вуст одного з учасників програми, які можуть помилятися» – цитата.

?

Визначте, наскільки відповідали нормам журналістської етики дії творчого колективу ток-шоу «Говорить Україна» під час підготовки до ефіру і безпосередньо під час ефіру програми «Доля невизнаних держав».

ВЕЛИКОБРИТАНІЯ

17. Практичний приклад

Великобританія. Міс Дж Кінг звернулася зі скаргою на газету Reading Evening Post, яка у статті детально повідомила обставини, за яких її 11-річний син опинився в лікарні з діагнозом менінгіт. Вона вважає, що ця публікація порушує положення Кодексу в частині порушення права на приватне життя.

Вона надала також листа, якого адміністрація школи, де вчиться її син, поширила серед батьків і де повідомляється про те, що у школі стався випадок захворювання на менінгіт у одного з дітей першого класу, а також надаються поради щодо подальших дій. Адміністрація школи розповіла, що до них телефонував журналіст газети і ще до виходу статті у виданні з друку дав зрозуміти, що знає діагноз, ім'я її сина, вік та адресу.

Редактор газети вважає, що газета повелася коректно, тому що випадок такого захворювання серед дітей є небезпечним для решти його однокласників. Загроза виникнення епідемії перевищила для редакції повагу до приватного життя однієї сім'ї. Інші батьки мають право знати про небезпеку, а газета в такому випадку не намагалася зробити із ситуації, що виникла, якусь сенсацію та умисно нашкодити героям публікації.

? *Визначте, чи мало місце порушення журналістської етики з боку журналіста та редакції щодо неповнолітнього сина міс Дж.Кінг?*

18. Практичний приклад

Великобританія. Представники кількох шкільних організацій, серед яких Асоціація шкіл для дівчат та Конференція класних керівників, звернулися зі скаргою на видання Sunday Express, яке 28 квітня 1996 року оприлюднило заклик до всіх, хто «навчається в школі і цікавиться журналістикою», щоб діти дзвонили до редакції за спеціальним телефоном як «шкільні кореспонденти».

У скарзі наголошувалося, що така практика газети є порушенням одного з положень Кодексу, який стосується отримання інформації від дітей.

Газета запрошувала дітей телефонувати на номер, який було названо «телефон історій», а всіх, хто зателефонував, просили залишити інформацію щодо історії, яка зацікавила «шкільного кореспондента», на автовідповідачі. Пізніше редакція планувала зв'язуватися з тими, чиї історії зацікавили б журналістів.

На думку авторів скарги, у газети фактично був план залучити дітей до того, щоб ставати анонімними інформаторами. Така поведінка редакції була, на їхню думку, безвідповідальною і виглядала як спроба використати дітей для отримання інформації, порушуючи положення, пов'язане з ситуаціями, коли журналіст має справу з дітьми. У скарзі також була спроба пов'язати цю ситуацію з практикою використання незаконних джерел інформації. Така практика є, іншими словами, спробою закликати дітей «дзвонити зі школи без попереднього дозволу керівництва школи».

Редактор газети у відповідь на скаргу запевнив Комісію з етики, що колектив ретельно вивчив всі обставини, пов'язані з поведінкою журналістів з дітьми. Були виключені будь-які підстави для

виникнення ситуацій, коли б дітей фотографували чи розпитували без дозволу батьків або відповідальних осіб. Єдиною метою проекту була спроба отримати додаткову інформацію для подальшої роботи журналістів-розслідувальників.

? *Наскільки обґрунтованою є скарга представників шкільних організацій щодо дій журналістів? Чи порушені в даному випадку права неповнолітніх і чи мало місце порушення журналістської етики?*

19. Практичний приклад

Великобританія. Родерік МакФаркуар звернувся зі скаргою, в якій повідомив, що, на його думку, серія статей у газеті The Guardian, в якій публікувалися фрагменти книги колишнього наркодилера Говарда Маркса, порушує положення Кодексу стосовно оплати публікації.

Фрагменти книги висвітлювали історію автора, про те, як він почав займатися продажем наркотиків, як пізніше став небезпечним ділком, якого розшукували у всьому світі, а потім те, як він був засуджений і відсидів у в'язниці.

На думку позивача, автор книги отримує додаткові вигоди від публікації в газеті і, таким чином, від того, що свого часу займався нелегальною діяльністю. За словами автора скарги, газета не тільки заплатила автору книги за публікацію, але ще і надала рекламні послуги людині, чия діяльність спричинила стільки горя значній кількості людей.

У відповіді на скаргу редакція газети повідомила, що не платила автору. Платіж було здійснено виключно за авторські права на текст видавцеві книги і не відомо, чи отримав з цього якусь частку автор художнього твору. Газета наголосила, що у жодному разі не порушувала положень Кодексу, який забороняє платити злочинцям або їхнім спільникам. Газета підкреслює, що злочини, про які пише автор, сталися вже досить давно, а сам автор відбув покарання і потім вийшов на волю, де живе як вільна людина. Він, наскільки відомо газеті, не бере участі у жодній протизаконній діяльності.

Визначте, чи порушила редакція The Guardian Кодекс професійної етики і наскільки обґрунтованою є скарга Родеріка МакФаркуара?

20. Практичний приклад

Великобританія. Депутат парламенту Ендрю Робатан звернувся зі скаргою на видання The Sunday Mirror. На думку депутата, видання порушило положення Кодексу (заякування та незаконне отримання інформації) коли журналіст газети намагався отримати його коментар для статті, темою якої були питання захисту здоров'я ветеранів, що брали участь у випробуваннях ядерної зброї.

Позивач, який обіймає посаду міністра у справах ветеранів збройних сил та працівників оборонних підприємств, повідомив про обставини, що трапилися напередодні публікації статті. Він залишив родинний будинок у сімейному авто разом з дружиною і дітьми, а через деякий час помітив, що його переслідує інше авто – це відбувалося протягом майже 25 хв. Він думав звернутися до служби безпеки, але потім вирішив зупинитися в людному місці і з'ясувати ситуацію. Виявилось, що авто, яке його переслідувало, належало журналістам газети, і вони під час розмови зробили спробу отримати коментар міністра – поставили кілька запитань стосовно розслідування, яке вели. Позивач порадив журналістам подзвонити у міністерство і попередив їх, що протестує проти переслідування його родини. Журналіст намагався ще запитати щось, але позивач поїхав геть. Його надалі не переслідували.

За словами позивача, він не відповідав на запитання, бо не вважав сільську дорогу зручним місцем для розмови на тему, якою він не володів досконально. Він залюбки відповів би телефоном на дзвінок з редакції, а отже, не було сенсу його переслідувати. На думку депутата, це була спроба тиску на нього і незаконного отримання інформації.

Газета пояснила обставини інциденту, спираючись на факт, що розслідування зі згаданої теми ведеться в країні з середини 50-х років. Уряд систематично відмовлявся визнати серйозні наслідки для здоров'я людей, які були задіяні у випробуваннях ядерної зброї.

Під час підготовки відповідного звіту і висвітлення цієї роботи в пресі журналісти газети звернулися до міністерства з проханням про коментар від міністра з метою додати до матеріалів справи «людську» реакцію. Проте міністерство відмовило газеті у додаткових коментарях.

Тоді у відділі розслідувань газети вирішили, що замість офіційного коментарю можна спробувати отримати приватну думку високопосадовця на більш ширшу проблему страждань ветеранів.

Репортер видання не зміг навідатися до міністра додому, бо до резиденції йшла приватна дорога. Він і фотограф у авто вирішили почекати на трасі і спробувати звернути на себе увагу та поговорити. Проте міністр не відреагував на їхні сигнали і не зупинився. Репортер вирішив слідувати за авто міністра, щоб поговорити десь по дорозі, і переслідував його від 10 до 15 хвилин. Але після зупинки міністр відмовився відповідати на запитання.

Визначте обґрунтованість скарги депутата парламенту Ендрю Робатана на дії представників видання The Sunday Mirror. Чи було виданням порушено вимоги журналістської етики?

21. Практичний приклад

Ірландія. Містер Кіт Фей звернувся зі скаргою, в якій стверджував, що у статті газети News of the World було порушено його право на недоторканність приватного життя. Журналіст у статті, яка вийшла з друку 31 січня 2010 року та була присвячена резонансному судовому процесу, розкрив деталі місця роботи, включаючи назву компанії та її адресу, і посаду, яку там обіймає К. Фей.

Частково приватна інформація про К. Фея була відома широкій аудиторії через те, що він брав участь у судовому процесі, проте деталі його працевлаштування були відомі незначній кількості осіб.

У скарзі К. Фей також навів як приклад порушення його приватності інформацію щодо його нареченої, їхніх спільних планів щодо весілля та моделі й кольору його авто.

Газета не погодилася зі скаргою, наголошуючи на тому, що наведена в статті інформація відома багатьом клієнтам компанії, в якій працює позивач.

Визначте, наскільки обґрунтованими є підозри містера К. Фея у тому, що журналіст газети News of the World порушив його право на приватне життя.

22. Практичний приклад

Ірландія. Адвокати контори A & L Goodbody від імені містера Шона Куїна з компанії Quinn Insurance Limited звернулися до прес-омбудсмена зі скаргою, в якій вважали, що публікація в газеті Sunday Tribune від 22 лютого 2009 року великого розміру фото Ш. Куїна, під яким було розташовано заголовок «Чи це був злочин?», є порушенням кількох положень Кодексу етичної журналістики,

серед яких: публікація неправдивої і неточної інформації (1), змішування фактів і оцінок (2), а також неповага до прав людини (3).

У скарзі наголошувалося, що хоча у тексті статті немає прямих звинувачень на адресу Ш. Куїна у скоєнні будь-якого злочину, у читача виникає така підозра через розташування фото і заголовка поруч. Адвокати також скаржилися на те, що видання не намаглося зв'язатися з Ш. Куїном, щоб взяти у нього коментар і надати можливість захистити своє ім'я.

Газета не погодилася визнати інкриміновані у скарзі порушення. Стаття представляла собою коментар до скандалу, який став дуже резонансною новиною останніх місяців. Публікація фотографії Ш. Куїна, на думку редакції, була виправданою, тому що він був одним із головних учасників неоднозначної угоди про надання кредиту банком Anglo Irish Bank для придбання акцій цього ж банку саме у Шона Куїна. Використання його фото, вважає редакція, було цілком логічним і виправданим. У матеріалі газети не було спроби викласти підозри, натяки чи докази того, що Ш. Куїн зробив щось усупереч закону, тому потреби в його коментарі не було. Газета, не визнаючи скарги, погодилася на те, щоб надати Ш. Куїну можливість опублікувати листа або окрему статтю у відповідь. Він відмовився скористатися цією пропозицією.

? *Визначте, чи порушила редакція видання Sunday Tribune професійні етичні стандарти, розмістивши статтю «Чи це був злочин?»*

23. Практичний приклад

Ірландія. Від імені міністра охорони здоров'я Мері Харні надійшла скарга, в якій критиці піддано заголовок статті на титульній сторінці газети Irish Daily Mail від 16 червня 2009 року. Заголовок, який стосувався статті, що вийшла на внутрішній сторінці, виглядав так: «Харні брехала, щоб виправдати скорочення фінансування у Крамліні».

На думку міністра, такий заголовок порушував принцип правдивості і точності (1) у викладенні інформації, а також принципи розділення фактів і оцінок (2) та поваги до прав людини (3).

Заголовок, текст якого наводився у лапках на титульній сторінці, фактично був цитатою, взятою з авторської колонки, яка також була надрукована поряд зі статтею. Таким чином, заголовок фактично закликав читача ознайомитися зі змістом двох матеріалів:

статті і колонки, які були присвячені одній темі. Автор колонки аналізував заяву міністра з приводу скорочення фінансування лікарні у місті Крамлін і критикував її.

У відповіді редакції наголошується на тому, що редакція не ставила за мету звинуватити міністра у брехні, в заголовку у кількох словах викладено суть конфлікту, якому присвячено статтю, а зацікавлений читач, для того щоб розібратися у достатньо складній справі, має прочитати всю статтю і колонку. Редакція запропонувала міністру можливість відповісти на публікацію або у формі листа до редактора, або окремою статтею. Міністр відмовилася скористатися цією нагодою.

? *Чи мало місце порушення журналістської етики з боку редакції Daily Mail щодо міністра Мері Харні?*

24. Практичний приклад

Ірландія. Містер М. Коннолі, директор компанії Connolly Footwear, звернувся зі скаргою, в якій стверджував, що стаття в газеті Irish Independent, де висвітлювалися обставини корпоративного конфлікту, порушила кілька принципів Кодексу, а саме: правдиве і точне висвітлення подій (1), відділення фактів від коментарів (2), чесність та неупередженість (3).

Стаття, яка вийшла з друку 10 липня 2010 року, розповідала про конфлікт в компанії, внаслідок якого працівники магазину, що належить М. Коннолі, вийшли на пікет. За словами М. Коннолі, стаття містила заяву, з посиланням на лідера профспілок, про те, що працівників було звільнено без попередження після того, як вони відмовилися погодитися на скорочення зарплати, яка, як стверджує Коннолі, була неправдивою. Він також наголошував, що газета не доклала зусиль для того, щоб чітко дати зрозуміти, що згадана заява не була фактом, а тільки судженням. Газета також, за його словами, не звернулася до нього, щоб отримати його оцінку подій, а в статті стверджується, що нібито він відмовлявся відповідати на телефонні дзвінки. Заявник також звернув увагу, що у підписі під однією з фотографій згадується зовсім інший магазин, який формально не належить йому.

Газета, реагуючи на скаргу, запропонувала спочатку опублікувати лист скаржника, але пізніше відмовилася від пропозиції після детального вивчення ситуації з погляду редакційної політики і законодавства. Замість цього видання звернулося до зовнішнього

оглядача з питань промислових конфліктів з проханням підготувати незалежну публікацію, яка мала б продовжити тему, котру підняла стаття. Оглядач надіслав М. Коннолі запитання щодо конфлікту і його причин і наслідків. Газета, після того як проаналізувала отримані відповіді, дійшла висновку, що в них немає жодної додаткової інформації, яка б доповнювала вже опубліковану в статті, і відмовилася від публікації продовження.

? Чи має рацію містер М. Коннолі, який стверджує, що стаття в газеті *Irish Independent* порушила кілька принципів етичного Кодексу, а саме: правдиве і точне висвітлення подій, відділення фактів від коментарів, чесність та неупередженість?

НІМЕЧЧИНА

25. Практичний приклад

Німеччина. Статс-секретар скаржить на методи розслідування працівників бульварної газети. Приводом було перебування в лікарні бранденбурзького міністра з соціальних питань пані Регіне Гільдебрандт, яка тим часом померла від раку. Після прес-конференції з приводу проведеного медичного втручання журналістка бульварної газети та фотограф видали себе в лікарні за колишніх колег пацієнтки і так проникли в палату. Лише коли обман виявили, їх вивели з палати.

Усупереч цьому редакція заявляє, що обидва її працівники вже на вході до відділення представилися черговій сестрі як журналісти. При цьому редакторка згадала, що вона є колишньою колегою по роботі чоловіка пацієнтки. Міністр повідомила, що сказане статс-секретарем правда. Журналістка та її супутник, за її словами, не називалися журналістами ні персоналові лікарні, ані їй самій. І що працівникам клініки вони представилися її колегами. Під час бесіди вона сама виходила з того, що вони обоє є колишніми працівниками однієї з пов'язаних з міністерством установ. Коли фотограф вийняв фотоапарат, її це здивувало, і вона попросила не робити жодних знімків. У цей момент до лікарні надійшла інформація, що у лікарні перебувають працівники бульварної газети.

? Наскільки були виправданими з точки зору журналістської етики методи, до яких вдалися працівники газети?

26. Практичний приклад

Німеччина. Сатиричний журнал під заголовком «Невігласи та божевільні» опублікував статтю про семінар в одній академії. У цій статті названо прізвища учасників семінару та опубліковано фотографії. Журналісти, які підготували статтю, взяли участь в заході, але не представилися журналістами.

? Чи були дії журналістів «недобросовісними»?

27. Практичний приклад

Німеччина. Бульварна газета розповідає про водія, який за кермом свого автобуса переніс апоплексичний удар. До статті додано фото чоловіка у лікарні, яке дозволяє його чітко впізнати.

Транспортне підприємство, де працює водій автобуса, критично висловилося щодо дій журналістів, які неправомірно потрапили до відділення інтенсивної терапії лікарні та сфотографували там колегу, коли він ще не міг реагувати.

Постраждалий пізніше сказав своїм колегам, які його відвідували в лікарні, що він ніколи не погодився б і не дав би дозволу на публікацію. Через свій стан він не був здатен сприймати того, що діялося навколо нього.

Висловлювання редакції

Газета повідомляє, що фоторепортер належним чином звернувся в лікарні до чергової у відділенні сестри та запитав, чи може відвідати водія автобуса. Йому він потім представився як журналіст газети і попросив у дозволу на коротку розмову та фото. Водій автобуса нібито сказав йому, що він, на жаль, не може пригадати того, що трапилося, але не має нічого проти фото. Після цього була зроблена відповідна світлина.

? Чи мало місце порушення професійної етики журналіста щодо постраждалого водія?

28. Практичний приклад

Німеччина. Одна бульварна газета повідомляє про захоплення заручників у Фульді/Дрідорфі наприкінці жовтня 1994 р. Вона публікує телефонне інтерв'ю з гангстерами, котре відбулося під час скоєння злочину. Це стало можливим, оскільки гангстери також захопили автомобіль оператора, з яким був налагоджений телефонний контакт. Газета запитала злочинців про їхні вимоги, куди вони хочуть прямувати після своєї втечі та цікавилася станом заручників.

Висловлювання редакції

Головна редакція пояснює, що працівник, котрий провів телефонне інтерв'ю, нібито не знав, що гангстери тимчасом захопили авто оператора приватної радіостанції.

Можна пересвідчитися, що редактор не поклав слухавку, а задав опубліковані в газеті чотири запитання. Отже, це була випадкова розмова, від якої, звісно, в момент події жоден журналіст не відмовився б.

? Чи мала рацію газета, що брала і публікувала інтерв'ю осіб, які скоювали злочин?

29. Практичний приклад

Німеччина. Бульварна газета під заголовком «Шантажист вимагає 10 мільйонів: замах на водіїв» повідомляє про випадок шантажу підприємства. Водії на Нижньому Рейні потерпають від того, що шантажист жбурляє бруківку з мостів в автомобілі відповідної марки. Представники поліції та прокуратури скаржаться, бо вони вважають, що газета через передчасне повідомлення про слідчі дії поліції створює ризик підвищеної небезпеки для населення. Автомобільну компанію з початку жовтня 1998 р. шантажує невідомий.

Справді, в Нойссі шантажист жбурнув бруківку з мосту в автомобіль, водій котрого залишився неушкодженим. Про кидання каменю повідомляли ЗМІ. Про зв'язок з шантажем підприємства не згадували. З невідомого джерела газета довідалася про шантажування підприємства.

Прес-служба земельного управління поліції вказала журналістам на небезпеку того, що публікація може призвести до непередбачуваних дій шантажиста, що може становити загрозу для життя людей, не в останню чергу через злочинців-наслідувачів. Водночас було наголошено, що публікація надзвичайно ускладнює слідство.

Висловлювання редакції

За словами редакції, рішення поінформувати громадськість про випадок шантажу прийняли, ґрунтовно зваживши суперечливі інтереси та усвідомлюючи завдання преси, що впливає з основних прав. При цьому вони діяли згідно зі стандартами журналістики.

Заборону передавати інформацію преса принципово не сприймає. Узгоджені дії між ЗМІ та владою відбуваються лише тоді, коли життя та здоров'я жертв та інших учасників можуть бути захищені чи врятовані діями журналістів. На прохання правоохоронних

органів в інтересах розкриття злочину на певний період повністю або частково відмовитися від повідомлень преса погоджується, якщо відповідне прохання переконливо обґрунтовано. Крім того, слід врахувати, що не йдеться про те, що держава приховує свою інформацію. Рішення про публікацію статті прийняли з таких причин: у випадку шантажу жодна особа не перебуває в руках злочинців, коли її життя було б безпосередньо під загрозою. Слідчі органи не змогли переконливо обґрунтувати, чому саме тут слід хай там що відмовитися інформувати населення.

? Чи правильно вчинила газета?

30. Практичний приклад

Німеччина. Одна щоденна газета під заголовком «Колишній контролер: недолік при будівництві реактора – тяжкі звинувачення: маніпуляція та пияцтво на електростанції NN» повідомляє про вади на цьому об'єкті. Автор цитує колишнього працівника атомних електростанцій та дослідницької установи. Подано його фото, наведено його ім'я, скорочене прізвище та вік.

Скаржник пише, що колишній працівник за велінням совісті звернувся до газети, щоб вказати на значні проблеми з безпекою. Однак він хотів залишитися неназваним. Факсом редакція йому це гарантувала. Згодом у телефонній розмові від нього приховали, що редакція все ж має намір подати його ім'я та фото.

Свідчення редакції

Редакція повідомляє, що вона опублікувала лише скорочене прізвище і, крім того, за згодою інформанта зробила та помістила його фото. Не було обумовлено не називати прізвища інформанта. Надана пізніше обіцянка не називати його повного прізвища була поєднана з готовністю додати до своїх звинувачень заяву, рівноцінну зробленій під присягою. Ця заява у редакцію не надійшла. Інформантові було відомо, що редакція не відмовиться від публікації викривальних матеріалів. Скороченням прізвища було враховано інтереси інформанта. Крім того, редакція вказує, що в радіопередачі та в журналі новин було опубліковано повне прізвище.

31. Практичний приклад

Німеччина. Один молодіжний ілюстрований журнал повідомляє про схильність молоді до праворадикального середовища. Публікація містить різноманітні фото, на яких можна бачити окремих молодих людей з аксесуарами з праворадикального сере-

довища. Деякі з аксесуарів, як, наприклад, «Національцайтунг», газета Німецького народного союзу (ННС), куртки «пілот» та металеві пивні банки, принесли працівники редакції. Також пропонували молодим людям гонорар. Мати одного юнака гадає, що зображення вигадане. Усі зображені на фото аксесуари принесли репортери журналу, і вони не були власністю молодих людей. Дані про ННС також були лише інформацією редакції, а не молодих людей. Молодим людям за знімки запропонували винагороду в 200 німецьких марок, але не заплатили. Крім того, школярам сказали, що їхні фото будуть опубліковані в журналі як фото школярів, а не як групи праворадикальних бойовиків.

Свідчення редакції

Журнал хотів з'ясувати, чи сприймає східнонімецька молодь праворадикальні тези. Він також хотів розслідувати, чому праворадикалізм знаходить на сході Німеччини чимало прихильників і чи треба переконувати молодь, що праворадикалізм є загрозою для демократії. Це правда, що «Національцайтунг» перед молоддю поклали співробітники. Але саме таким і був намір статті – опитати молодь з конкретних тез, що там містяться, і з'ясувати, наскільки молодь сприймає поширювані праворадикальною партією тези та гасла або ж не сприймає їх. У жодному місці не стверджено, що молоді люди мали при собі пропагандистський матеріал ННС. Обіцяна винагорода у 200 марок не була виплачена, бо мати дівчинки спочатку не була готова назвати номери своїх банківських рахунків. Загалом молоді люди висловлювалися так, як подано у статті.

32. Практичний приклад

Німеччина. Одна бульварна газета повідомила про приватне використання одержаних політиками під час службових відряджень бонусних миль. У статтях названо прізвища. Найвідомішими є Юрген Тріттин, Реццо Шлаух, Грегор Гізі та Джем Оздемір (Партія зелених). Крім того, були названі Клаус Леннартц (СДПН), Улла Ельпке (ПДС), Гюнтер Носке (ХДС) та Ренате Бланк (ХСС). У коментарі під заголовком «Нам усім було завдано збитків» автор повідомляє, що газеті відомо кілька прізвищ депутатів Бундестагу, які літають безкоштовно. На думку скаржника, газета приховала всю правду й тим самим змалювала незбалансовану

картину. Це, мовляв, може мати вирішальний вплив на виборах. Він, зокрема, критикує повідомлення про приватне використання бонусних миль серед інших Грегором Гізі. У цій статті зазначено, що Гізі внаслідок викриттів газети мусив піти з політики. Наступного дня у загальних новинах заявлено, що в основі повідомлення лежав список прізвищ, які склала Спілка платників податку, і там названо також депутатів Бундестагу від ХДС. З повідомлення це не впливало, натомість заголовок створював враження, що була інформація про зловживання державними коштами тільки з боку представників певних партій.

Свідчення редакції

Газета повідомляє, що її повідомлення не були вибірковими, і кампанії проти певних партій вона не вела. Моменту публікації під час виборчої боротьби газета не вибирала. Поза сумнівом, слід повідомляти про негаразди у зв'язку з бонусними милями. Тут має місце однозначне право населення на інформацію, також під час виборчої боротьби. Повідомлення аж ніяк не були уривчастими. Конкретна інформація про депутатське зловживання службовими бонусними милями стала відома лише з повідомлень про аферу Гунцінґера. Відтак газета попросила висловити свою позицію щодо закидів політиків усіх партій, представлених у Бундестазі. Депутати відреагували з різною швидкістю. При цьому в дуже багатьох випадках вдалося повністю зняти всі закиди. Тому необґрунтованим виявився закид в обмеженні висвітлення тільки представниками червоно-зеленої коаліції. Газета зачепила політиків усіх партій. Першим відреагував Джем Оздемір, котрий без відповіді на запити пішов у відставку. Наступного дня запит було передано Грегору Гізі. Він також на них не відповів, натомість у заяві для преси закиди підтвердив. В інших випадках адресати запитів уповільнювали необхідні розслідування або затягували заявами, котрі вимагали подальших запитів. Частково політики, наприклад, Нооке, Блезер та Шлаух, самі зверталися до громадськості, не ознайомившись із закидами або запитом газети.

33. Практичний приклад

Німеччина. Не зваживши на запроваджений термін заборони на публікацію даних, на підставі заяви для преси Вищої рахункової палати місцева газета повідомляє про причини зростання витрат

на новобудову музею. Президент Вищої рахункової палати подає скаргу на зневаження терміном заборони, позаяк він, за його словами, був необхідний. Такий звіт спочатку мали передати у відповідні земельні міністерства і насамперед членам Комітету з питань бюджету та фінансів перед тим, як проінформувати громадськість. У цьому скаржник бачить вагому підставу для відтермінування публікації. Головний редактор газети не може і не має права своєю владою вирішувати те, дотримуватися заборони чи ні.

Свідчення редакції

Головний редактор заперечує проти скарги. Вагомої підстави для накладення терміну заборони на пресове повідомлення на момент його випуску видно не було. Пояснення президента Рахункової палати, чому цей термін заборони був необхідним, подано лише після обґрунтування його скарги у Пресову раду. Терміни заборони засадничо підлягають вільній домовленості між інформантом і виданням. Однак подібної домовленості не було. Скоріше, йшлося про офіційне пресове повідомлення, на яке, мабуть, був накладений самочинний термін заборони без видимої підстави. Чи буде дотримано термін заборони, чи ні – рішення про це повинно приймати кожне видання, тобто відповідальний головний редактор на власну відповідальність. У цьому випадку, на думку відповідача, запроваджений до скарги термін заборони (до 10.00) зводився б до повністю неприпустимого надання переваги електронним ЗМІ. Відповідне повідомлення у денній газеті могло б вийти після передання змісту цього пресового повідомлення у радіо- та теленовинах лише з інтервалом приблизно 20 годин.

34. Практичний приклад

Німеччина. Регіональна газета під заголовками «Головного лікаря звільнили з роботи» та «Головного лікаря поки відправили у відпустку» повідомляє про тимчасове відсторонення від посади головного лікаря однієї клініки. У статті під заголовком «Головний лікар знову в клініці» через кілька днів повідомлено, що відсторонення скасували. Читач скаржиться в Німецьку пресову раду на першу статтю, в котрій йдеться про те, що лікаря звільнили з роботи. Він повідомляє, що лікаря не звільнили, а лише тимчасово відсторонили від роботи, як газета пізніше і повідомила у виправленому вигляді.

35. Практичний приклад

Німеччина. Бульварна газета під заголовком «Ви більше не шморгатимете носом» повідомляє про розроблення нового аерозолу від нежитю. Як тут стверджують, він містить речовини, які знімають набряк слизової оболонки і водночас сприяють лікуванню. Досі це є унікальною комбінацією. На думку читача, заголовок не відповідає дійсності. Аерозоль не має подібного ефекту. Редакція повідомляє, що, на її погляд, скарга є необґрунтованою. Газета повідомила про засіб проти нежитю, якому керівник клінічного дослідження однієї клініки дав позитивну оцінку. Усупереч погляду скаржника стаття аж ніяк не створює враження, що одноразове вживання аерозолу на всі часи прожене будь-який нежить. Якщо скаржник тлумачить заголовок таким чином, ніби йдеться про можливість остаточно позбутися нежитю, то він, вочевидь, не читав статті. У ній не стверджували про тривале усунення нежитю. Навіть заголовок не можна так розуміти.

36. Практичний приклад

Німеччина. Ілюстрований журнал новин публікує на титульній сторінці фото петлі – символ боротьби зі СНІДом, витриманої переважно в зелених тонах. На думку читачки, картинка та заголовки про те, що тепер велику кількість хворих на СНІД можна вилікувати, на обкладинці подає неправдивий та оманливий висновок, що завдяки новим методам лікування СНІД відтепер вважають виліковною хворобою («Кінець смертям»). Хворим буцімто дають безпідставну надію, а неінфікованим замилюють очі фальшивою безпекою від СНІДу. Ця форма журналістики, де під маскою серйозності прихована лише гонитва за ефектом, є, на думку скаржниці, безвідповідальною.

Свідчення редакції

Головна редакція має сумнів, чи титульну сторінку взагалі можна відділити від змісту титульної історії, яку вона повідомляє. У ній стан можливостей лікування подано правильно та диференційовано. З іншого боку, було б візуально неможливо на титульній сторінці реалізувати всі деталі, які розглянуто у відповідній статті в інтересах добросовісного повідомлення. Та це й не є призначенням титульної сторінки, яка може зображати речі плакатно, загострювати і «виражати їхню суть». Це особливо стосується тих випад-

ків, коли медичні оцінки, а отже, висловлювання думок, відіграють центральну роль. Оскільки часопис раніше часто попереджав про небезпеки, пов'язані зі СНІДом, до його журналістського обов'язку належить показати суттєву зміну в лікуванні хворих на СНІД. Уперше у розпорядженні медицини є методи лікування, після застосування яких у крові 80 відсотків пацієнтів не було виявлено віруси. Це символізує забарвлена на 80 відсотків у зелений колір петля солідарності з хворими на СНІД. Саме зацікавлені у темі читачі не задовольнятимуться розгляданням титульної сторінки, а одержать інформацію з титульної історії.

37. Практичний приклад

Німеччина. Під заголовком «Страждання близьких – батьки хворих на рак дітей у порочному колі» одна пресова служба публікує головні результати пілотного дослідження дитячої онкології. Дослідження ґрунтовані на опитуванні батьків про те, як вони реагують на хворобу своїх дітей. Пресова служба у своєму повідомленні для преси узагальнює, що багато батьків мають таке душевне навантаження через хворобу своїх дітей, що навіть гальмують процес одужання. В іншому місці сказано, що батьки, серед іншого, відтягували початок терапії, яка, можливо, обіцяла успіх. Один з науковців, які проводили це дослідження, скаржиться. Він критикує хибний в основних позиціях спосіб викладення матеріалу пресовою службою. Крім того, він вказує на те, що пілотне дослідження ґрунтоване на опитуванні лише 20 батьків, а отже, будь-яке узагальнення не є можливим. Зокрема, він протестує проти враження, буцімто у висновках дослідження висловлювались на адресу батьків звинувачення. Оскільки тут ідеться про інтерпретацію редакцією пресової служби, то вона мала б бути чіткою, щоб унеможливити введення в оману.

Свідчення редакції

Редакція вважає, що визначений дослідженням стан речей та висновки було викладено предметно правильно. Вона узагальнила деякі визначення у зрозуміліших формулюваннях або в точних висловлюваннях, не перекрутивши їх. У цьому зв'язку редакція сформулювала, що батьки навіть заважали процесові одужання. При цьому результат дослідження був переданий простішими словами. Редакція погоджується, що вона це не обмежила як «можливий» результат.

38. Практичний приклад

Німеччина. Бульварна газета передруковує витяги з інтерв'ю з бургомістром, яке перед тим вийшло у безкоштовній газеті. Цю газету, випуск якої тимчасом припинено, як першоджерело не називають. У «шапці» інтерв'ю сказано, що бургомістр дав інтерв'ю різним, названим поіменно журналістам. Один з інтерв'юерів критикує те, що ця публікація не була названа як джерело. Крім того, він повідомляє, що ні його самого, ні його співавторів не спитали, чи вони згодні з новою публікацією у бульварній газеті.

Свідчення редакції

Редакція повідомляє, що питання необхідності авторизації з правового боку є сумнівним. В юридичній літературі переважно висловлюють думку, що у випадках, коли інтерв'ю за змістом складається тільки з висловлювань опитуваного, його слід розглядати як суб'єкт авторського права. Подібна ситуація була з інтерв'ю бургомістра. Під захист авторського права потрапляє тільки він. Правовий відділ і надалі вважає, що інтерв'ю могло бути відтворене у цій формі, оскільки публікація захищена Законом про авторське право Німеччини. Згідно з цим законом, тиражування та поширення завершених статей з газет та інших інформаційних листків такого роду, що слугують лише злободенним інтересам, а також публічне відтворення таких статей допустимо, якщо вони стосуються політичних, економічних або релігійних злободенних питань і не містять застереження прав. Інтерв'ю не містить застереження прав і представляє публічну думку найвищого представницького органу міста щодо певної події. Політичний бік зачеплено уже тим фактом, що йдеться про бургомістра. Жодним чином стаття не створює враження, що інтерв'ю вели за дорученням газети. У вступі міститься заувага, що газета «документує» бесіду у витягах. Таким чином, стає зрозуміло, що не йдеться про власне інтерв'ю. Чітко і ясно було також наведено прізвища інтерв'юерів. Якщо цим були знехтувані журналістські стандарти, то редакція дуже шкодує з цього приводу.

39. Практичний приклад

Німеччина. Бульварна газета повідомляє про нещасний випадок з одним федеральним міністром у Вашингтоні. Авторський рядок виглядає так: «Від свідка [...], речника міністра оборони Рудольфа

Шарпінґа». Названий свідок повідомляє, що вів просто редакційну розмову із заступником головного редактора газети. Авторський рядок створює хибне враження, що статтю написав він, але це не відповідає дійсності. Він публікацію навіть не авторизував.

Свідчення редакції

Газета повідомляє, що заступник головного редактора вів бесіду зі скаржником у зв'язку з нещасним випадком з міністром. Перед початком телефонної розмови скаржнику пояснили, що його детально цитуватимуть. Щодо застереження про авторизацію домовленості не було. Крім того, не відповідає дійсності, що скаржник поданий як автор. Скоріше, тільки інформація, що міститься в статті, названа такою, що походить від скаржника. Але ця заувага є справедливою і відповідає дійсності.

40. Практичний приклад

Німеччина. Місцева газета створює виборчий форум до комунальних виборів, де вона надає слово представникам партій ХДС, СДПН, ВДП, Союз'90/Зелені, Союз вільних громадян. Два скаржники висловили протест через те, що довільно питають політиків цих партій чи груп виборців, але не представників партій Християнський центр, ПДС та республіканців, що також кандидують до районних зборів депутатів (крайстаґу). Чесне та об'єктивне висвітлення подій має враховувати також ці угруповання. Навпаки, через своє однобічне та заангажоване висвітлення подій газета чинить недопустимий вплив на вибори до крайстаґу. Зокрема, не було повідомлень про партію «Республіканці», хоча ця партія з 1992 р. має представництво у крайстаґу 9,2 відсотка.

41. Практичний приклад

Німеччина. Газета висвітлює політичні теми виборчої кампанії. Автор статей є головою місцевого осередку ХСС у районі міста, який входить до сфери діяльності газети. Статті не містять інформації про партійну посаду автора. Скаржник заявляє претензію, що газета не дотримується вимоги розділення функцій преси та врядування. Автор подає однобічні «придворні повідомлення» на користь бургомистра, котрий є внутрішньопартійним контрагентом скаржника. Це, зокрема, стосується локальних суперечок навколо транспортного проекту.

Свідчення редакції

Керівник районної редакції повідомляє, що голова осередку ХСС не працює у видавництві політичним редактором. Його основне місце роботи – керівник управління лісового господарства, яке перебуває поза зоною розповсюдження газети. За сумісництвом він – за дозволом свого роботодавця – вже багато років коректно та надійно готує велику частину повідомлень про місцеві події. З того факту, що він є головою осередку ХСС, на думку газети, не випливає априорі порушення норми. Газета підкреслює, що редакція усі статті голови осередку ХСС редагує і дає їм заголовки. Газета не бачить ознак того, що автор намагається через свою «пресову монополію» досягти політичних цілей. Крім того, він очолює тут лише невеликий і, скоріше, незначний місцевий осередок ХСС в населеному пункті, де 2000 мешканців. Він також не є членом місцевої ради.

42. Практичний приклад

Німеччина. Щоденна газета поруч з повідомленням про терористичний напад 11 вересня 2001 р. в США публікує свій коментар. Скаржник вважає коментар закликом до дій проти демократичного порядку у типовій «манері пивного стола». Зокрема, був заклик до суду Лінча над терористами.

Свідчення редакції

Головний редактор аргументує тим, що коментар є допустимим, хоч і йдеться про радикальне висловлення думки. При публікації усвідомлювали радикальну позицію коментарю. Для забезпечення виваженої картини надано місце для детальної дискусії на читацькій шпальті та без фільтрування опубліковано реакцію читачів.

43. Практичний приклад

Німеччина. Регіональна газета публікує лист читача. На нього скаржиться інший читач, бо лист, на його думку, містить підбурювання до міжнаціональної ворожнечі та наклеп.

Свідчення редакції

Газета повідомляє, що читацький лист є реакцією на статтю про наркосередовище в одному маленькому місті. У цій статті процитовано інформацію поліції, згідно з якою затриманими були винятково ті, хто потребував притулку. На погляд головної редакції, скаржники вибрали лише один з багатьох листів на ту ж саму

тему на обсяжній шпальті читацьких листів і використали його як привід для своєї скарги. Інші, диференційованіші дописи були проігноровані. Головна редакція погоджується, що насправді у листі міститься недопустиме узагальнення («сотні тисяч»), яке в цій формі для редакції є неприйнятним. Водночас редакція вважає, що недрукування проблематичних дописів з цієї тематики було б фальшуванням реакції читачів, котре відтак, мабуть, може прорватися в менш цивілізованій формі.

44. Практичний приклад

Німеччина. Щоденна газета публікує читацький лист скаржника з приводу коментарю про воєнні плани США проти Саддама Хусейна. Автор коментарю висловлюється у ньому схвально щодо воєнних планів. Автор читацького листа повідомляє, що його лист скоротили, перекутивши зміст. Його допис складався загалом з п'яти речень. У перших трьох реченнях він коротко підсумував суттєві висловлювання коментарю. У двох останніх реченнях він сформулював свою критику. І саме їх редакція викреслила і, отже, з його гострої критики вийшов схвальний текст.

Свідчення редакції

Головна редакція повідомляє, що з матеріалів, поданих скаржником, можна було зрозуміти, що друга частина його листа містить образливі висловлювання про американського кореспондента газети. Тому їх викреслили. При цьому слід погодитися, що краще було б не публікувати листа, бо він, крім надзвичайно негативних зауваг, не містить жодного гідного дискусії аргументу.

45. Практичний приклад

Німеччина. Бульварна газета публікує фото катастрофічного вибуху в голландському місті Енсхеде. Читачка скаржиться, оскільки це фото змонтовано з двох світлин. У бульварній газеті видно чоловіка в заплямованій кров'ю сорочці перед низкою охоплених вогнем будинків. Інша газета опублікувала фото чоловіка в заплямованій кров'ю сорочці, але без охоплених вогнем будинків позаду. А ще одна газета дала фото з охопленими вогнем будинками, але без закривавленого чоловіка. Зрештою бульварна газета об'єднала ці обидва фото. Здійснена маніпуляція читачеві не помітна, стверджує скаржниця. Отже, порушуються права аудиторії.

46. Практичний приклад

Німеччина. Одна з газет протягом чотирьох днів публікує інформацію про акцію, спрямовану проти «тойро». Спільно з різними фірмами вона пропонує своїм читачам можливість придбати у цих торговельних закладах товари зі знижкою від 10 до 20 відсотків, якщо вони пред'являть актуальне видання газети. Скаржник вважає, що внаслідок подібної акції порушено принцип відмежування. Редакція відповідної газети пізніше взяла участь у загальній дискусії щодо «тойро», посилаючись на те, що населення в цілому нібито занепокоєне подорожчанням у зв'язку із запровадженням євро. Після цього газета започаткувала «акцію проти дорогого євро», через що редакція перейшла на бік критиків торгівлі. Згадане рекламне оголошення справляло враження звичайного повідомлення від імені редакції. Проте надаючи читачам можливість робити закупи зі знижками кожного дня в іншому підприємстві торгівлі, що нібито має компенсувати зростання цін, газета відверто прощтовхувала економічні інтереси третіх осіб. Завдяки цим оголошенням кожного дня на рекламній авансцені у винятковому становищі опинялася нова фірма. Заявник вважає, що через це було виразно «порушено кордон» від прихованої реклами.

Висловлювання редакції

Юридичний відділ видавництва повідомляє, що акція зі знижками не була ані рекламною публікацією з обіцяним фірмам редакційним повідомленням, ані рекламним оголошенням, замаскованим під повідомлення від імені редакції. Навпаки, акція зі знижками становила складову акції газети щодо «тойро», започаткованої задовго до самої знижкової акції. Від самого початку газета засуджувала штучне роздування цін, пов'язане з появою євро, та створила так званого «тойро-шерифа». Під тиском громадської думки політики долучилися до дискусії та присвятили велику увагу цій темі на «тойро-саміті», на який був запрошений і представник газети. Той факт, що завдяки подібному висвітленню проблеми підприємства торгівлі відчували необхідність якось протидіяти розчаруванню населення та взяли участь в ініційованій редакцією акції зі знижками, розглядають як великий успіх опублікованих напередодні повідомлень. Зрозуміло, що про цей успіх та про безпосередню користь для людей слід було написати в газеті, згадавши назви торговельних закладів. Публіцистичний привід для кореспонденцій про акцію зі знижками очевидний.

47. Практичний приклад

Німеччина. У наведеному нижче листі один з журналів пропонує машинобудівній фірмі опублікувати портрет цієї фірми. Складення тексту буде безплатним, за ілюстративний матеріал треба буде заплатити. Один з читачів вбачає тут порушення норм етики, оскільки запропонована стаття є оплачуваною публікацією під машкарою незалежного журналістського допису.

Стосовно: інтерв'ю з керівниками

Шановні пані та панове!

У багатьох галузях економіки Європа відіграє провідну роль. Європейський ринок – це економічний простір, що має понад 600 мільйонів споживачів та економічна потужність якого набагато перевищує 30 трильйонів німецьких марок. Як німецькі компанії використовують ці ринки, що пропонують великі можливості для підвищення обігу, – це питання становить одну зі спеціальних тем нашого журналу ХХХ. Ми звернули на Вас увагу і тому запланували репортаж про Ваше підприємство. Щоб написати його фахово та правдиво, необхідно провести інтерв'ю з одним з керівників у приміщенні фірми.

Поряд з загальною розповіддю про Ваше підприємство (короткий екскурс в історію, огляд основних видів продукції, обсягу виробництва, менеджменту) нас цікавить Ваша діяльність у царині маркетингу, особливо в Європі.

Репортаж буде опубліковано у журналі ХХХ англійською мовою. Інтерв'ю, підготовка тексту та публікація безплатні, ілюстративний матеріал коштує 9,95 німецької марки за 1 мм шпальти за висотою та шириною.

Ми будемо дуже раді, якщо Ви знайдете для нас приблизно одну годину. Для узгодження терміну просимо зателефонувати за номером ХХХ. Ви можете надіслати свої пропозиції також факсом.

*Зі щирими вітаннями Видавництво
Головна редакція журналу*

48. Практичний приклад

Німеччина. Щоденна газета у розділі «Спорт у понеділок» на першій сторінці публікує вказівку «Презентує пиво «Бітбургер» разом з логотипом броварні. Скаржник вважає, що подібна презентація окремих компаній може порушувати статтю 7 Пресового

кодексу, що вимагає відмежовувати редакційний текст від рекламних оголошень. На оплачувані публікації поширюються норми законодавства про рекламу. Згідно з ними, публікації мають бути побудовані у такий спосіб, щоб читач міг розпізнати рекламу саме як рекламу.

Висловлювання редакції

Юридичний відділ щоденної газети повідомляє, що скаржник робить закид щодо спонсорства. У сфері телебачення так зване трансляційне спонсорство давно відоме. Перенесення цієї практики на друковані засоби масової інформації з економічного погляду доцільне. При спонсорстві ТБ вказівка на спонсора не лише юридично допустима, а й навіть рекомендована. Тому юридичний відділ посилається на державний договір про радіо та телебачення. З огляду на наявний там правовий принцип, ми вважали себе зобов'язаними додати вказівку «презентовано...». Завдяки цьому читачів достатньою мірою інформують про факт спонсорства. Порушення вимоги щодо відмежування немає. За своєю формою та розташуванням вказівка чітко розпізнавана як реклама. До того ж публікація такої вказівки не є винятковим явищем. Подібні вказівки на спонсорів можна знайти також у інших щоденних газетах.

49. Практичний приклад

Там, де мав стояти будинок, можуть пастися вівці.

Багато людей наївно вирішують придбати нерухомість та при цьому влізають у клопіт

Берлін, 27 липня. Одразу після того, як Вольфганг Мюллер (прізвище змінено) залишив професійну діяльність, 58-річний чоловік придбав у [...] під Берліном ділянку площею 5 000 кв. м. За неї він віддав майже 300 тисяч марок. Проте, як він вважав, ця інвестиція принесе йому задоволення. Він збирався тримати коня та, зрозуміло, побудувати хатинку. Згоду бургомістра на забудову ділянки він мав у кишені. Щоб заздалегідь інтегруватись в сільське життя та щоб не вважали його західнонімецьким снобом, він розпочав по неділях приходити на церковну службу та встановлювати контакти.

Однак, окрім розведення овець, Мюллер у [...] більше нічого не може робити. Адже врешті-решт дозволу на будівництво він не отримав. Його ділянку де-факто не можна забудовувати, він може використовувати її лише як пасовисько. А надати дозвіл на будівництво бургомістр не міг, бо це компетенція районної влади.

Для Гельмута К. (в оригіналі статті прізвище подано повністю) це стало класичним доказом тези, що люди часто купують земельні ділянки з неймовірною легковажністю. Освічений архітектор і планувальник вже кілька місяців пропонує послуги покупцям нерухомості, щоб консультувати їх перш ніж вони вирішать щось придбати.

Завдяки цьому 52-річний берлінець, що має дозвіл виступати експертом з оцінювання земельних ділянок, а раніше понад 10 років працював у міському відомстві з планування, може заповнити, на його думку, важливу прогалину на ринку. «Розпочинати консультації треба якомога раніше, – каже він, – проте багато людей до купівлі невеликого автомобіля більше підготовлені, ніж до купівлі нового будинку». «При купівлі ділянки чи квартири проблеми часто залишаються прихованими, – каже К. – Наприклад, коли люди купують приміщення на горищі, вони збираються зробити на даху терасу. Однак часто пізніше виявляється, що дозвіл на це не буде надано».

«Те, що я роблю у таких випадках, раніше робив архітектор, якого люди знали та вже на ранньому етапі залучали до розроблення проекту, – каже К., – та й сьогодні він врегульовує конкретні питання з органами влади. Проте люди звертаються до нього лише після того, як вже купили ділянку чи квартиру». Разом зі своїми клієнтами К. оглядає об'єкти на місцях, вивчає документи та аналізує, наприклад, чи те, що було обіцяно в проспекті, можна реалізувати з огляду на проектувальні та правові аспекти.

Конкретні описи

«Більшість людей в описах забудовників не можуть розрізнити, чи пропонуване є тим, що вони собі уявляють», – каже він. Також треба було у принципі вивчити питання, чи описи настільки докладні, що забудовники повинні точно їх дотримуватись. За свої послуги К. отримує 155 марок за годину. Щоб перед купівлею квартири перевірити усі непевні питання, клієнти у середньому мають розраховувати на сплату від 450 до 600 марок.

Під заголовком «Там, де мав стояти будинок, можуть пастись вівці» газета публікує матеріал про проектувальника та архітектора, котрий пропонує свої послуги покупцям нерухомості. У статті чотири рази названо прізвище чоловіка. До того ж увагу звернуто на те, що за свої послуги він отримує 155 марок за годину. Один з читачів вбачає у цьому матеріалі приховану рекламу, оскільки тут не йдеться про якусь нову послугу. Аналогічну пропозицію роблять тисячі інших.

Висловлювання редакції

Головна редакція газети повідомляє, що вона не виявила прихованої реклами. У статті розглянуто проблему, з якою стикаються багато покупців земельних ділянок, та інформують про послугу, цікаву для багатьох читачів. Текст надмірно не вихваляє відповідного надавача послуг. Звичайним журналістським способом є унаочнення абстрактного поняття на прикладі окремої особи або компанії.

50. Практичний приклад

Німеччина. Протягом двох днів газета публікує два матеріали під заголовками «Оптимальне піклування» та «Компетентна лікарняна каса», де йдеться про певну лікарняну касу. Поряд з цими статтями розміщено й оголошення цієї каси. Один з читачів вважає, що тут у недопустимий спосіб поєднано редакційну частину та рекламне оголошення.

51. Практичний приклад

Німеччина. На сторінці економічних новин під заголовками «Косметика, аромат та краса», «У світі вин» та «Спеціалісти з чоловічої моди» газета публікує матеріали про місцеві фірми. Скаржникові здається, що ці публікації, можливо, порушують принцип відмежування редакційної частини від реклами. Не у кожному випадку був привід вмішувати повідомлення. Окрім того, тексти подано без підпису.

На запит скаржника керівництво газети заявило, що дотримується закону про пресу та правил конкуренції. Після цього серія була продовжена. У листі скаржника до керівництва газети зазначено, що у переліку змісту сторінок у день виходу газети матеріал про винну крамницю був позначений як рекламне оголошення. Проте у самій газеті він з'явився без такої вказівки.

Висловлювання редакції

Головна редакція повідомляє, що у зв'язку з велетенською хвилею новин, яка щоденно обрушується на читачів, необхідно приділяти більше уваги повідомленням про події у регіоні та у місті. Це тим важливіше, що у місті дедалі більше рекламних газет вміщують повідомлення, орієнтовані на справжні чи уявні потреби читачів, та через це виконують функцію традиційних щоденних газет – принаймні частково. Опитування читачів, базовані на них телефонні акції та форуми засвідчили, що, на думку читачів, слід

підвищити компетентність газети щодо висвітлення життя місцевої та регіональної економіки.

З огляду на бажану найвищу локальну компетенцію, редакція не могла ігнорувати вимогу про те, щоб поряд з новинами, відомими з радіо та телебачення, вміщувати рівноцінну інформацію про фірми, які працюють на місцевому та регіональному рівнях. Результатом стали портрети фірм, що з'являються кожні два-три тижні в економічному розділі газети. При цьому йдеться про компанії, що мають суттєве значення для міста і регіону. Дата публікації портрета фірми може залежати від особливого приводу (наприклад, ювілею фірми), що однак не є обов'язковим критерієм. Зображуючи діяльність компаній, газета прагнула сприяти розвитку місцевої та регіональної ідентичності та дати читачам користь, що виходить за межі самого лише поширення новин. Реакція читачів на подібні публікації була без винятків позитивною. Скарг з бізнесових кіл – особливо від фірм, що конкурують із зображеними компаніями, – досі не було.

52. Практичний приклад

Німеччина. Газета повідомляє про два самогубства. Поряд з матеріалом розміщено фото, на якому показані поліцейські, що проводять слідчі дії. Водночас на передньому плані можна розпізнати накритий труп. На думку скаржника, повідомлення не відповідає публічному інтересові. Подібна публікація може заохотити інших зробити щось подібне.

Висловлювання редакції

Головна редакція інформує, що повідомлення спиралось на два прес-релізи поліційної дирекції. Рекомендована у нормі 8.5 Пресового кодексу стриманість при інформуванні про самогубства була наявна. Не було названо жодних імен, не було відтворено подробиці. Редакція вирішила вмістити інформацію в інтересах громадськості, оскільки виникли суттєві незручності для пасажирів залізниці. Зроблене зі значної відстані фото служить лише унаочненню повідомлення, адже йдеться про незвичний випадок – одразу два самогубства. Ідентифікація жертви неможлива. Нарешті головна редакція повідомляє, що добре усвідомлює згадану скаржником проблему, однак вирішила зробити публікацію для задоволення інтересів громадськості.

53. Практичний приклад

Німеччина. Під заголовком «Жах: мертва жінка лежить у ванні!» газета повідомила про те, що у ванній кімнаті приватного будинку було знайдено труп 49-літньої жінки. Зазначено, що за даними поліції є підозра щодо вбивства і через це затримали чоловіка померлої. До статті додано фотографію будинку, в якому знайшли тіло, а також наведено точну адресу. Скаржниця однозначно виступає проти наведення у цій публікації точної адреси. На її думку, це привернуло величезну кількість роззяв, що стало значним додатковим навантаженням для родини.

Висловлювання редакції

У своїй заяві газета посилається на те, що, на її думку, до кореспонденції взагалі не можна висувати жодної претензії. Злочинець був відомим у місті політичним діячем, він вже давно входив до складу міської ради, що, до речі, стосується також його дружини, яка стала жертвою злочину. Публічний інтерес до повідомлення впливає вже з того факту, що газета неодноразово писала про діяльність цього комунального політика на посаді скарбника місцевого відділення своєї партії. Водночас, з огляду на сам закид щодо подання точної адреси, редакція визнає, що в цьому випадку може йтися про «простий недогляд». Газета зазначає, що наведення номера будинку не мало жодного значення для інформаційного змісту матеріалу, та й редакція не прагнула цього у подібній формі. Як згадує працівник газети, номер будинку спочатку навели й у головній статті. Однак за його розпорядженням цей номер зняли у головній статті, але через недогляд цього не зробили у тексті біля фотографії. Окрім цього, редакція газети зазначає, що згаданий працівник тоді попросив вибачення у скаржниці за помилку, пов'язану з наведенням номера будинку.

54. Практичний приклад

Німеччина. Читачка вважає, що наведення у статті даних, що дозволяють ідентифікувати особу, порушує особисті права загиблого. Не доведено, що жертва була у стані сп'яніння.

Висловлювання редакції

Юридичний відділ видавництва повідомляє, що кореспонденція підготовлена на основі прес-релізу дорожньої поліції Кельна. У ньому зазначено, що ця особа була «в очевидному стані сп'яніння». Як з'ясувалось пізніше, у загиблого виявили рівень алкоголю у крові

2,85 проміле. Тому до слів «поліція ідентифікувала сп'янілого чоловіка» не може бути жодних закидів. Оскільки загиблий у своєму рідному місті був не тільки дуже популярний, а й дуже відомий, не може бути претензій до опублікування фотографії та прізвища.

55. Практичний приклад

Німеччина. Під заголовком «Студентка тікає від неонацистів» газета повідомляє про студентку, яка активно виступає проти правих екстремістів і внаслідок цього отримала анонімний лист з погрозами. У статті зазначено, що нині дівчина виїхала на стажування до Великої Британії. У матеріалі повністю названо ім'я студентки та вміщено її фотографію. Читачка вважає, що через це дівчину можна легко ідентифікувати, а це порушує її інтерес у захисті. За її словами, студентка просила зберегти анонімність.

Висловлювання редакції

Головна редакція вказує на те, що повідомленню передувало матеріал агенції ДПА. У ньому не називали ім'я дівчини та інформацію про її місце проживання. З іншого боку, зазначили, що вона студентка, та вказали її вік. Тому поінформовані люди могли її одразу ідентифікувати. Через це в місті та його передмістях усі читачі, небайдужі до безчинств неонацистів, одразу зрозуміли, про кого йдеться. Після тривалих роздумів газета свідомо назвала ім'я, оскільки це було необхідно задля достовірності та правдивості повідомлення. На момент публікації студентка була особою сучасної історії. Не востаннє тому, що вона неодноразово публічно виступала, на різних заходах її фотографували разом з прем'єр-міністром. Звичайно, її страх після отримання анонімки з погрозами зрозумілий. Однак замовчування її імені нічим не могло допомогти їй. Навпаки, знеособлення посилює зловтиху у неонацистських колах.

56. Практичний приклад

Німеччина. Під заголовком «Відмова?» газета друкує коментар, у якому йдеться про одну з кандидаток в депутати районної ради. У статті докладно розглянуто психічне захворювання жінки. Мова йде про те, що вона страждає на маячню та здебільшого живе в нереальному світі. Це встановив дільничний суд. Згадана жінка критикує газету за подання її імені та завдання шкоди її репутації.

Висловлювання редакції

Головна редакція звертає увагу на те, що їй про проблеми зі здоров'ям цієї жінки відомо вже кілька років, проте вони досі не

ставали темою публікацій. Однак ситуація змінилася з початком висунення кандидатів у депутати від її партії. Оскільки жінка виявила бажання зайняти публічну посаду, вона вийшла із «затінку», який захищав її як суто приватну особу. Було просто необхідно повідомити про внутрішню дискусію в партії, чи можна висувати цю жінку на публічну посаду. При цьому було доцільним не ходити навколо, хоча відомо, що саме за такої хвороби захист прав особи набуває особливого значення. Водночас треба було пояснити читачам, чому в партії точиться дискусія навколо цієї жінки. При написанні матеріалу використано копію відповідного документа прокуратури та рішення дільничного суду. Там мова йде про параноїчний психоз та маячню.

57. Практичний приклад

Німеччина. Під заголовком «Дурна дитина» (він зроблений як відбиток печатки) газета розповідає про 23-річну хвору на епілепсію. Мати молодшої жінки повідомляє про своє життя разом з дочкою (фотографію якої також наведено), яка страждає на найтяжчу форму цієї хвороби. На думку скаржниці, у подібній формі стаття не витримує критики, оскільки завдає шкоди людській гідності хворої.

Висловлювання редакції

У своїй заяві редакція цитує електронний лист авторки статті про її листування з матір'ю хворої дитини. На думку матері, публікація допомогла їй зробити те, на що вона не була спроможна у важкому повсякденному житті з дочкою: стати поряд з дитиною та подивитись на себе з певної відстані. Як вважає авторка статті, «більшого журналіст не може досягти за допомогою свого тексту».

58. Практичний приклад

Німеччина. Газета публікує коментар під назвою «Ляпас», в якому йдеться про скаржника. Скаржник, мер територіальної громади, вважає, що коментар має образливий характер.

Висловлювання редакції

Головна редакція вважає, що обрані формулювання, хоча й звучать різко та загострено, однак у жодному разі не суперечать журналістській етиці. Коментар не ображає честі та людської гідності скаржника.

59. Практичний приклад

Німеччина.

Доброго дня, докторе Едмунд Штойбер!

Як добре, що Ви є. Бо інакше на наших кордонах панувало б безправ'я: «Штойбер застерігає від «швидкої стрілянини» у справах мігрантів», – повідомила вчора інформаційна агенція АП. Спочатку впустити до країни та перевіряти кого треба. А інші хай гарно й потроху помирають. Аби тільки не витрачати марно боєприпаси для швидкої стрілянини. Тут Ви, докторе Едмунд Штойбер, маєте цілковиту рацію. А ще краще було б, якби Ви самі натягли солдатські штани та чоботи, вийшли на авансцену, щоб не допустити виникнення «суспільства перемішаних рас». Що Ви скажете, докторе Едмунд Штойбер? Що дослівно Ви такого не виголошували. Агенція, мовляв, у неприпустимій формі відтворила Ваші слова. І через таку інтерпретацію стосовно Вас скоєно велику несправедливість?

Доктор Штойбер! Ви ж завжди говорите як людина вищої раси!

(Едмунд Штойбер – колишній прем'єр-міністр Баварії та голова Християнсько-соціального союзу)

У матеріалі щоденної газети критично розглянуто ставлення голови ХСС до політики у справах мігрантів. Водночас за допомогою окремих висловів Штойбера порівнюють з нацистами. Один з читачів вважає текст образливим для честі.

Висловлювання редакції

Головна редакція повідомляє, що матеріал, очевидно, був глосом (коротким іронічним коментарем). Для неї властиво, що критичні висловлювання подають засобами іронії та сатири. Приводом для публікації стало повідомлення інформаційної агенції АП. З огляду на добре відомі висловлювання голови партії ХСС з теми міграції, це повідомлення створило привід для іронічного обігрування його мовного мистецтва. Адже у питаннях надання притулку Штойбер підбирає слова не надто розбірливо. Був випадок, коли він у цьому контексті, зокрема, говорив про «суспільство перемішаних рас». У коментарі у цілком допустимий спосіб перебільшено особливості мовного арсеналу Едмунда Штойбера, засобами іронії його вміщують поряд з відомими історичними прототипами, хоча ніхто не намагається поставити його на одну дошку з ними. З цієї причини матеріал не порушує Пресовий кодекс та захищений правом на вільне висловлення своїх думок.

60. Практичний приклад

Німеччина. Щоденна газета вміщує вірш під англійською назвою «Десять способів убити Папу Римського».

Висловлювання редакції

Головна редакція звертає увагу на те, що вірш був опублікований на сторінці сатири. Зміст цієї сторінки не завжди схвалює частина постійних читачів газети. Однак порушення правил у ставленні до авторитетів – зокрема та саме до Папи Римського – становило традицію покоління 1968 року та подальших років, звідки, власне, походить газета. До того ж сьогодні особи публічного життя мають змиритися з дошкульною іронією, яка їм та подібним особам здається позбавленою смаку. До того ж було оприлюднено три читацьких листи, які також містять різку критику цієї публікації.

61. Практичний приклад***Друзі, де ви?***

[...] Він опікувався чотирма людьми з тяжкими психічними розладами, усім близько тридцяти. Цю посаду він ділить з Р. [...], своєю партнеркою у роботі та й взагалі в житті. В. [...] віддає багато сил роботі зі своїми недоумкуватими, та однак знає, що поступу не доб'ється. «Це наша група для смітника», – каже В. [...]. Без сарказму неможливо. Напередодні С. [...] тричі наробила у штани. Після цього В. [...] був змушений помити її під душем, а це справжня мука, бо вона кричить, б'ється та кусається. «Огідно прибирати нечистоти, – каже він. – До цього не звикнеш за всі ці роки». Коли він увечері повертається додому, він виснажений. Останнім часом він часто думає про те, щоб зайнятися чимось іншим, разом з Р. [...] відкрити ресторан чи ганяти через перевали туристів на гірських велосипедах. [...]

Під заголовком «Друзі, де ви?» в газеті виходить репортаж одного журналіста про його колишніх однокласників. Серед інших про свою роботу розповідає однокласник В. Він опікується чотирма людьми з психічними розладами. У репортажі є такі фрази: «В. віддає багато сил роботі зі своїми недоумкуватими, та однак знає, що поступу не доб'ється. Це наша група для смітника», – каже В.». Одна з читачок вважає статтю дискримінаційною та запитує, чому редакція так некритично поставилась до висловів особи, яка давала інтерв'ю. Вислови В. не марковані як такі і тому їх сприймають як нейтральний опис ситуації зовнішнім спостерігачем. На

думку скаржниці, це призводить до зневажливого зображення людей з психічними захворюваннями.

Висловлювання редакції

Редакції шкода, що внаслідок редакційного опрацювання та скорочення тексту репортажу виникає хибне враження. Редакція відповіла на всі читацькі листи, які надійшли з приводу репортажу, та надрукувала декілька критичних відгуків. Було опубліковано також думку самого чоловіка, якого цитували у статті.

62. Практичний приклад

Німеччина. Протягом двох днів газета вміщує дві статті: «Кривавий злочин: смертельний удар у серце» та «Смертельні удари: підозрюваний сидить у СІЗО», повідомляючи про вбивство. У підзаголовку написано: «Турки били німців. Тесля (...) хотів допомогти – і загинув». Наступного дня вжито фразу: «Турок (17 років) переховується у притулку для мігрантів». Статті ілюстровано світлинами. На одній з них показано, як підозрюваних у вчиненні злочину виводять, підпис: «Турки сховались на горищі будинку». У статтях підозрюваних називають тільки «турками» та подають дані щодо їхнього віку. Як вважає скаржник, у матеріалах чітко зазначено, що злочинцями були турки, які побили німців. У подальшому тексті наведено прізвище жертви, тоді як злочинці залишаються без імен. На думку скаржника, не було об'єктивної потреби звертати увагу в повідомленні, незалежно від змісту, на національність, тим більше так наголошувати на ній. Національність не має нічого спільного з діями окремих людей та не становить їхню причину. Отже, матеріали закріплюють попередньо сформовану думку та мають дискримінаційний ефект.

Висловлювання редакції

Головна редакція газети відкидає звинувачення. Щодо цього випадку серед населення здійнялася хвиля занепокоєння через убивство юнака злочинцями-турками. При цьому жертва продемонструвала саме те, що останнім часом справедливо вимагали: громадянську мужність проти брутальних забіяк. Газета вважала своїм обов'язком давати правдиву інформацію. При цьому вона не підкладала дров до багаття. У статтях чітко наголошено, що мова йде про окремих злочинців. «Те чи інше місце у тексті, можливо, не надто вдало сформульоване, що пов'язано з невтихомирним бажанням спрощувати», не можна інтерпретувати ізольовано.

Доповнюючи свою заяву, головний редактор, окрім цього, визнає, що «підзаголовок становив спрощення, зумовлене формальними причинами, але я міг би уявити його собі вдалішим і позбавленим підстав для непорозуміння». Водночас підзаголовок, щодо якого висувають претензії, у жодному разі не робили з наміром домогтися поляризації. Зазначення громадянства, з іншого боку, є часто вживаним способом, який сам по собі не свідчить про наявність наміру дискримінувати.

63. Практичний приклад

Німеччина. Регіональна газета опублікувала повідомлення «Дитяча ватага зламує автомобіль». Газета розповідає про злам машини та пише: «Знову неприємності через циган: поліціант, котрий у свій вільний час був у дорозі, вчора вдень спіймав на гарячому дитячу зграю [...]». Центральна рада німецьких синті та ромів вбачає у статті порушення Пресового кодексу. Зазначення меншин потрібне для розуміння повідомлюваної події та породжує пересуди.

Висловлювання редакції

Головна редакція газети вважає скаргу необґрунтованою. Речі треба називати своїми іменами і не вдаватися до поширених описових означень на зразок «група населення, яка зазвичай подорожує». Редакція звертає увагу на те, що вказівка щодо належності осіб, учасників події, була необхідною для розуміння описаних обставин, а публікація у жодному разі не є публічним засудженням усіх синті та ромів. Окрім цього, спостерігається зростання кількості крадіжок, які скоїли особи, що належать до синті та ромів.

64. Практичний приклад

Німеччина. Рішення Федерального конституційного суду, згідно з яким порушенням захищеної Основним Законом свободи релігійних переконань є той факт, що у класах баварських початкових і середніх шкіл обов'язково мають висіти хрести, дало привід щоденній газеті вмістити сенсаційну новину. Під заголовком «Розп'яття! Баварія без Балькензеппа» (простонародне означення розп'ятого Христа, букв.: «Зепп, що висить на хресті». – Прим. перекл.) вона повідомляє про першу реакцію на судові рішення. Зокрема, наведено погляди провідних політиків ХСС, реакцію прес-служби аугсбурзького єпископату, а також думку одного з кінематографіс-

тів. Скаржник засуджує заголовок статті. Особливо те, що Сина Божого названо «Балькензеппом», а це становить тяжку образу релігійних почуттів.

Висловлювання редакції

Головна редакція повідомляє, що таким заголовком вона не хотіла образити релігійні почуття. Для інформації вона додає статтю, з якої випливає, що у цій справі було припинено провадження проти газети-відповідача. У статті наведено рішення прокуратури про те, що вжитий вислів, «можливо, й становить перебільшене сатиричне означення розп'яття», але не спрямований проти змісту релігійних переконань.

65. Практичний приклад

Німеччина. Під заголовком «Новорічна вечірка: все з Інтернету» газета публікує відтворену сцену останньої вечірки Христа, до якої додано зображення напівоголених моделей. Світлина супроводжена вказівками на різні веб-сторінки з пропозиціями послуг і виробів. Один з читачів вважає це відтворення таємної вечірки блюзнірським і порнографічним, що ображає його віру та релігійні почуття.

Висловлювання редакції

Юридичний відділ видавництва повідомляє, що зображення слід розглядати як інтерпретацію релігійної теми, яка відповідає засадам свободи думки та мистецтва. З огляду на творчу свободу фотографа та на свободу думки преси, до світлини не можуть бути висунуті претензії. Блюзнірське відтворення умисно спрямоване на те, щоб образити релігійні почуття читачів і глядачів. Однак подібних нищих намірів і мотивів не було ані з боку митця, ані з боку редакції. У жодному разі світлина не є порнографічною, адже розглядати її як таку можна лише у тому разі, якщо вона очевидно груба та своїм змістом провокує сексуальні дії.

66. Практичний приклад

Німеччина. Щоденна газета повідомила про один індійський штат, де на телебачення поклали відповідальність за нищівний землетрус, що стався два тижні тому. Ісламська рада Федеративної Республіки Німеччина вбачає у публікації паплюження мусульманства та образу релігійних почуттів усіх мусульман. На його думку, стаття висміює та ображає Аллаха.

Муллі стають дедалі розумнішими

До землетрусу в Індії спричинило телебачення

АХМАДАБАД/ІНДІЯ. Досі ми завжди вважали, що християни найрозумніші люди у світі, але тепер виявляється, що ними є мусульмани. В індійському штаті Гуджарат мусульмани покладають на телебачення відповідальність за нищівний землетрус, що стався два тижні тому. У вівторок вони поскидали сотні телевізорів з дахів або порозбивали їх залізними прутами. Лише у місті Сурат розбили майже 400 приладів. Один ісламський клерикал заявив там, що телебачення отруїло думки людей та розгнівало Аллаха, а це й стало причиною землетрусу. Тоді як ми в своїй розумово інертній Європі повністю недооцінюємо духовний вплив передач каналів «Арте», АРД та ЦДФ, розумний мулла давно знає: Аллах великий, Аллах могутній, його сідниця має розмір три метри шістдесят (останні рядки римовані та звучать як віршик – Прим. перекл.).

Висловлювання редакції

Головна редакція газети повідомляє, що піддана критиці фраза є дитячим віршиком та існує у багатьох варіантах. Ці версії пов'язані з традицією так званих священицьких віршів, дотепність яких полягає у тому, що релігійні постаті вміщено у несподіваний, переважно сексуальний контекст. Подібні жартівливі вірші виконували функцію громовідводу, підкопуючись під владу релігії та доводячи до смішного її примусовий характер. Надрукований у зв'язку із землетрусом вірш має продемонструвати: якщо хтось виявляє подібну інфантильну реакцію на стихійне лихо, то наслідки таких релігійних дій слід викривати за допомогою по-дитячому дурних комічних способів. Щоб комізм мав викривальний характер, треба порушувати правила. Передусім правила, які нібито встановила вища влада, що за її дорученням релігійні лідери прагнуть щось забирати в інших людей чи щось забороняти їм.

67. Практичний приклад

Німеччина. Під заголовком «Він убив Юлію» бульварна газета повідомила про гаданого убивцю восьмирічної Юлії. Стаття ілюстрована фотографією підозрюваного. Скаржниця піддає критиці той факт, що в матеріалі підозрюваного заздалегідь засуджено. До того ж, публікація світлини порушує особисті права чоловіка.

Висловлювання редакції

Юридичний відділ видавництва інформує Пресову раду, що прокурор заявив газеті, що справу вважають розкритою. Саме про це йде мова в матеріалі. Світлина без смужки, що закриває очі, є кадром з телевізійної передачі. Тоді підозрюваний приєднався до дискусії як сусід, який не бере участь у справі. Важко уявити собі ситуацію, коли можливий злочинець спочатку як сусід, котрий не бере участі у справі, виступає перед громадськістю на телебаченні, а потім на основі доказів стає головним підозрюваним. Тому газета відмовилась у своїй публікації від використання смужки.

68. Практичний приклад

Німеччина. Під заголовком «Дружина мера вкрала парфуми» регіональна газета повідомила про жінку, яку детектив універмагу затримав при вчиненні крадіжки. У статті наведено повне ім'я та місце проживання жінки, а також політичну функцію її чоловіка. Окрім цього, жінку названо «представницею громади від СДПН» (депутатом місцевої ради. – Прим. перекл.). На думку одного з читачів, внаслідок подання докладних відомостей стаття порушує особисті права цієї жінки.

Висловлювання редакції

Керівник місцевої редакції звертає увагу на те, що «затримана» є не лише дружиною мера, а й членом представництва громади та головою комісії з питань культури. Тому немає жодних сумнівів у тому, що у подібному випадку можна навести функцію. Є велика різниця між тим, що підозра у вчиненні крадіжки у магазині падає на представницю громади та голову комісії з питань культури, яка, до того ж, є дружиною мера, і тим, що мова йде тільки про крадіжку пляшечки парфумів вартістю 27,50 марки. Громадяни мають право очікувати, що на осіб, які обіймають політичні посади, можна покластись у тому сенсі, що вони платять за речі, які хочуть придбати. Якщо вони цього не роблять, то про це слід інформувати громадськість, не в останню чергу заради захисту спільноти. Нарешті редакція визнає, що, напевно, можна було відмовитись від наведення імені, однак не від вказівки на те, що йдеться про представницю громади та дружину мера. Особа, про яку йшлося, тим часом пішла у відставку.

69. Практичний приклад

Німеччина. У період від вересня 2000 р. до березня 2001 р. регіональна газета у кількох статтях повідомляла про закиди в ухилинні від сплати податків та розтраті, спрямовані проти місцевого політика, який виконує обов'язки керівника клініки. Наведено повне ім'я цього чоловіка. Окрім цього, у статті є така фраза: «В якому обсязі кримінальні боси могли працювати на власну кишеню, засвідчує лише один приклад». Один з читачів вважає, що наведення імені не було виправдане. До того ж він зазначає, що шефа клініки не питали про його думку щодо висунутих закидів, тому в статті він був передчасно засуджений.

Висловлювання редакції

Головна редакція газети дотримується думки, що у статті зроблено допустиме повідомлення про підозру. З усієї статті випливає, що в ній відтворено лише той стан інформації, якого прокуратура та поліція досягли у розслідуванні справи. У фразі, підданій критиці, згадується тільки про те, що винні «кримінальні боси». При вживанні слова «бос» загалом мають на увазі людей, які перебувають на високих посадах, тобто тут немає зосередження саме на колишньому фінансовому директорі. Щоправда, читачам дають зрозуміти, що він також міг належати до цих босів, однак це є допустимим повідомленням про підозру.

70. Практичний приклад

Німеччина. Загальнонаціональна газета надрукувала фотографію людини, яка вистрибнула з вікна Центру світової торгівлі у Нью-Йорку. Один з читачів вважає, що світлина не має документального характеру. Вона не служить інформуванню читачів, а лише очевидно задовольняє жагу сенсацій, це вуаєризм, що зневажає людей. Внаслідок цього газета порушує норми етики. До того ж, скаржник вбачає тут також порушення особистого права, оскільки можлива ідентифікація особи, що падає.

Висловлювання редакції

Керівництво літературного відділу повідомляє Пресову раду, що, на його думку, світлина має однозначний документальний зміст. Фотографія унаочнює, що внаслідок терористичного нападу не тільки було уражено та зруйновано будинок – символ міста, а й було вбито людей або їх змусили іти на смерть. Тому знімок передає справжню нелюдність нападу. Для газети було важливо перекреслити ефект

мимовільної, але підсвідомої візуальної ілюзії, що тут йдеться передовсім про атаку на будинок чи символ міста. Замість цього ми прагнули звернути увагу на жах людської катастрофи. Тому фотографія може увійти до галереї визначних документальних знімків в історії фотографії, які зафіксували найстрашніші моменти позбавлення людини життя, що має відбутись або вже безпосередньо відбувається. Світлина відтворює історичну подію, оскільки жертви терористичного нападу, які кидаються униз, стали складовою громадсько-історичної пам'яті. Газета дотримується думки, що індивідуальну ідентичність людини, що летить униз, неможливо розпізнати. Тут зображена безіменна жертва терористичного акту. Отже, повагу до жертви та її близьких забезпечено.

71. Практичний приклад

Німеччина. Бульварна газета під заголовком «Африка: криваве пекло» дала великоформатну фотографію, на якій ліберійський солдат тримає в руках скривавлену голову жертви. Свій «трофей» тримає з гордістю, посміхаючись в камеру. Більшість скаржників посилаються на порушення Пресового кодексу. На їхню думку, внаслідок зображення на великій кольоровій світлині у газеті зневажено людську гідність жертви. Подібне аж надто сенсаційне зображення, як здається багатьом скаржникам, неприпустиме через розмір кольорової фотографії та передусім внаслідок того, що на ній показаний солдат, котрий гордовито всміхається. Багато скаржників також посилаються на захист дітей і підлітків, який згадано у статті 11 Пресового кодексу. Читачі передовсім вказують на те, що часто газета доступна для малих дітей і підлітків, коли її залишають в автобусах та потягах. До того ж, оскільки фото вміщено на останній сторінці, його можуть побачити пасажери, що сидять напроти. Отже, її можуть «недобровільно» прочитати й неповнолітні. Дехто зі скаржників посилається також на статтю 12 Пресового кодексу, тому що вбачають тут дискримінацію африканців загалом. На їхню думку, фотографія підтримує ниці кліше про так званих «диких африканців».

Висловлювання редакції

Головний редактор газети заявляє, що публікація світлини не становить надмірно сенсаційного зображення насильства та брутальності. Війна жорстока, і газета намагалась протидіяти своєю публікацією фотографіям «хірургічних атак». У Ліберії ситуація особ-

ливо погана, а весь світ вже протягом багатьох місяців туди не хоче дивитись. Головний редактор зазначає, що не надмірно сенсаційні, а навпаки, надмірно несенсаційні зображення жорстокості є скандалом, пов'язаним з поширеним і звичним способом повідомляти про війну. Публікуючи фотографію, газета хотіла справжню картину війни протиставити повідомленням ЗМІ, що применшують серйозність ситуації, та звернути увагу світової громадськості на гуманітарну катастрофу в Ліберії. Лише у цьому разі є надія, що політики вирішать діяти. Журналістика зобов'язана інформувати широко та правдиво, а для цього слів не завжди вистачає. Ситуація в Ліберії така, що лише фотодокументація спроможна передати справжні масштаби жаху. Головний редактор визнає, що фото, піддане критиці, непридатне для дітей, однак газети – це не дитячі книжки, а носії інформації, які повинні звертати увагу також і на не найгарніші сторони світу. Як зазначив Федеральний конституційний суд у своєму рішенні з приводу компанії «Бенеттон», «душа громадянина, яку не хвилює убозтво світу, не є цінністю, заради захисту якої варто обмежувати основне право свободи думки».

72. Практичний приклад

Німеччина. Бульварна газета повідомила про самогубство молодої жінки, котра себе облила бензином та підпалила. Стаття ілюстрована фотографією обгорілого трупа. Начальник поліції одного з міст у Рурській області подав скаргу, бо, на його думку, не була дотримана вимога щодо стриманої манери повідомлень у разі самогубства. Це стосується як фотографії, так і тексту. Фото шокує особливо і залишиться у пам'яті близьких як травма. Окрім цього, він звертає увагу на те, що обличчя жертви можна впізнати. До того ж місце події було перекрито, і жодний фотограф чи телевізійна група не могли потрапити на місце події.

73. Практичний приклад

Німеччина. Під заголовком «Він щойно переїхав людину» бульварна газета повідомила про смерть 43-річного чоловіка, який стрибнув під трамвай. Статтю супроводжує фотографія, на якій водія трамвая (зі смужкою, що закриває очі) пожежник веде до машини рятувальної служби. Від заголовка «Він щойно переїхав людину» відходить стрілка, що вказує на водія. Один з читачів вважає, що публікацією світлини порушено особисте право водія. Той факт, що чоловік був виставлений на огляд громадськості,

призвів до суттєвого поглиблення та продовження травматичних переживань, тим більше що попри смужку, яка закриває очі, за зачіскою та бородою його легко могли впізнати принаймні сусіди та знайомі. Після виходу матеріалу водія неодноразово впізнавали пасажери, подекуди з нього насміхались чи навіть ображали його. Окрім цього, йдеться про порушення норми 8.5, оскільки не була дотримана необхідна стриманість при повідомленнях про самогубства. На думку скаржника, стаття містить докладний опис конкретних обставин, хоча редакції повинно було бути відомо, що мова йде про самогубство.

Висловлювання редакції

Юридичний відділ газети звертає увагу на те, що у повідомленні було чітко зазначено, що водій також є жертвою, а не злочинцем. Отже, не виникає враження, що водій є «тяжким злочинцем». Окрім цього, спірним є питання про те, чи була ця подія спробою самогубства, чи нещасним випадком. Через декілька днів в інтерв'ю з керівником транспортного підприємства газета повідомляла про психічне навантаження, яке лягає на водіїв після подібних нещасних випадків. До того ж відповідальний працівник редакції після цього випадку подав запит, чи існує можливість взяти інтерв'ю у водія, щоб показати й людський аспект подібної трагедії.

74. Практичний приклад

Німеччина. Під заголовком «Суперечка навколо керівництва монастирської палати» місцева газета повідомила про призначення нового президента так званої монастирської палати (установи земельного значення). У матеріалі йдеться про те, що директор палати (його ім'я названо) подав до суду позов, оскаржуючи призначення майбутньої президентки. Згаданий директор палати повідомив, що це твердження є неправдивим, що можна довести. Внаслідок чого завдано шкоди його репутації. Він закидає, що перед публікацією редакція газети не зверталась до нього з жодним запитанням щодо правдивості такого твердження. Напевно, були опубліковані суцільні чулки, які не були перевірені.

Висловлювання редакції

Головна редакція повідомляє, що скаржник має рацію. Йому особисто вже надіслано відповідь такого самого змісту та пере-прошено. Окрім цього, у наступному виданні газети надруковано відповідне виправлення. Більшого зробити неможливо, щоб виправити помилку.

75. Практичний приклад

Німеччина. Загальнонаціональна газета під заголовком «Зберегти спокій» докладно розповідає про позов, поданий на одного архієпископа у зв'язку з лихварством. Один з читачів повідомив, що на момент публікації повідомлення згаданого архієпископа вже виправдав суд. Про це він поінформував газету також листом. Незалежно від виправдувального рішення, вважає він, автор статті міг принаймні згадати про те, що судовий процес може завершитись виправданням. Однак подібна можливість взагалі не була врахована у дописі.

Скаржник звертає увагу на те, що його читацький лист газета опублікувала лише через місяць після отримання. Загалом було б бажано побачити самостійне виправлення газети на відповідному місці.

Висловлювання редакції

Редакція погоджується з тим, що на момент набору провадження у справі кардинала вже було завершено на його користь. Однак цього не знала редакція. Після того, як скаржник у своєму листі звернув увагу на це, його допис незабаром надрукували на сторінці читацьких листів. Редакція вважає, що цим вона виконала свій обов'язок щодо журналістської коректності та в листі попросила скаржника відкликати свою скаргу.

76. Практичний приклад

Німеччина. Журнал опублікував матеріал, в якому йдеться про те, що померла жінка, яка випила щось з бляшанки, забрудненої щурячою сечею. Скаржник повідомив, що це повідомлення є так званий «hoax», тобто повідомлення, яке курсує Інтернетом, проте є вільною вигадкою. Короткий дзвінок до відповідної клініки міг би одразу виявити неправдивий зміст повідомлення. Проте редакція не перевірила зміст і тому порушила свій обов'язок щодо доброчесності.

Висловлювання редакції

Вона повідомляє, що вже через кілька днів відреагувала на свою помилку та опублікувала відповідне виправлення на своїй домашній сторінці. Там протягом трьох тижнів кожний міг з ним ознайомитись. Окрім цього, той самий, але виправлений текст був повторно опублікований у наступному числі журналу, отже, усі абоненти були про це поінформовані.

77. Практичний приклад

Під заголовком «Поздоровляємо!» регіональна газета регулярно публікує імена та адреси ювілярів. У відповідний день вона наводить імена та адреси ювілярів. Один з читачів виступає проти подібної практики публікації днів народження з іменами та адресами. На його думку, якби газета запитала людей, яких вона називає, вони ніколи не дали б своєї згоди на подібні публікації. Посилаючись на захист даних, скаржник звертає увагу на те, що існують люди, котрі цікавляться саме людьми похилого віку, щоб використати їх для своїх темних справ.

Висловлювання редакції

Головна редакція повідомляє, що вже протягом кількох десятиліть вона наводить імена та адреси ювілярів у формі, яку піддають критиці. Один з працівників запозичує дані з публічно доступних місцевих видань та готує їх до публікації у районній газеті. Скарги з приводу такої практики надходять рідко. Звичайно, газета реагує на відповідні побажання та скарги читачів, які стосуються наведення імен у подібних випадках. Досі редакція виходила з того, що опубліковані нею дані були попередньо надруковані у церковних чи місцевих газетах за згоди названих осіб і тому ними можна вільно користуватись. Захищені дані з джерел, які не є загальнодоступними (картотеки мешканців тощо), редакція не використовує. З огляду на велику кількість даних, газета не має можливості звертатися за згодою до усіх названих осіб.

78. Практичний приклад

Під заголовком «Фінансове середовище» загальнонаціональна газета заздалегідь повідомила про телевізійну серію, яка вийде в ефір під назвою «Податкова інспекція «Центр» – герої на службі». При написанні статті з інтернет-сторінки однієї з податкових інспекцій Берліна були запозичені імена службовців, які там працюють, а також її адреса; все це було використано у статті. Внаслідок цього навіювалась думка, що податкова інспекція з телевізійної серії є якоюсь особливою інспекцією. Робота згаданої установи описана у статті за допомогою досить зневажливих висловів, наприклад: «Всі працюють заради однієї мети – принести фіскальним органам більше податків, – однак дивним чином усі заважають при цьому один одному». Працівники інспекції, які подали скаргу до Пресової ради, встановили, що у телевізійній серії

зображено суто фіктивну, вигадану податкову інспекцію. Звичайному читачеві не зрозуміло, що стаття є іронічним коментарем. Окрім цього, навіть у сатиричному коментарі недопустимо наводити імена працівників установи. Даючи згоду на оприлюднення керівництвом їхніх імен в Інтернеті, службовці не відмовились від прав, які вони мають у відносинах з пресою.

Висловлювання редакції

На думку відповідача, не можна встановити порушення засад професійної журналістської етики. Він це обґрунтовує тим, що матеріал є іронічним коментарем. Той факт, що скаржників можна ідентифікувати на підставі зображення у коментарі, можна пояснити вже тим, що їхні імена й без того були вільно доступні кожному на інтернет-сторінці фінансового управління Берлінського сенату. Висловлено щирий жаль та як «запобіжний засіб» повідомлено про уточнення, яке має бути надруковано у перший день виходу серії в ефір. У великому за розміром матеріалі також було виразно наголошено на тому, що зображені у новій серії фіктивні події не мають нічого спільного з реальною податковою інспекцією. Окрім цього, скаржникам запропоновано висловити свою думку в інтерв'ю наступного дня після виходу серії в ефір. Однак скаржники відхилили цю пропозицію. Нарешті стаття, яку зберігають в електронному архіві газети, була відповідно змінена, внаслідок чого коментар «Фінансове середовище» нерозривно пов'язаний з уточненням «Податкова інспекція «Центр» – до початку серії каналу SAT 1». Завдяки цьому кожний читач «Фінансового середовища» автоматично візьме до уваги пізніше уточнення редакції.

79. Практичний приклад

Німеччина. 2002 року одна місцева газета повідомила про майбутній судовий розгляд справи скаржника та трьох інших підозрюваних у зв'язку з жорстоким поводженням і сексуальним насильством, які нібито мали місце у 1986-1989 роках у колишньому дитячому будинку. У статті йдеться про закиди підозрюваним, що вони мордували принаймні дев'ятьох дітей та підлітків. Наведено повні імена підозрюваних. Також докладніше розглянуто особу скаржника. До минулого року у своєму селі він обіймав посаду заступника бургомістра та був керівником однієї з комісій. Його адвокат піддав критиці факт наведення імені свого клієнта. На його думку, це не виправдано, оскільки підозра у вчиненні злочини

ну спирається на обставини, які не мають жодного стосунку до професійної діяльності чоловіка після 1990 року на посаді депутата місцевої ради. Окрім цього, зазначає, що повідомлення про обвинувачення є неправдивим. Його клієнту закидають лише те, що він під час занять наказав залишити клас хлопцеві, якому тоді було 16 років і який подав заяву до поліції та при цьому завдав йому травми голови. Інші згадані у статті підозри у вчиненні злочинних дій не стосуються цього чоловіка. У цьому зв'язку адвокат звертає увагу на те, що вже 2000 року в одній зі статей містились твердження, які неправдиво відтворювали звинувачення, висунуті його клієнтові. З цього приводу компетентний суд першої інстанції вирішив, що газета повинна компенсувати завдану шкоду. Знаючи про це судові рішення, газета повторно вмістила те саме повідомлення. Отже, наявне свідоме поширення неправдивих тверджень, які ображають честь.

Висловлювання редакції

Газета зазначає, що у публікації 2000 року неправдиво повідомлено про закиди у вчиненні злочину щодо обвинуваченого. Причиною цього стало хибне оголошення управління юстиції про проведення засідання. З цього приводу газета вмістила спростування. Після нового розгляду справи вона 2002 року знов вмістила повідомлення про цю справу. При цьому знов відбулось помилкове відтворення закиду, висунутого до скаржника. Проте це сталось не навмисно, а пов'язане з тим, що відповідальна працівниця редакції звернулася до архіву та, на жаль, повторила помилку, яку допустили у 2000 році. Вона не звернула на це уваги, оскільки не була ознайомлена зі справою.

80. Практичний приклад

Німеччина. Під заголовком «Замість того, щоб їсти бігмаки та бургери, готуйте самі» місцева газета повідомила про телефонну акцію з теми «Надмірна вага дітей». Стаття починається фразою: «Гільдрун [ім'я змінили видавці] мешкає у Z [наведено назву населеного пункту], їй шість з половиною років, зріст 1,20 м, вага 31 кілограм». Такий початок статті спирається на розмову, проведenu в перебігу телефонної акції з батьком Гільдрун, скаржником. Він вважає, що подібна вступна фраза порушує гідність та права його дочки. Якийсь лікар розпитував його телефоном про вік та вагу доньки, місце проживання, її уподобання щодо їжі та

можливі травматичні ситуації. Через два дні він побачив цю нібито конфіденційну інформацію на початку статті, в якій йшлося про телефонну акцію. Ім'я доньки, вік та вага, місце проживання та інша інформація були виставлені на загальний огляд, хоча його не спитали про згоду на це. У перебігу наступної розмови з авторкою статті стало зрозуміло, що під час телефонної акції було підключено гучномовці й авторка записувала розмову.

Висловлювання редакції

Головний редактор повідомляє, що мав тривалу телефонну розмову зі скаржником. Телефонні акції за участі експертів у співпраці з коопераційними партнерами становлять для газети таку саму повсякденну практику, як і подальше повідомлення про них. Задум полягає у тому, щоб з метою практичної життєвої допомоги привернути увагу громадськості до тем, які хвилюють окремих читачів. При цьому газета намагається з максимальною автентичністю відтворювати запитання та відповіді. На відміну від попередніх акцій, цього разу йшлося про тему з виразним особистим компонентом. Якщо не наводити такі особисті дані, як вік, вага, зріст, а також відомості про соціальне оточення, розгляд проблеми та висунуті експертами можливості дій не мали б сенсу. Те, що наведення імені та місця проживання дівчини у невеличкому містечку Z [...] дозволило обізнаним особам ідентифікувати її, зрозуміло, не було наміром газети, яка висловлює жаль з цього приводу. Вибачення головного редактора з цього приводу було прийняте скаржником. Порушення особистих прав не було наміром редакції.

81. Практичний приклад

Німеччина. Під заголовком «Депутат місцевої ради, якому краще було б мовчати» місцева газета, наводячи повне ім'я особи, вмістила критичне повідомлення про одного з членів місцевого виборного органу. Передусім тут йдеться про те, що депутат місцевої ради сам був орендарем міського товариства з житлового будівництва та останніми роками заліз у борги з квартирної плати. У статті вміщено спеціальну частину, в якій з точністю до пфеніга наведено заборгованість депутата за 1994, 1997 та 1998 роки, а також рішення суду щодо сплати боргів 1999 року. Згідно з даними газети, «загальна сума заборгованості, у тому числі відсотки та витрати, загалом становили понад 50 тисяч марок», однак при цьому не зазначено окремі позиції та терміни, які були взяті за основу при підрахунках. Окрім цього, у статті висловлено сумніви щодо

незалежності та неупередженості депутата міської ради, оскільки він як орендар міського товариства з житлового будівництва внаслідок своєї заборгованості перетворився на «лакея» товариства. Наприкінці висунуто вимогу, щоб компенсацію, яку депутат отримує за участь у засіданнях ради, витратили на погашення його боргів. На думку міської ради, повідомлення містить найгірші наклепи на члена міського представницького органу, внаслідок чого його особа безсоромно піддана публічному приниженню. Це зроблено з чітким наміром закрити рота депутатав міської ради, що висловлював критику на адресу осіб, які є спонсорами місцевої газети.

Висловлювання редакції

Редакція повідомляє, що спірна стаття була присвячена цікавому для громадськості питанню про фінансову та економічну незалежність одного з членів міського виборного органу. Справа в тому, що виникли сумніви щодо особистої та фінансової незалежності депутата міської ради, оскільки протягом кількох років суди неодноразово ухвалювали рішення, якими зобов'язували його сплатити борги, але вони й досі залишаються непогашеними. Одним з кредиторів було міське товариство з житлового будівництва. Із запитанням щодо стану заборгованості політика можна звернутися до переліків боржників дільничних судів та компаній, які займаються стягненням боргів і послугуються переліком боржників, а також до міського товариства з житлового будівництва. Привід для публікації газета вбачала у тому, що отримала чимало запитів від населення, в яких ішлося про те, що не можна погодитися із ситуацією, коли від нормального громадянина вимагають своєчасно вносити орендну плату, тоді як для місцевого політика роблять виняток. Стаття стала поштовхом до дискусії, чи політик через свою заборгованість потрапив у залежність.

ПОЛЬЩА

82. Практичний приклад

Польща. У 28-му номері щотижневика «Newsweek Polska» за 2012 рік на обкладинці було розміщено фотографію двох жінок з дитиною і винесено заголовок матеріалу, який звучав так: «Так, це наша дитина». Це викликало обурення парламентської фракції «Солідарна Польща», представник якої звернувся зі скаргою до Ради медіа-етики.

На думку представника фракції «Солідарна Польща», цим матеріалом, і фотографією зокрема, редакція щотижневика порушила закон, суспільні моральні норми і професійну етику. Таку думку автор скарги мотивував тим, що у Польщі офіційно сім'я визначається як «союз чоловіка і жінки», а публікація статті ставить під сумнів дану норму закону. Більше того, представляючи погляди гомосексуальної пари, журналісти порушили принцип об'єктивізму і призвели до маніпулювання громадською думкою.

? *Чи порушила редакція тижневика Newsweek Polska професійну етику, розмістивши матеріал про гомосексуальну пару, яка прагне виховувати дітей?*

83. Практичний приклад

Польща. Депутат опозиційної парламентської фракції «Закон і справедливість» звернувся до Ради медіа-етики зі скаргою на щотижневик «Newsweek Polska» (nr 17/2012). Депутата обурили зображення на обкладинці й редакційна стаття під заголовком «Наступ ненависті». На фотографії за допомогою монтажу був представлений відомий правий політик у вигляді афганського таліба-терориста. До статті ж головна претензія депутата звучала так: «Головний редактор не намагається полемізувати, коментувати чи рецензувати висловлювання політиків... замість редакційного коментарю він написав своєрідний маніфест, сповнений ненависті й агресії, спрямованих на «Закон і справедливість». Текст спроектовано так, щоб викликати почуття ворожості щодо опозиції».

Ця публікація, на думку депутата, порушувала журналістську етику, бо «фотомонтаж завдає шкоди людській гідності» зображеного депутата, а стаття є прикладом цілеспрямованої маніпуляції.

? *Чи при цьому було порушено журналістську етику?*

84. Практичний приклад

Польща. Депутат польського парламенту написала скаргу до Ради медіа-етики з вимогою засудити і покарати журналіста Цезарія Лазаревича за статтю у щотижневика «Newsweek Polska» під назвою «Секс по-божому. Церква засуджує геїв, але толерує гомо-священиків». Зміст статті базувався в одній частині на заявах скандального священика та релігійного публіциста про існування в структурах Церкви «гомо-мафії». Автор також намагався оцінити впливи на Церкву священиків гомосексуальної орієнтації, для

чого зустрічався з ними, «перевтілюючись» у гея, і вів розповідь їхніми словами. Наводить автор і думки експертів про те, що чутки про «гомонафію» перебільшені.

Однак, на думку депутатки, стаття містить вкрай тенденційну інформацію про польських духовних осіб, що сильно спотворює образ священничого середовища. Автор статті начебто також спотворює дійсність, надто спрощуючи і завужуючи погляд на проблему, а цим самим ображає католиків. Тому його стаття суперечить принципам Етичної Хартії ЗМІ, а особливо принципу правди та об'єктивізму, – вважає депутат Сейму.

? Чи так це?

85. Практичний приклад

Польща. Керівник бюро Речника прав дитини подав заяву до Ради медіа-етики (PME), в якій просить розглянути, чи редакція щотижневика «Wprost» не порушила законів про пресу і принципів журналістської етики у статті під заголовком «Речник прав дитини хоче, щоб лікували геїв?» (№ 17-18/2013). Із заголовка та першого абзацу статті може скластися враження, що Речник прав дитини був автором суперечливих висловлювань про те, що «з медичного погляду гомосексуалізм – це катастрофа», «вони теж значною мірою причетні до педофілії» тощо. Насправді ж цитовані вислови належали священникові о. Око. Речник прав дитини тільки виступив патроном XIX Ярмарки католицьких видавців, на якій о. Око висловив вищенаведені фрази. І хоча патронат над подією здійснювали також міністр культури, мер Варшави та інші, але щотижневик натякнув, що саме Речник прав дитини поділяє позицію о. Око. На думку керівника бюро Речника – це свідчення журналістської неретельності й маніпулювання.

? Чи це справді так?

86. Практичний приклад

Польща. У 2013 році щоденна газета «Fakt» надрукувала фотографію з чорною смужкою на очах лікаря Вітольда О. з Університетської дитячої клінічної лікарні у місті Бялисток, як це практикується у випадку з особами, звинуваченими у злочинах. Читачам легко було розшифрувати, про кого йде мова, оскільки у статті було вказано його місце роботи і посаду, а також ініціали.

Автор статті описував випадок, коли батьки хворої дитини (хлопчик в результаті помер) звинувачували лікаря Вітольда О.

у службовій халатності. Лікар, начебто замість того, щоб оперативно зайнятися малим пацієнтом, ставив батькам зайві, на їхню думку, запитання. А коли батько висловив своє обурення у нецензурній формі, лікар викликав поліцію. У тексті було сказано, що цю інформацію підтвердили згодом у секретаріаті Окружної лікарської палати. Хворим хлопчиком заопікувався інший педіатр, але дитину не вдалося врятувати.

? Лікар, без сумніву, порушив свою професійну етику. А журналіст, який про це написав, і редакція, що опублікувала його фото з чорною смужкою?

87. Практичний приклад

Польща. У регіональній газеті «Super Nowości», що виходить у місті Жешув, на першій сторінці було надруковано фотографію працівниці місцевого відділення Податкової служби Уршули Познанської як ілюстрацію до статті «Податок або смерть». Автор статті першу її частину присвятив розповіді про «поганих» податківців, котрі залякують платників податків карами, штрафами і цим можуть призвести декого й до інфаркту. У другій частині статті автор згадує й про «хороших» податківців.

Пані Познанська належала до тих других – на неї ніколи не скаржився жоден з відвідувачів установи, тож публікація її фото під текстом, який в основному викриває «поганих» податківців, обурила і її, і її колег. Сам журналіст пояснював таку невідповідність тим, що він не зміг сфотографувати тих податківців, на яких скаржаться клієнти, а фото Познанської мало проілюструвати власне слова про тих «хороших» податківців, про що у статті, зрештою, було зовсім небагато.

? Автор статті вини своєї не визнавав. Чи мав він рацію?

88. Практичний приклад

Польща. Прес-секретар польської поліції звернувся до Ради медіа-етики (PME) зі скаргою на авторів статті «Комендант із розмахом», яку було надруковано в авторитетній щоденній газеті «Rzeczpospolita». Зокрема, в цій статті – з посиланням на інші ЗМІ – було згадано про те, що комендант володіє двома дорогими автомобілями, і про те, в якій країні виготовили на замовлення його офіцерське взуття. З цього виникло запитання – для чого про це писати? У своїй статті автори також часто просять прокоментувати чутки, вживаючи окреслення «кажуть» і «нібито».

На думку прес-секретаря, автори статті грубо порушили стандарти журналістської етики, оскільки подали неправдиву інформацію і звернули увагу на проблеми, які вже давно було публічно з'ясовано. Цим самим вони начебто спричинили до створення неприязної атмосфери щодо особи коменданта поліції Марка Дзялошинського, втім, і компрометації в політичній сфері.

? Чи це справді так?

89. Практичний приклад

Польща. Громадянка Польщі Міра Суходольська поскаржилася Раді медіа-етики на автора статті-фейлетону «Вчителі: чи є більш хтивна група, ніж вони», яку опублікувала щоденна газета «*Dziennik Gazeta Prawna*» (2012-09-21). Громадянка скаржилася, що автор статті порушив професійні обов'язки, що, зокрема, виявилось в «описі невіргодних, не проілюстрованих конкретними прикладами вчинків учителів», які начебто заробляють на організації екскурсій та інтеграційних поїздок для учнів. На думку Міри Суходольської, вживаючи слова: «У мене загалом складається враження, що вчителі – це професійна група (зі шляхетними винятками, яким кланяюся низько і з повагою), яким хтивість відбирає не лише здатність до етичної поведінки, але й притуплює інстинкт самозбереження», автор свідомо налаштовує читачів проти учителів, бо якщо журналіст знає конкретні приклади, то повинен написати не статтю, а заяву до прокуратури. Така позиція журналіста, на думку обуреної читачки, є професійною дискваліфікацією, виявом тенденційності і грубим порушення журналістської етики.

? Наскільки виправданими є підозри пані Міри Суходольської у тому, що стаття-фейлетон журналіста про вчителів містить вислови, які грубо порушують журналістську етику?

90. Практичний приклад

Польща. У 2012 році було зірвано рекламну кампанію телекомунікаційної фірми «Telekomunikacja Polska S.A.» (відповідник «Укртелеком») за участю відомої журналістки Крістини Чубувни, авторки телепрограми «Рапогата». Журналістка тимчасово попрощалася зі своїми глядачами, а вже через кілька днів в ефірі так і не вийшли, незважаючи на те, що на їхнє виготовлення було витрачено значну суму (близько. \$ 250 тис. за телевізійний ро-

лик і майже \$4 тис. за радіоролик). Більше того, журналістка не повернулася до ведення своєї програми, хоч зверталася з таким проханням до керівництва телекомпанії кілька разів.

? Чому? Які етичні норми було порушено в цьому випадку?

91. Практичний приклад

Польща. Головний редактор Радіо Катовіце звернувся за роз'ясненнями до Ради медіа-етики (РМЕ) з приводу участі працівників ЗМІ у виборчих кампаніях, оскільки застаріле польське законодавство не регулювало цієї проблеми. Його головні запитання звучали так:

1. Чи штатний журналіст і постійний працівник можуть бути кандидатами в депутати, а після отримання депутатського мандата надалі виконувати журналістські функції. І чи редакція може обмежувати журналістські повноваження працівника, якого було обрано до законодавчого органу?
2. Чи журналіст може обиратися до органів місцевого самоврядування, а після обрання залишатися журналістом і надалі?

Чи не суперечить це принципам журналістської етики?

92. Практичний приклад

Польща. У програмі «Interwencje», що виходить на телеканалі Polsat, було показано репортаж про брутальне вбивство пенсіонерів у містечку Сохачев. Головними свідками у цій справі було подружжя П., яке бачило убивць і повідомило поліцію. Журналістам вдалося переконати подружжя П. розповісти про це перед телекамерою, але при умові, що буде закрито їхні обличчя і не буде названо їхнього прізвища. Однак у репортажі подружжя П. побачило себе без закритих облич, хоч і зі зміненим прізвищем. Тож вони поскаржилися на журналістів до Ради медіа-етики: «Ми відчуваємо себе у небезпеці, страх за своє життя і життя наших дітей. Злочинці на волі і тепер знають, хто повідомив поліцію».

Продюсер програми злегковажив скаргу, стверджуючи, що достатньо було зміни прізвища і що від подружжя П. не було наполегливої вимоги «маскування» облич. Хоч сам пан П. твердив, що при свідковій вимагав, щоб їхні обличчя не показували в матеріалі. Натомість продюсер сам захоплював знімальну групу зняти обличчя свідків, бо так матеріал викличе більше зацікавлення у глядача.

? Чи порушили телевізійники журналістську етику?

ЧЕХІЯ

93. Практичний приклад

Чеська Республіка. У серпні 2013 року на празькій радіостанції «Frekvence 1» («Частота 1») вийшло інтерв'ю журналіста Любоша Ксавера Васелі (Luboš Xaver Veselý) із генеральним прокурором Чеської Республіки доктором права Ленкою Брадачовою (Lenka Bradáčová). Журналіст, заявивши, що інтерв'ю закінчилось, насправді продовжував запис і використав внутрішній діалог («off-records») з пані Брадачовою в ефірі. Пані Ленка Брадачова подала скаргу до Комісії з етики Синдикату журналістів Чеської Республіки на те, що Васел Ксавер дав у ефір слова, сказані нею «off-records».

? Чи порушив журналіст етичні норми проведення інтерв'ю і чому?

94. Практичний приклад

Чеська Республіка. Незалежна профспілка Інституту вивчення тоталітарних режимів (Nezávislé odborové organizace Ústavu pro studium totalitních režimů) подала скаргу до Комісії з етики Синдикату журналістів Чеської Республіки на прес-секретаря Інституту (прізвище не вказано з етичних міркувань) з приводу інформаційного конфлікту між ним та адміністрацією щодо висвітлення на офіційному сайті Інституту подальшої долі приміщення, в якому розташована організація. Прес-секретар використовував офіційний сайт Інституту для оприлюднення власної точки зору, що викликало обурення колективу Інституту.

? Чи порушує прес-секретар Інституту етику поведінки журналіста, розміщуючи на офіційному сайті Інституту приватну точку зору на проблему, що стосується Інституту, і чому?

95. Практичний приклад

Чеська Республіка. У жовтні 2012 року на сайті «Aktualne.cz» був розміщений матеріал із заголовком «За кандидатуру Окамури підписалось і 14 «трупів». Він не самотній» («Okamurovu kandidaturu podepsalo i 14 „mrtvol». Není sám»). У тексті йдеться про те, що результати перевірки підписів на підтримку сенатора від Республіканської партії Томіо Окамури довели, що в підписних листах містяться підписи 14 померлих на той час осіб. Мартін Дьоргел

(Martin Děrgel), довірена особа пана Окамури, звернувся до Комісії з етики Синдикату журналістів Чеської Республіки із скаргою, в якій стверджує, що заголовок вводить в оману читачів, більшість з яких не розуміють сутність проблеми; подавач припускає, що матеріал створений «за подяку від опонентів» пана Окамури.

? Чи коректним з погляду журналістської етики є заголовок? Чи можна стверджувати про замовний характер публікації?

96. Практичний приклад

Чеська Республіка. Лукаш Матьола (Lukáš Matela) звернувся до Комісії з етики Синдикату журналістів Чеської Республіки із запитом про те, чи суперечить Кодексу етики той факт, що якийсь конкретний (імені не подано) редактор і видавець журналу водночас є за сумісництвом «шеф-редактором» іншого електронного бюлетеня, а також за сумісництвом «менеджером, що формує порядок денний PR» групи веб-менеджменту?

? Чи порушує журналіст, що займає декілька посад в різних ЗМІ, норми журналістської етики і чому?

97. Практичний приклад

Чеська Республіка. У жовтні 2012 року в культурологічному додатку «Кафе» («Kafe») до газети «Млада фронт Днес» («Mlada Front Dnes») було вміщено три публікації доктора Йозефа Заруби-Пфефферманна (Josef Záruba-Pfeffermann) гостро полемічного характеру з проблем збереження чеських старожитностей. Публікації супроводжувалися фотографіями та репродукціями творів мистецтва, які, нібито, представляють собою велику мистецьку та матеріальну цінність.

До Комісії з етики Синдикату журналістів Чеської Республіки звернувся письменник та публіцист Андреас Піералліо (Andrease Pieralliho) з приватним твердженням, що насправді на фотографіях – підробки, які не мають жодного стосунку до мистецтва. Пан А. Піералліо зажадав покарати автора публікацій доктора Йозефа Заруби-Пфефферманна та редакцію «Кафе» за введення читача в оману з приводу оригінальності творів, фотографії та репродукції яких супроводжують текст трьох подач.

? Чи справді порушено редакцією газети «Кафе» етичні норми ілюстрування текстових матеріалів і чому?

98. Практичний приклад

Чеська Республіка. У тижневику «Актуальне» («Aktualne») було вміщено дві критичних статті журналіста Яна Газдіка (Jana Gazdika) «Вони хотіли, щоби Духачек влаштував його» – «Přáli si a Ducháček to zařídil» (18 січня 2008 року) та «Штефка під вогнем» – «Štefka pod palbou» (11 травня 2008 року), в яких різко характеризується начальник Генерального Штабу Збройних сил Чеської Республіки генерал Павел Штефка. Пан П. Штефка зажадав від Комісії дати оцінку етичній стороні обох публікацій перед тим, як вживати більш серйозних заходів. Зокрема, генерал стверджує, що журналіст завдав нищівного удару по його репутації, дискредитував та зганьбив його. Генерал вважає, що журналіст маніпулює фактами і подає індивідуальну забарвленість тлумаченню фактів, надуманих ним самим. Так, вже провокативно звучить заголовок першого матеріалу, адже Вратіслав Духачек – відомий хімік, а тому психологічно діяльність генерала асоціюється із чимось нечесним. Подано фотографію молодих членів родини генерала з підписом в одне слово: «... покоління ???». Безапеляційно і без жодних доказів стверджується, що пан Штефка крав навіть сірники з військових складів, одержав незаконні грошові внески для купівлі квартири і впливав на формування військового бюджету Чеської Республіки, виходячи з власних інтересів. Генерал Штефка стверджує, що жодного стосунку до фінансів в армії не мав, нічого в армії не крав, не має власного житла і мешкає в орендованій квартирі.

У статтях немає жодних фактичних текстових чи ілюстративних доказів неправомірної чи морально негативної діяльності генерала. Текст публікацій має доволі зухвалий характер, багато що в тексті подається з явним викликом.

? *Чи порушено автором етичні норми подачі матеріалу в критичній статті й чому?*

99. Практичний приклад

Чеська Республіка. П'ятого березня 2008 року в журналі «Закон» вміщено критичну статтю «В освіті грають дивну гру мільярди», в якій гострій критиці було піддано діяльність міністра освіти, молоді та спорту Чеської Республіки Ондreja Лішки. Судження автора мають цілком односторонній та яскраво виражений упереджений характер, оскільки відсутні не тільки коментарі, але й подача точки зору міністерства та самого міністра, а стиль публі-

кації нагадує звинувачувальний вирок. Журналіст посилається на не вказані документи, жодне з тверджень є не цитатою, а припущенням. При подачі звинувачень Ондрей Лішка оперує поняттями «абстрактних джерел» та «осіб, які побажали залишитись невідомими», а при згадці на внутрішні документи міністерства не подає їхніх реквізитів. Жодних документальних фактів на підтримку звинувачень автор не навів.

? *Чи порушено автором етичні норми подачі матеріалу в критичній статті й чому?*

100. Практичний приклад

Чеська Республіка. 17 березня 2013 року телевізійний канал CSBS продемонстрував авторський документальний фільм «Лідіце» («Lidice») із серії «Чеський журнал» («Český žurnál»). У фільмі, зокрема, було згадано дискусію щодо впорядкування території Лідіце, яке мало відбутись незабаром на території комплексу, але через позицію Чеського союзу борців за свободу, який не приймає варіант впорядкування, що його пропонує група архітекторів, до сьогодні розгортається безрезультатна дискусія. У фільмі представлено позиції й архітекторів, і громади нового селища Лідіце, і представників Чеського союзу борців за свободу. Фільм виконано в сучасній документальній манері доволі розлогих монологів усіх учасників конфлікту навколо принципів впорядкування.

До Комісії з етики Синдикату журналістів Чеської Республіки звернувся президент Чеського союзу борців за свободу Ярослав Водічка (Jaroslav Vodíčka) із скаргою на авторів фільму про недостатню скорботність до тих, хто загинув у Лідіце, і недостатню увагу до думки тих, хто залишився живим. Пан Водічка вважає, що задля поваги до скорботи треба було більше уваги приділити думкам тих, хто має прямий зв'язок із трагедією червня 1942 року, коли мешканці Лідіце були розстріляні, а саме місто знищено.

? *Чи порушено авторами фільму етичні норми подачі матеріалу в документальному кіно, а надто щодо дотримання балансу думок на користь постраждалих?*

101. Практичний приклад

Чеська Республіка. Протягом квітня-травня 2012 року в газеті «Карловарський щоденник» («Karlovarský deník») неодноразово з'являвся матеріал «Екран Карловарка» («Okénko Karlovaráka»), в якому без жодних позначень реклами чи виконання газетою плат-

них послуг з просування певного продукту чи бренду подавалась всебічна інформація про цілі групи виробників продукції з міста Карлові Вари. Подача матеріалів з яскраво вираженими рекламними ознаками здійснювалася цілісними змістовими блоками, із зображенням товарів та реквізитами (поштові адреси, адреси сайтів, номери телефонів).

? *Чи не порушено редакцією газети етичних норм при подібному оформленні подач з огляду на відокремлення рекламних матеріалів?*

102. Практичний приклад

Чеська Республіка. Протягом грудня 2011 року портал «Novinky.cz» опублікував декілька анонімних (без підпису) матеріалів, в яких роми згадані у різко негативному світлі. Велика кількість матеріалів має значні расистські підтексти. Власне, виокремлюється ідея чужості представників ромської національності на слов'янських землях та нав'язується твердження про криміногенні нахили ромів. При цьому жодних фактичних – включно з документальними – даних не наведено.

? *Чи порушено етичні норми представлення інформації й чому?*

103. Практичний приклад

Чеська Республіка. У серпні 2012 року тижневик «Кромержішко» («Kroměřížsko») у Моравії опублікував знущальну замітку без заголовка про автокатастрофу і назвав ім'я людини, яку звинуватив у цій катастрофі (ім'я не подається з етичних міркувань). Автором замітки виступила людина, яка у редакції не працює. Подібна публікація з'явилась попри те, що судові інстанції виправдали людину, яку тижневик звинуватив у скоєнні аварії. Попри звернення обвинуваченого до редакції, видання не надало йому місця для висловлення його позиції, не спростувало твердження про вину цієї людини і не попросило вибачення в неї. Редакція стверджує, що через, по-перше, відсутність заголовка замітки, по-друге, позаштатний статус автора вона знімає з себе будь-які зобов'язання з дотримання фактологічної сторони інциденту.

? *Чи порушено газетою «Kroměřížsko» етичні норми журналіста і чому?*

104. Практичний приклад

Чеська Республіка. У травні 2012 року в журналі «Рефлекс» («Reflex») громадянина Яна Копала (Jana Kopala) було обізвано «нацистом». Журнал стверджує, що він погано відгукується про представників інших національностей. Жодних доказів, крім розповіді знайомого, ім'я якого журнал не подає, не наведено. Пан Копала звернувся до «Юридичного бюро магістра Начерова» («Právní kanceláře Mgr. Nacherové»), яке попросило комісію з етики Синдикату журналістів Чеської Республіки дати оцінку етичній стороні даного інциденту.

? *Чи порушило видання журналістську етику, назвавши пана Яна Копалу «нацистом» і чому?*

105. Практичний приклад

Чеська Республіка. До Комісії з етики Синдикату журналістів Чеської Республіки звернувся представник редакції газети «Respekt» («Респект») М. Швехли (M. Švehly) із скаргою на інтернет-сайти «Novinky.cz» та «iDnes.cz» з приводу некоректного, на його думку, передруку (пан Швехли назвав це «інтерпретацією») повідомлення з його видання про побиття хлопчика з міста Бржецлав (Břeclav) (ім'я хлопчика не подається з етичних міркувань). Сайти, перекутивши первинну інформацію з газети «Respekt», описали випадок як такий, що має характер глибокого міжнаціонального конфлікту, хоча насправді це був епізод побутової суперечки. Більше того, сайти «Novinky.cz» та «iDnes.cz» передрукували замітку без посилання на першоджерело.

? *Чи мали сайти «Novinky.cz» на «iDnes.cz» право передрукувати замітку без посилання на першоджерело та перекутити суть повідомлення? Чи не порушено при цьому принципи журналістської етики?*

106. Практичний приклад

Чеська Республіка. Сьомого січня 2009 року в газеті «Молодий фронт сьогодні» («Mladý Fronta Dnes») опубліковано статтю празької журналістки Мікаели Шімкової (Michaela Šimková) «Оголошено тривогу у сфері початкової школи та дитячих садків» («Inzeráty shánějí do základní a mateřské školy společnosti a hostesky»). Особ-

ливо гостро розкритиковано стан справ у дошкільній та початковій шкільній освіті міста Тршебіч (Třebíč), заклади освіти якої фінансуються місцевою владою. До Комісії з журналістської етики звернувся староста міста Павел Хершман (Pavel Heřman), який зазначив, що в тексті є суттєві помилки, які не відповідають дійсності, а звідки авторка взяла фактичний матеріал – невідомо. З самим старостою міста – як розпорядником фінансових витрат на комунальні потреби – пані Шімкова не спілкувалась і, судячи з інформації, яка є в розпорядженні керівництва містом, у Тршебічі навряд чи перебувала. Староста міста направив до редакції письмове звернення з конкретними фактами і цифрами, які доводять неправду в тексті статті, і зажадав спростування, але редакція зігнорувала звернення.

? Чи мала моральне право авторка зігнорувати думку старости міста при підготовці даного матеріалу? Чи не порушила етичні принципи редакція газети, відмовивши старости міста у розгляді його скарги?

107. Практичний приклад

Чеська Республіка. 13 жовтня 2011 року сайт «iDnes.cz» опублікував статтю «Чудові шумавські смереки з'їв короїд. Потрібне втручання, кажуть експерти» («Kvalitní šumavské smrky sežral kůrovce. Je třeba zasáhnout, míní odborníci»). У статті наводяться думки неназваного еколога про те, що дерева перебувають у критичному стані й вилікувати їх вже неможливо. До редакції звернувся магістр Томаш Мозги (Tomáš Mozgy) із заявою про те, що джерело не назване і, за його інформацією, факти перекручені. У процесі спілкування між редакцією та паном магістром виявилось, що в статті наводилась думка еколога Яромира Блахы (Jaromír Bláha) з неурядової організації «Вгнута Дуга» («Hnutí Duha»), підготовлена у вигляді довідки для фахівців, а не для мас-медіа, з припущенням про те, що без термінового втручання екологів (а йшлося насамперед про фінансове забезпечення лікування смerek) дерева загинуть.

? Чи мало право видання посилатись на думку експерта, якщо вона не призначалась для цього видання і, крім цього, цим виданням була суттєво інтерпретована?

РОСІЯ

108. Практичний приклад

Російська Федерація. Сьомого лютого 2014 в газеті «Виборзькі відомості» було опубліковано статтю «Аналіз крові – аналіз роботи». У ній розглядався приватний конфлікт, що виник між працівниками ЗАТ «Північно-Західний Центр доказової медицини» та клієнтом цього платного медичного закладу. Текст статті за посиланням: http://vyborg-press.ru/pblogs/zdorove/2014/02/07/analiz_krovi___analiz_raboty%D0%94

Аналіз крові – аналіз роботи

Філія Північно-Західного центру доказової медицини існує у Выборзі давно. Інакше кажучи, лабораторія на Некрасова, 7. Відомо, що там платно можна зробити аналізи, які в звичайній поліклініці не роблять. Само собою, у Выборзі їх тільки здають, проби відвозять в Петербург, а результати відправляють у Выборг. Зрозуміло, час одержання відповіді має чимале значення.

Як розповів клієнт лабораторії, який звернувся до редакції «ВВ», йому необхідно було зробити аналіз крові дитини на певну групу вірусів.

Він лікар за фахом, десять років відпрацював у реанімації і як професіонал добре розуміє, як все відбувається. Вузькоспеціалізовані аналізи роблять в певний день (в Петербурзі), і він тричі запитав у лабораторії, коли саме. Тричі: двічі – у присутності свідків і один – по телефону. Йому відповіли: «Аналіз проводиться у понеділок, 27 січня. У вівторок відповідь буде готова». Тобто аналізи слід було здати в неділю, до 12-ї години.

Треба сказати, що дівчинці немає і двох років, вона перенесла дуже тяжку інфекцію, але і після виписки з лікарні температура продовжувала триматися. У суботу маляті стало гірше, і її знову помістили в стаціонар. У неділю вранці батько забрав дочку з лікарні і відвіз у лабораторію з температурою 39. Аналіз був життєво важливий, бо загальна терапія в даному випадку нічого не дає, необхідна вузькоспеціалізована терапія.

У вівторок аналіз не був готовий... Запропонували почекати до четверга. «Але три дні дитину лікуватимуть незрозуміло як! Розумієте? – вигукує в найсильнішому хвилюванні батько. – Я спеціально тричі запитав, коли?». До межі обурений Дмитро Олексійович дивується: невже працівникам важко просто підняти трубку і уточнити, робитимуть пробу в понеділок чи ні? «Я

розцінюю це як непрофесіоналізм, адже лабораторія – комерційна, вони на цьому заробляють».

Як лікар, Д. А. знає, що в Петербурзі всього дві спеціалізовані лабораторії, де роблять подібні аналізи, тому не так важко з'ясувати, в який день це відбувається. Дмитро Олександрович вважає, що йому була надана недостовірна інформація, яка свідчить про низьку кваліфікацію працівників установи. Ще більше його обурило спроба на своє виправдання сказати, що мався на увазі наступний понеділок.

Його принципівість викликана не бажанням скандалу, а упевненістю в тому, що подібну розхлябаність потрібно карати, інакше все буде як і раніше. «Упевнений, що фраза завідувача про те, що на них ніхто не скаржився, пов'язана лише з тим, що всі залишали подібну ситуацію без наслідків. А я не залишу», – сказав Дмитро Олександрович. Розмова по телефону відбувалася у присутності кореспондента.

Я також зателефонувала в лабораторію і поцікавилася, чи вказують терміни виконання замовлення в договорі, на що мені відповіли: «Ні». Однак в договорі є пункт про достовірність наданої інформації та своєчасне надання послуги.

Автор: Світлана Логінова

Отже, журналіст переказала зі слів клієнта подробиці інциденту стосовно терміну виконання лабораторних досліджень. Зателефонувала до установи і навела відповідь, не посилаючись на працівника, з яким розмовляла. Працівники медустанови звернулися з офіційним листом до редакції, яка відмовилася просити вибачення в персоналу медустанови, та звернулася у Громадську колегію зі скарг на пресу, вимагаючи захисту професійної репутації та посилаючись на порушення вимог журналістської етики.

? Оцініть дії журналіста і редакції під час підготовки публікації та після публікації з огляду на журналістські стандарти. Чи були порушення? Які саме?

109. Практичний приклад

Російська Федерація. Шостого квітня 2012 в програмі «Огляд блогів» головний редактор радіостанції «Ехо Москви» в Казані Ніна Горюнова процитувала запис одного з блогерів. Повідомлення в програмі прозвучало наступним чином:

«Автор Ріхтер Ін повідомляє в Живому журналі, що отримано дозвіл на проведення мітингу на захист Волги. Акція відбудеться

в суботу, 14 квітня, о 12.00 біля пам'ятника Мулланур Вахітову. За словами блогера, першу заявку на проведення мітингу на площі Свободи мерія не узгодила, оскільки заявлене число учасників у 1000 осіб на цьому місці нібито не поміститься.

Блогер Ріхтер Ін повідомляє ще одну новину від захисників Волги. УФАС скасував результати торгів по островах, які пройшли в Зеленодольську. Невеличке досягнення ще може бути оскаржене впливовими покупцями островів протягом трьох місяців.

Ці дві події, мабуть, роздратували іншу сторону, і на захисників Волги почалася мерзенна атака в групі ВКонтакте, вважає блогер. Зокрема, такий собі Алмаз Закіров написав, що «Неля Бік-тімірова завжди славилася своєю роботою незалежного еколога за певну грошову винагороду. Ніхто не замислюється, хто за нею зараз стоїть. Можливо, ті товстосуми, які скупили першу лінію берега і не дають нам пройти до води. Кажуть, після цього галасу з дорогою нерухомість і земельні ділянки на першій лінії різко почали падати в ціні».

? Чи порушив автор етичні норми? Які?

110. Практичний приклад

Російська Федерація. Другого червня 2010 року у програмі «Перехват» на сайті телекомпанії «Ефір» було розміщено відеосюжет під назвою «Обезголовлений БОМЖ». Раніше цей сюжет, в якому демонструється оголене тіло і – окремо – голова людини, був показаний в телеєфірі. Заявник записав і передав Колегії «перший-ліпший випуск програми «Перехоплення», зміст і характер якого був представлений ним таким чином: «Протягом 10-хвилинної передачі, показаній двічі за вечір (о 19.30 і 22.30), чотири рази (!) демонструвалися тіла мертвих людей, при цьому великим планом показувалися частини тіла, руки загиблих. У цих же та інших сюжетах даного випуску демонструвалися закривавлені голова і обличчя однієї з жертв ДТП, розбите обличчя жінки в стані алкогольного сп'яніння, кров на асфальті, горе і шок подруги вбитої дівчини і т. п.». Звернений до Колегії висновок-запитання заявника був сформульований таким чином: «Якщо це не смакування нещастя і страждань людей, кривавих подробиць, то що тоді?».

Аналогічні відео: https://www.youtube.com/watch?v=GqhuA0keCsk&list=TLJbdRfbWWRfa2bvb5PVOQqmsFDkaKXc_c

Оцініть з погляду журналістської етики показ у такий спосіб кримінальних сюжетів. Порівняйте цю ситуацію з показом у соцмережах і в ефірах теле- та інтернет-мовників загиблих зі збитого літака малайзійських авіаліній, загиблих у військових діях на сході України. Як трактувати норми медіа-етики в цьому випадку?

111. Практичний приклад

Російська Федерація. 26 червня 2014 року в журналі «Ехо планети» під заголовком «Лист дурням» у рубриці «Колонка редактора» Ельмар Гусейнов написав наступний текст: http://www.ekhoplanet.ru/elmar_611_919.

Лист дурням

06.02.2014 13:24:05

В Омську дівчинці не видали в бібліотеці книги Теодора Драйзера і Бориса Васильєва. Так звані бібліотечні працівники з нещасного сибірського міста намагаються представити себе жертвами обставин: мовляв, буквально виконували закон. Поганий, але закон.

Вони помиляються, ці бібліотекарі. І жаліти їх не треба. Вони не закон виконували.

Вони просто дурні.

Отже, в російських бібліотеках не видають книги дітям. Що це, діти наші не доросли до книг? Ні, будемо чесні і не будемо боятися відповідей: це наші діти переросли нашу країну.

Обмежувати доступ людей до книг не можна. Ніколи не можна було, ні в які часи, ні на яких континентах.

По-перше, тому що право доступу до книги, тобто доступу до інформації і до думки іншої людини, є природним правом людей. З таким правом ми з'являємося на світ. І його у нас тому не відібрати ніколи і нікому.

По-друге, тому що подібне обмеження ніколи і нікому не вдавалося здійснити. Не вдається це і в Росії в XXI столітті.

Людину не можна проконтролювати заборонаю. Це не вдавалося нікому. Ні всевладним імператорам Риму, що зацьковували християн дикими звірами на аренах. Ні церковникам, що спалювали в Середньовіччі книги і еретиків. Ні російським царям, які намагалися загнати старообрядців у лоно православ'я. Ні біль-

шовикам, що вирізали цілі класи і народи. Ні німецьким нацистам, що влаштували багаття з книг.

Нікому.

І вже точно в XXI столітті нікому не вдасться проконтролювати через заборону, яку інформацію і звідки отримують люди.

Тим більше в країні, культурний та інтелектуальний рівень якої очевидно знижується.

У нашій країні треба доплачувати тим, хто намагається читати Теодора Драйзера і Бориса Васильєва, а не відмовляти в доступі до книг цих письменників.

Упевнений: у тій же бібліотеці, де дівчинці не видали роман «Фінансист» Драйзера і повість «А завтра була війна» Васильєва, читач без проблем отримає праці Маркса, Сталіна, Леніна, в яких містяться заклики до насильства, пограбування, знищення релігії, церкви, людей.

Видадуть ще багато всякої іншої інтелектуально небезпечної і заразної макулатури, яку накопичили наші бібліотеки за останні сто років.

Нам, звичайно, наплювати на закони, якими керуються дурні в Омську та інших російських містах. Книги Драйзера і Васильєва, тисяч інших відомих письменників можна купити в магазинах, прочитати їх в Інтернеті, розшукати в бібліотеці батьків, попросити у товаришів. Можна привезти їх з-за кордону, відкрито чи таємно.

Все це в нашій історії вже було. Забороняли книги, саджали за книги, розстрілювали за книги.

І чого добилися?

Історію не обдуриш. Того ж доб'ються і зараз.

Ельмар Гусейнов

Ось цитати, що викликали обурення позивачів: «В Омську дівчинці не видали в бібліотеці книги Теодора Драйзера і Бориса Васильєва. Так звані бібліотечні працівники з нещасного сибірського міста намагаються представити себе жертвами обставин: мовляв, буквально виконували закон». «Людину не можна проконтролювати заборонаю. Це не вдавалося нікому. Ні всевладним імператорам Риму, що цькували християн дикими звірами на аренах. Ні церковникам, що спалювали в Середньовіччі книги і еретиків. Ні російським царям, які намагалися загнати старообрядців в лоно православ'я. Ні більшовикам, що вирізали цілі класи і народи. Ні німецьким нацистам, що влаштували багаття з книг. Нікому».

Бібліотекарі міста Кургану поскаржилися на неприпустимість проводити паралелі між працівниками публічних бібліотек та німецькими нацистами. Також члени ГО «Асоціація бібліотекарів Кургану» вважають себе ображеними як вживанням автором публікації слова «дурні» стосовно бібліотекарів, так і самим тоном матеріалу і вимагали вибачень.

Редакція тижневика «Ехо планети» і його головний редактор, автор матеріалу «Лист дурням» Ельмар Гусейнов, відмовилися від співпраці з Громадською колегією зі скарг на пресу в розгляді скарги.

? Чи порушені головним редактором стандарти та етичні норми журналістики? Чи має він попросити вибачення в бібліотекарів?

112. Практичний приклад

Російська Федерація. 16 березня 2013 року в газеті «Московський комсомолец» опублікована стаття журналіста Г.Янса «Політична проституція змінила статтю». Публікація за посиланням: <http://www.mk.ru/specprojects/free-theme/article/2013/03/15/826727-politicheskaya-prostitutsiya-smenila-pol.html>

Ось декілька цитат, оскільки текст великий: *«Долгое время политическая проституция была чисто мужским занятием. От политической проститутки Троцкого до современных – всех партийных мастей. Сейчас, однако, мы наблюдаем революцию в этом деле. То ли мужик измелчал (из атрибутов гендерной принадлежности у многих остались только штаны), то ли эмансипация победила и в российской политике, но политическая проституция, как и обычная, где у женщин явное преимущество, становится уделом слабого пола.»*

Появился тип женщин – политических содержанок, которые готовы «лечь» под любую партию. Не важно, какая партия, лишь бы исправно поставляла средства к существованию. Станет партия некредитоспособной – такая женщина без колебаний променяет ее на другую, более «состоявшуюся в жизни».

На этом фоне протеже бывшего министра обороны Сердюкова и фигурантка уголовного дела Евгения Васильева смотрится просто-таки добропорядочной женщиной. Она, по крайней мере, абсолютно искренна в своем желании жить красиво и богато. Безо всяких партийных и идеологических прокладок».

Позивач, заступник голови Державної Думи Федеральних Зборів РФ Сергій Железняк, звернувся із заявою, що стаття містить неприпустимі й негідні пристойної людини висловлювання на адресу жінок-депутатів Державної Думи – І.А.Ярової, Е.Ф.Лахової і О.Ю.Баталіної, суперечить вимогам російського законодавства про ЗМІ і принципам професійної етики журналіста. На думку заявника, «автор публікації, використовуючи образливі вирази і недвозначні порівняння, прагнув зганьбити і принизити жінок-депутатів Державної Думи, експлуатація автором образу повій і утриманок має однозначно негативне сприйняття в суспільстві, щодо конкретних жінок, і робить їх найбільш уразливими від словесних ескапад журналіста». Заявник вказує, що порушені в тому числі гендерні проблеми, непристойні вислови і відверто цинічне ставлення суперечать нормам моральності і ставлення до жінки, і це не може мати місця у вільному демократичному суспільстві під прикриттям свободи слова, думки і свободи поширення інформації.

? Чи є підстави задовольняти скаргу? Чи порушив журналіст етичні норми?

113. Практичний приклад

Російська Федерація. В ефірі програми Андрія Малахова «Пусть говорят» від 24 вересня 2012 року під назвою «Проси вибачення!». Ефір тут: http://www.1tv.ru/sprojects_edition/si=5685&d=24.09.2012 або <https://www.youtube.com/watch?v=X-3a8ZZueQg>. Справа в тому, що 14-річна Тетяна Муравйова з молдавського села Куничев вирішила помститися своєму колишньому хлопцю за те, що він її покинув. Тетяна і троє її друзів били 16-річного Андрія Пинзаря ногами по обличчю, змушували цілувати їй ноги і просити пробачення. Все це школярі знімали на мобільний телефон. Щоб ще більше принизити колишнього коханого Тетяни, хлопці виклали це відео в Інтернет. Школярка стверджує, що колишній отримав по заслугах. За словами Тетяни, Андрій її згвалтував. Вже порушено кримінальну справу за статтею «Замах на вбивство неповнолітнього». Всі учасники цієї бійки в студії «Пусть говорят» намагалися знайти відповідь на запитання: хто у кого в цій історії повинен просити вибачення? Рада преси Республіки Молдова 6.12.2012 р. звернулася з проханням «розглянути і дати оцінку відповідності нормам професійної етики журналіста» цієї передачі.

? Чи були порушені норми та стандарти журналістської етики? Які саме?

114. Практичний приклад

Російська Федерація. 14-16 лютого 2014 року в м. Залізничному (Московська область) проходив Всеросійський юнацький турнір з бадмінтону, організований Купавінським бадмінтон-клубом та місцевою ДЮСШ. (Відео тут: <http://trk.itce.ru/video/?1760>.) Напередодні змагань, 13 лютого, місцеве кабельне телебачення показало сюжет про його відкриття адміністрацією міського округу. З таблицями різних міст вийшли переодягнені в спортивну форму школярі із Залізничного, що зображували команди. На одному з кадрів – спортсмени якогось Новохарітонова, які зовсім не брали участі в турнірі. Члени Купавінського бадмінтон-клубу поскаржилися на те, що адміністрація намагалася вигородити себе перед керівництвом області після спроби зірвати змагання напередодні. 17 лютого в телеефірі з'явився другий матеріал тієї ж телерадіокомпанії «Електрон», присвячений підсумкам змагань. У ньому місцева адміністрація була названа співорганізатором турніру, – написано у скарзі, – а істинний його організатор – Купавінський бадмінтон-клуб – знов не був навіть згаданий, що підриває його репутацію в міському окрузі, порушує його права та інтереси. У наявності виклад неіснуючих фактів і приховування істинної інформації про турнір. Просимо дати відповідну оцінку діям журналістів телерадіокомпанії «Електрон».

Редакція ТК «Електрон» відповіла, що не володіє питанням про суперечки щодо «лаврів організаторів» і жодним чином не причетна до висунутих звинувачень про порушення телеканалом професійних етичних стандартів». Керівництво телеканалу пояснило, зокрема, що Купавінський бадмінтон-клуб не був згаданий в сюжеті з тієї причини, що «редакція не знала про його участь у підготовці та проведенні турніру» і що редакції невідомо, «були чи ні показані спортсмени справді учасниками змагань, тому що ініціатива створення телесюжету належала ДЮСШ».

? *Оцініть дії журналістів телекомпанії. Чи є порушення журналістських стандартів? Обґрунтуйте свою думку.*

115. Практичний приклад

Російська Федерація. Восьмого грудня 2013 року вийшла в ефір програма «Вести недели» (телеканал «Росія-1»), де її ведучий Дмитро Кисельов показав та прокоментував сюжет «Україн-

ське віче». Відео за посиланням <https://www.youtube.com/watch?v=natShKR3OGg>.

З цього приводу Комісія зі свободи слова (Україна, м. Київ), в особі голови комісії В.П. Мостового, звернулася із скаргою з таких мотивів:

Сюжети Дм. Кисельова у «Вістях тижня» про події в Україні, включаючи і сюжет «Український майдан», виходять із тенденційно підібраним відеорядом, синхронами, які, будучи вирвані з контексту, спотворюють зміст сказаного, свідомо порушується хронологічний порядок подій, мають однобічний характер, містять «мову ненависті». У скарзі наразі йшлося і про те, що російські федеральні телеканали, в першу чергу телеканал «Росія», висвітлюючи події в Україні тенденційно і необ'єктивно, розпалюють нетерпимість, недовіру і ворожнечу між Україною та Російською Федерацією, між Російською Федерацією і «Заходом».

? *Які стандарти журналістики порушує автор? Чи є в сюжеті дифамація? Чи є перекручування фактів?*

116. Практичний приклад

Російська Федерація. Радіоведуча «Эхо Москвы» Ксенія Ларіна в прямому ефірі 1 липня 2012 жбурнула на підлогу книгу «Пригоди незвичайного собаки» зі словами, що її автор Михайло Самарський – це «не звичайний підліток». Далі вона продовжила, що не стане розігрувати книги, а викине їх у вікно, мовляв, нехай їх читають собаки. У свою чергу, Михайло Самарський звернувся зі скаргою на радіоведучу і просить Громадську колегію, «щоб Ксенія Ларіна або головред «Эхо Москвы» в прямому ефірі «вибачилися за хамське ставлення і образи і опублікували матеріал про це вибачення на сайті радіо. Фрагмент програми можна подивитися за посиланням: <https://www.youtube.com/watch?v=k8ZxEgwkgH>

? *Чи є в словах та поведінці журналіста порушення етичних норм та стандартів журналістики? Яких?*

РОЗДІЛ 3

КЛЮЧІ ДО ВИРІШЕННЯ СИТУАЦІЙНИХ ЗАВДАНЬ

УКРАЇНА

1. Ключ

Комісія з журналістської етики висловлює обурення фактом надання журналістського посвідчення Вадиму Тітушку, який 2013 року у судовому порядку був визнаний винним у вчиненні злочину проти журналістів. Ми вважаємо, що такі дії є цинічним знущенням над професійною солідарністю журналістів і викликом для всієї галузі.

Статус журналіста надається представникам ЗМІ для допомоги у виконанні ними соціальної функції, висвітлення суспільно важливої інформації, встановлення дійсних обставин щодо важливих подій в державі, нагляду та об'єктивного висвітлення діяльності органів влади.

З огляду на це, неправомірне використання статусу журналіста є суспільно небезпечним діянням, оскільки посягає на гарантовані законом права та обов'язки не тільки журналістів, а й усіх громадян.

У зв'язку з цим Комісія з журналістської етики вимагає від:

1. Міністерства внутрішніх справ України надати інформацію, чи не звертався «репортер» продакшн-телестудії «Діалог» Вадим Тітушко (посвідчення №027) за дозволом на отримання вогнепальної травматичної зброї, право на носіння якої дозволено журналістам.

2. Власників продакшн-телестудії «Діалог» та її уповноважених керівників – анулювати журналістське посвідчення, видане Вадиму Тітушку.

У разі, якщо підтвердяться підозри (наведені у розслідуванні сайту «Наші гроші») щодо фальсифікації журналістського посвідчення, наданого Вадиму Тітушку, Комісія з журналістської етики вимагає від правоохоронних органів порушити кримінальне провадження проти винних осіб.

2. Ключ

Комісія вимушена констатувати значні порушення норм журналістської етики засобами масової інформації, перш за все центральними телевізійними каналами, під час висвітлення політичних подій в Україні, що передували акціям протесту 16 вересня 2002 року та під час висвітлення самих акцій.

Комісія з журналістської етики вважає, що цим порушено такі статті Етичного кодексу українського журналіста:

Повага до права громадськості на **повну та об'єктивну інформацію** про факти та події є найпершим обов'язком журналіста (п. 5).

Редакційна обробка матеріалів, включаючи знімки, текстівки, заголовки, відповідність відеоряду і текстового супроводу тощо не повинні фальсифікувати зміст (п. 7). Також Комісія змушена констатувати, що наведені вище факти можуть свідчити про редакційний тиск на журналістів, що суперечить пункту 15 Етичного кодексу: «Журналіста не можна службовим порядком зобов'язати писати чи виконувати будь-що, якщо це суперечить його власним переконанням чи принципам».

Комісія закликає керівників українських телеканалів вжити заходів для виправлення ситуації, що склалася. Поглиблення недовіри до ЗМІ, якравною демонстрацією якої стали результати парламентських виборів 2002 року, може призвести до смерті української журналістики як професії, її перетворення на інструмент пропаганди лише однієї точки зору.

3. Ключ

Проаналізувавши вищезгадані публікації, Комісія з журналістської етики у березні 2004 року відзначила гранично некоректний стиль викладу, виключну упередженість та безпідставну безапеляційність висловлених у матеріалах суджень.

Автори статей порушують пункт 5 Етичного кодексу українського журналіста, де зазначається: «Повага до права громадськості на повну та об'єктивну інформацію про факти та події є найпершим обов'язком журналіста». Журналісти, чиї імена приховані псевдонімами «Газетний» та «Нечиталюк», нав'язують читачеві власну, не підтверджену будь-якими доказами, точку зору. Більше того – вдаються до брутальних образ свого колеги, Миколи Савельєва. Зважаючи на бездоказовість звинувачень, висунутих газетою на адресу журналіста «Львівської газети», а також на фактичну анонімність цих закидів, зміст статей не можна сприймати як об'єктивну критику. Радше це скидається на банальний наклеп.

У зв'язку з цим Комісія звертає увагу на ігнорування пункту 8 Етичного кодексу – «Факти, судження та припущення мають бути чітко відокремлені одне від одного». «Молода Галичина» відверто знехтувала цим принципом, вводячи в оману свого читача.

На думку Комісії, газета «Молода Галичина» також грубо порушила пункт 9 Етичного кодексу – «Точки зору опонентів, у тому числі тих, хто став об'єктом журналістської критики, мають бути представлені збалансовано», позаяк точка зору М.Савельєва не була презентована взагалі.

Наявність протиріч, які, наскільки відомо, існують між «Молодою Галичиною» та «Львівською газетою» (працівником якої є М.Савельєв), не може, з точки зору Комісії, слугувати виправданням для відвертої брутальності у веденні полеміки, продемонстрованої «Молодою Галичиною».

Комісія розцінює публікацію статей «Реквієм по Миколці Чекистову» та «Уся Савельєва рать?» як свідоме та грубе порушення норм журналістської етики. Комісія вважає за необхідне публічно засудити дії редакції газети «Молода Галичина» та вищезгаданих авторів, які з нашої точки зору є несумісними з поняттями професійної, чесною, об'єктивною журналістики. Комісія пропонує редакції газети «Молода Галичина» надрукувати дане рішення у найближчому числі свого видання й висловлює сподівання на те, що творчий колектив «МГ» надалі твердо дотримуватиметься принципів журналістської етики.

Комісія вкотре закликає колег-журналістів до толерантності у веденні публічних дискусій і ще раз нагадує, що суб'єктивність, зверхність та брутальність не повинні підмінювати аргументи.

4. Ключ

Розглянувши звернення на черговому засіданні 21 червня 2006 року, Комісія з журналістської етики констатує, що «5 Канал» порушив статтю 12 Етичного кодексу українського журналіста (ст. 12 КЕУЖ. – Прим.), яка зобов'язує журналіста «зробити все можливе для виправлення будь-якої поширеної інформації, якщо виявилось, що вона не відповідає дійсності».

У зв'язку з цим Комісія рекомендує «5 Каналу»:

1. Публічно попросити вибачення в Мирослави та Михайла Свистовичів за невиправлену своєчасно помилку.

2. Перед оприлюдненням ретельно перевіряти інформацію, використовуючи в першу чергу незалежні джерела (особливо це стосується періоду виборів та інформації, яка надходить від політичних штабів – як у даному випадку).

5. Ключ

Про повагу до авторських прав

Комісія з журналістської етики, розглянувши звернення Українського незалежного інформаційного агентства новин (УНІАН) щодо порушення Етичного кодексу українського журналіста при

запозиченні продукції агентства рядом радіоорганізацій без укладення відповідних договорів, констатує, що проблема відсутності поваги журналістів та редакторів ЗМІ до авторських прав і роботи своїх колег виходить за межі звернення і потребує заяви Комісії з широкого кола взаємопов'язаних питань.

Комісія сподівається, що заява сприятиме формуванню культури професійної й чесною журналістики та застосовуватиметься у щоденній журналістській діяльності.

Комісією взято до уваги юридичний висновок Української асоціації медіа-юристів щодо норм українського законодавства про авторське право та майнові права інтелектуальної власності (зокрема, Закон України «Про авторське право і суміжні права», Цивільний кодекс України), законодавство про інформаційну підприємницьку діяльність у сфері ЗМІ (зокрема, Закони України «Про інформацію», «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні», «Про телебачення і радіомовлення», «Про інформаційні агентства»).

Комісією проаналізовано міжнародне законодавство, зокрема, резолюцію Парламентської асамблеї Ради Європи «Про етичні принципи журналістики», Декларацію Комітету міністрів Ради Європи «Про свободу вираження поглядів та інформації», Резолюцію 7-ї Міністерської конференції з питань інформаційної політики «Інтеграція та багатоманітність: нові рамки європейської політики щодо медіа та комунікацій».

Крім того, Комісія спиралась на міжнародний досвід колег, зокрема, Всесвітньої служби Бі-Бі-Сі.

Етичний кодекс українського журналіста встановлює:

13. *«Журналіст не повинен використовувати незаконні методи отримання інформації. Журналіст при зборі інформації діє в правовому полі України і може вдатися до будь-яких законних, в тому числі судових, процедур проти осіб, які перешкоджають йому в зборі інформації».*

14. *«Плагіат несумісний із званням журналіста».*

З урахуванням вищезазначеного Комісія вважає:

Повага до інтелектуальної праці колег означає самоповагу журналіста, його повагу до власної праці. За порушення авторського права, права інтелектуальної власності встановлено юридичну відповідальність, але передусім це є незаконним, а отже, неетичним методом збору та поширення інформації. Слід нагадати, що відповідно до законодавства, автор – це фізична особа, яка своєю

працею створила твір. Це можуть бути письмові твори белетристичного, публіцистичного, наукового, технічного або іншого характеру (книги, брошури, статті тощо); аудіовізуальні твори; фотографічні твори, у тому числі твори, виконані способами, подібними до фотографії; тексти перекладів для дублювання, озвучення, субтитрування українською та іншими мовами іноземних аудіовізуальних творів. Частина твору, яка може використовуватися самостійно, у тому числі й оригінальна назва твору, розглядається як твір. Правова охорона поширюється тільки на форму вираження твору і не поширюється на будь-які ідеї.

Автор твору – журналіст може працювати на постійній основі в ЗМІ, тоді твір визначається як службовий, а майнові права на нього належать ЗМІ. Також ЗМІ може придбати виключні майнові права на твір на підставі договору з автором. Треба мати на увазі, що інтерв'ю може бути твором, співавторами якого є особа, яка дала інтерв'ю, та журналіст або це може бути відповідь на інформаційний запит, у такому разі особа, яка відповідає на запитання журналіста, не є співавтором. Щодо творів, написаних у співавторстві, то для публікації потрібно отримати дозвіл кожного із співавторів. Більшість ЗМІ у вихідних даних вказує свої права та розпорядження щодо авторського права, права інтелектуальної власності – з дозволу редакції, чи з гіперпосиланням, чи з посиланням на це ЗМІ. Таке розпорядження має поважатися як з точки зору етики, так і з точки зору права. В той же час, зазначення імені автора твору кожного разу при його публікації (оприлюдненні) є обов'язковим. Передрук (повторне оприлюднення) твору може вважатися порушенням авторського права, права інтелектуальної власності навіть у разі зазначення автора та джерела запозичення, але без отримання їхнього дозволу, якщо про обов'язкове отримання такого дозволу зазначено у вихідних даних ЗМІ.

Найсудовішому засудженню підлягає плагіат – тобто оприлюднення (опублікування), повністю, частково, з незначними редакційними змінами, чужого твору під власним іменем або без зазначення справжнього автора. Плагіатом є також поширена практика оприлюднення частини твору без чіткого вказування прізвища автора, назви ЗМІ з посиланням: «як стало відомо», «як повідомив один телеканал», «як повідомляється у пресі».

В той же час, дотримання авторських прав не перешкоджає вільному обміну інформацією. Етичний кодекс вважає найпершим

обов'язком журналіста повагу до права громадськості на повну та об'єктивну інформацію. Крім того, за визначенням європейських установ: «вільний обіг і безперешкодне поширення будь-якої інформації через кордони є важливим фактором міжнародного розуміння, яке сприяє єднанню людей та взаємному збагаченню культур» та «інформаційним організаціям слід розглядати себе як особливі соціально-економічні агенції, підприємницькі завдання яких варто обмежити умовами, що забезпечать доступ до основного права», оскільки право на інформацію – одне з основоположних прав громадянина.

Для забезпечення вільного обміну інформацією, без згоди автора та/або ЗМІ, але з обов'язковим зазначенням імені автора та джерела запозичення допускається: використання цитат, використання творів як ілюстрацій, передрук (повторне оприлюднення), якщо це спеціально не заборонено автором, відтворення з інформаційною метою творів, побачених або почутих під час поточних подій, відтворення публічно виголошених промов, звернень, доповідей та інших подібних творів.

Цитати – короткі уривки з опублікованих творів. Обсяг уривку визначається кожного разу з урахуванням мети поширення. Метою може бути огляд преси, інформування про різні позиції конфліктуючих сторін або різні позиції, що виголошуються однією й тією ж особою, інше використання, зумовлене критичним, полемічним, інформаційним характером твору. Цитата має бути настільки короткою, наскільки це можливо, щоб вона була зрозуміла, не перекручувала висловлювання автора, пояснювала позицію сторони.

Повідомлення про новини дня або поточні події, що мають характер звичайної прес-інформації. Журналісти мають сприяти тому, щоб забезпечити якнайширший доступ громадян до інформації з суспільно-важливих питань. В той же час, журналісти, як ніхто інший, розуміють, що збір інформації є основою професійної журналістської діяльності й саме на збір інформації витрачається лівова частка робочого часу журналіста. Збір інформації про поточні події, який безпосередньо організується ЗМІ за допомогою створення кореспондентської мережі, вимагає значних фінансових ресурсів. Більше того, інформація про поточні події може не тільки збиратися журналістом чи ЗМІ, а ще й упорядковуватися для створення зрозумілого, повного та об'єктивного повідомлення, що є результатом редакційного процесу. Відповідно, таке повідомлення буде мати характер твору, а не звичайної прес-інфор-

мації. Тож якщо журналіст чи ЗМІ використовує працю своїх колег, які на основі масиву інформації підготували власний матеріал, то повага до цієї праці означає, що користування такими матеріалами може бути платним. Маємо з повагою ставитися до такого рішення колег. Якщо ж автор та/або ЗМІ у вихідних даних вказують, що для передруку (повторного оприлюднення) достатньо посилання на це ЗМІ й автора, то це означає відповідний дозвіл редакції використовувати її матеріали без оплати. Тож якщо ЗМІ не має можливості оплачувати послуги колег, він має користуватися або власними можливостями, зокрема, і на основі прес-інформації, повідомленої іншими ЗМІ, або інформацією ЗМІ, які не забороняють передрук. Загальнопоширена прес-інформація, яку повідомили багато ЗМІ, не потребує посилань.

Цитування чи передрук (повторне оприлюднення) вимагають посилання на першоджерело. Таким чином, поширена практика перепосилання, тобто вказування не автора твору та ЗМІ, в якого є майнові права на твір, а останнього джерела запозичення, не відповідає Етичному кодексу та є порушенням авторського права, права інтелектуальної власності. Пошук першоджерела покладається на кожного, хто здійснює передрук (повторне оприлюднення) чи використовує цитату.

Некомерційний характер використання твору, жорстка регламентація редакційного і технологічного циклу підготовки та випуску видань і програм, вимоги щодо якнайкращого сприйняття інформації аудиторією не можуть бути виправданням порушення етичних норм і законодавства.

6. Ключ

Комісія з журналістської етики, розглянувши питання щодо відповідності дій журналістів «Нового каналу» при підготовці сюжету для програми «Репортер» 6 лютого 2008 року Етичному кодексу українського журналіста, констатує порушення журналістами пунктів 6 та 13 Кодексу:

«6. Повага до права громадськості на повну та об'єктивну інформацію про факти та події є найпершим обов'язком журналіста.

13. Журналіст не повинен використовувати незаконні методи отримання інформації. Журналіст при зборі інформації діє в правовому полі України і може вдатися до будь-яких законних, в

тому числі судових, процедур проти осіб, які перешкоджають йому в зборі інформації».

Комісія вважає, що тема, якій присвячено сюжет, – є суспільно значущою і чітко виокремлена журналістами:

«У 2007 році грабіжники обібрали 62 банки. І це часто не провина міліції. Адже якщо є фінансова установа, будуть і люди, які схочуть її пограбувати. А коли так – банк бодай трохи повинен дбати як не про безпеку своїх грошей, то хоч би про безпеку клієнтів».

Але для висвітлення цієї теми журналісти використали інсценоване пограбування відділення одного з банків.

Комісія сподівається, що самі журналісти, редактори чи інші працівники «Нового каналу» не причетні до організації та безпосереднього виконання дій, що мають ознаки злочину, відповідальність за який передбачено Кримінальним кодексом України.

Комісія зауважує журналістам та редакторам «Нового каналу» свідоме порушення етичних норм, передбачених як міжнародним та українським законодавством і етичними принципами, так і норм, встановлених Редакційним Статутом ЗАТ «Новий канал» (прийнятим у 2007 році, опублікованим на офіційній веб-сторінці «Нового каналу»), а саме:

«25. У журналістській професій мети не виправдовує засобів, тому інформацію слід одержувати правовими та етичними способами». Резолюція ПАРЄ № 1003 (1993) «Про етичні принципи журналістики».

«Принцип 7. Журналістська практика в справжній демократії має кілька особливостей. Ці особливості, які вже знайшли відображення в багатьох професійних кодексах поведінки, включають: (...) б) збір інформації чесними способами; (...)» Резолюція РЄ № 2 «Свободи журналістів і права людини».

Статті 5, 44 Закону України «Про інформацію» обов'язки учасників інформаційних відносин: «законність одержання, використання (...) інформації».

Розділ 3 Редакційного Статуту ЗАТ «Новий канал» «Основні вимоги до створення та поширення інформації».

Редакційні та етичні норми для виробництва програм (наприклад, «Вказівки продюсерам Бі-Бі-Сі») навіть містять спеціальні застереження щодо інсценованих подій, зважаючи на те, що «існують групи людей, які влаштовують публічні виступи перед громадськістю з метою привернути до себе увагу» та в будь-якому разі «програмовиробники не повинні бути причетними до замовляння,

сприяння чи заохочення злочину. Якщо журналісти є свідками чи роблять запис злочину, вони ніяким чином не повинні спрямовувати цю діяльність».

При підготовці сюжетів журналісти та редактори повинні керуватися принципами поваги до права громадян на отримання інформації, а не намаганнями перевершити інших завдяки уявній сенсаційності новини.

Для найкращого інформування громадськості допускається деяка провокативність журналістів або перебільшення. В даному випадку журналісти перейшли межу, заохочуючи хуліганські дії групи з сумнівною репутацією та наражаючи на небезпеку навколишніх.

Навіть добрі наміри журналістів – привернути увагу суспільства та державних органів до суспільно значущої теми – не можуть виправдовувати свідоме порушення етичних норм. Оскільки це призводить до втрати довіри суспільства до журналістів та ЗМІ загалом.

З огляду на вищесказане, Комісія:

- висловлює дружнє попередження журналістам та редакторам «Нового каналу»;
- закликає журналістів інших засобів масової інформації при зборі інформації дотримуватись норм Етичного кодексу українського журналіста;
- пропонує редакторам ЗАТ «Новий канал» провести для працівників навчання принципів журналістської етики. Комісія готова сприяти цьому, надавши підручник «Журналістська етика» та забезпечивши участь в такому тренінгу членів Комісії.

7. Ключ

Було встановлено, що органи внутрішніх справ затримали п'ять осіб, які підозрюються у вчиненні тяжких злочинів. Один з учасників групи О. Філатов до затримання дав інтерв'ю, що було показано в сюжеті. Однак виявилось, що це інтерв'ю надійшло до журналіста в записаному вигляді, його знімали не оператори каналу, а сторонні особи, найняті інтерв'ююванним. Таким чином, глядачі були введені в оману через те, що вважали, що сюжет повністю підготовлений журналістами каналу «1+1». Також журналіст належним чином не перевіряв слова джерел щодо недопуску адвокатів до затриманих, вилучення гранати «у задній кишені», вилучення без оформлення автомобілів. Таким чином, в ефір було подано не

перевірену належним чином інформацію. Виходячи з такої логіки, будь-хто може скористатися ефіром, переконавши журналіста у власних негараздах. У своєму сюжеті журналіст фактично став на сторону однієї з сторін конфлікту без достатньої доказової бази.

Комісія вважає, що упередженість журналіста, використання ним неперевіреної інформації, подача в ефір відеоряду, знятого сторонніми до каналу особами, без відповідного повідомлення про це аудиторії, є порушенням права аудиторії на повне та адекватне інформування.

З огляду на вищесказане, Комісія з журналістської етики засуджує дії журналіста каналу «1+1» Ж. Новосельцева за порушення п. 6 Етичного кодексу українського журналіста «Повага до права громадськості на повну та об'єктивну інформацію про факти та події є найпершим обов'язком журналіста» та п. 13 «Журналіст не повинен використовувати незаконні методи отримання інформації. Журналіст при зборі інформації діє в правовому полі України і може вдатися до будь-яких законних, в тому числі судових, процедур проти осіб, які перешкоджають йому в зборі інформації».

Комісія з журналістської етики оголошує журналісту Ж. Новосельцеву громадський осуд.

8. Ключ

Комісія з журналістської етики не вбачає в діях О.Кутєпова ознак непрофесійності. Комісія вважає, що журналіст не несе відповідальності за наслідки своєї професійної діяльності, якщо він здійснює її за стандартами професії. Джерело, якщо воно дієздатне, само в змозі передбачити наслідки своїх дій, і якщо воно не заперечує проти оприлюднення своїх ідентифікаційних даних, журналіст зобов'язаний їх вказувати. У даному випадку журналіст не просто висвітлював подію, але й ініціював її розвиток (викликав міліцію, яка припинила видобуток). Але журналіст мав це зробити для перевірки слів джерела, для всебічного розслідування ситуації та для припинення злочину.

Без сумніву, трагічна загибель людини – джерела інформації при проведенні журналістського розслідування є резонансною подією. Комісія рекомендує журналістам при обговоренні подій, що мають особливу гостроту, подавати точні цитати, уникаючи їхньої довільної інтерпретації.

<http://www.cje.org.ua/statements/68/>

9. Ключ

Рішення «Про конфлікт інтересів»

До Комісії звернулись вчителі СШ №9 м. Дніпропетровська С. Петьков та І.Петькова зі скаргою на порушення норм моралі, наклеп та неетичну поведінку головного редактора газети «Популярная» Андрія Богатирьова у серії публікацій, що стосуються викладацької діяльності цих вчителів.

Представники Комісії зустрілися з заявником С.Петьковим, головним редактором А.Богатирьовим, ознайомилися з публікаціями, які оскаржуються, та наданими сторонами матеріалами.

Комісія встановила, що А.Богатирьов не заперечує конфлікту інтересів під час підготовки публікацій. Більше того, прямо вказує, що описаний конфлікт, однією стороною якого є заявники, стосується його дружини – директора СШ № 9. Головний редактор газети «Популярная» підтвердив, що має особисту неприязнь до С.Петькова та домагається його звільнення зі школи, як це вже зроблено у відношенні І.Петькової.

Надані А.Богатирьовим документи частково підтверджують факти, викладені ним у своїх публікаціях. Одночасно Комісія встановила, що при підготовці публікацій журналіст свідомо ігнорував документи, якими обґрунтовує свою позицію родина Петькових, тенденційно ставився до свідчень на їхню користь.

Таким чином, журналіст не дотримався головної вимоги – неупередженості – при підготовці публікації. Замість збалансованого представлення аргументів сторін для того, щоб читач міг зробити власний об'єктивний висновок, А.Богатирьов нав'язує свій суб'єктивний погляд, викликаний власною зацікавленістю.

Комісія також зауважує редакторам інших ЗМІ, які розмістили публікації А.Богатирьова, не надавши одночасно можливість викласти свою позицію іншій стороні. Неупереджений редактор мав можливість запобігти використанню свого видання в інтересах однієї зі сторін конфлікту.

Комісія зауважує, що характер публікацій та систематичність їхньої появи у дніпропетровських ЗМІ створюють атмосферу цькування заявників.

Комісія звертає увагу, що зазначення автором у публікаціях наявного конфлікту інтересів є недостатньою мірою, аби гарантувати аудиторії повну, об'єктивну та збалансовану інформацію. У разі очевидного конфлікту інтересів редакція має призначити

для підготовки публікацій чи теле-, радіосюжетів незаангажовану особу. Тональність публікацій за будь-яких обставин не може мати брутального характеру щодо осіб, навіть якщо йдеться про критику їхньої діяльності. ЗМІ в жодному разі не повинні перетворюватись на засоби цькування та розправи над громадянами чи організаціями.

З огляду на вищесказане, Комісія з журналістської етики засуджує дії головного редактора газети «Популярная» А.Богатирьова за порушення п. 4 Етичного кодексу українського журналіста «Журналіст не може називати людину злочинцем до відповідного рішення суду»; п.6 «Повага до права громадськості на повну та об'єктивну інформацію про факти та події є найпершим обов'язком журналіста»; п.10 «Точки зору опонентів, в тому числі тих, хто став об'єктом журналістської критики, мають бути представлені збалансовано. Так само мають бути подані оцінки незалежних експертів. Повага до права громадськості на повну та об'єктивну інформацію про факти та події є найпершим обов'язком журналіста».

Комісія з журналістської етики оголошує журналісту А.Богатирьову громадський осуд.

10. Ключ

Заява Комісії щодо діяльності детективних агентств під виглядом агентств з журналістських розслідувань

Останнім часом відновилися спроби під виглядом редакцій ЗМІ або агенцій журналістських розслідувань організувати комерційні підприємства, діяльність яких несумісна з цілями чесної журналістики.

Наприклад, в мережі Інтернет з'явився веб-сайт «Агентства журналістських розслідувань «ЮАІНФОРМ», яке зареєстроване зі статусом інформаційної агенції. На зазначеному сайті розміщені оголошення про комерційний набір і навчання бажаних стати журналістами, надання таким особам журналістських посвідчень, проведення журналістських розслідувань на замовлення.

Проте з подробиць, які стали відомі членам Комісії з журналістської етики, ми можемо зробити висновок, що під виглядом агентства журналістських розслідувань його засновники організували приватне детективне агентство. Так, клієнтам пропонувались такі послуги, як встановлення фактів подружньої зради, стеження за певними особами та встановлення їхніх контактів, збирання ін-

формації про осіб, зовнішнє спостереження, приховане стеження, у тому числі за кордоном, та інші «конфіденційні послуги».

На наше переконання, така діяльність несумісна з роботою засобів масової інформації, дискредитує журналістику і наражає на небезпеку тих колег, які справді займаються журналістськими розслідуваннями за завданням редакцій, з метою встановлення істини та інформування громадськості.

Ми розуміємо, що законодавством України діяльність детективних агентств на даний момент не врегульована. Використання статусу інформаційної агенції або іншого ЗМІ може бути легальним прикриттям для детективного агентства, тим більше, що журналістські організації постійно борються за права журналістів на вільне отримання та поширення інформації.

У зв'язку з цим нас обурюють будь-які спроби комерційних структур організувати під виглядом ЗМІ підприємства, діяльність яких може істотно зашкодити правам журналістів, призвести до законодавчого обмеження наших свобод. Неприпустимо надання журналістських посвідчень особам, які не займаються журналістською діяльністю, як це визначено законодавством України або авторитетними журналістськими організаціями.

Принагідно ще раз звертаємо увагу, що Комісія з журналістської етики, Національна спілка журналістів України, Незалежна медіа-профспілка України неодноразово звертались до редакторів ЗМІ з проханням не надавати журналістських посвідчень особам, що не є журналістами. Наприклад, раніше деякі редакції сотнями надавали журналістські посвідчення особам, які фактично виконували функції спостерігачів від політичних партій чи окремих учасників виборчих перегонів.

Будь-яке зловживання правами та статусом журналіста є неприпустимим. Ми вимагаємо від підприємства «Агентство журналістських розслідувань «ЮАІНФОРМ» негайно припинити займатись детективною діяльністю або ж змінити свій юридичний статус, відмовитись від використання у назві посилань на журналістську діяльність, припинити видачу журналістських посвідчень тим, хто працює приватними детективами.

У разі нехтування нашими вимогами ми залишаємо за собою право звернутись із заявою до правоохоронних органів та Міністерства юстиції України.

11. Ключ

У рішенні Комісії з журналістської етики з цього питання йдеться, що вона не вбачає в діях журналістів каналу СТБ ознак непрофесійності. *«Комісія вважає, що журналісти вправно виконували свою роботу і діяли за стандартами професії. Журналіст має право скорочувати текст блиц-інтерв'ю, не спотворюючи його змісту. Разом з тим, журналісти не зобов'язані надавати майданчик для багатослівних висловлювань чиновників, навіть якщо ті вважають, що зміст їхніх висловлювань вкрай цінний для суспільства. Журналісти мають право самостійно визначати, яка інформація цікава та потрібна для їхньої аудиторії»*, – зазначають члени комісії.

Члени комісії переглянули низку сюжетів, у яких йшлося про діяльність НЕК і які оскаржувалися Костицьким. Вони встановили, що журналісти подали різні точки зору на діяльність НЕК, і вважають, що звинувачення Василя Костицького щодо того, що його коментарі були висмикнуті журналістами з контексту, безпідставні. Формат телевізійних новин не передбачає дослівного викладу повного і тривалого запису інтерв'ю з тим чи іншим діячем. Аналіз матеріалів інтерв'ю дає можливість зробити висновок, що журналісти не спотворили зміст викладених Костицьким відомостей, а скорочення блиц-інтерв'ю не містить порушення професійних стандартів.

12. Ключ

Л.М.Ярмоленко звернулася до КЖЕ зі скаргою на дії своєї сусідки журналістки Л.В.Дорофєєвої, яка, на думку заявниці, як автор статті «Ахтунг! Німці знову в Хотянівці!» (тижневик «Юридичний вісник України», 15-21 січня 2011 р.), зловживає своїми журналістськими повноваженнями і порушує норми журналістської етики.

У згаданому матеріалі Л.В.Дорофєєва в різкій формі критикує подружжя Ярмоленко-Вайц, яке, на її думку, незаконно здійснює підприємницьку діяльність з продажу будматеріалів, чим завдає шкоди здоров'ю людей та довкіллю, а також сільського голову, який, як вона вважає, потурає цій діяльності.

Представники Комісії вислухали пояснення журналістки Л.В.Дорофєєвої та головного редактора газети «Юридичний вісник України» В.М.Шарова.

Комісія з журналістської етики, відповідно до своєї компетенції та повноважень, не встановлювала законність підприємницької діяльності згадуваного подружжя та пов'язаних з нею обставин.

При аналізі публікації встановлено таке:

1. У статті Л.В.Дорофєєва неодноразово наголошує на національній приналежності підприємців, використовує визначення «німці», «неонімці», «німкувате підприємницьке подружжя». При цьому авторка проводить чітку паралель між діяльністю подружжя Ярмоленко-Вайц та злочинами нацистських окупантів у роки війни. Такі паралелі йдуть протягом всієї статті: «Бабі Палашці в поганому сні не могло наснитися, що в Хотянівку через 70 років знов прийдуть німці та завдадуть, м'яко кажучи, неабиякого клопоту мешканцям. Щоб володарювати в Хотянівці, вони привезли з собою не змачений зашморг, а товстий гаманець з грішми», «Цим новим прибульцям – подружжю на прізвища Ярмоленко та Вайц, так само, як і їхнім попередникам, моторошну пам'ять про яких зберегла пам'ять баби Палашки...», «З тими окупантами, що хазяйнували в селі з 1941-го по 1943 рік, нових друзів Грищенка (сільський голова) пов'язувало те, що в Німеччині вони мусили суворо дотримуватися Закону і Порядку, а в Україні цих понять для них не існувало», «Чи не нагонять їх з Хотянівки, як німців у 43-му?».

2. Критикуючи підприємницьку діяльність подружжя Ярмоленко-Вайц та дії сільського голови В.П.Грищенка і головного лікаря Вишгородської районної санітарно-епідеміологічної станції І.В.Кобилевської, Л.В.Дорофєєва наводить кілька коментарів на користь цієї критики. Однак жодного коментарю чи пояснень від критикованих у статті нема.

З огляду на вищесказане, Комісія з журналістської етики:

- розцінює намагання авторки використати національну приналежність громадян для створення їхньої негативної характеристики як порушення вимоги п. 15 Етичного кодексу українського журналіста: «Ніхто не може бути дискримінований через свою статтю, мову, расу, релігію, національне, регіональне чи соціальне походження або політичні уподобання. Вказувати на відповідні ознаки особи (групи людей) слід лише у випадках, коли ця інформація є неодмінною складовою матеріалу»;
- звертає увагу редакції на необхідність збалансованого підходу до висвітлення конфліктних, контраверсійних подій,

відповідно до вимог п. 6 Етичного кодексу українського журналіста: «Повага до права громадськості на повну та об'єктивну інформацію про факти та події є найпершим обов'язком журналіста» та п.10: «Точки зору опонентів, у тому числі тих, хто став об'єктом журналістської критики, мають бути представлені збалансовано. Так само мають бути подані оцінки незалежних експертів».

Комісія з журналістської етики оголошує журналістці Л.В.Дорофєєвій та редакції газети «Юридичний вісник України» громадський осуд.

13. Ключ

Розглянувши подані матеріали, Комісія вважає, що журналіст каналу «Інтер» Р.О. Бочкала діяв відповідно до норм Етичного кодексу українського журналіста, зокрема, пунктів 1, 2 та 6:

1. Свобода слова та висловлювань є невід'ємною складовою діяльності журналіста.

2. Служіння інтересам влади, а не суспільства, є порушенням етики журналіста.

6. Повага до права громадськості на повну та об'єктивну інформацію про факти та події є найпершим обов'язком журналіста.

Журналіст Р.О. Бочкала мав право брати коментар чиновника без попередньої домовленості, бо 1) мова йде про суспільно значущу подію, яка широко обговорювалася у суспільстві, 2) журналіст звертався до чиновника на його робочому місці у робочий час.

Разом з тим, Комісія вважає, що з боку М.П. Миронця мало місце перешкодження професійній журналістській діяльності Р.О. Бочкали. Він не дав відповіді журналісту, не повідомив його про час і місце можливої відповіді, застосував фізичну силу.

14. Ключ

До Комісії з журналістської етики звернулись представники каналу «112», стверджуючи, що програма колег з телеканалу «Громадське.tv» містить висловлювання, які є свідомим нехтуванням Кодексу етики українського журналіста, порушують ділову репутацію ТОВ ТРК «112-ТВ» та є несумісними з професійною журналістикою.

Йдеться про ефір «Громадського.tv» від 31 березня ц.р., у якому ведуча під час інтерв'ю двічі згадала про причетність до каналу колишнього міністра МВС Захарченка. В одному випадку – у формі запитання «Чи знаєте ви, що канал належав міністру МВС

Захарченку», в іншому – у формі твердження «Канал тісно пов'язаний із Захарченком».

На жаль, розгляд скарги відбувався без врахування точки зору представників «Громадського.tv», які не знайшли можливості відповісти на неодноразові запити Комісії та надати власну точку зору щодо закидів каналу «112».

Під час розгляду скарги Комісія з'ясувала, що ефір «Громадського.tv» справді містить ознаки порушення п. 9 Кодексу етики українського журналіста:

«Факти, судження та припущення мають бути чітко відокремлені одне від одного. Неприпустимим є розповсюдження інформації, що містить упередженість чи необґрунтовані звинувачення».

Водночас Комісія не може погодитися з твердженням, що згаданий ефір є «несумісним з професійною журналістикою».

В Україні журналісти не мають змоги говорити про власників та афілійованих осіб, посилаючись суто на дані державних реєстрів та заяви офіційних власників, адже реальних механізмів забезпечення прозорості власності медіа в країні не існує.

«Ми вважаємо, що нинішня ситуація має причини і в українському законодавстві. Роками політики не відгукувалися на вимоги громадськості і не ухвалювали закону про прозорість медіа-власності. Небажання політиків проявлялось у використанні корупційних схем у медійному бізнесі, можливості приховати реальних власників медіа-ресурсів», – цитата з нещодавньої (23.05.2014) заяви Незалежної медіа-профспілки України, Інституту масової інформації, ГО «Телекритика» та Інституту медіа-права.

Замовчування опосередкованої інформації про власність державних чиновників у медіа-сфері (особливо посилаючись на Кодекс етики) стало би фактичною самоцензурою.

Втім, Комісія закликає колег з «Громадського.tv» та інших ЗМІ під час оприлюднення підозр щодо причетності медіа до тих чи інших державних чиновників посилатися на відповідні дані власних чи інших журналістських розслідувань або ж моніторинг прихильності медіа до політичних сил, що могло би підтвердити відповідну інформацію.

Прикладом такого розслідування є публікація проекту «Наші Гроші» – «Лабіринт Захарченка» <http://nashigroshi.org/2014/01/27/labirint-zaharchenka/>, яка не стверджує, що «Канал тісно пов'язаний із Захарченком», але аргументує наявність підстав для такого припущення.

На жаль, посилання на такі дані в ефірі каналу не прозвучало.

Підсумовуючи розгляд скарги, Комісія ухвалює рішення про оголошення колегам з «Громадського.tv» дружнього попередження та закликає з більшою увагою ставитися до звинувачувальних формулювань.

15. Ключ

До Комісії з журналістської етики звернулася громадська організація «Телекритика», яка вважає, що результати моніторингових досліджень, проведених нею у період між 21 листопада 2013 року та 21 лютого 2014 року, свідчать про порушення стандартів журналістики в інформаційних програмах «Підсумки дня» та «Підсумки тижня», а також низці програм та спецпроектів державного Першого національного телеканалу (НТКУ).

Заявник вважає, що порушувались усі ключові стандарти: баланс думок, оперативність, повнота, достовірність, відокремлення фактів від коментарів, точність. Непропорційно велика увага у випусках новин та підсумкового тижневика Першого національного приділялася діям влади, що оцінювались виключно позитивно та некритично. Натомість, про дії учасників акції протесту та опозиції поширювалась недостовірна інформація (наприклад, про теракти, які начебто готують учасники акції протесту на атомних електростанціях, тощо). В цілому висвітлення подій було неповним та маніпулятивним. Заяви представників влади ніколи не піддавалися сумніву, наскільки б неймовірними вони не були, натомість заяви, які робились як відповідь опозицією, замовчувались. Однак найбільшою проблемою новин Першого національного стало системне замовчування суспільно важливих подій, наслідком чого стало дезінформування суспільства та радикалізація настроїв мешканців Півдня та Сходу України. Жодного разу не було озвучено головну вимогу учасників протестів: звільнення В. Януковича з посади президента. Загалом, адекватного уявлення про вимоги протестувальників, причини, з яких відбуваються протести, кількість жертв-учасників протесту новини Першого національного не давали.

Крім того, значна частина пропагандистських матеріалів виходила в ефір каналу в рамках проектів «3 перших уст», «Останнє попередження», «Без цензури», «Політтеатр». Посадові особи НТКУ заперечували, що ці програми виготовлені працівниками каналу, але їхніх замовників та умов, на яких виходили ці програми,

Національна телекомпанія України не називала. Можна зробити висновок, що йшлося про суборенду телеканалу, що суворо заборонено законом «Про телебачення і радіомовлення».

Очевидною метою діяльності керівництва, деяких журналістів, ведучих НТКУ було формування у глядачів негативної думки про Євромайдан, протестувальників, громадських активістів, парламентську опозицію. Тимчасово виконуючий обов'язки генерального директора НТКУ Олександр Пантелеймонов вже відсторонений від виконання обов'язків, однак відсторонення або звільнення ведучих і журналістів, що брали участь у пропаганді та дезінформації, не відбулося.

Комісією взято до уваги заяву т.в.о. генерального директора НТКУ Олександра Пантелеймонова, що «поки діє система державного замовлення, держава має прямий вплив на програмну політику», і «поки НТКУ фінансується з державного бюджету, гроші будуть лише в разі схвальної оцінки з боку головного замовника – держави». Справді, Законом України «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації» встановлено державне замовлення на висвітлення діяльності органів влади, для фінансування якого обов'язково передбачаються кошти у державному бюджеті України. В той же час, цим же Законом передбачено, що засоби масової інформації мають право висвітлювати всі аспекти діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а органи влади зобов'язані надавати засобам масової інформації повну інформацію про свою діяльність, забезпечувати журналістам вільний доступ до неї, не чинити на них будь-якого тиску і не втручатися в їхній виробничий процес. Засобам масової інформації Конституцією, цим Законом, іншими законами України гарантовано право висвітлення і коментування діяльності органів влади, дослідження, оцінка і аналіз діяльності їхніх посадових осіб. Єдине застереження Закону, що розрив чи змішування змісту офіційної інформації, коментарями засобу масової інформації або журналістом не допускається. Статут НТКУ, затверджений постановою КМУ від 4 червня 2002 р. 754, на який також посилається О.Пантелеймонов в обґрунтуванні вимушеності програмної політики НТКУ, встановлює, що головною метою діяльності Телекомпанії є забезпечення прав громадян на свободу думки і слова, на отримання повної, достовірної та оперативної

інформації, відкрите і вільне обговорення суспільних питань, а також розроблення і реалізація програмної політики, що відповідає національним інтересам України, створення конкурентоспроможної інформаційної продукції та забезпечення входження України у світовий інформаційний простір. Більше того, Статут визначає, що діяльність Телекомпанії провадиться на принципах компетентності, об'єктивності та достовірності інформації, гарантування права кожного громадянина на доступ до неї, вільне висловлювання своїх поглядів та думок, забезпечення ідеологічного і політичного плюралізму, дотримання її працівниками професійної етики та загальнолюдських норм моралі. Для реалізації цих принципів Телекомпанія має право планувати свою діяльність, визначати власну програмну політику. Причому відповідальність за визначення та реалізацію програмної політики НТКУ несе її генеральний директор.

Отже, вимога висвітлення діяльності органів влади, якою керівник та журналісти НТКУ пояснюють незбалансованість та недотримання стандартів у новинах, не може бути виправданням для неправдивих повідомлень, перекручень та пропаганди. Не можна зводити роль журналістів до «тримачів мікрофона» або до виконавців замовлень. На журналістів покладається перевірка всіх повідомлень, від кого б вони не надходили. Журналісти мають забезпечити баланс думок політичних опонентів і незалежних експертів, який дозволяє отримувати громадянам повну інформацію про події, а не набір сумнівних тверджень, поданих для забезпечення штучного балансу, який лише створює «інформаційний шум» і позбавляє громадян можливості зробити власний аналіз і власні висновки.

Також Комісією взято до уваги звернення колективу НТКУ, поширене 19 березня цього року, в якому зазначено: «На знак протесту проти методів вирішення кадрових питань, втручання в редакційну політику, загроз фізичної розправи – ми перериваємо мовлення». Про факти, які б свідчили про загрозу фізичної розправи з журналістами НТКУ, їхнього незаконного звільнення тощо не повідомляється. В той же час, заяв, звернень колективу НТКУ з вимогами невтручання в редакційну політику, забезпечення свободи діяльності ЗМІ і журналістів, загроз свободі слова за період з 21 листопада 2013 і до 19 березня 2014 року зроблено не було. Тільки 20 березня колектив НТКУ зробив невеличку заяву, в якій

практично покаювся, що не підтримав колег під час подій на Майдані, та визнав власну відповідальність за професію.

Проаналізувавши заяви ГО «Телекритика», т.в.о. генерального директора та колективу НТКУ, Комісія вважає, що керівник та журналісти Національної телекомпанії порушили Кодекс етики українського журналіста:

2. Служіння інтересам влади чи засновників, а не суспільства, є порушенням етики журналіста.

6. Повага до права громадськості на повну та об'єктивну інформацію про факти та події є найпершим обов'язком журналіста. Журналісти та редактори повинні здійснювати кроки для перевірки автентичності усіх повідомлень, відео- та аудіоматеріалів, отриманих від представників загалу, фрілансерів, прес-служб та інших джерел.

9. Факти, судження та припущення мають бути чітко відокремлені одне від одного. Неприпустимим є розповсюдження інформації, що містить упередженість чи необґрунтовані звинувачення.

10. Точки зору опонентів, у тому числі тих, хто став об'єктом журналістської критики, мають бути представлені збалансовано. Так само мають бути подані оцінки незалежних експертів.

15. Ніхто не може бути дискримінований через свою статтю, мову, расу, релігію, національне, регіональне чи соціальне походження або політичні уподобання. Вказувати на відповідні ознаки особи (групи людей) слід лише у випадках, коли ця інформація є неодмінною складовою матеріалу.

16. Журналіста не можна службовим порядком зобов'язати писати чи виконувати будь-що, якщо це суперечить його власним переконанням чи принципам. Необхідно протистояти просявам зовнішнього втручання в контент – як безпосередньому тиску, так і діям, що мають непрямі ознаки такого втручання.

17. Незаконне отримання журналістом матеріальної винагороди чи будь-яких пільг за виконаний чи невиконаний журналістський матеріал є несумісним із званням журналіста. Журналіст не повинен використовувати службове становище в особистих цілях, з метою наживи, самореклами, у кар'єристських цілях та керуючись прагненням догодити певним силам чи особам.

Комісія зауважує, що вказані порушення Кодексу допускали не новачки, які можуть не розуміти наслідків своїх дій, а досвідчені

журналісти і ведучі, які діяли усвідомлено, керуючись власними інтересами, а не інтересами суспільства в отриманні повної, об'єктивної, достовірної інформації, яка не містить упередженості та необґрунтованих звинувачень.

Ні керівник, ні колектив НТКУ (окрім поодиноких випадків) навіть не намагалися протистояти зовнішньому втручання в контент, погоджувались на свою роль пропагандиста і дезінформатора, а не журналіста. Тому Комісія оголошує керівництву та журналістам НТКУ громадський осуд.

Комісія вважає, що самоцензура журналіста найбільш шкідлива за своїми наслідками, оскільки передбачає добровільну та усвідомлену відмову від свободи слова, яка є гарантією всіх інших прав громадян.

Комісія вважає, що залежність державних теле- та радіомовників як національного, так і регіонального рівня від органів влади досі залишається величезним фактором ризику повторення такої ситуації в майбутньому.

Ліквідація всіх державних мовників та створення суспільного мовника, яким керуватимуть незалежні від політиків та великого бізнесу наглядові ради, має стати запобіжником свідомих порушень Кодексу етики українського журналіста та законодавства України.

16. Ключ

Під час розгляду скарги на засіданні Комісії 24 квітня ц.р. члени Комісії прийшли до висновку, що редакція ток-шоу «Говорить Україна» під час підготовки випуску програми 18 березня на тему «Доля невизнаних держав» порушила частково чи повністю кілька статей Кодексу етики українського журналіста. А саме:

Статтю 6 «Повага до права громадськості на повну та об'єктивну інформацію про факти та події є найпершим обов'язком журналіста. Журналісти та редактори повинні здійснювати кроки для перевірки автентичності усіх повідомлень, відео- та аудіоматеріалів, отриманих від представників загалу, фрілансерів, прес-служб та інших джерел».

Статтю 9 «Факти, судження та припущення мають бути чітко відокремлені одне від одного. Неприпустимим є розповсюдження інформації, що містить упередженість чи необґрунтовані звинувачення».

Статтю 10 «Точки зору опонентів, у тому числі тих, хто став об'єктом журналістської критики, мають бути представлені збалансовано. Так само мають бути подані оцінки незалежних експертів».

Статтю 15 «Ніхто не може бути дискримінований через свою стать, мову, расу, релігію, національне, регіональне чи соціальне походження або політичні уподобання. Вказувати на відповідні ознаки особи (групи людей) слід лише у випадках, коли ця інформація є неодмінною складовою матеріалу. Необхідно утримуватися від натяків або коментарів, що стосуються фізичних недоліків чи хвороб людини, уникати вживання образливих висловів, ненормативної лексики».

З огляду на вищесказане, Комісія:

Вважає, що завданням редакції ток-шоу «Говорить Україна» є створення справжнього, а не показного балансу думок, а також подання перевірених фактів, особливо в такій надчутливій темі.

Розуміючи, що опонувати аргументам однієї сторони етнічного і міждержавного конфлікту буде нікому, редакція ток-шоу не повинна була приймати рішення транслювати програму за відсутності другої сторони або вжити заходів для дотримання правил журналістської етики включно з коригуванням питань до обговорення.

І оскільки рішення транслювати програму за відсутності однієї зі сторін конфлікту (розуміючи, що опонувати аргументам однієї сторони етнічного і міждержавного конфлікту буде нікому) належало саме редакції ток-шоу, Комісія з журналістської етики висловлює редакційному колективу програми «Говорить Україна» зауваження.

ВЕЛИКОБРИТАНІЯ

17. Ключ

Комісія підтримала скаргу і погодилася з рідними хлопчика щодо того, що приватна особа має право на збереження таємниці щодо стану її здоров'я. В той же час, положення Кодексу, які захищають приватність особи, мають винятки для ситуації, коли йдеться про здоров'я та безпеку людей. Комісія з розумінням поставилася до бажання газети проінформувати своїх читачів, але у цій ситуації було зайвим повідомляти ім'я хлопчика.

Комісія таким чином підтримала скаргу, але враховуючи особливу природу питання, навколо якого стався конфлікт, на газету не накладено жодних санкцій.

(<http://www.pcc.org.uk/cases/adjudicated.html?article=MTkxMQ==>)

18. Ключ

Комісія не підтримала скаргу. Експерти комісії не отримали жодного прикладу, коли б журналісти видання намагалися зв'язатися з тими дітьми, які зателефонували на «телефон історій», порушуючи положення Кодексу. Діти зверталися до газети виключно за власним бажанням і було визнано, що отримання такої інформації було корисним для суспільства та громади. На думку експертів комісії, заклик звертатися до газети не означав буквально «дзвонити зі школи без попереднього дозволу керівництва школи».

В той же час, Комісія наголосила на тому, що у випадку дзвінка у відповідь на звернення дитини «телефоном історій», журналіст опинявся під загрозою можливого порушення положення Кодексу, яке регулює отримання інформації від дітей. Комісія попросила редакцію перевірити всі процедури, пов'язані з функціонуванням «телефону історій», щоб запобігти виникненню загрози порушення норм журналістської етики.

19. Ключ

Комісія не підтримала скаргу. Експерти не вбачають підстав вважати, що були порушені положення, пов'язані з оплатою публікації тим, хто скоїв злочин. Автор книги спокутував свою провину за злочин у в'язниці. Ніяких платежів безпосередньо автору книги не було. Газета не надавала рекламних послуг автору.

(<http://www.pcc.org.uk/cases/adjudicated.html?article=MTc3OA==>)

Комісія також наголосила, що згадана практика є потенційно небезпечною з погляду практики отримання інформації від дітей.

(<http://www.pcc.org.uk/cases/adjudicated.html?article=Mzg4MA==>)

20. Ключ

Рішення Комісії – скаргу не підтримано.

Сторони погодилися, що журналісти переслідували авто позивача. Питання в тому, чи мало «переслідування» характер «заякування» або «домагання».

Все, що робили журналісти протягом цього поодинокого інциденту, не дає підстав вважати, що вони поводитися агресивно або їхня поведінка на дорозі створювала небезпеку для родини позивача. Під час зустрічі вони пояснили мету своїх дій і залишили місце після того, як позивач відмовився розмовляти з ними.

Питання журналістів стосувалися суспільно важливої проблеми, яка викликає значний інтерес у публіки, а позивач є держав-

ним службовцем. Позивач визнав, що спроби газети отримати коментар до моменту інциденту були безрезультатними.

На думку Комісії, рішення переслідувати сім'ю міністра було надзвичайно невдалим. І хоча там не було ознак «заякування» чи «домагання», а отже, не мало місця порушення положень Кодексу, дії журналістів мали наслідком небажаний стрес і викликали тривогу.

Наслідком розгляду цієї скарги стало те, що експерти Комісії вирішили детальніше прописати у положеннях документа ситуацію, коли має місце переслідування авто. Це не має стати звичайною практикою в роботі журналістів, наголошує Комісія.

(<http://www.pcc.org.uk/cases/adjudicated.html?article=Nzg2Ng==>)

21. Ключ

Прес-омбудсмен підтримав скаргу проти газети.

Публікація в пресі деталей місця роботи і посади позивача, безумовно, викликала небажаний інтерес до нього, який, цілком можливо, мав негативні наслідки для нього особисто і результатів його роботи.

Цей факт є порушенням принципів Кодексу щодо недоторканності приватного життя. Тому скаргу позивача підтримано і Комісією з етики також, після оскарження рішення омбудсмена.

В той же час, інформація про наречену позивача та інші деталі щодо нього були цілком прийнятні в статті, яка висвітлювала особу фігуранта резонансного судового процесу, обставини якого вже були відомі широкій аудиторії. Цю частину скарги не підтримано.

(<http://www.presscouncil.ie/decided-by-press-ombudsman/fahy-and-the-news-of-the-world-2028.html>)

22. Ключ

Прес-омбудсмен підтримав скаргу за одним із пунктів, стосовно розміщення поруч фото і заголовка. Газета The Sunday Tribune не погодилася з цим рішенням і пізніше оскаржила його в Комісії з преси Ірландії. Комісія підтримала рішення прес-омбудсмена.

Стаття є коментарем до новин, які вже були широко відомі. Спроби звинуватити позивача у скоєнні ним злочину в статті не було. Таким чином, порушення положень щодо публікації неправдивої і неточної інформації (1) не мало місця.

Газета не публікувала чуток, непідтверджених повідомлень тощо, отже, не допускала змішування фактів і оцінок (2).

В той же час, публікація великого фото поруч із заголовком, який містить згадку про злочин, створює хибне враження у читача і вводить його в оману щодо ролі й участі героя статті у змальованих подіях. Права Ш. Куїна таким чином було порушено (3), і надання йому шансу на відповідь не було адекватним вирішенням цієї ситуації.

Рішення газети не брати коментар у героя статті є цілком виправданим, тому що більшість фактів, згаданих у статті, вже були відомі, були у публічному доступі й не підлягали дискусії.

23. Ключ

Комісія частково підтримала скаргу міністра.

Важливо розуміти, що Комісія не намагалася виявити, наскільки коректно велася критика положень у виступі міністра і наскільки вона була аргументованою. Метою розгляду було виявити, чи порушувала положення Кодексу редакція, коли обрала такий спосіб використання заголовка статті.

Заголовок, в якому в лапках цитувалися слова автора колонки, точно передавав її зміст і підкреслював, що автор відверто звинуватив міністра у брехні. В той же час, у статті, яку підготувала редакція, журналіст, критикуючи кроки і вислови міністра, залишав пряме питання, чи брехала міністр, відкритим.

Враховуючи це, комісія вирішила, що заголовок в тому вигляді, в якому він вийшов у газеті, частково вводить читача в оману, а отже, порушує принцип правдивості й точності викладення інформації (1). Він мав би бути виправлений, а пропозиція міністру відповіді була не зовсім адекватною ситуації.

Щодо інших звинувачень з боку міністра комісія не знайшла достатньо доказів порушень, згаданих у скарзі, принципів обов'язкового відділення фактів від коментарів та поваги до прав людини. В цих положеннях скаргу не підтримано.

(<http://www.presscouncil.ie/decided-by-the-press-council-on-appeal/harney-and-the-irish-daily-mail-.1290.html>)

24. Ключ

Прес-омбудсмен не підтримав скаргу. Комісія з питань преси погодилася з висновком прес-омбудсмена.

Хоча якість новин, в яких висвітлюється конфлікт, страждає від публікації тільки заяви з позицією однієї сторони, власне, публікація такої заяви з наведенням авторства та обставин, за яких

вона зроблена, є цілком прийнятною і не може розглядатися як порушення принципів Кодексу за п.1. Після скарги заявника газета вдалася до спроби виявити додаткові обставини і факти, але інформація від заявника не містила нічого принципово нового.

Щодо п. 2 скарги, всі заяви, які містилися в статті, мали чіткі посилання на джерела і не було спроби видати їх за факти. Автор статті повідомив про намагання отримати інформацію від власника крамниці.

Помилка у підписі під фото, в контексті того, про що йдеться в статті, не є значною, а отже, не може розглядатися як порушення принципів Кодексу.

Також зроблено висновок про відсутність порушень за п. 3 скарги, тому що всю інформацію, яка наводиться в статті, було отримано відкрито, легальним шляхом, без спроб обману чи введення в оману або із застосуванням погроз.

(<http://www.presscouncil.ie/decided-by-press-ombudsman/connolly-footwear-and-the-irish-independent.2119.html>)

25. Ключ

Комітет з розгляду скарг визнає скаргу обґрунтованою і виносить догану газеті. На думку Комітету, процес розслідування журналіста та фотографа суперечить стандартам журналістики. Журналісти мають представлятися. Неправдиві дані журналіста, який проводить розслідування, про свою ідентичність та про те, який орган він представляє, в принципі несумісні з авторитетом і функцією преси.

Приховані розслідування є виправданими в тих випадках, коли інформація має суспільно важливий інтерес, але не може бути зібрана іншим чином.

Згідно з позицією міністра, Комітет дійшов висновку, що обидва журналісти недобросовісним способом проникли в палату для одержання інформації та фото. На думку Комітету, такі дії суперечать чесній журналістській роботі, зокрема, також через те, що міністр перенесла тяжку операцію і ще не відновила повністю свої сили. Незалежно від особи пріоритет у цьому випадку надається потребі захисту особи.

При розслідуваннях стосовно осіб, які потребують захисту, необхідна особлива стриманість. Це стосується насамперед людей, які не повністю володіють своїми розумовими або фізичними силами або ж перебувають в екстремальній психічній ситуації, а також дітей та молодих людей.

НІМЕЧЧИНА

26. Ключ

Комітет з розгляду скарг Німецької пресової ради визнає скаргу обґрунтованою і виносить журналу догану. На думку Комітету, журнал своєю публікацією порушив стандарти журналістики, оскільки його працівники не представилися журналістами. При одержанні інформації, інформаційного матеріалу та фото не можна застосовувати недобросовісні методи. В окремих випадках допустиме приховане розслідування. Однак для нього Комітет з розгляду скарг не бачить підстави, оскільки тут не йдеться про інформацію, що викликає особливий інтерес громадськості.

Окрім того, Комітет критикує опублікування прізвищ та фото учасників семінару. Це не було виправданим, оскільки тут йдеться про приватних осіб. Преса має поважати приватне життя та інтимну сферу людини. Для повідомлення про неї із зазначенням прізвища не було підстав, отже, у цій ситуації були порушені особисті права громадян.

27. Ключ

Комітет з розгляду скарг Німецької пресової ради визнає скаргу обґрунтованою і висловлює громадський осуд. На думку Комітету, газета публікацією статті порушила стандарти журналістики.

Постраждалий, який після апоплексичного удару лежав у лікарні, однозначно перебував в екстремальній ситуації і не повністю володів своїми фізичними та, можливо, розумовими силами. Такі дії не відповідають пресовій етиці. У даному випадку чинною є така норма: обмежену силу волі та особливий стан таких осіб не можна цілеспрямовано використовувати для одержання інформації.

28. Ключ

Інтерв'ю під час скоєння злочину неприпустимі. Комітет з розгляду скарг Німецької пресової ради визнає скаргу обґрунтованою і висловлює бульварній газеті громадський осуд. На думку Комітету, газета проведенням інтерв'ю та публікацією матеріалу порушила стандарти журналістики, а саме принцип добросовісного розслідування, а також регулювання, згідно з яким преса відмовляється від невідповідно сенсаційного зображення насильства та брутальності. Інтерв'ю, яке працівник газети провів під час втечі, заважало слідчій роботі поліції. У запереченні, що

інтерв'юер нібито не знав, що гангстери, які захопили заручників, тимчасом заволоділи автомобілем радіостанції, Комітет не вбачає виправдання таких дій. Навіть випадково розпочата розмова зі злочинцями-втікачами здатна уможливити їхнє самовираження. Преса може незалежно і автентично повідомляти про такі процеси, але не повинна ставати інструментом злочинців.

Подальша публікація інтерв'ю містить невідповідно сенсаційне зображення насильницької акції. Через неї злочинці отримали (публікація вийшла ще до завершення захоплення заручників) публічний форум для самовираження. Досвід перебігу захоплення заручників у Гладбеку 1988 року остаточно підтвердив усвідомлення того, що можливість публічного самовираження злочинців через надання в їхнє розпорядження публіцистичного форуму суперечить професійним правилам журналістики і також може значно ускладнити роботу поліції. Публікація так званих нотаток злочинців суперечить засадам публіцистики, коли злочини згодом виправдовують або ставлять під сумнів, це надмірно обтяжує жертви, а деталізоване зображення злочину лише задовольняє потреби в сенсації.

29. Ключ

Комітет з розгляду скарг Німецької пресової ради вважає докір поліції безпідставним. Він інформує пресу наступним повідомленням.

Обережність при публікаціях про шантаж.

Скарга проти бульварної газети відхилена.

Німецька пресова рада сьогодні відхилила скаргу проти бульварної газети. Газету звинувачували у тому, що вона своїм повідомленням про шантаж поставила під загрозу життя людей і створила перешкоди для слідства.

Після тривалої дискусії як зі скаржниками, так і з редакторами газети Пресова рада сьогодні одноголосно ухвалила такий підхід. Хоча попередження про можливий вплив подібних публікацій має свої підстави і редакції це мають серйозно враховувати, але пленум відхилив скаргу, оскільки подання поліції свого часу не «обґрунтували переконаливо», як того вимагає норма Пресового кодексу. Як показало слухання, поліція лише в загальних рисах вказала на можливість додаткової загрози, але не повідомила газеті, що вже контактувала з можливим злочинцем і мала його незабаром затримати.

Німецька пресова рада аж ніяк не має наміру цим рішенням заохочувати практику неперебірливих публікацій у разі шантажу. Навпаки: поліція та прокуратура Штутгарта пояснили, що співпраця з пресою у цих випадках майже завжди йде добре. Якщо ЗМІ, згідно з Пресовим кодексом, мають бути відповідальними, то це, звичайно ж, передбачає, що поліція конфіденційно та з довірою інформуватиме про конкретні вихідні дані органу, який вона хоче утримати від публікації.

30. Ключ

Комітет з розгляду скарг Німецької ради преси визнає скаргу обґрунтованою і висловлює газеті громадський осуд. Редакція газети перед публікацією надала інформантові письмову гарантію конфіденційності. Публікація все ж містила особисті дані, котрі можна ідентифікувати, і, на думку Комітету з розгляду скарг, порушила стандарти журналістики. Згідно з ними, за інформаційної та довідкової бесіди домовленої конфіденційності слід принципово дотримуватися. Публікація даних є порушенням конфіденційності. Комітет з розгляду скарг при винесенні рішення враховує увагу газети, що дана пізніше обіцянка не публікувати повного імені була прив'язана до готовності інформанта зробити заяву під присягою щодо закидів. Навіть якщо редакція справді не отримувала заяви і скаржнику мало бути відомо, що редакція від публікації викривальних матеріалів не відмовиться, для Пресової ради це не може бути підставою відхилити закид щодо порушення принципу публіцистики дотримуватися конфіденційності. Редакція мала б умову, за якої була гарантована конфіденційність, згадати в гарантії інформантові й тим самим письмово вказати на прив'язку. Комітет рекомендує газеті у майбутньому в подібних випадках делікатніше обходитися з інтересами інформантів.

Якщо інформант, як умову надання інформації, поставив збереження даних про його особу в таємниці, то цю умову слід поважати і виконувати.

31. Ключ

Комітет з розгляду скарг Німецької ради преси визнає скаргу обґрунтованою і висловлює оскарженому журналу громадський осуд. На його думку, редакція публікацією матеріалу порушила таку норму: при одержанні даних, новин, інформації та зображень, що стосуються особи, не можна застосовувати недобросо-

вісні методи. На підставі заяви скаржника та висловленої позиції часопису Комітет дійшов висновку, що значна частина статті була інсценована внаслідок того, що відповідні аксесуари були принесені працівниками редакції, а також виплати гонорару молодим людям. Такий спосіб дій, попри наведений редакцією – і цілком легітимний – намір статті з'ясувати, чи сприймає східнонімецька молодь праворадикальні тези, не є сумісним з принципами розслідування. Дана акція не дала змоги зрозуміти реальне ставлення молоді до праворадикальних тез та створена штучно самими журналістами, які мали на меті висвітлити цю тему в газеті. Подібний спосіб дій з позиції пресової етики є вельми сумнівним, позаяк журналіст ігнорує свою основну професійну функцію – повідомлення і стає активним учасником. Оснащення молодих людей різноманітними аксесуарами, на думку Комітету з розгляду скарг, до того ж призводить до введення в оману читача, оскільки він по прочитанні статті має дійти висновку, що принесені редакцією предмети належать молодим людям. Отже, у читача створюється неправильна картина, у чому Комітет вбачає порушення журналістського обов'язку добросовісності. Призначені для публікації певні новини та інформація в словах та образах мають бути перевірені на істинність і залежно від обставин – ретельно. Їхній сенс не повинен бути ні перекрученим, ні сфальшованим через опрацювання, напис або підпис під фото. Документи мають бути відтворені точно за змістом. Непідтверджені повідомлення, чутки та припущення слід такими й позначати.

32. Ключ

Комітет з розгляду скарг Німецької пресової ради відхиляє скаргу як необґрунтовану. Він доходить висновку, що вимога правдиво інформувати громадськість не була порушена. На думку органу, немає жодних ознак критикованих скаржником вибіркового публікування прізвищ зачеплених політиків і односторонньої підтримки у виборчій боротьбі, що з цього випливає. Газета вказує на те, що конкретна інформація про зловживання бонусними мілями, які отримали депутати під час службових відряджень, стала відомою лише через аферу Гунцінгера. Відтак газета попросила політиків усіх партій, представлених у Бундестагу, висловити свою позицію. Вони відреагували по-різному швидко, й у дуже багатьох випадках вдалося повністю зняти всі закиди. На думку Комітету з

розгляду скарг, цей підхід відповідає журналістському обов'язку добросовісності. Інформацію, яку мала газета про можливе приватне використання бонусних миль, отриманих під час службових відряджень, редакція мусила додатково розслідувати. Неперевірена публікація списку прізвищ з журналістського погляду була б недопустима. Після того, як зачеплені депутати висловили редакції свою позицію, вона повідомила про результати. Це стосувалося представників усіх політичних партій. Цілеспрямованим повідомленням про партії урядової коаліції це не було.

33. Ключ

Комітет з розгляду скарг Німецької пресової ради відхиляє скаргу як необґрунтовану. Він дійшов висновку, що немає порушення стандартів журналістики. Терміни заборони, до закінчення яких публікація певних новин має бути відтермінована, допустимі лише тоді, коли вони слугують належному та добросовісному висвітленню подій. Вони засадничо підпадають вільній домовленості між інформантами та ЗМІ. Термінів заборони слід дотримуватися лише тоді, коли для цього є вагома підстава, наприклад, у випадку тексту ще не виголошеної промови, достроково виданого звіту про діяльність фірми або інформації про подію, яка ще не настала (збори, постанови, вшанування тощо). Цілі реклами не є вагомою підставою для термінів заборони.

Сенс та мета цієї норми – надати принципів саморегулювання між тим, хто встановлює термін, і тим, хто має його дотримуватися, пріоритет перед суворим регулюванням. Тут свідомо не було прийнято регулювання в тому сенсі, що преса принципово дотримується термінів заборони. При цьому норма виходить з того, термін заборони потребує розумно обґрунтованої підстави. У сенсі цієї норми є, отже, доцільним при визначенні терміну заборони давати для нього принаймні тезисне обґрунтування. Лише так відповідний ЗМІ взагалі здатний в конкретному випадку оцінити питання розумного виправдання терміну заборони.

34. Ключ

Комітет з розгляду скарг визнає скаргу обґрунтованою і висловлює зауваги. Комітет дотримувався думки, що газета публікацією першої статті порушила стандарти журналістики, та критикує заголовок статті, оскільки в ній міститься неправдиве твердження, що згаданого працівника звільнили з роботи. Для читача через ви-

бір цього поняття мало виникнути враження, що лікаря звільнили. Але він був лише тимчасово усунений від виконання обов'язків, поки не прояснили ситуацію стосовно помилкових розрахунків. Тому заголовок є фальшивим і порушує журналістський обов'язок добросовісності.

35. Ключ

Комітет з розгляду скарг Німецької пресової ради відхиляє скаргу як необґрунтовану. Він дійшов висновку, що немає порушення статей стандартів журналістики. На погляд Комітету, стаття не створює враження, що використання аерозолю для носа взагалі захищає від нежитю. Було лише сказано, що завдяки вживанню аерозолю симптоми нежитю полегшуються і прискорюється загоєння слизової оболонки. Отже, газета лише передає те, про що вона дізналася у своїх розслідуваннях.

36. Ключ

Комітет з розгляду скарг визнає скаргу обґрунтованою і висловлює журналові догану. Він вважає, що публікація заголовка на титульній сторінці порушила стандарти журналістики. На титульній сторінці заголовок, який зачіпає тему «СНІД», проголошує, що у великої кількості хворих пацієнтів хвороба, яка здебільшого є смертельною, тепер є виліковною. Після ґрунтовної дискусії Комітет з розгляду скарг доходить висновку, що через це, зокрема, через формулювання «Кінець смертям», у хворих з'являються невиправдані надії. На думку Комітету, позицію очікування, що виникає у пацієнтів через заголовок, реальність не підтверджує. У цьому зв'язку Комітет з розгляду скарг враховує також сугестивний (навіювальний) вплив від титульної сторінки. Силі очікувань та надій реальні результати дослідження не відповідають. Взагалі, повідомлення про нібито успіхи або невдачі медичних або фармацевтичних досліджень у боротьбі з хворобами вимагає добросовісності та відчуття відповідальності. У тексті та заголовку не має бути усього того, що у хворих та їхніх близьких викликає необґрунтовані та невідповідні реальному стану речей у медичних дослідженнях надії на одужання у недалекому часі. З іншого боку, критичні або ж взагалі односторонні повідомлення про контрверсійні думки не повинні викликати у хворих зневіру і ставити під питання можливий успіх терапевтичних заходів.

37. Ключ

Комітет з розгляду скарг визнає скаргу обґрунтованою і висловлює зауваги. Комітет вважає, що пресова служба своїм повідомленням порушила обов'язок добросовісності. На думку Комітету з розгляду скарг, редакція не повідомила, що результати дослідження, про яке вона інформувала, ґрунтувалися на опитуванні лише 20 осіб. Однак редакція повинна була повідомити про стан речей, тим більше, що автори студії обмежили далекосяжність результатів своєї розвідки, наголосивши на необхідності триваліших досліджень. Крім того, Комітет з розгляду скарг вважає ці висловлювання, згідно з якими батьки нібито «навіть гальмували процес одужання» або «сприяли захворюванню дітей», такими, що не підтвержені результатами розвідки. Взагалі, Німецька пресова рада рекомендує пресі при публікації результатів опитування, які проводять інститути опитування громадської думки, наводити кількість опитаних, час опитування, замовника, а також поставлені запитання. Якщо немає замовника, слід зазначити, що дані опитування впливають з ініціативи інституту опитування громадської думки.

38. Ключ

Комітет з розгляду скарг визнає скаргу обґрунтованою і висловлює зауваги. Комітет вважає, що газета своєю публікацією порушила стандарти журналістики. Необхідно було в «шапці» інтерв'ю вказати на безкоштовну газету як на джерело. Позаяк цього не зроблено і названо лише прізвища журналістів, то в читача складається враження, що бургомістр дав інтерв'ю редакторам бульварної газети. Оскільки це було не так, то порушено журналістську добросовісність. Якщо інтерв'ю повністю або значними частинами запозичено дослівно, то треба наводити джерело. Якщо суттєвий зміст висловлених думок передано своїми словами, то наведення джерела є необхідним.

39. Ключ

Комітет з розгляду скарг Німецької пресової ради визнає скаргу обґрунтованою і висловлює громадський осуд. Він вважає, що газета своєю публікацією порушила стандарти журналістики. На думку органу, публікація від першої особи висловлювань співбесідника під час телефонної розмови та розміщення авторського

рядка перед статтею дає читачеві фальшиве уявлення, нібито співбесідник сам написав статтю, що не відповідає засадам пресової етики. Ці дії є, безперечно, порушенням журналістського обов'язку добросовісності, оскільки у читача має скластися враження, що згаданий в авторському рядку співробітник міністра сам написав статтю.

40. Ключ

Комітет з розгляду скарг відхиляє скаргу як необґрунтовану. Німецька пресова рада не вбачає в діях газети порушення стандартів журналістики, зокрема, вимоги правдивості. Власне, норма приписує, що пресові повідомлення при висвітленні заходів під час виборчої кампанії також про погляди, які вона сама не поділяє, відповідає журналістській безсторонності, слугує свободі інформації та рівності шансів демократичних партій. Однак у цьому повідомленні йдеться не про «висвітлення заходів під час виборчої кампанії» партії, а про організований газетою виборчий форум. Редакція може вільно вирішувати, кому вона надає слово. Не існує зобов'язання враховувати всі партії, що беруть участь у певних виборах. Прийняте рішення редакції при виборі учасників виборчого форуму слід вважати припустимим і таким, що не суперечить принципам публіцистики.

41. Ключ

Комітет з розгляду скарг відхиляє скаргу як необґрунтовану. Він дійшов висновку, що порушення етики немає. Звичайно, якщо журналіст або видавець водночас зі своєю публіцистичною діяльністю виконує функцію, наприклад, в уряді, установі чи в комерційному підприємстві, усі, хто має до цього стосунок, повинні суворо дбати про розділення цих функцій. Те ж саме стосується протилежного випадку. Суперечні інтереси шкодять авторитетові преси. Але партійна посада не є урядовою функцією. Це є чинним і тоді, коли йдеться про партію, яка на місцевому, регіональному або навіть земельному рівні є домінуючою політичною силою. Комітет з розгляду скарг засадничо вважає, що особам, які обіймають партійні посади, не можна априорі забороняти висвітлювати події для місцевих газет. Цього не може бути хоча б тому, що інакше актуальне та серйозне висвітлення місцевих подій було б значно ускладнене. Бо саме в сільській місцевості ЗМІ залежать від по-

заштатних працівників з усіх сфер громадського життя, зокрема з партій. Тільки з їхньою допомогою можна забезпечувати належне публіцистичне обслуговування. Однак у таких випадках слід суворо стежити за тим, щоб не було необ'єктивного висвітлення подій. У цьому прикладі Комітет з розгляду скарг не бачить ознак того, що тут було однобічне або перекохане висвітлення подій. При цьому насамперед слід врахувати те, що преса має повне право на тенденційне висвітлення подій. Надані скаржником статті, на погляд Комітету з розгляду скарг, не можуть обґрунтувати закид у «придворному висвітленні подій».

42. Ключ

Комітет з розгляду скарг визнає скаргу обґрунтованою і висловлює газеті громадський осуд. Він вважає, що газета своєю публікацією порушила норми етики. Повага до гідності людини є однією з найголовніших заповідей преси. Кожна із зайнятих у пресі осіб дбає про престиж ЗМІ. На думку Комітету з розгляду скарг, у коментарі міститься заклик до суду Лінча. З формулювання на кшталт: «Тут відповідь не може бути такою, щоб вчинити над ними процес» та «Розправа над двома злочинцями має бути короткою і без будь-яких дискусій з правозахисниками» газета виходить за рамки верховенства права і таким чином ігнорує цінності, що є основою нашого суспільного ладу. Публікація подібних думок шкодить престижу преси. Саме завданням преси є захист системи верховенства права, а не заперечення її через висловлення думок, подібних до цих.

43. Ключ

Комітет з розгляду скарг визнає скаргу обґрунтованою і висловлює зауваги. Комітет вважає, що газета своєю публікацією читацьких листів порушила етичні норми. Як головна редакція уже визнала у своїй позиції, лист у формулюванні «сотні тисяч» містить узагальнення щодо всіх шукачів притулку. Комітет вважає, що це узагальнення є дискримінацією іноземців, оскільки у читача має виникнути хибне враження, що більша частина осіб, які мають право притулку в Німеччині, торгують наркотиками. Однак це не відповідає дійсності. Комітет також вважає, що газета, безумовно, має займатися читацькими листами на цю тематику і, звичайно, може їх публікувати. Але в конкретному випадку було б доречно піддати критиковані місця редакційному опрацюванню.

44. Ключ

Комітет з розгляду скарг Німецької пресової ради визнає скаргу обґрунтованою і висловлює газеті громадський осуд. Він вважає, що газета своєю публікацією або скороченням читацького листа порушила етичні норми. У даному випадку, скорочення перекутало зміст. Тобто має місце значне перекохане змісту, позаяк через його скорочення лист набрав протилежного значення. При читанні листа у читача може виникнути хибне враження, що автор підтримує висловлювання, що містяться у статті. Особливо серйозним, на погляд Комітету з розгляду скарг, порушення обов'язку добросовісності було ще й тому, що – як повідомила газета у своїй позиції – другу частину редакція викреслила свідомо. Цілеспрямоване опрацювання читацьких листів для перекоханого змісту є грубим порушенням журналістського обов'язку добросовісності.

45. Ключ

Комітет з розгляду скарг визнає скаргу обґрунтованою і висловлює догану. Комітет дійшов висновку, що картинка, яка зображає на передньому плані закривавленого чоловіка, а на задньому плані – охоплені вогнем будинки, була змонтована з двох різних фотознімків. Але оскільки у читача виникає враження, що йдеться про автентичне фото, було б краще необхідно в легенді до фото вказати на характер монтажу. Позаяк цього не сталося, то маємо порушення журналістського обов'язку добросовісності. Якщо ілюстрацію, зокрема фотографію, при побіжному читанні можна сприймати як документальне зображення, хоча вона є фотомонтажем, то необхідне відповідне уточнення. Тому заміна або доповніння ілюстрації (той самий мотив за іншої обставини, інший мотив за тієї ж обставини тощо), символічні ілюстрації (поставлені сцени, штучно візуалізований процес до тексту тощо), фотомонтаж або інші зміни мають бути чітко позначені як такі у легенді або тексті до фото.

46. Ключ

Комітет з розгляду скарг відхиляє скаргу як необґрунтовану. Він дійшов висновку, що нема порушення етичних норм. На думку Комітету, акція становила допустиму власну рекламу газети, тому принцип відмежування редакційної частини від реклами не був порушений. Комітет не виявив, що економічні інтереси третіх осіб,

у цьому випадку залучених фірм, впливали на характер редакційних повідомлень. Газета започаткувала маркетингову акцію, яка, щоправда, принесла вигоду й іншим компаніям. Водночас мета цієї акції полягала передусім у власному маркетингу. Комітет вважає це допустимим і сумісним з принципом відмежування.

47. Ключ

Комітет з розгляду скарг вважає скаргу обґрунтованою та виголошує журналу публічну догану. Він дотримується думки, що журнал, запропонувавши машинобудівній фірмі заплатити за ілюстративний матеріал до статті про фірму та її продукцію, порушив принцип відмежування. На думку Комітету з розгляду скарг, з принципом відмежування несумісний той факт, що журнал вимагає гроші за публікацію фотографій до редакційного матеріалу. Уся публікація редакційних матеріалів не повинна залежати від зустрічних фінансових послуг. Тільки у такий спосіб можна забезпечити не впливання третіх осіб на повідомлення від імені редакції.

48. Ключ

Комітет з розгляду скарг відхиляє скаргу як необґрунтовану. Він дійшов висновку, що нема порушення визначеного у статті 7 Пресового кодексу принципу відмежування редакційного тексту від публікацій рекламного характеру. Комітет вважає, що згадування брошурні читач одразу сприймає як рекламу чи спонсорство, оскільки воно виразно відокремлене від редакційного тексту. Отже, тут нема змішування реклами та редакційного тексту, бо – як було зазначено у заяві юридичного відділу щоденної газети – розташування та оформлення реклами однозначно визначають її як таку.

49. Ключ

Комітет з розгляду скарг визнає скаргу обґрунтованою та виголошує газеті свою рекомендацію. Він вважає, що внаслідок публікації статті під заголовком «Там, де мав стояти будинок, можуть пастися вівці» газета порушила стандарти журналістики. Редакційні публікації, в яких містяться вказівки на фірми, їхні виробничі можливості чи заходи, не повинні перетинати межі від прихованої реклами. Перетин такої межі особливо очевидний, якщо публікація виходить за межі обґрунтованого публічного інтересу або інформаційних інтересів читачів. На думку Комітету з

розгляду скарг, тут наявне порушення обов'язку журналістів бути добросовісними, адже редакція, готуючи матеріал, повинна була помітити, що послуги, подібні до описаних, не є чимось новим, навпаки, їх вже давно пропонують. До того ж внаслідок докладного опису царини діяльності та й частого згадування імені тут вбачається прихована реклама, оскільки завдяки публікації архітектор отримав перевагу порівняно зі своїми конкурентами.

50. Ключ

Комітет з розгляду скарг визнає скаргу обґрунтованою та виголошує газеті публічну догану. Він вважає, що внаслідок публікації матеріалів під заголовками «Оптимальне піклування» та «Компетентна лікарняна каса» газета порушила принцип відмежування редакційної частини від реклами, що міститься у статті 7 Пресового кодексу Німеччини. В обох статтях повідомлено про певну лікарняну касу. Поряд з оформленими як редакційні статтями розміщено рекламні оголошення цієї лікарняної каси. На думку Комітету з розгляду скарг, статті мають однозначний піарний характер та є прихованою рекламою. Лікарняна каса зображена у статтях надзвичайно позитивно та без жодної критики. З цієї причини треба було позначити обидва матеріали як «рекламні». Оскільки цього не сталося, не було враховано вимогу щодо чіткого відмежування редакційної частини від реклами.

51. Ключ

Комітет з розгляду скарг визнає скаргу обґрунтованою та виголошує газеті публічну догану. Він вважає, що внаслідок публікації матеріалів під заголовками «Косметика, аромат та краса», «У світі вин» та «Спеціалісти з чоловічої моди» газета порушила статтю 7 Пресового кодексу. Редакційні публікації не повинні перетинати межі від прихованої реклами. Перетин такої межі особливо очевидний, якщо публікація виходить за межі обґрунтованого публічного інтересу або інформаційних інтересів читачів.

У цілому, як визначає Комітет, зміщення повідомлень про фірми природно допустиме. Подібна допустимість наявна, наприклад, тоді, коли певна фірма відіграє особливо важливу роль у місцевому чи регіональному контексті. Однак така, з журналістського погляду – коректна, кореспонденція передбачає, що у статті буде наведена певна інформація, наприклад, показники діяльності

компанії та дані річних балансів. Проте після ретельного вивчення представлених йому статей Комітет дійшов висновку, що ці три матеріали не відповідають критеріям, які висувають до публікацій про фірми, допустимих, з огляду на пресову етику. У всіх статтях немає журналістської непричетності, на яку має право розраховувати читач, звертаючись до редакційних матеріалів. Подібні публікації мають спонукати читачів відвідати згадані заклади торгівлі та щось там придбати. Подібні наміри рекламного характеру, на думку Комітету з розгляду скарг, не повинні становити зміст редакційних кореспонденцій, адже газета повинна передовсім виконувати публіцистичні завдання, а редакційні матеріали не повинні сприяти зростанню прибутків певних торговельних підприємств. Якби подібний спосіб дій набув поширення, то це стало б з боку газет небезпечним кроком до перетворення з інформаційних засобів на носіїв реклами.

52. Ключ

Комітет з розгляду скарг відхиляє скаргу як необґрунтовану. Він дійшов висновку, що порушення норм етики немає. На думку Комітету з розгляду скарг, подання інформації було виправдане, адже протягом трьох годин на одному відрізку залізниці сталося два самогубства. За своїм змістом кореспонденція об'єктивно відтворює обставини обох самогубств і в ній дотримано необхідної стриманості. Докладніших обставин не згадано. З огляду на фотографію, Комітет дійшов висновку, що її публікація не мала надмірно сенсаційного характеру. Хоча на світліні можна розрізнити накритий труп, але не настільки детально, щоб фотографію варто було оцінити як неадекватну. Водночас, на думку Комітету, не було потреби публікувати подібну світліну. Вона не сприяла кращому розумінню описаних фактів. До того ж, з етичного погляду принаймні сумнівно, чи обов'язково ілюструвати статтю про самогубства.

53. Ключ

Комітет з розгляду скарг визнає скаргу обґрунтованою та виголошує заувагу редакції газети. Він вважає, що подібний спосіб подання новин становить порушення статті 8 Пресового кодексу. Вирішуючи, чи публікувати фотографії будинку та точну адресу, треба було врахувати таку проблему: чи був щодо цього наявний громадський інтерес і чи мав він пріоритет перед приватним жит-

тям та інтимною сферою родини, що в ньому мешкає. У цьому випадку Комітет з розгляду скарг доходить висновку, що наведення точної адреси не виправдане наявністю громадського інтересу. Це стосується також і ситуації, коли люди, які фігурують у справі, є публічними особами та викликають інтерес громадськості. Навіть тоді наведення точної адреси не мало б принципового значення для формування громадської думки, тому після зважування згаданих інтересів від цього слід було відмовитись.

54. Ключ

Комітет з розгляду скарг вважає скаргу обґрунтованою та виголошує зауваги редакції газети. На його думку, публікація становить порушення статті 8 Пресового кодексу. Комітет критикує редакцію за наведення у матеріалі фотографії учасника аварії та розголошення його прізвища та місця проживання. Не був наявний інформаційний інтерес громадськості, який у цьому конкретному випадку міг би переважати над особистими правами відповідної особи. Тому, як вважає Комітет, слід було вдатись до знеособлення. Однак Комітет не встановив порушення журналістського обов'язку щодо добросовісності через наведення слів «чоловік у стані сп'яніння». Це твердження спирається на прес-реліз поліції, в якому йдеться про те, що у зазначений час був помічений пішохід, який в «очевидному стані сп'яніння» переходив через розділову смугу автомагістралі. Тому з цього боку до кореспонденції немає жодної претензії.

55. Ключ

Комітет з розгляду скарг відхиляє скаргу як необґрунтовану. Він дійшов висновку, що тут немає порушення особистих прав, що закріплено у статті 8 Пресового кодексу. Після жвавого обговорення Комітет вирішив, що публікація, яка дозволяє ідентифікувати особу, не дає підстав для закидів, оскільки жінку, про яку йде мова, можна розглядати як відносну особу сучасної історії. У рамках акції «Школа без расизму» вона, як засвідчує світлина, вже опинялась у центрі уваги громадськості. Звичайно, у статті її можна було б знеособити, проте щодо цього не було обов'язку, пов'язаного з пресовою етикою. Як зазначила редакція у своєму висловлюванні, після тривалого розмірковування вона свідомо навела прізвище, оскільки це було необхідно для забезпечення достовірності та правдивості матеріалу. У цьому зв'язку Комітет також погоджується

з аргументами, згідно з якими молода жінка нічого б не виграла, якби приховувала своє ім'я. Навпаки, знеособлення могло б посилити зловтіху в неонацистських колах. Цю думку редакції Комітет сприймає позитивно, хоча прізвище все ж таки не обов'язково було називати. Те саме стосується публікації фотографії.

56. Ключ

Норма 8.4 – Захворювання

Тілесні та психічні захворювання чи каліцтва загалом належать до таємної сфери відповідної особи. З огляду на неї та її близьких, преса повинна у подібних випадках відмовлятися від наведення імені та світлин, а також уникати зневажливих означень хвороби або медичного закладу, навіть якщо вони трапляються у повсякденній мові. Особи сучасної історії користуються захистом проти дискримінаційних викриттів і після своєї смерті.

Комітет з розгляду скарг вважає скаргу обґрунтованою та висловлює заувагу редакції газети. На його думку, внаслідок публікації статті газета порушила статтю 8 Пресового кодексу у поєднанні з нормою 8.4. Комітет визначає, що хоча в цьому конкретному випадку вона й відповідала публічному інтересові, оскільки скаржниця намагалася отримати мандат на діяльність у публічній владі, однак не було потреби настільки детально розглядати її хворобу, як це зробили. Як вважає Комітет, в описі картини захворювання доцільно було б обмежитись наведенням найнеобхідніших відомостей. Наприклад, вистачило б короткої згадки про «душевну хворобу», щоб пояснити читачеві сутність дискусії всередині партії навколо кандидатури скаржниці. Деталізовані дані, такі як «маячня» або «параноїчний психоз», не були необхідні для представлення читачеві усіх фактичних обставин. З цієї причини розголошення таких подробиць становило порушення особистих прав скаржниці.

57. Ключ

Комітет з розгляду скарг відхиляє скаргу як необґрунтовану. Він дійшов висновку, що порушення статті 1 Пресового кодексу нема. На думку Комітету, стаття є портретом, в якому, щоправда, використано дуже різкі вирази, однак не принижено гідність дівчини, про яку йде мова. Авторка лише надзвичайно реалістично змальовує життя та поведінку хворої. Вона зображує труднощі, які переживає мати, доглядаючи свою дитину, та намагається

пробудити розуміння не лише стосовно дитини, а й її матері. Вже заголовок статті, оформлений як відбиток печатки, засвідчує, що авторка не мала наміру принизити гідність дівчини, а хотіла розкритикувати стереотипи, якими суспільство часто послуговується у поводженні з людьми з обмеженими можливостями.

58. Ключ

Комітет з розгляду скарг відхиляє скаргу як необґрунтовану. Він дійшов висновку, що порушення Пресового кодексу немає. Як вважає Комітет, коментар є допустимим висловленням думки, що забезпечується принципово гарантованим захистом свободи висловлення думок. Щоправда, обрані формулювання мають надзвичайно критичний характер, проте не перетинають межі від об'єктивних для гідності тверджень.

59. Ключ

Комітет з розгляду скарг визнає скаргу обґрунтованою та виголошує щоденній газеті публічну догану. Він вважає, що газета порушила статтю 9 Пресового кодексу, надрукувавши цей матеріал. На думку Комітету, ображено честь голови ХСС, оскільки, критикуючи міграційну політику ХСС, редакція згадала солдатські штани, чоботи та селекційну платформу й через це безпосередньо поставила політику в один контекст з організованими масовими вбивствами у Третью Рейху. На думку Комітету, газета зайшла надто далеко. Сатира також має свої межі: там, де ображають особисту честь людини.

60. Ключ

Комітет з розгляду скарг визнає скаргу обґрунтованою та виголошує газеті публічну догану. Комітет дотримується думки, що публікація газети є порушенням статті 1 Пресового кодексу. У своєму висловлюванні головна редакція газети звертає увагу на те, що матеріал був надрукований на сторінці сатири та що особистості публічного життя – чи то з релігійної, чи політичної сфери – мусять примирятись з ущипливою іронією, яку вони самі та інші особи сприймають як «іронію без смаку». Загалом Комітет цілком розуміє подібну аргументацію. Адже часто лише стилістичні засоби сатири дозволяють завдяки перебільшенню висловити таку критику на адресу чогось чи когось, що в ній повністю би розкри-

валася абсурдність певних процесів або явищ, недоліки певної особи. Однак у цьому випадку, на думку Комітету, газета очевидно вийшла за межі свободи сатири. Незалежно від того, з якими намірами автор зобразив десять способів убити Папу Римського, використання псевдоніма «Алі Агджа» та змалювання «способу вбивства: куля до дванадцятипалої кишки» створюють безпосередній зв'язок з дійсним замахом на колишнього очільника католицької церкви, Папу Римського Івана Павла II. Як вважає Комітет з розгляду скарг, це тяжка образа людської гідності особи, щодо якої був скоєний злочин, і водночас порушення статті 1 Пресового кодексу. Адже навіть при використанні засобів сатири Папа Римський – поряд з його функцією очільника католицької церкви – завжди залишається людиною. Суто ігрове поведіння (з розважальною метою) з реальними стражданнями цієї особи ображає її гідність. У своєму висловлюванні редакція повідомляє, що вона вже виразила своє незадоволення відповідальному членові редакції у зв'язку з цим матеріалом. Комітет Німецької пресової ради з розгляду скарг позитивно сприймає такий факт. Попри це, Комітет вважає порушення публіцистичних засад настільки тяжким, що обирає захід – висловлення публічної догани.

61. Ключ

Комітет з розгляду скарг вважає скаргу обґрунтованою та виголошує заувагу. На його думку, стаття містить образу людської гідності, згідно зі статтею 1 Пресового кодексу. Фраза: «В. віддає багато сил роботі зі своїми недоумкуватими, та однак знає, що поступу не доб'ється», як здається Комітету з розгляду скарг, була б допустимою лише у вигляді цитати від імені певної особи. Однак в опублікованій версії ці слова звучать від імені редакції. Внаслідок цього з царини очевидно суб'єктивної позиції вони перенесені на об'єктивніший рівень дистанційованої редакційної оцінки. Вживання слова «недоумкувати» як синонім до «людей з психічними вадами» суперечить принципів поваги до людської гідності, як це визначено у Пресовому кодексі.

62. Ключ

Комітет з розгляду скарг визнає скаргу обґрунтованою та оголошує газеті заувагу. Оцінюючи статтю, він застосував статтю 12 Пресового кодексу. Для конкретизації, згідно з нормою 12.1, рекомендовано при повідомленнях про злочини наводити належність

підозрюваних чи злочинців до етнічних або інших меншин лише у тому разі, якщо це має об'єктивне значення для розуміння описаної події та може бути обґрунтоване. На думку Пресової ради, у цій справі нема такого значення, яке виправдовувало б те, що злочинця назвали «турком». Підзаголовок «Турки побили німців» створює, як вважають члени Комітету, протиставлення осіб, які належать до різних національностей. На думку Комітету, цей вислів має дискримінаційний характер у розумінні статті 12 Пресового кодексу.

63. Ключ

Комітет з розгляду скарг вважає скаргу обґрунтованою та виголошує газеті публічну догану. У публікації він вбачає порушення статті 12 Пресового кодексу. Для конкретизації, згідно з нормою 12.1, рекомендовано при повідомленнях про злочини наводити належність підозрюваних чи злочинців до етнічних або інших меншин лише у тому разі, якщо це має об'єктивне значення для розуміння описаної події та може бути обґрунтоване. На думку Комітету, в цьому контексті не було приводу будувати матеріал в узагальненій формі. Особливо це стосується загального вислову «Знов неприємності через циган», який уможливує дискримінацію усіх належних до синті та ромів. Окрім цього, злам автомобіля не становить кримінальної події, якій слід приділяти особливу вагу.

64. Ключ

Комітет з розгляду скарг вважає скаргу обґрунтованою та висловлює газеті своє незадоволення. На його переконання, своєю статтею газета порушила статтю 10 Пресового кодексу. Комітет не знаходить сатиричного змісту в заголовку «Розп'яття! Баварія без Балькензеппа». З огляду на оформлення, тут теж редакція не дистанціюється. На думку Комітету, слово «Балькензепп» віддає хрест як головний символ християнської віри на поталу насмішці й тому може відчутно вразити релігійні почуття християн за формою та змістом.

Стаття 10. Публікації текстів і зображень, які можуть відчутно вразити моральні або релігійні почуття певної групи осіб за формою та змістом, несумісні з відповідальністю преси.

65. Ключ

Комітет з розгляду скарг відхиляє скаргу як необґрунтовану. Він дійшов висновку, що тут нема порушення статті 10 Пресового кодексу. На думку Комітету, фотографія не може суттєво образити релігійні почуття певної групи осіб. Тільки той факт, що сцена відтворена із залученням напівоголених жінок-моделей, не дає підстав говорити про блюзнірське чи порнографічне зображення.

66. Ключ

Комітет з розгляду скарг визнає скаргу обґрунтованою та виголошує газеті заувагу. Він вважає, що публікація матеріалу була порушенням Пресового кодексу. Комітет піддає критиці вміщені у дописі слова: «Аллах великий, Аллах могутній, його сідниця має розмір три метри шістдесят». На його думку, вони можуть образити релігійні почуття усіх мусульман. Щоправда, Комітет визнає виправданим намір редакції у сатиричній формі піддати критиці тих, хто оголошує телебачення відповідальним за землетрус. Проте, на думку Комітету, ця критика далеко вийшла за допустимі межі та ображає релігійні почуття мусульман.

67. Ключ

Комітет з розгляду скарг вважає скаргу обґрунтованою та висловлює газеті публічну догану. Комітет дотримується думки, що публікацією статті газета порушила Пресовий кодекс. Повідомлення про незавершені розслідування та судові провадження повинні бути вільні від упередженості. На думку Комітету, було порушено особисте право підозрюваного, оскільки внаслідок наведення його фотографії, імені, скороченого прізвища та віку його можна однозначно ідентифікувати. У цьому конкретному випадку нема інформаційного інтересу громадськості, який би перевищував особисте право особи. Одночасно Комітет з розгляду скарг вбачає тут передчасне засудження, адже у заголовку міститься констатація того факту, що підозрюваний є вбивцею. На момент публікації ця особа була лише підозрюваною у вчиненні злочину, її вина не була доведена, вона не була засуджена. З цієї причини наявне преюдиціальне твердження. Це також становить грубе порушення одного з етичних принципів преси.

68. Ключ

Комітет з розгляду скарг відхилив скаргу як необґрунтовану та дійшов висновку, що тут немає порушення особистого права відповідно до Пресового кодексу. Комітет вважає, що ця жінка як член представницького органу громади та голова комісії з питань культури є місцевою особою сучасної історії й тому наведення її імені виправдане. Ухвалюючи рішення, Комітет поділяв аргументацію газети, що особи, які обіймають політичні посади, мають відповідати очікуванню, що вони платять за речі, які хочуть придбати. Якщо це не так, вони повинні враховувати можливість публічної критики на свою адресу.

69. Ключ

Комітет з розгляду скарг вважає скаргу обґрунтованою та висловлює своє незадоволення. Він дотримується думки, що публікацією статті газета порушила Пресовий кодекс. Комітет піддає критиці наявну в матеріалі фразу: «В якому обсязі кримінальні боси могли працювати на власну кишеню, засвідчує лише один приклад». Подібне висловлювання однозначно становить передчасне засудження скажника, якому на момент публікації не довели вчинення кримінальних діянь. Слова «кримінальні боси» навіюють думку, що закиди нібито справедливі та навіть доведені. Проте на момент виходу статті це було не так, тому Комітет вбачає тут передчасне засудження. Водночас Комітет не встановив порушення особистого права скажника. Посада керівника клініки зумовлює інтерес громадськості до повідомлень, зокрема, з наведенням імені. З цим мусить погодитися скажник, оскільки у цьому випадку публічний інтерес має пріоритет перед його особистим правом.

70. Ключ

Комітет з розгляду скарг відхиляє скаргу як необґрунтовану. Комітет дійшов висновку, що нема порушення норм етики. На думку Комітету з розгляду скарг, опублікована газетою фотографія є документом сучасної історії. Зображення допомагає читачам краще усвідомити напад на Центр світової торгівлі в усьому його жахливому масштабі. Це було зроблено без огляду на вуаеризм, а для того, щоб читачі могли наочно представити собі цю подію. Тому не лише публікація фотографій зруйнованих будинків є ціл-

ком виправданою, а й документування масштабів нападу на прикладі окремих людських доль. Після докладної дискусії Комітет з розгляду скарг також дійшов висновку, що тут немає порушення особистого права зображеного чоловіка. Його немає вже тому, що зображену людину не можна впізнати. Навіть якби ідентифікація була можлива, це можна було б допустити з огляду на етичні застави преси, оскільки, як вже зазначено, фотографія є документом сучасної історії надзвичайного значення.

71. Ключ

Комітет з розгляду скарг дійшов висновку, що скарга з приводу публікації світлина необґрунтована. На думку Комітету, не можна остаточно вирішити, чи публікація подібної світлина була доцільною та придатною для того, щоб привернути увагу громадськості до жорстоких подій та пробудити співчуття до жертв. Однак у фотографії Комітет передусім вбачає носія інформації та автентичний документ сучасної історії. Повідомлення про визначні події у світі, що відповідає фактам, належить до завдань преси. Реальні жахи війни також стають при цьому законною темою. Водночас у кожному окремому випадку необхідно зважувати, чи публікація обґрунтована інформаційним змістом і можливістю пробудити співчуття, з одного боку, чи її вміщення зумовлене лише бажанням полоскотати нерви, наводячи сенсаційні факти та фотографії. На думку Комітету, приголомшливий зміст фотографії у цьому випадку може пробудити у читачів підвищену увагу до війни та її жаків, а також співчуття до жертв подій у Ліберії. Тому Комітет з розгляду скарг не вбачає у публікації неналежно сенсаційного зображення, як це визначено у статті 11 Пресового кодексу

72. Ключ

Комітет з розгляду скарг визнає скаргу обґрунтованою та виголошує газеті публічну догану. Він вважає, що публікацією статті газета порушила статтю 8 Пресового кодексу. На думку Комітету з розгляду скарг, публікація фотографії свідчить про цілковиту нестриманість. Незрозуміло, як подібна фотографія могла бути оприлюднена. Разом з порушенням особистого права Комітет встановив також наявність сенсаційного зображення у розумінні статті 11 Пресового кодексу, оскільки без жодної очевидної причини та без жодного публічного інтересу надруковано приголомшливу фо-

тографію трупа. Головна редакція газети у своїй заяві також висловила думку, що фотографію не можна було публікувати, тому Комітет поставив собі запитання, чому газета не попросила вибачення в рідних загиблої. Подібне вибачення, можливо, відповідало б вимогам щодо достатнього виправлення помилок у розумінні Положення про скарги та могло б позитивно вплинути на рішення Комітету.

73. Ключ

Комітет з розгляду скарг визнає скаргу обґрунтованою та виголошує газеті публічну догану. Він вважає, що внаслідок публікації статті газета порушила норми етики. На думку Комітету з розгляду скарг, спрямована на водія стрілка у поєднанні з заголовком «Він щойно переїхав людину» зображає водія як злочинця, тоді як він сам виявився жертвою. Тут не було взято до уваги вимогу щодо особливого захисту, який передбачено для жертв нещасних випадків. Особливу роль відіграє той факт, що водія, попри смужку, що закриває очі, могло впізнати певне коло осіб. На думку Комітету з розгляду скарг, така можливість ідентифікації також є порушенням норми, яка вимагає стриманості при повідомленні про самогубства. У цьому випадку Комітет вважає самогубство дуже ймовірним.

74. Ключ

Комітет з розгляду скарг відхиляє скаргу як необґрунтовану. Він дійшов висновку, що порушення статті 2 Пресового кодексу (обов'язок щодо добросовісності) в цілому немає. Як визнала газета у своєму висловлюванні, вміщене у статті твердження, що скаргник подав позов з приводу конкуренції, було неправдиве. Однак після того, як газета про це дізналась, вона одразу публічно виправила помилку. Щоправда, у першому повідомленні порушено обов'язок щодо добросовісності, однак пізніше газета негайно виправила неправдиве повідомлення.

75. Ключ

Комітет з розгляду скарг визнає скаргу обґрунтованою та висловлює своє незадоволення. Він вважає, що газета порушила статті 2 та 3 Пресового кодексу. Як сама газета визнала у своєму висловлюванні, на момент публікації статті кардинала вже

виправдали. Отже, тут повідомлення становить порушення журналістського обов'язку щодо добросовісності. Комітет також встановив порушення статті 3 Пресового кодексу, оскільки скаржник вже у своєму читацькому листі повідомив редакцію про те, що процес проти кардинала завершився виправдувальним рішенням. Відповідно до цього необхідно було вмістити виправлення від імені редакції. Публікацію читацького листа, до того ж лише через місяць після його надходження, не можна розглядати як заміну. Якщо редакція дізнається, що були опубліковані неправдиві відомості, вона зобов'язана їх самостійно виправити.

76. Ключ

У рамках попередньої перевірки голова Комітету з розгляду скарг розглянула скаргу та дійшла висновку, що вона необґрунтована. Порушення статті 2 Пресового кодексу немає. У своєму висловлюванні журнал зазначив, що став жертвою очевидного неправдивого повідомлення. Під час розгляду скарги голова Комітету з розгляду скарг мала у своєму розпорядженні як відповідний фрагмент домашньої сторінки, так і статтю з наступного числа журналу. На основі цих виправлень вона дійшла висновку, що завдяки цьому редакція діяла згідно з вимогами статті 3 Пресового кодексу, за якою опубліковані неправдиві твердження мають бути негайно виправлені.

77. Ключ

Комітет з розгляду скарг визнає скаргу обґрунтованою та висловлює свою заувагу. Комітет вважає, що публікацією матеріалу газета порушила статтю 8 Пресового кодексу. Публікація ювілейних даних осіб, які загалом не перебувають у центрі уваги громадськості, передбачає, що редакція попередньо пересвідчиться у тому, що відповідні особи не заперечують проти публікації або хочуть бути захищені від уваги громадськості. Редакція не виконала ці вимоги, які висуваються до оприлюднення ювілейних дат. Відповідно до них перед публікацією ювілейних дат приватних осіб редакція повинна звернутись до них та пересвідчитись, чи погоджуються вони на публікацію. Редакція посилається на те, що запозичила дані з доступних усім місцевих і церковних газет. Комітет з розгляду скарг зазначає, з огляду на захист даних у редакціях, що цього не досить, аби вважати, що відповідні особи дали

свою згоду на публікацію у пресі. Редакція відповідає за те, щоб її публікації не порушували права осіб, про яких йдеться. Той факт, що особисті дані вже були оприлюднені в іншому місці, не означає необмежену допустимість подальших публікацій. З цієї причини редакція повинна була у кожному окремому випадку переконавшись у тому, що відповідний ювіляр не заперечує проти публікації його імені, віку та адреси.

78. Ключ

Комітет з розгляду скарг та з питань захисту даних у редакціях визнає скаргу обґрунтованою та висловлює своє незадоволення. Він вважає, що внаслідок такого обходження з особистими даними газета порушила статтю 8 Пресового кодексу. Передусім не забезпечила редакційний захист даних та через це порушила право на інформаційне самовизначення. Дані щодо скаржників були довільно вибрані та запозичені редакцією з загальнодоступної інтернет-сторінки податкової інспекції Берліна. У такий спосіб редакція призначила певну роль у статті особам, які не мали стосунку до матеріалу, до того ж, без їхньої згоди.

На думку Комітету з розгляду скарг, особисті дані не стають відкритими для використання у публіцистичних цілях тільки тому, що їхнє джерело загальнодоступне. Заходи редакції з захисту даних повинні захищати відповідних осіб від поводження з їхніми особистими даними у спосіб, який суперечить етиці преси. Публікація даних про скаржників на інтернет-сторінці податкової інспекції призначена надавати інформацію про працівників податкової інспекції та про можливість потрапити до них. Задля цієї мети податківці на це погодились. Однак редакційне використання цих даних недопустиме без подальшого публіцистичного обґрунтування, що спирається на публічний інтерес. Комітет з розгляду скарг вважає здійснені заходи з захисту даних у редакції в цілому недостатніми. Оскільки перша стаття з використаними там даними так і залишилась в електронному архіві газети, потенційно порушення правил триває. Воно може бути продовжене кожним викликом статті третіми особами. Поки стаття з особистими даними залишається доступною, вона порушує статтю 8 Пресового кодексу, навіть якщо поєднана з посиланням на наступну статтю. Зваживши всі аспекти, Комітет з розгляду скарг все ж вважає порушення статті 8 Пресового кодексу настільки тяжким, що вирішив обрати захід висловлення незадоволення.

79. Ключ

Комітет з розгляду скарг визнає скаргу обґрунтованою та висловлює свій осуд. Він вважає, що внаслідок своєї публікації газета порушила статтю 2 Пресового кодексу. Як зазначила газета у своєму висловлюванні, у повідомленні помилково проінформовано про підозру щодо скаржника. Отже, наявне порушення обов'язку щодо журналістської добросовісності. У цьому зв'язку Комітет цікавить питання, чому газета, виявивши помилковість повідомлення, не виправила помилку самостійно. Це відповідало б вимозі статті 3 Пресового кодексу щодо виправлення опублікованих хибних тверджень. З огляду на заувагу редакції, що помилкове повідомлення було ненавмисним, а пояснюється тим, що відповідальна працівниця скористалась архівом та запозичила помилку, яку допустили ще 2000 року, Комітет звертає увагу редакції на статтю 3, норму 3.2 Пресового кодексу. Там йдеться про те, що виправлення, спростування або догани Німецької пресової ради треба додавати до відповідних публікацій та зберігати так само довго, як і самі дані. Рекомендовано виправити цей недогляд зараз.

80. Ключ

Комітет з розгляду скарг щодо захисту даних у редакціях визнає скаргу обґрунтованою та висловлює свій осуд. Він вважає, що внаслідок публікації матеріалу порушено статтю 8 Пресового кодексу. Комітет піддає критиці те, що спосіб подання інформації дозволяв ідентифікацію дівчини, про яку йдеться. Через це порушено особисте право дитини. З двох причин редакція повинна була знеособити відтворену ситуацію. По-перше, у зв'язку з темою телефонної акції мова йшла про дуже делікатну сферу особистих даних. По-друге, у центрі матеріалу опинилася шестирічна дівчинка. Коли повідомляють про дітей і підлітків, редакція через необхідність їхнього підвищеного захисту повинна виявляти особливу добросовісність. Окрім цього, Комітет піддав критиці те, що читачі, які брали участь у телефонній акції, не знали, що редакція слухає та записує їхні розмови, а їхній зміст призначений для публікації. Комітет з розгляду скарг вважає, що при проведенні телефонних акцій з участю читачів подібна інформація вкрай необхідна. Незалежно від наявних норм законодавства така інформація відповідає вимогам щодо етики преси. Тому Комітет рекомендує редакції при проведенні майбутніх телефонних акцій у відповідному оголошенні інформувати своїх читачів про спосіб та умови

опитування. Ухвалюючи своє рішення, Комітет з розгляду скарг щодо захисту даних у редакціях врахував серйозні зусилля редакції, спрямовані на те, щоб виправити помилку, попросивши вибачення у відповідних осіб.

81. Ключ

Комітет з розгляду скарг визнає скаргу необґрунтованою в аспекті, пов'язаному з наведенням даних про заборгованість політика. Водночас вона обґрунтована в іншому плані. Комітет висловлює заувагу. Він розглядав піддану критиці статтю під двома кутами зору: оприлюднення суми заборгованості «з точністю до пфеніга», у тому числі інформації про події та процедури, які спричинили цю ситуацію, а також згадка про третіх осіб, що не мають безпосереднього стосунку до справи. При вивченні питання застосовано передусім статтю 8 Пресового кодексу. На думку Комітету, незалежність члена міського представницького органу є темою, що викликає інтерес громадськості та через це стає законним предметом для повідомлень засобів масової інформації. Комітет впевнений у тому, що точне наведення суми боргу та історії його виникнення виправдано публічним інтересом. При цьому не лише повідомляють про стан заборгованості за окремими позиціями, а й про зв'язок власника мандата з фінансовими вимогами третіх осіб. Однак, як вважає Комітет, недопустимим було згадувати у матеріалі життєву партнерку депутата міської ради. Вона не є особою, що перебуває у центрі публічного інтересу. Який стосунок вона має до фінансової ситуації політика – це питання не можна було висвітлювати у повідомленні. Комітет вважає порушенням статті 8 Пресового кодексу той факт, що у публікації згадано життєву партнерку депутата, яку могло впізнати принаймні певне коло осіб.

ПОЛЬЩА

82. Ключ

Рада медіа-етики не знайшла обґрунтувань для звинувачень скаржника. Щодо самих норм суспільної моралі, РМЕ не має повноважень, щоб їх оцінювати. Натомість, що стосується норм професійної етики, то вони не були порушені, оскільки «ставити під сумнів норми закону і суспільної моралі є одним із завдань ЗМІ у кожному демократичному суспільстві». «ЗМІ існують. Зокрема, і

для того, щоб пояснювати суспільству, що існуючі «правові й моральні норми» не відображають змін, які відбуваються в публічному житті, в структурі суспільства, у звичаях, у техніці і технології», – говориться у рішенні РМЕ. Ставити під сумнів існуючі норми, сигналізувати суспільству, що вони вже не відповідають вимогам життя, – є добрим правом журналістики.

Стаття 15 КЕУЖ говорить: «Ніхто не може бути дискримінований через свою стать, мову, расу, релігію, національне, регіональне чи соціальне походження або політичні уподобання. Вказувати на відповідні ознаки особи (групи людей) слід лише у випадках, коли ця інформація є неодмінною складовою матеріалу».

83. Ключ

РМЕ, погодившись з тим, що карикатура, як і гостра редакційна стаття, могли бути перебільшенням і порушенням правил доброго смаку, все ж не знайшла аргументів для висновків про порушення правил журналістської етики, викладених у Хартії етики ЗМІ.

У рішенні РМЕ, зокрема, зазначається: «Обкладинка є графічним коментарем, який відноситься до діяльності і радикальних публічних висловлювань критикованого політика. Журналіст написав би, що політик «діє як таліб», що могло б викликати сумніви, але не звинувачення в порушенні журналістської етики». Кожна карикатура робить акцент на тому, що її автор хоче підкреслити і висміяти, і це не можна вважати маніпуляцією.

Не знайшла РМЕ ознак порушення журналістської етики й у статті головного редактора, бо «висловлюючи у ній свої політичні погляди і занепокоєння майбуттям демократії у Польщі, що він пов'язує з полемічною методикою головної опозиційної партії, автор використовує право свободи преси, цінності – на думку РМЕ – найважливішої».

Стаття 1. КЕУЖ: «Свобода слова та висловлювань є невід'ємною складовою діяльності журналіста».

84. Ключ

Рада медіа-етики не розділила оцінки депутаткою даної статті й не підтримала тези, що її автор порушив принципи журналістської етики. Таке рішення РМЕ аргументує тим, що більшість журналістських матеріалів концентруються на «ненормальностях» суспіль-

ного життя – описують патологічні явища, інциденти, порушення прав людини, законів, нетипову поведінку тощо. Однак свобода слова полягає й у тому, що поряд з церковними мас-медіа існують і антиклерикальні. Але і в одних, і в інших не можна ображати конкретних людей з огляду на їхні орієнтації. Можливо, навіть потрібно описувати різноманітні середовища, щоб задуматись, чому вони так чи інакше функціонують у нашому суспільстві, – говориться в рішенні РМЕ. (13 листопада 2012 р.)

Стаття 1 КЕУЖ: «Свобода слова та висловлювань є невід'ємною складовою діяльності журналіста».

85. Ключ

У своєму рішенні РМЕ погодилася з оцінкою керівника бюро Речника прав дитини. Натякаючи на те, що надання патронату заходів публічною особою є рівнозначним підтримці поглядів, що проголошуються під час заходу його організаторами чи іншими учасниками, щотижневик «Wprost» вдався до маніпуляції і безпідставного звинувачення Речника прав дитини, – сказано у рішенні РМЕ. Цей випадок є порушенням принципів, що містяться в Хартії етики ЗМІ, зокрема, принципу правди, який зобов'язує «сумлінно і без спотворень передавати факти в їхньому справжньому контексті» (8 травня 2013 р.).

Стаття 9 КЕУЖ: «Факти, судження та припущення мають бути чітко відокремлені одне від одного. Неприпустимим є розповсюдження інформації, що містить упередженість чи необґрунтованість звинувачень».

86. Ключ

Четвертого березня 2013 року Рада медіа-етики винесла рішення, що публікація фотографії лікаря за даних обставин односторонньо порушила його людську гідність, оскільки негативному героєві газетної публікації все-таки не було висунуто звинувачень слідчими органами. «Бездушного керівника лікарняного відділу порятунку варто було піддати осудові, – хоч в іншій формі, а не так, як це зробив автор статті», – сказано в рішенні РМЕ.

Стаття 8 КЕУЖ: «Редакційна обробка матеріалів, включаючи знімки, текстівки, заголовки, відповідність відеоряду та текстового супроводу, тощо не повинні фальсифікувати зміст».

87. Ключ

Рада медіа-етики засудила вчинок журналіста, оскільки визнала, що він «інструментально» використав образ людини і що в його статті не достатньо аргументів, щоб виправдати публікацію фотографії даної особи. Однією з причин цього інциденту стало те, що багато редакцій відмовляються друкувати статті журналістів, якщо їх не супроводжує фото. В результаті таких правил і недостатньої ретельності журналіста було порушено журналістську етику, а особливо правило відповідальності журналіста, яке зазначено під пунктом 7 у польській Хартії етики ЗМІ.

У Кодексі етики українського журналіста даному випадкові відповідає дві статті:

Стаття 8: «Редакційна обробка матеріалів, включаючи знімки, текстівки, заголовки... не повинна фальсифікувати зміст».

Стаття: «Журналіст зобов'язаний зробити все можливе для виправлення будь-якої поширеної інформації, якщо виявилось, що вона не відповідає дійсності».

88. Ключ

На думку РМЕ автори статті не порушили стандартів журналістської етики. Вони справді витягли факти з інших ЗМІ, які потребували коментарю і такий коментар опублікували. Очевидно, що часте використання окреслень «начебто» чи «кажуть» не додає статті вірогідності, але це не стосується журналістської етики, оскільки журналіст має право на вмотивовані припущення (13 травня 2013 р.).

Стаття 3 КЕУЖ: «Журналіст має з повагою ставитись до приватного життя людини. При цьому не виключається його право на журналістське розслідування, пов'язане з тими або іншими подіями і фактами, що мають громадське звучання і покликані захищати інтереси суспільства та особи».

89. Ключ

РМЕ не погодилася з такими оцінками. По-перше, тому, що стаття написана у фейлетонному жанрі: «Автор фейлетону коментує події і факти і зовсім не зобов'язаний наводити конкретні приклади. Фейлетоніст пише про те, що його дивує чи тішить, або злить і обурює. Він ділиться з читачами своєю думкою – не відповідає, як у новинній журналістиці, на запитання: хто, де, коли?».

По-друге, журналіст не зобов'язаний писати до прокуратури. Робота журналіста полягає в передачі того, що він знає і думає, своїм читачам (слухачам, глядачам). Щоб виконувати свою працю, журналіст повинен мати довіру до своїх інформаторів, котрі, у свою чергу, повинні бути певними, що він не піде в поліцію чи прокуратуру з тими новинами, які від них почув.

Тому РМЕ не знайшла прикладів порушення журналістської етики у даній статті, – говорить у рішенні РМЕ.

Стаття 5 КЕУЖ чітко визначає, що: «Журналіст не розкриває своїх джерел інформації, окрім випадків, передбачених законодавством України».

90. Ключ

Розпорядження польської Національної Ради Радіомовлення і Телебачення (від. 22.07.2011 р.) говорить, зокрема, що «У рекламі, окрім випадків самопопуляризації, забороняється використання голосу чи образу осіб, які вели інформаційні чи публіцистичні програми, а також програми для дітей, на радіо або телебаченні, у період не менший, ніж три місяці до оприлюднення реклами».

Крім того, Цивільний Журналістський Кодекс у розділі «Журналіст і роботодавець» говорить, зокрема: «Журналіст не підлягає тисковим рекламодавців, не зобов'язаний брати участі у рекламі. Не надає свого прізвища, обличчя чи голосу з метою рекламною діяльності, якщо це не є популяризація газети чи телерадіокомпанії, в якій він працює. Це також не стосується гуманітарних та суспільних акцій».

Стаття 7 «Кодексу етики українського журналіста» звучить так: «Інформаційні та аналітичні матеріали мають бути чітко відокремлені від реклами відповідною рубрикацією».

91. Ключ

На думку членів РМЕ (бо закон цього справді не регулює), ситуація праці на таких двох роботах одночасно з погляду журналістської етики є недопустимою. Оскільки журналіст громадського радіо, залучений до виконання нових функцій певним політичним угрупованням, може виявитися необ'єктивним як публіцист. Здобувши мандат депутата, він висловлюється як член парламенту і такою інформацією повинна супроводжуватись публіцистика його авторства.

Бути кандидатом до органів самоврядування журналіст може (законодавство про пресу не вимагає від журналіста аполітичності).

ті, а разом з тим Конституція гарантує йому виборчі права), але у разі його обрання до органів самоврядування він мусить відмовитися від виконання журналістських функцій на час виконання обов'язків представника влади (22.11.13 р.).

Стаття 2 КЕУЖ застерігає: «Служіння інтересам влади чи за-снотників, а не суспільства, є порушенням етики журналіста».

92. Ключ

РМЕ визнала однозначно, що журналістську етику в даному випадку було грубо порушено. Журналісти зобов'язані думати про те, до яких наслідків для свідків убивства може призвести оприлюднення їхніх облич та інформації, що саме вони повідомили поліцію. Не проявивши такого розуміння і відповідальності, працівники телеканалу Polsat порушили професійні стандарти, що містяться у Хартії етики ЗМІ.

КЕУЖ:

Стаття 3. «Журналіст має з повагою ставитись до приватного життя людини».

Стаття 5. «Журналіст не розкриває своїх джерел інформації, окрім випадків, передбачених законодавством України».

ЧЕХІЯ

93. Ключ

Якщо між журналістом та особою, яка дає інтерв'ю, існує домовленість про те, якщо закінчується запис, журналіст не повинен використовувати інформацію, представлену не для преси, журналіст має дотримуватись такої домовленості. При цьому особи, задіяні в державній службі, повинні бути готовими до того, що відповідаючи на запитання журналістів, вони можуть сказати щось, що представляє широкий суспільний інтерес.

Комісія з етики Синдикату журналістів Чеської Республіки зазначає, що в даному випадку було порушено етику журналіста у зв'язку з нечесним методом отримання інформації для широкої аудиторії. Водночас Комісія зазначає, що при спілкуванні з журналістами державному службовцю завжди треба бути готовим до суспільного інтересу щодо того, про що службовець повідомляє.

(Рішення Комісії з етики Синдикату журналістів Чеської Республіки від 13 листопада 2013 року)

94. Ключ

Це рідкісний випадок, коли працівники скаржаться на свого прес-секретаря. Проблема не входить до компетенції Комісії з етики, в якій не розглядаються провини журналістів, які не виконують функцію публічного представництва; прес-служба Інституту сприяє думці, оприлюднюючи дану інформацію у вигляді приватної думки не в засобах масової інформації. Комісія не взяла до розгляду цю скаргу, проте зазначила: прес-секретар не може робити власні заяви на офіційному сайті, а лише в межах власного блогу.

Комісія з етики Синдикату журналістів Чеської Республіки не взяла до розгляду скаргу, назвавши цю ситуацію внутрішнім конфліктом в Незалежному Інституті вивчення тоталітарних режимів, але рекомендувала прес-секретареві розміщувати приватні інтенції в мас-медіа поза межами установи.

(Рішення Комісії з етики Синдикату журналістів Чеської Республіки від 13 листопада 2013 року)

95. Ключ

Назва є провокативною, налаштовує на агресивний лад; особливо образливою є частка заголовку «Він не самотній». Щодо замовного характеру (як вказано у скарзі – «за подяку від опонентів») публікації, то в даній ситуації він не простежується.

Комісія з етики Синдикату журналістів Чеської Республіки визнає, що назва була вибрана неправильно, однак особливо підкреслює неприпустимість у заголовку речення «Він не самотній». Комісія при цьому відкидає можливість неправильного тлумачення аудиторією суті заголовку, а також вважає бездоказовим припущення, що стаття була створена на чиєсь замовлення.

(Рішення Комісії з етики Синдикату журналістів Чеської Республіки від 15 січня 2013 року)

96. Ключ

Норми журналістської етики зобов'язують не зловживати професією журналіста у сфері впровадження будь-якої рекламної діяльності, а надто – не приймати ніяких прямих чи непрямих компенсацій від потенційних рекламодавців; журналіст зобов'язаний відмовитися від участі в рекламі і від публікації прихованої реклами, не заангажовувати свій бізнес у журналістику. Якщо одна й та сама особа займається взаємопов'язаною журналістською та

рекламною діяльністю в різних мас-медіа з метою отримання прибутку за рахунок журналістської практики від прихованої реклами, етичні правила порушуються.

Однак дуже важко дати кінцеву оцінку ситуації, якщо Комісія не знає ні імені журналіста, ні періодичних видань чи інтернет-сайтів, у яких він працює.

Комісія з етики Синдикату журналістів Чеської Республіки висловила точку зору на описану ситуацію доволі умовно, адже не було відомо, про кого конкретно йдеться. Норми журналістської етики забороняють журналістові використовувати службове становище з метою отримання прибутку нечесним або авантюрним шляхом. У цій ситуації виникає підозра щодо отримання журналістом прибутку за рахунок журналістської практики від прихованої реклами.

(Рішення Комісії з етики Синдикату журналістів Чеської Республіки від 13 листопада 2013 року)

97. Ключ

Доволі складно визначити рівень автентичності тих фотографій, які подані у культурологічному додаткові «Кафе», оскільки ні газета, ні заявник не надали вагомих аргументів на користь власної версії і проти версії опонента. Для визначення рівня і ступеня оригінальності творів, репродукції чи фотографії яких супроводжують тексти публікацій у додатку, необхідно звернутись до фахових експертів. Після проведення експертизи і отримання висновку газета мала б проінформувати аудиторію про даний випадок.

Комісія з етики Синдикату журналістів Чеської Республіки не змогла сформулювати думку стосовно достовірності фотографій та репродукцій творів мистецтва й питання про легітимність мистецтвознавця. Комісія відзначила, що доктор Йозеф Заруба-Пфедерманн – історик мистецтва, а не професійний журналіст. Тому було оформлено рекомендацію до pana Андреаса Піералліо проконсультуватися з професійною організацією, що охоплює основну діяльність мистецтва – Фондацією історії суспільства, яка об'єднує чеських та зарубіжних істориків мистецтва. Тільки професіонали мистецтвознавства будуть в змозі оцінити ступінь коректності упередженості скарги pana Андреаса Піералліо. Комісія обмежилась інформуванням редакцій газет «Кафе» («Kafe») та «Млада фронт Днес» («Mlada Front Dnes») про інцидент.

(Рішення Комісії з етики Синдикату журналістів Чеської Республіки від 13 листопада 2012 року)

98. Ключ

Судячи з опису ситуації, журналіст дозволив собі дати приватні оціночні судження та суб'єктивні характеристики персоні генерала Штефка. У даному випадку маємо справу із підтасовкою фактів та розповсюдженням інформації, що містить упередженість та необґрунтовані звинувачення. Особливо неприйнятним є підпис під фотографіями з дітьми. Враховуючи те, що даний матеріал містить ознаки вже не етичних порушень, а кримінальних дій журналіста, панові генералу варто звернутись до суду для захисту власної честі та репутації.

Комісія з етики Синдикату журналістів Чеської Республіки доброзичливо поставилась до скарги Павла Штефка, запрошувала на засідання Комісії й автора статей pana Газдіку, і редактора видання pana Джуна, але вони проігнорували запрошення. Враховуючи неабиякий резонанс публікацій та вагомість персони, про яку в них йдеться, Комісія зробила всі наявні документи з цієї справи доступними для чеських мас-медіа. Генералові Павлові Штефку було запропоновано звернутись до суду, в ході якого Комісія виступатиме експертом на боці заявника.

(Рішення Комісії з етики Синдикату журналістів Чеської Республіки від 12 березня 2009 року)

99. Ключ

Професійні обов'язки журналіста не відповідають стандартній процедурі забезпечення об'єктивності журналістики. Стаття є повністю незбалансованою і односторонньою, метою її є тільки засудження керівних осіб Міністерства освіти, молоді та спорту Чеської Республіки та особисто міністра Ондреем Лішкою з використанням недобросовісної практики «звинувачень», що позбавляє людей, про яких йдеться, права на оприлюднення своєї позиції, не кажучи вже про спростування журналістських тверджень. Очевидними є авторські спекуляції щодо неназваних джерел, невказаних осіб та тверджень про внутрішні документи Міністерства освіти, молоді та спорту без жодних посилань на їхні реквізити і тексти.

Комісія з етики Синдикату журналістів Чеської Республіки вважає матеріал грубим порушенням журналістської етики та зажадала від редакції журналу «Закон» здійснення права осіб, яких згадано у статті «В освіті грають дивну гру мільярди», на відповідь згідно із Законом про пресу Чеської Республіки.

(Рішення Комісії з етики Синдикату журналістів Чеської Республіки від 19 березня 2008 року)

100. Ключ

У фільмі представлено два рівні думок – тих, хто має прямий стосунок до трагедії у Лідіце, та професіоналів-архітекторів. Автори фільму дають можливість висловитись розлого і повно усім, хто хоче це зробити, причому це зроблено без купюр, виключно у документальній манері. Завдяки можливості задіювання установки надати у фільмі слово усім бажаним висловитись глядач має змогу почути усі можливі варіанти самовираження учасників протистояння. Балансу думок дотримано. Йдеться, отже, про особистісне неприйняття паном Ярославом Водічкою фільму, манери його подачі, але жодних порушень будь-яких етичних норм авторським колективом немає.

Комісія з етики Синдикату журналістів Чеської Республіки відзначила, що баланс думок у фільмі наявний, представлено основні точки зору усіх учасників протистояння. Комісія відхилила скаргу пана Водічки.

(Рішення Комісії з етики Синдикату журналістів Чеської Республіки від 13 листопада 2013 року)

101. Ключ

Редакція газети «Карловарський щоденник» пішла на відверте ігнорування оформлення та подачі на шпальті рекламних матеріалів. Реклама є платною, рекламні матеріали не можуть бути анонімними і подаватись вкупі з авторськими чи редакційними матеріалами. Будь-яка реклама в друкованих ЗМІ має бути чітко позначеною та відокремленою поліграфічним способом, щоб уникнути плутанини з редакційними текстовими матеріалами. У даному випадку порушено етичні та правові основи рекламної діяльності друкованих ЗМІ, а редакцію ЗМІ можна запідозрити у неправовому використанні газетної площі з метою отримання нечесних прибутків.

Комісія з етики Синдикату журналістів Чеської Республіки вважає, що порушено принцип Закону про рекламу та Закону про діяльність ЗМІ, адже ситуація серйозна, оскільки відсутнє маркування рекламного матеріалу, а йдеться про маркетинг продукції – отже, про гроші та певні фінансові дивіденди, в нечесності отримання яких можуть бути запідозрені керівники газети.

(Рішення Комісії з етики Синдикату журналістів Чеської Республіки від 18 квітня 2012 року)

102. Ключ

Навмисне підкреслення у публікаціях будь-яких етнічних рис чи характеристик окремої людини чи групи людей – а надто у негативному контексті – є неприпустимим. Підкреслення характеру етнічності людини чи групи людей повинно обов'язково узгоджуватися з контекстом і мати цілком конкретний фактологічний характер. Журналіст не має права створювати або формулювати будь-яку ідею з дискримінації за ознакою раси, кольору шкіри, релігії, статі, сексуальної орієнтації, національності. Практично йдеться про елементи злочину на етнічній основі.

Комісія з етики Синдикату журналістів Чеської Республіки за поданням члена комісії Філіпа Джірсака (Filip Jirsák) неодноразово попереджала про неприпустимість підкреслення характеру етнічності. Редактори і видавці повинні забезпечити відсутність підкреслення етнічної приналежності у негативному аспекті й у прив'язці до цієї нації. Це перебуває в конфлікті з Кодексом ЗМІ Чеської Республіки, а також з Кодексом етики ІНКВА, де в розділі 3 йдеться про те, що журналіст не має права створювати або сформулювати ідею, що підбурювала б до дискримінації за ознакою раси, кольору шкіри, релігії, статі, сексуальної орієнтації, віку, національності. Це – дуже серйозне порушення норм журналістської етики в чеських ЗМІ.

(Рішення Комісії з етики Синдикату журналістів Чеської Республіки від 18 квітня 2012 року)

103. Ключ

Редакція ЗМІ, яка опублікувала матеріал із звинуваченнями будь-якої людини, повинна надати цій людині можливість оприлюднити свою точку зору. Тим самим ЗМІ продемонструє прагнення до дотримання балансу думок. Твердження про те, що газета не відповідає за фактологічний вміст своїх публікацій – з будь-яким поясненням – не витримує жодної критики, оскільки і за статутном видання, і за самим духом журналістської практики реактор газети несе відповідальність за контент (крім рекламних матеріалів у випадку існування певних угод із постачальниками реклами).

Комісія з етики Синдикату журналістів Чеської Республіки підкреслює: громадянин, на якого було зведено, як він вважає, наклеп, має право на відповідь в цьому ЗМІ, в якому було опублі-

ковано обвинувачувальний матеріал. Будь-який громадянин має право на відповідь, і якщо цю відповідь не нададуть, він може звернутися до суду.

*(Рішення Комісії з етики Синдикату журналістів
Чеської Республіки від 13 листопада 2012 року)*

104. Ключ

Надзвичайно серйозний випадок. Журнал «Reflex» не тільки звинуватив пана Яна Копала в образах представників інших національностей, але й обізвав його «нацистом». Грубе порушення журналістської етики, пов'язане з навішуванням образливих ярликів та необґрунтованим звинуваченням людини на шпальтах видання. Редакція має негайно попросити вибачення в людини, яку образила, на шпальті.

Комісія з етики Синдикату журналістів Чеської Республіки різко засудила випадок із тижневиком «Reflex» та всебічно стала на бік Яна Копала. Редактору журналу «Reflex» було рекомендовано негайно попросити вибачення в пана Копала. Комісія рекомендує пану Копала спільно з «Юридичним бюро магістра Начерова» подати на тижневик «Reflex» до суду, в ході якого Комісія виступатиме експертом на стороні заявника. Комісія висловила обурення з приводу даного інциденту.

*(Рішення Комісії з етики Синдикату журналістів
Чеської Республіки від 11 вересня 2012 року)*

105. Ключ

При передруку матеріалів посилання на першоджерело є обов'язковим для усіх ЗМІ, які здійснюють передрук. Навіть якщо йдеться про подальшу інтерпретацію новини чи події самим ресурсом, який вдався до передруку, обов'язковість посилань на першоджерело не знімається. Вільні інтерпретації подій при цьому можуть мати характер створення сенсації, привертання уваги до видання – тобто це маркетинговий хід, який безперечно порушує етичні засади підготовки матеріалів вторинного характеру, оскільки вводить в оману читача. Видання, які при передруку допустили подібні помилки, мають спростувати свою недостовірну інформацію.

Комісія з етики Синдикату журналістів Чеської Республіки розглянула подання редактора газети «Respekt» М. Швехли і вважає,

що в цьому (і не тільки в цьому) випадку є порушення етики через тиск рейтингів тих ЗМІ, які пішли на прецедент плагіату і порушення фактичного матеріалу. Редактори у випадках передруку та інтерпретації первинного матеріалу мають бути обережними, щоб вибрати формулювання інтерпретації, послідовно перевірити інформацію з багатьох багато джерел – і в разі неправомірних дій визнати свою помилку з урахуванням тих наслідків, які можуть бути від поширення неточної інформації. Редакції повинні обов'язково відкликати свої матеріали в такий спосіб, який поновить істинність інформації.

*(Рішення Комісії з етики Синдикату журналістів
Чеської Республіки від 12 червня 2012 року)*

106. Ключ

При підготовці публікацій із згадуванням критичних фактів щодо діяльності конкретних посадових осіб журналіст повинен ретельно вивчити цілий спектр даних, сукупність яких дозволить висловити рівень критичності щодо осіб, про яких йдеться. У ситуації з матеріалом «Оголошено тривогу у сфері початкової школи та дитячих садків» авторка не тільки мала побувати в місті Тршебіч, про яке писала (чи то навіть згадувала) – в чому сумнівається староста міста, але й зустрітися з ним чи людьми, які відповідають за шкільну освіту. Редакція газети «Молодий фронт сьогодні» за умови виникнення ситуації з подачею на її шпальтах сумнівної інформації зобов'язана була врахувати думки пана Хершмана і провести редакційне розслідування інциденту, про результати якого повідомити аудиторію.

Комісія з етики Синдикату журналістів Чеської Республіки засудила практику подібних фактологічних помилок, але вважає, що у даному випадку йдеться не про навмисне перекручення фактів, а помилку і неухважність. Але помилка мала місце – обов'язковим має бути і вибачення редакції.

*(Рішення Комісії з етики Синдикату журналістів
Чеської Республіки від 20 травня 2009 року)*

107. Ключ

При підготовці фактажу журналіст має ретельно перевіряти джерела інформації на предмет точності фактів та подій. Інтер-

претація журналістом того чи іншого факту має відбуватись виключно в контексті того, про що йдеться у першоджерелі. В даному випадку редакція перебільшила проблему і повідомила про те, що цінні дерева загинули, як про доконаний факт. Насправді ж експерт стверджував, що дерева загинуть, якщо не прийняти екстрених заходів щодо їхнього збереження. Це – суттєва помилка автора, який готував матеріал. Щодо неназваного джерела інформації про стан дерев, то автор вирішив не розкривати це джерело, що не входить у протиріччя із Кодексом етики журналіста.

Комісія з етики Синдикату журналістів Чеської Республіки констатувала, що джерела повідомлення мають бути ретельно перевіреними, а це, на жаль, часто порушується в чеських ЗМІ і є неприпустимим. Щодо неназваності джерела, то для даної ситуації цілком достатнім було зазначення узагальнюючого формулювання «на думку екологів».

(Рішення Комісії з етики Синдикату журналістів Чеської Республіки від 23 жовтня 2012 року).

РОСІЯ

108. Ключ

Громадська колегія зі скарг на пресу обговорила ситуацію з всіма учасниками і вирішила, що існує дефіцит професіоналізму обох сторін.

Колегія вказала на те, що ситуація залишилася не до кінця дослідженою автором. Журналіст не попрацював всерйоз ні з персоналом медцентру (обмежившись одним дзвінком – і єдиним запитанням до чергового медцентру), ні з документами, згідно з якими, наприклад, один з аналізів крові справді був готовий вчасно. Посилання на жанр замітки не може служити виправданням такого підходу як із соціальної значущості ситуації, пов'язаної зі здоров'ям дитини, так і в силу ніде спеціально не прописаної, але очікуваної від журналіста готовності виявляти особливу обережність там, де недбалістю або неточністю, помноженою на недостатню компетентність судження про поведінку представників іншої професії, може бути завдано шкоди репутації медика або доброму імені медустанови.

Колегія погодилася з думкою експерта, що автор публікації порушив принцип неупередженості журналіста, а редакція «Ви-

борзьких відомостей» порушила важливу професійно-етичну вимогу про надання права на відповідь.

Колегія вказала на очевидне небажання заявника ініціативно задатися питанням (знімаючи тим самому підозру в обєрганні «честі мундира» як самоцілі) про можливу помилку якогось конкретного працівника, підмінити професійний і справді репутаційний підхід підходом, при якому обговорюються чистота намірів газети і журналіста, ступінь професіоналізму автора замітки, особливість пацієнта, незадоволеного невідповідністю термінів підготовки результатів аналізів, і т. д.

Колегія висловила жаль з приводу того, що журналіст, зробивши вибір на користь залишення основного для себе джерела інформації анонімним, прийняла на віру інформацію батька дитини і фактично визнала єдино правильним його бачення ситуації. Про це говорить і те, що журналіст виходила з уявлення про «життєву важливість» тих аналізів, які робили дівчинці, і те, що сама ситуація з передбачуваним відступом працівників медцентру від заявлених (зі слів батька) термінів їхнього виконання розглядалася журналістом в якості створення небезпеки для здоров'я дитини, а не прикорою затримкою, наприклад, якщо така і справді мала місце.

109. Ключ

Громадська колегія зі скарг на пресу визнає, що добре ім'я, гідність і репутація заявника виявилися зачепленими в результаті помилки автора огляду, яка допустила неправомірне і таке, що не узгоджується з професійними стандартами (з нормами і правилами професійної етики, в тому числі) поширення відомостей дифамаційного характеру.

На думку членів Колегії, грубою професійною помилкою автора програми було відтворення електронним ЗМІ, радіостанцією «Эхо Москвы» в Казані, завідомо конфліктного, дифамаційного за характером і змістом висловлювання. Знайденого, що важливо, самим журналістом в тій категорії джерел інформації, які:

- не належать до професійних;
- завідомо не відносяться до чітко ідентифікованих;
- за визначенням не несуть відповідальності, яку можна порівняти з відповідальністю засобів масової інформації та відповідальністю журналіста.

110. Ключ

Громадська колегія зі скарг на пресу на запитання заявника про відповідність того ряду «натуралістичних» сюжетів, який був представлений у випуску програми «Перехват» від 2 червня 2010, «професійній етиці журналіста» і медіа-етиці в цілому, а також про «обґрунтованість практично щоденної демонстрації в телеефірі крупним планом тіл загиблих людей, закривавлених осіб, рук і предметів» відповіла однозначно: невідповідна і недопустима (а не просто «не обґрунтована»).

Демонстрація проявів насильства (тим більше – надмірного насильства) і жорстокості не може бути визнана нормальною, легітимною частиною повсякденної телевізійної журналістики та в силу глибинної суперечності базовим цінностям і нормам суспільної моралі, і з причини тяжкості впливу, в тому числі латентного, на завідомо неоднорідну масову телеаудиторію, і, нарешті, з суто фахових (професійно-етичних, ціннісно-нормативних) підстав.

111. Ключ

Громадська колегія зі скарг на пресу висловила засмучення тим, що Ельмар Гусейнов, відомий журналіст і досвідчений редактор, недооцінив гостроту проблеми, пов'язаної зі змішуванням жанрів авторської колонки та колонки редактора. Колегія нагадує, що до особливостей «авторської колонки» в теорії журналістики прийнято відносити висловлення особистої точки зору автора тексту і свободу вибору ним манери висловлення думки на злободенну, а не просто суспільно значущу тему. При цьому за «колоною редактора» настільки ж традиційно прийнято вбачати скоріше погляд редакції, ніж особисту думку автора. Повертаючись до формальної адресації листа, до вживання автором поняття «дурні», Колегія безумовно не вбачає за публікацією ні спроби автора поширити свою оцінку образу дій конкретних (але не названих за іменами) працівників конкретної бібліотеки на бібліотекарів «омських», ні, тим більше, намірів автора завдати образи російським бібліотекарям. Як видається Колегії, саме серйозне, зацікавлене ставлення до проблеми спонукало автора матеріалу вдатися до різкої, експресивної форми заочної полеміки з тими, хто готовий побачити в бібліотечній професії вид служби «казенної». Розглядаючи публікацію саме як текст, створений конкретним автором

і призначений для публічних обговорень і оцінки виявленої автором ситуації, «Колегія нагадує, що єдиним прямим адресатом авторської інвективи (довідково: «інвектива» – «різке викриття або сатиричне осміяння реальної особи або групи осіб; зазвичай супроводжується деяким зрушенням в реальності зображення...»; Вікіпедія) можуть бути визнані ті конкретні, але не названі поіменно, «так звані бібліотечні працівники», які не видали конкретній (але також безіменній) читачці в конкретній бібліотеці (не названій автором) в названому місті Омську названий роман Теодора Драйзера».

112. Ключ

Громадська колегія зі скарг на пресу вважає, що спірна публікація за жанром є політичним памфлетом, який, наближаючись до фейлетону, допускає іншу стилістику, чим більш строгі жанри. У такому жанрі ризиковані порівняння щодо публічних фігур та політичних діячів служать прийомом залучення уваги читачів, а не розкриттям теми, яка в даному випадку ніяк не пов'язана з «гендерної проблемою». При цьому не можна не враховувати загальну стилістику газети, розрахованої на масового читача: вона допускає деяку підвищену «задерикуватість», полемічні «перехльости» і т.п. Не слід також забувати, що достатня різкість і відвертість висловів була характерною рисою російської публіцистики XIX – початку XX століть, хоча в сучасній журналістиці та інтернет-коментарях автори нерідко цим зловживають. Громадська колегія знаходить, що в статті Георгія Янса є певна нетактовність, яка надає суто ідеологічному поняттю «політична проституція» виразно зайвого в контексті статті відтінку. Громадська колегія звертає увагу на те, що викладені в статті журналістом факти не оскаржуються заявником, який, що істотно, визнає право автора на свободу думок. Також обидві сторони інформаційної суперечки звертають при цьому увагу на те, що текст Г. Янса був опублікований у рубриці «Вільна тема», яка передбачає значний ступінь відстороненості редакції від змісту матеріалу.

113. Ключ

Громадська колегія зі скарг на пресу відзначила, що вперше стикнувшись з необхідністю дати оцінку програмі, яка відносить-

ся до синтетичного жанру «ток-шоу» і заснована на прийомі групового «дослідження» гострих життєвих ситуацій методами спонукання основних учасників передачі до публічних свідчень, що забезпечує підтримку емоційної напруги в студії до фінальних реплік ведучого, Колегія повинна була відповісти насамперед на запитання про те, чи може дана програма вважатися журналістським продуктом і чи може робота її ведучого розглядатися як професійна діяльність журналіста. Колегія вважає, що програма є телевізійним продуктом-комполітом і при всій її специфічності має підставу бути віднесеною до журналістських, оскільки, по-перше, орієнтована на обговорення і оцінку подій і ситуацій із сучасного життя. По-друге, активно використовує засоби з арсеналу журналістики, уникаючи художнього вимислу. І по-третє, сприймається зразком саме телевізійної журналістики основною частиною глядачів, які обговорюють і коментують в Інтернеті її конкретні випуски, включаючи і випуск «Проси прощення!». Проаналізувавши випуск «Проси прощення!» програми «Пусть говорят» та обговоривши характер і деталі опису засобами ток-шоу ситуації, пов'язаної з побиттям групою підлітків підлітка, звинуваченого знайомою (не досягла на той момент 14-річного віку) в з'валтуванні, Колегія вважає, що програма та її ведучий, без сумніву, грубо порушили загальноприйняті професійно-етичні норми і правила, які зобов'язують журналіста захищати права і гідність неповнолітніх. Колегія звертає увагу на абсолютну недопустимість факту вживання лайливої, образливої, принижуючої гідність підлітка лексики як самим ведучим («виховали покидька!»), так і деякими учасниками передачі («проститутка», «повія», «вона сама кого хочеш з'валтує» і т. п.). Той зразок «журналістики», яку пред'являють телеглядачеві програма «Пусть говорят» і її ведучий Андрій Малахов, перебуває за межею прийнятної і навіть допустимого в професії. Рішення було прийнято консенсусом.

114. Ключ

Громадська колегія зі скарг на пресу констатувала, що сукупність побаченого і почутого дозволяє судити про те, що розглянутий телесюжет про відкриття турніру має певні ознаки інсценування. Це особливо ясно видно при порівнянні даного телесюжету з телесюжетом про закриття турніру. Громадська колегія підкреслює,

що подібні інсценування є нічим іншим як засобом фальсифікації суспільно значущої інформації, грубим порушенням професійної журналістської етики. Використання дітей і підлітків у подібних інсценуваннях абсолютно нетерпимо, оскільки, по суті, привчає їх до брехні, завдає тяжкої травми їхньому душевному і моральному здоров'ю. Громадська колегія констатує, що в обох телесюжетах жодного разу не згадується Купавінський бадмінтон-клуб, хоча є документальні свідчення, що саме він був одним з головних організаторів турніру. Говорити про достовірність базової інформації про турнір, наданої телеканалом своєму телеглядачу, в цій ситуації не доводиться.

115. Ключ

Громадська колегія зі скарг на пресу вважає правомірними, обґрунтованими, підкріпленими серйозними аргументами більшість позицій скарги, зокрема, звинувачення заявником автора і ведучого програми «Вести недели» у свідомому порушенні хронологічного порядку подій 30.11-01.12.2013 року. Колегія розглянула ту обставину, що «силовий розгін мирної акції протесту на Майдані Незалежності, який стався 30 листопада», в програмі від 8 грудня був «представлений як наслідок дій провокаторів під час акції протесту біля Адміністрації президента, які насправді відбувалися 1 грудня», і є дезінформацією, адресованою російському телеглядачеві, російській громадській думці. Беручи до відома інформацію заявника про фінансовий звіт «Громадського ТБ», про публічну установку його журналістів на незалежність редакційної політики («ніякий розмір пожертвувань не дає права жертводавцям впливати на редакційну політику»), а також про те, що Комісією з журналістської етики «не зафіксовано жодної скарги на «Громадське ТБ», тобто немає фактів, які б свідчили про заангажованість журналістів і громадського телебачення», Колегія звертає увагу на сам факт запуску ведучим програми російської державної телекомпанії механізму підриву довіри до суспільного телебачення сусідньої країни. Колегія звертає увагу на те, що спроба К.А. Назаретян «приміряти» до сюжету базові цінності журналістики, привела експерта до наступного висновку: «в телевізійному сюжеті Д. Кисельова «Українське віче» не отримали відображення п'ять із семи базових етичних цінностей журналістики – соціальна

відповідальність, правда, неспричинення шкоди, неупередженість та справедливість. Це дає нам підстави вважати, що розглянута журналістська робота не відповідає прийнятим у світі і в Росії стандартам професійної етики». Сказане підтверджує як твердження самого заявника, так і висновки Колегії, підкріплені «думками» обох експертів про те, що розглянутий відеосюжет має чіткі ознаки пропаганди, здійснюваної через програму, що виходить в недільний проїм-тайм на державному телеканалі. Виходячи з цієї даності, Колегія вважає принципово неможливою оцінку сюжету «Українське віче» за критеріями професійної журналістики (політичної журналістики, телевізійної публіцистики, авторського телебачення і т.д.). Враховуючи те, що програма «Вести неділи» сприймається більшістю телеглядачів як інформаційно-аналітична і журналістська в основі, Колегія вважає корисним зафіксувати у своєму рішенні низку позицій, що дозволяють відрізнити пропаганду від журналістики.

116. Ключ

Громадська колегія зі скарг на пресу вважає, що інцидент упрямому ефірі не може розглядатися як цілеспрямована атака редакції радіостанції «Ехо Москви» з метою дискредитації та образи 15-річного (на той момент) Михайла Самарського, автора книги «Формула добра» із серії «Пригоди незвичайного собаки». Радіоведуча Ксенія Ларіна при згадуванні імені Михайла Самарського зірвалася і розлютилася в прямому ефірі, виходячи не з редакційної політики радіостанції, а виключно з власних вражень і висновків від спілкування з автором у соціальній мережі Facebook. Ні радіослухачі, ні інші ведучі цієї передачі (Ольга Сіверська та Марина Корольова) з уривчастих висловлювань Ксенії Ларіної не змогли усвідомити ні сенсу, ні причини такої різкої реакції на книгу і на особу молодого автора. При цьому радіоведуча Ксенія Ларіна явно не співвіднесла свої слова і дії в прямому ефірі з віком «опонента», а також проігнорувала природні звернення до неї колег прояснити причини такої різкої реакції на книгу та ім'я М. Самарського. Як журналіст, Ксенія Ларіна діяла непрофесійно, знехтувала інтересами радіослухачів, не надавши їм аргументованих пояснень свого несподіваного реагування на неповнолітнього автора дитячої книги. На думку Громадської Колегії, в даному епізоді Ксенія Ларі-

на перенесла на професійний журналістський майданчик прийоми і методи, застосовувані зазвичай в блогерських (нежурналістських) форматах масових комунікацій: особисті образи, оціночні судження, не підкріплені зваженими аргументами, надлишкова емоційність і т.п. Громадська Колегія вважає, що право журналіста на висловлення у ЗМІ власної думки не означає можливості його вираження в будь-якій формі, без урахування конкретних обставин, тим більше в прямому ефірі. Громадська Колегія звертає особливу увагу як журналістів, так і громадян, які мають справу з журналістикою, на необхідність розрізняти професійні ЗМІ і блогосферу.

СЛОВНИК ТЕРМІНІВ

Авторське право – захист інтелектуальної власності, що створена автором; регуляція відносин, які пов'язані з використанням об'єктів авторського права, в тому числі журналістських творів.

Акредитація – офіційне підтвердження допуску журналіста до матеріалів та засідань визначеної організації чи на визначені заходи.

Безпека журналіста – захищеність особи, сім'ї, власності журналіста у зв'язку з його професійною діяльністю. Безпека журналіста включає його право на безперешкодне зайняття професійною діяльністю.

Безпека в Мережі – захищеність даних від сторонніх несанкціонованих втручань; захист від розповсюдження незаконної інформації.

Брифінг – вид представлення даних для журналістів. Полягає в сесії запитань-відповідей, тобто на відміну від прес-конференції не включає представлення спікером своєї позиції до того, як журналісти задаватимуть запитання.

Гендер – набір соціальних характеристик, що характеризують чоловіка і жінку (на відміну від біологічних характеристик, що позначаються терміном «стать»)

Деонтологія – наука про норми моралі.

Джерела інформації – першоджерела даних, що розміщені в журналістських матеріалах. Джерело інформації має бути обов'язково вказано, за винятком випадків, коли джерело хоче зберегти анонімність.

Джерело анонімне – особа або група осіб, які надали інформацію, що використовується в журналістському матеріалі, і побажали залишитися невідомими для аудиторії. Журналіст має 1) за будь-яких обставин дотримуватися своєї обіцянки щодо нерозкриття джерела, 2) бути особливо обережним при використанні інформації, наданої таким джерелом, ретельно її перевіряти.

«Джинса» – прихована реклама, тобто розміщення реклами під виглядом журналістських матеріалів.

Доручення редакційне (редакційне завдання) – творче завдання, яке отримує журналіст від топ-менеджера. Журналіст має право відмовитися від виконання доручення, яке суперечить закону чи Кодексу етики.

Достовірність інформації – її правдивість. Досягається за допомогою перевірки у незалежних джерелах.

Етика – наука про мораль; правила та норми співіснування.

Етика журналістська – набір правил та норм поведінки, яких мають дотримуватися всі, хто збирає, обробляє та розповсюджує масову інформацію.

Етичний кодекс українського журналіста – перелік професійних норм, за дотриманням яких стежить Комісія з журналістської етики.

Журналіст – особа, що займається збором, обробкою та розповсюдженням каналами масової комунікації соціальної інформації на професійній основі.

Збалансованість (у журналістиці) – стандарт журналістської діяльності, який полягає в представленні всіх основних точок зору на подію, що висвітлюється.

Значимість суспільна – важливість для життєдіяльності та стану аудиторії конкретних відомостей, що розповсюджує медіа.

Інструкція посадова – перелік службових обов'язків журналіста.

Інтернет – об'єднання комп'ютерних мереж, що має глобальний характер.

Інформація (конфіденційна, закрита) – дані, створені людиною для передачі в часі та/або просторі. Конфіденційна інформація – це інформація з особливим, обмеженим режимом доступу. Цей режим визначається відповідним законом.

Колега – співробітник, товариш за професією.

Колектив – група осіб, які об'єднані спільною діяльністю.

Коментар – оцінка інформації журналістом або сторонньою особою (експертом, політиком тощо).

Конфлікт інтересів – виникає тоді, коли журналіст тим чи іншим чином зацікавлений в позитивному або негативному висвітленні того, що є об'єктом його матеріалу. Журналіст має уникати цього конфлікту і повідомляти про нього своє керівництво.

Корупція – злочинне використання посадовими особами своїх повноважень з метою отримання матеріальних здобутків.

Копірайтер – працівник рекламного агентства, який займається створенням рекламних текстів.

Мережа соціальна – поєднання соціальних суб'єктів. Характеризується рівноправ'ям. Останнім часом особливо активними є соціальні мережі в Інтернеті.

Мораль – особлива форма суспільної свідомості, якою користується людина при визначенні своїх вчинків, а також при оцінюванні дій інших осіб та спільнот.

Незалежність журналіста – відсутність будь-якої форми особистої зацікавленості при збиранні інформації та створенні матеріалу.

Нейтральність інформації – журналіст повинен не проявляти своїх поглядів, коли працює в інформаційному жанрі. При створенні аналітичного чи художньо-публіцистичного твору він має повне право на висловлення своєї позиції. Потрібно тільки, щоб аудиторія могла чітко відділити цю позицію від інших думок та викладу фактів.

Неупередженість – безпристрасність, намагання оцінювати ситуацію та її героїв без стереотипів та забобонів, враховуючи не тільки свою позицію, а й протилежні погляди.

Обов'язки журналіста посадові – обов'язки з добросовісного виконання своєї роботи. Містяться у посадовій інструкції.

Плагіат – використання інтелектуальної власності від свого імені без посилання на справжнього автора.

Повнота інформації – має бути наведена та проаналізована вся інформація, що зібрана журналістами при підготовці матеріалу; журналіст має наводити всі основні думки щодо об'єкта свого матеріалу.

Прес-конференція – представлення особою чи спільнотою своєї позиції, яка відбувається 1) у власне презентації позиції, 2) у відповіді на запитання журналістів.

Приватне життя – особиста життєдіяльність людини, яка відокремлена від роботи. Втручання журналіста в приватне життя людини може бути виправдане лише захистом суспільних інтересів.

Профспілка – добровільне професійне об'єднання людей задля захисту своїх прав.

Псевдонім – ім'я, що використовується замість справжнього.

Реклама прихована – те ж саме, що «джинса».

Саморегулювання мас-медіа – контроль медіа-діяльності з боку обраних представників журналістської спільноти без втручання держави.

Солідарність журналістська – журналістська взаємодопомога.

Соціальна відповідальність журналіста – полягає в тому, що всі його судження, вся інформація мають бути достовірними та повними, що він надає можливість висловитися всім основним фігурантам подій, забезпечуючи аудиторії можливість бути повністю поінформованою з усіх питань, які мають актуальний суспільний інтерес.

Статут редакційний – основний документ діяльності журналістського колективу, обов'язковий для виконання всіма працівниками редакції.

Суспільне завдання журналіста – задоволення права аудиторії на отримання достовірної та повної інформації, яка має суспільний інтерес.

Точність інформації – відповідність даних реальності. Досягається ретельною перевіркою всіх фактичних відомостей.

ІНТЕРНЕТ-ДЖЕРЕЛА

Вітчизняні ресурси:

<http://www.cje.org.ua/> – Комісія з журналістської етики (Україна)
http://nsju.org/tabmenu/kodeks_etiki – Національна спілка журналістів України
<http://www.aup.com.ua/> – Академія Української Преси
<http://imi.org.ua/> – Інститут масової інформації
<http://www.uapp.org> – Асоціація видавців регіональної преси
<http://www.medialaw.kiev.ua> – Інститут Медіа Права
<http://www.internews.ua> – МГО «Інтерньюз-Україна»
<http://irrp.org.ua> – Інститут розвитку регіональної преси
<http://www.telekritika.ua> – портал «Телекритика»
<http://mediaosvita.com.ua> – проект «Медіа-освіта»
<http://www.osvita.mediasapiens.kiev.ua/mediaetika> – проект «Медіа-етика»
<http://www.umedia.kiev.ua/> – проект «У-МЕДІА»
<http://investigations.redactor.in.ua/> – Редакторський портал

Міжнародні і закордонні ресурси:

<http://www.ifj.org> – Міжнародна федерація журналістів
<http://ethicnet.uta.fi> – Етичні журналістські кодекси країн світу
<http://www.airse.net/> – Європейська мережа саморегульованих організацій у сфері медіа
<http://www.coe.int/en/web/kyiv/> – Офіс Ради Європи в Україні
<http://www.osce.org/fom> – Бюро Представника ОБСЄ з питань свободи ЗМІ
<http://www.spj.org/> – Товариство професійних журналістів США
<http://www.sdp.pl/> – Асоціація польських журналістів
<http://www.mediacentrbg.org/> – Центр медійного розвитку (Болгарія)
<http://www.mediaethics-bg.org/> – Національна Рада з журналістської етики (Болгарія)
<http://www.communicationethics.net/home/index.php> – Інститут етики комунікацій (Велика Британія)
<http://icie.zkm.de/> – Міжнародний центр інформаційної етики (Німеччина)
<http://www.rjionline.org/MAS-Codes-of-Ethics> – журналістські етичні Кодекси країн світу.
<http://www.rjionline.org/> – Інститут журналізму Дж. Рейнолдса

Саморегульовані організації:

Великобританія

<http://www.pcc.org.uk/index.html> – Press Complaints Commission

Німеччина

<http://www.presserat.de/presserat/> – Presserat

Польща

<http://www.radaetykimediow.pl/> – Rada Etyki Mediów

Чехія

<http://www.syndikat-novinaru.cz> – Syndikát novinářů ČR

Росія

<http://www.presscouncil.ru/> – Общественная коллегия по жалобам на прессу

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Авраамов Д.С. Профессиональная этика журналиста: учебник / Д.С. Авраамов. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 2008. – 272 с.
2. Брайант Дж., Томпсон С. Основы воздействия СМИ: Пер. с англ. – М.: Издательский дом «Вильямс», 2004. – 432 с.
3. Вайшенберг З. Новинна журналістика: Навчальний посібник / За загал. ред. В.Ф.Іванова. – К.: Академія Української преси, 2004. – 262 с.
4. Вказівки продюсерам Бі-Бі-Сі. – К.: «К.І.С.», 1998. – 288 с.
5. Джефкінс Ф. Реклама: Практичний посібник: пер. з 4-го англ. вид. / Доповнення і редакція Д. Ядіна. – К.: Знання; КОО, 2001. – 456 с.
6. Дуцик Д. Політична журналістика. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2005. – 138с.
7. Евстафьев В. А. Журналистика и реклама: Основы взаимодействия (опыт теоретического исследования). – М.: ИМА-Пресс, 2001. – 263 с.
8. Етика в редакційному повсякденні. – К.: Академія Української Преси, Центр Вільної Преси, 2010 – 232 с.
9. Іванов В.Ф., Сердюк В.Є. Журналістська етика: підручник / Іванов В.Ф., Сердюк В.Є. – 2-ге вид., випр. – К.: Вища шк., 2007. – 237 с.
10. Коханова Л.А., Калмыков А.А. Основы теории журналистики: учеб. пособие для студентов вузов. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2009. – 536 с. – (Серия «Медиаобразование»).
11. Кузнецова О.Д. Професійна етика журналіста: посібник / О.Д.Кузнецова. – Львів: ПАІС, 2007. – 246 с.
12. Ла Рош В. Вступ до практичної журналістики: Навчальний посібник/ За заг. ред. В.Ф.Іванова та А.Коль. – К.: Академія Української Преси, 2005. – 229 с.
13. Медіаосвіта та медіаграмотність: підручник для студентів педагогічних коледжів / Ред.-упор. В. Ф. Іванов, О. В. Волошенко; За науковою редакцією В. В. Різуна. – Київ: Центр Вільної Преси, 2014. – 431 с.
14. Мережі і мережні війни: Майбутнє терору, злочинності та бойових дій/За ред. Дж. Арквілли, Д.Ронфельдта; Пер. з англ. А.Іщенко. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2005. – 350 с.
15. Моисеев В.А. Журналистика и журналисты. – К.: Дакор, 2002. – 400 с.
16. Практикум із журналістської етики: Навчальний посібник. – В.Ф. Іванов, С. В. Штурхецький. – Під ред. проф. В.Ф. Іванова. 2-ге вид., стереотип. – К.: Видавець О.Зень, 2012. – 320 с.
17. Путеводитель по саморегулированию СМИ: все вопросы и ответы / Под ред. А. Улен, Дж. Смита. – Вена: ОБСЕ, 2008. – 113 с.
18. Путеводитель по социальным медиа-2013 / Под ред.К.Меллер, М.Стоун. – Вена: ОБСЕ, 2013. – 176 с.
19. Рендол Д. Універсальний журналіст/ Пер. з англ. – К.: «К.І.С.», 2007. – 288 с.
20. Стівенс М. Виробництво новин: телебачення, радіо, Інтернет/ пер. з англ. Н.Єгоровець. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 407 с.
21. Розкошний А.П. Демократія в журналістській творчості. Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 112 с.
22. Стівенс М. Виробництво новин: телебачення, радіо, Інтернет/ Пер. з англ. Н.Єгоровець. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 407 с.
23. Фихтелиус Э. Новости. Сложное искусство работы с информацией / Пер. со швед. В. Менжун. – М.: МедиаМир, 2008. – 200 с.
24. Харасті М. Положительные стороны саморегулирования СМИ // Путеводитель по саморегулированию СМИ: все вопросы и ответы / Под ред. А. Улен, Дж. Смита. – Вена: [б. изд.], 2008.
25. Черникова Е.В. Основы творческой деятельности журналиста: Учебное пособие. – М.: Гардарики, 2005. – 287 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Іванов Валерій Феліксович – завідувач кафедри реклами та зв'язків з громадськістю Інституту журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка, професор, доктор філологічних наук зі спеціальності 10.01.08 – журналістика, президент Академії української преси, президент Центру вільної преси, віце-президент громадської організації «Журналістська ініціатива», член Європейської Асоціації комунікаційних досліджень та освіти (ECREA), член Міжнародної Асоціації медіа та комунікаційних досліджень (IAMCR), член Національної асоціації дослідників мас-медіа (Росія), член Спілки журналістів України, член Ради опікунів Університету журналістської майстерності, член Наглядової ради Українського загальнонаціонального конкурсу професійної журналістики «Честь професії».

Автор 484 наукових праць, в тому числі 29 монографій і 48 брошур, 10 підручників і 23 навчальних посібників. Статті надруковані в Швейцарії, Німеччині, Польщі, Словаччині, Росії, Білорусі, Вірменії, Казахстані. Брав участь щонайменше у 560 конференціях.

Контакт: info@aup.com.ua

Маслов Євген Федорович – журналіст, викладач. Один з організаторів першої у Харкові незалежної недержавної телекомпанії «Ніка ТБ», автор медіа-проектів «Увага! Приватизація», «Весь Харків. Золоті сторінки», «Муніципальне телебачення», «Телеканал «Місто», «Радіоміст Пітер-Харків», «Губернія», загальноукраїнський суспільно-політичний щотижневик «Акцент плюс», інтернет-проекту «Харківський художній музей». Учасник міжнародних теле- та радіопроектів, керівник та ведучий циклів телепрограм «Открытое общество» («Open society»), «Весь Харьков. Золотые страницы», автор телефільму про місто Ліль (Франція), знятого разом з телекомпанією «Франс труа». Працював головним редактором телеканалу «Місто», «Радіо Модерн», програми «Харківські новини», «Є така думка», газет «Вечерний Харьков», «Акцент плюс», «Слобода», «Главное», керівником та ведучим інтернет-телебачення «Будь у курсі!». Викладає у Харківській державній академії культури тележурналістику. Заслужений журналіст України.

Контакт: efmaslov@gmail.com

Павлів Володимир Володимирович – викладач кафедри журналістики УКУ. Закінчив філологічний факультет Львівського університету ім. Франка (1988-1993). Працював редактором відділів у друкованих виданнях: Post-Поступ (Львів, 1991-1995), ПІК (Київ, 1999-2000), Пост-Поступ (Львів, 2006); на телебаченні: автор і ведучий програми «КІН» на УТ-2 (1995 – поч.1996), випусковий новин «Вікна-новини» (1997-1998), шеф-редактор ток-шоу «Чорним по білому» на «1+1» (2007), випусковий новин на «Тоніс» (Київ, 2008-2009). У 2000-2005 працював кореспондентом українських ЗМІ та «Радіо Свобода» у Варшаві (Польща). Має десятки публікацій у польській пресі. Автор 4 книг публіцистики.

Рачинський Сергій Григорович – медіа-аналітик, директор Інституту нових медіа (Київ), в минулому - головний редактор кількох друкованих та онлайн-видань, серед яких - вебсайт Української редакції «Радіо Свобода». Автор статей в українських та зарубіжних ЗМІ, блогер, колумніст.

Контакт: sergiy.rachinsky@gmail.com

Фінклер Юрій Едуардович – доктор філологічних наук, кандидат соціологічних наук, професор, професор факультету журналістики Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука (м. Рівне).

Штурхецький Сергій Володимирович, журналіст, медіа-тренер, викладач кафедри журналістики Національного університету «Острозька академія», кандидат наук з державного управління, член Комітету Незалежної медіа-профспілки України, член Комісії з журналістської етики.

Автор понад 500 публіцистичних та 50 наукових праць. Публікувався у Польщі, Росії, Словаччині.

Контакт: shturkhettsky@gmail.com

ПІДТРИМАЙ КОДЕКС ЕТИКИ УКРАЇНСЬКОГО ЖУРНАЛІСТА

Шановні Колеги!

Раді повідомити Вам про створення у 2013-ому році в Україні єдиного Кодексу етики українського журналіста.

Кодекс етики – документ, який виставляє найвищу планку стандартів журналістської роботи: достовірності, точності, відповідальності перед своєю аудиторією та суспільством. Його дотримання важливе в будь-який час чи політичний період.

До цього моменту в Україні більш як 10 років паралельно існували два документи. Вони були різні за текстом, але єдині за духом незалежної та відповідальної журналістики. Завдяки зусиллям Комісії з журналістської етики, Національної спілки журналістів України, Незалежної медіа-профспілки сьогодні заіснував єдиний Кодекс, підтриманий З'їздом підписантів Комісії, пленумом НСЖУ та Комітетом НМПУ.

Ми закликаємо всіх колег приєднуватися до числа підписантів Кодексу, щоб засвідчити підтримку стандартів якості медіа та продемонструвати суспільству нашу цехову солідарність та відповідальність. Ми також закликаємо приєднуватися до підтримки кодексу журналістські колективи та редакції.

Підтримати Кодекс, поставивши свій підпис, можна:

- **заповнивши анкету** на сайті Комісії з журналістської етики <http://www.cje.org.ua/>
- **надіславши поштою** листа з підписаним текстом Кодексу та короткою інформацією про себе на адресу (01001, м.Київ, Хрещатик, 27-А, Комісія з журналістської етики)
- **надіславши на електронну адресу** листа з підтримкою Кодексу та інформацією про себе info@cje.org.ua

*Юрій Луканов,
голова Незалежної медіа-профспілки*

*Володимир Мостовий,
голова Комісії з журналістської етики*

*Олег Наливайко,
голова Національної спілки журналістів України*

Комісія з журналістської етики – Всеукраїнська громадська організація, заснована у вересні 2001 року. Комісія є корпоративним інститутом громадянського суспільства, що розглядає конфліктні ситуації етичного та професійного характеру, які виникають в журналістському середовищі та між цим середовищем і громадськістю у зв'язку з виконанням журналістами свого професійного обов'язку.

www.cje.org.ua

Навчально-методичне видання

Валерій Іванов (науковий керівник),
Євген Маслов,
Володимир Павлів,
Сергій Рачинський,
Юрій Фінклер,
Сергій Штурхецький (відповідальний секретар)

За ред. В.П. Мостового та В.В. Різуна

Журналістська етика: посібник для підготовки до державного іспиту

Навчальний посібник

Технічний редактор – Костянтин Баришев
Коректор – Людмила Алконова
Контент-редактор – Сергій Штурхецький
Комп'ютерна верстка – Роман Колодяжний
Дизайн обкладинки - Павло Шуляк
Відповідальна за випуск – Марія Денисенко

Ж-92 Журналістська етика: Посібник для підготовки до державного іспиту [Текст] / Авт. кол. – За ред. В.П. Мостового та В.В. Різуна. – Київ, ТзОВ «ЗН УА», 2014. – 224 с.

ISBN 978-966-97376-2-5

У навчальному посібнику містяться методичні рекомендації та матеріали для проведення підсумкової атестації студентів, які здобувають ступінь бакалавра за спеціальністю «Журналістика», у формі державного комплексного іспиту. У посібнику публікуються нормативні документи саморегульованих журналістських організацій України та світу, а також вперше в такому обсязі – ситуативні завдання з європейської журналістської практики та ключі для їхнього розв'язку.

Для студентів та викладачів вищих навчальних закладів. Навчальний посібник може бути використаний і журналістами-практиками для підвищення свого фахового рівня.

УДК 070:17(075.8)
ББК 76:87.7

Підписано до друку 22.12.2014
Формат 60x84/16. Папір офсетний. Гарнітура Arial
Друк офсетний. Умовн. друк. арк. 13,58
Наклад 500. Зам. 87. Не для продажу.
Розповсюджується безкоштовно.

Видавець ТОВ «ЗН УА»
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія ДК №4478 від 30.01.2013 р.
Адреса: 01010, м. Київ, вул. Московська, буд. 19/1, літера А

Віддруковано ФОП Колодяжний Р. М.
Свідоцтво: серія В03 №329286 від 11.02.2008 р.
35350, Рівненська обл., Рівненський р-н,
смт Квасилів, вул. Молодіжна, 1/14
Тел.: (0362) 22-40-12; (066) 185-39-18

